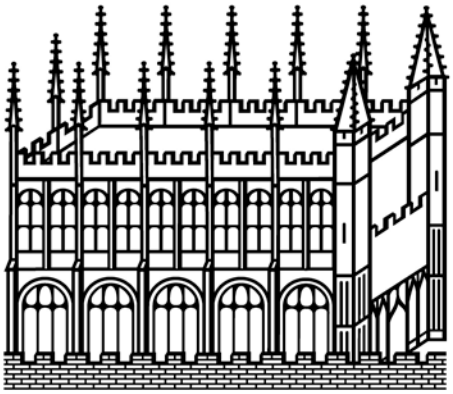

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

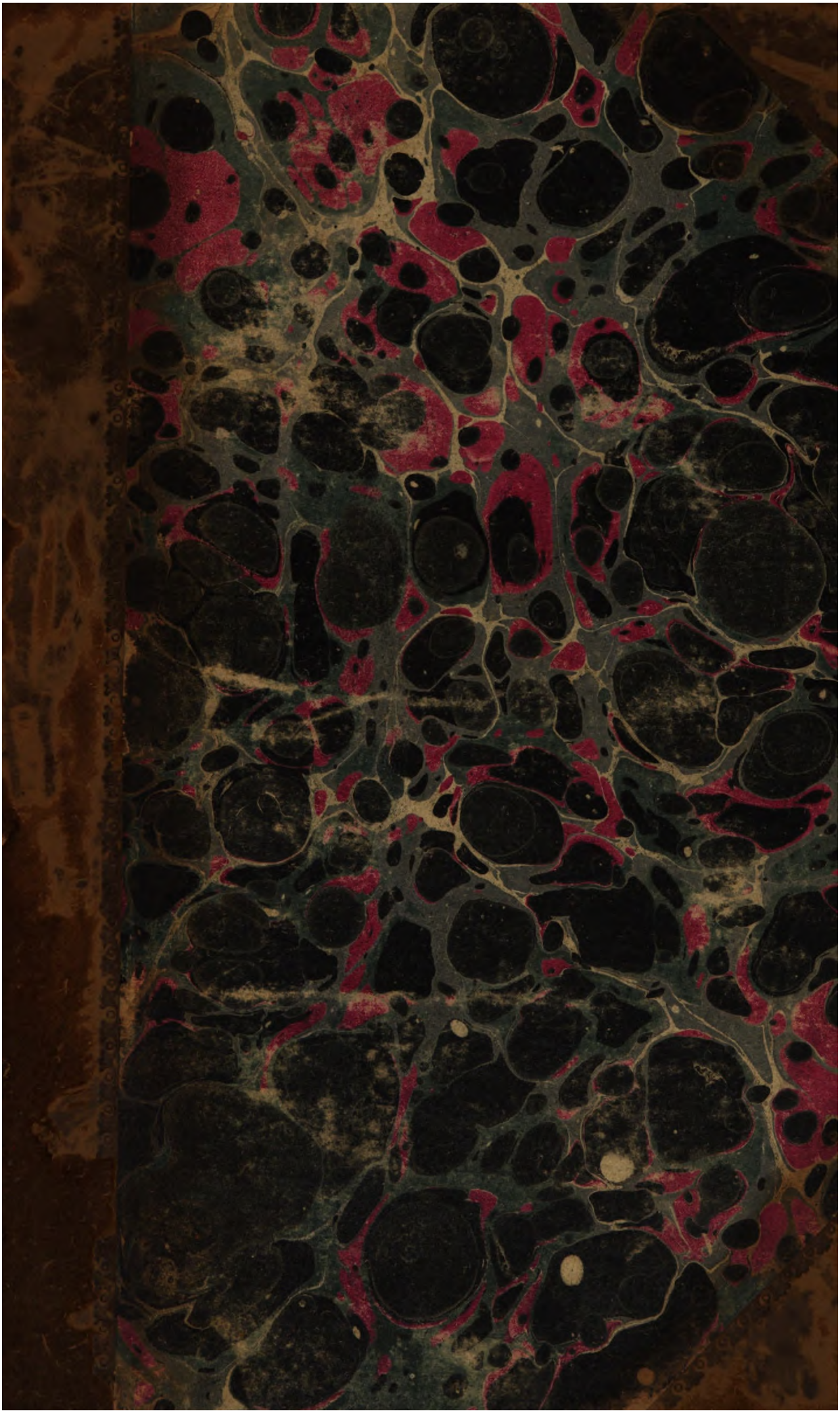

6000423720

33.

564.

) E I

)MANARVM

TIO.

—

:CRIPTIS

:RCELLENSI

IS

DATAM

VSTRAVIT

B L V M E

TECESSOR ,

AVLAE CONS.

ARCI

LEX DEI

SIVE

MOSAICARVM ET ROMANARVM LEGVM COLLATIO.

E CODICIBVS MANVSCRIPTIS

VINDOBONENSI ET VERCELLENSI

NVPER REPERTIS

AVCTAM ATQVE EMENDATAM

EDIDIT

NOTIS INDICIBVSQVE ILLVSTRAVIT

FRIDERICVS BLVME

HAMBVRGENSIS,

IN ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA ANTECESSOR,

MAGN. BRIT. HANNOVERAEQVE REGI AB AVLAE CONS.

BONNAE

IMPENSIS ADOLPHI MARCI

MDCCCXXXIII.

564

BIBLIOTHECA BODLEIANA

262

Ducentesimus et sexagesimus annus est, ex quo Petri Pithoei merito primum prodiit iuris auctor, quem nunc integriorem atque emendatiorem exhibeo: et quod per tria paene saecula uehementer desiderabatur, ut noui tandem alicuius codicis mascripti auxilio corrigi atque purgari posset, id nobis singulari nostrorum temporum felicitate adeo contigit, ut non solum uno eodemque anno, sed uel iisdem fere diebus duo codices ex bibliothecarum recessibus in lucem protraherentur. Nam cum undecim abhinc annis Lancizolius Vindobonae, ego Vercellis commorarer, utroque loco eiusdem libri integras membranas inuenimus. Quam ob rem, cum omnia exactiori studio examinanda uiderentur, nouae editionis consilium in tempus, quo ex Italia redux factus essem, differendum erat: tum uariis noui academici muneris negotiis oppressus, cum etiam uana Pithoeani codicis denuo inuestigandi spe deciperer, iusto diutius ab incepto studio me detineri passus sum. Quo factum est, ut Gottingae tandem, in hac alma Georgia Augusta, cuius me

ciuem atque professorem fuisse, grata semper recordatione meminero, perficiendi operis opportunitas daretur. Nunc antequam ipsius scriptoris uerba ponemus, prolegomenorum uice quaedam praemittenda erunt, quae tribus hisce capitibus distinximus: primo de origine huius collationis, altero de codicibus manuscriptis, tertio de libris impressis, quibus uel in publicum edita, uel illustrata est, inter quos etiam de nostro opere, quo consilio et quibus subsidiis susceptum sit, accuratius disputabitur. Ceterum tuae fidei, beneuole lector, committo iudicium, dignusne sit uel iste libellus, qui inter tot iuris romani fontes, quos eximium Germanorum Italorumque studium nostris temporibus uel aperuit, uel auctos purgatosque restituit, nunc suum sibi locum uindicet. Vale.

Ex academia Georgia Augusta,
die 25. Martii a. MDCCCXXXIII.

Fridericus Blume.

PROLEGOMENORVM

CAPVT PRIMVM.

DE ORIGINE COLLATIONIS.

I. De auctore libelli.

Cum primum noster libellus in eruditorum hominum notitiam peruenerat, a Io. Tilio, Charonda, aliisque tributus est Licinio Rufino, regularum auctori, Iuliique Pauli coaeuo. Quam quidem sententiam cum P. Pithoeus in praefatione editioni suae praemissa certissimis argumentis refutasset, Cuiacius tamen non prorsus abiecit, alii cum M. Frehero hactenus amplexi sunt, ut nomen Licinii Rufini tuerentur, sed pro iureconsulto monachum uel theologum quendam, sub finem saeculi quinti degentem, accipiendum esse contenderent. Quid autem sit, quod Io. Tilium in istam opinionem adduxerit, coniectura, an potius ueteris libri fides, Pithoeus ignorabat: nec ipse Cuiacius, cum a. 1564 Licinium Rufinum Christianum fuisse narraret, ullam eius rei rationem reddidit [1]. Vnum argumentum extat, quo omnia redeunt: illud dico, quod in Cuiacii recitationibus, quae a. 1588 ad Pauli Quaestiones habitae esse dicuntur, quaeque post mortem Cuiacii, M. Freheri auxiliis, Fran-

1) Obss. VII, 2 in fine: „Fuere etiam Christiani Licinius Rufinus et Aurelius Arcadius Charisius". — Similiter Io. Bertrandus de iurisperitis pag. 137. Rufinum Collationis auctorem, ideoque Christianum fuisse simpliciter tradit.

cofurti a. 1596 publici iuris factae sunt, Cuiacium narrasse legimus, Collationem nostram habere in quadam bibliotheca Germaniae nomen Licinii Rufini praefixum [2]. At uero istae nugae sunt: uix enim credi potest, Cuiacium, de alio Collationis codice ex bibliothecarum tenebris excitando anxie sollicitum, tunc, cum talis codicis notitia ad eum perlata esset, nullam operam nauasse, ut examinandi et legendi describendique codicis copia ei daretur. Quare M. Frehero potius, quam Cuiacio ista fabula tribuenda uidetur. Quid? quod ipse Cuiacius solius breuitatis causa isto nomine auctorem Collationis appellasse uidetur? Nam tum, cum a. 1586 ipsum librum ederet, omni auctoris appellatione abstinuit: nec tunc solum, sed aliis quoque locis dubitationem non prorsus celauit. Quod ut melius intellegi possit, iam omnes, quotquot inuenire potui, locos, in quibus de Collatione nostra agit, proponam.

1) In epistolis ad P. Pithoeum datis, a Cl. Sauinio ex bibliotheca regia Parisiensi (Ms. Dupuy 700) exscriptis:

a. 1570. d. 17. Octobr. „Apportés nous le Licinius et le XVI Cod. Theod."

Eodem anno, ut uidetur, cum Collationis apographum ad eum perlatum esset: „il auroit besoin d'une autre copie, qui se pourra encore trouver à mon avis. J'ai des gens en trois lieux, qui cherchent. — En ce lieu des XII tables, qui parle de agnatis et gentilibus, je lys. Si agnatus nec escit, gentilis familiam habeto. Haec nunc gentilitia iura in usu non sunt. J'en ai corrigé plusieurs autres et en corrigerois bien d'avantage, si j'avois l'original comme je desire bien fort le tenir quelques jours. Et l'aiant tenu et reveu, vous pourrés puis après le publier ainsi que vous devisés par votre lettre.

Ce qui est avec le Rufinus est très bon, et la collection de tutoribus me plait fort" etc.

---

2) ad lib. XII in fine: „ICtus consulit ICtum peritissimum; is uero est L. Rufinus, qui contulit leges Dei cum legibus populi Romani, fuit enim Christianus, et illa collatio, quae non ita dudum edita est a Petro Pithoeo, habet in quadam bibliotheca Germaniae praefixum nomen Licinii Rufini". Ceterum illa uerba: in quadam bibliotheca Germaniae, a nonnullis editionibus abesse uidentur, cum a Menagio non repetantur.

1570. 15. Nouemb. „Verba consultationis et rescripti ita se habent. Inter . . . maioribus etc. Je trouve bon ce lieu — c'est un ancien jeu". Laudantur deinde Suetonius in Othone, et Martialis circa init. 1.

1571. 20. Ianuar.: „Je desire bien fort de voir l'original de votre tant bon Rufinus."

Eodem anno, ut uidetur, d. 28 Ianuarii: „Sago iactare, en Italie sbalzare — Je trouve fort bon le uelis rescribere. Em posse retineri aut eadem ante explanari non puto. Ferrem si quis instaret Vrbe Italia etc. Familiam erciscant nec si quis obtunderet".

1573. 15. Febr. „Licinius Rufinus."

1573. 11. April. „Je n'ay encore reçu votre legem Dei que vous avez fait imprimer."

2) Ex Obseruationum libris:

1573. Obss. XII, 35. XIII, 10. 16: „Licinius Rufinus".
Obss. XIV, 4: composita ut arbitramur, a Licinio Rufino Iureconsulto."

1577. Obss. VI, 14 ed. II. „licet Marcellum aliud scripisse referat Paulus in fragmentis ueteris iurisprudentiae, quae Pithoeus dedit in lucem."

1579. Obss. XIX, (11.) 31. „Collatio legis Judaicae".

1585. Obss. XXI, 11. 18. 21. „Licinius Rufinus".

1595. Obss. XXVI, 30 (post mortem edita): apud Licinium Rufinum".

3) In editione a. 1586, post Theodosianum codicem: Lex Dei, siue Mosaicarum et Romanarum legum uetus collatio." (cfr. Spangenberg Jacob Cujas. 1822. p. 267. 268.)

4) In Modestini lib. II differentiarum, a. 1587 (impress. Francof. 1598. 4°.) „Licinius Rufinus".

Post Cuiacium et Bertrandum a M. Frehero [3], Dion. Gothofredo [4], Elberto Leonino [5] atque Casaubono [6] Rufini uel Ruffini nomen repetitum uidemus: quod et in editione Geneuensi a. 1586 et Lugdunensi a. 1593 factum est his uerbis: „Licinii Ruffini collatio legum iudaicarum et romanarum" [7]. At ex aduersa parte exti-

3) Parerg. I, 9.

4) ad fr. 11 Si quis cautionibus (2, 11.)

5) emendatt. iuris VI, 3. 4.

6) in notis ad Spartianum.

7) Praeterea post c. 6. Theod. Ad legem Iul. de adulteriis, pag. 222, iisdem libris Rufinus laudatur.

terunt Aegidius Menagius [8], et Schultingius [9], qui nihil omnino de nomine auctoris statui posse, rectius monuerunt.

Nomen mittamus, in personam accuratius inquiramus. Nam uixisse auctorem nostrum post Theodosii XV. consulatum, h. e. post a Chr. 435, iam Pithoeo persuasum erat: Iacobus autem Gothofredus [10], cui etiam Euerardus Otto consentit [11], exactius statuit, fuisse eum Cassiodori aequalem. Cuius rei certissimum argumentum hoc est, quod maxima inter Cassiodorum nostrumque auctorem non solum sententiarum, sed etiam dicendi generis est similitudo. Nam etsi Hieronymus, Augustinus, aliique iam ante Cassiodorum de similitudine ac dissimilitudine diuini humanique iuris saepius egerint, pauci tamen praeter Tertullianum in ea sententia fuisse uidentur, ut omnia humana iura a Moysis legibus tamquam communi fonte essent deriuanda, quod Cassiodorum potius Isidorumque statuisse uidemus. Ac ne singulas Iacobi Gothofredi probationes repetam, hoc unum addam, uerbum quia pro quod [12], item uerbum incipit cum accusatiuo in rubricis coniunctum, uix ante finem saeculi quinti usurpari potuisse.

Christianum fuisse auctorem nostrum, omnibus certum uisum est [13], quamuis Zimmernius etiam de

---

8) iuris amoenitatum cap. 7.

9) nota 1. in contextum Collationis.

10) in prolegomenis ad Theod. Cod. cap. 3. cfr. Eiusdem manuale iuris, bibl. iur. ciuil. c. 2. §. 10.

11) ad Papinianum cap. 2. pag. 29. ed. II.

12) tit. VII. init: „scitote Iureconsulti, quia Moyses prius hoc statuit." Ceterum a graeca uoce ὅτι haec loquendi forma originem ducere uidetur.

13) cfr. etiam P. Pithoeus in nota ad tit. XV. kap. 3. uerb. de terroribus.

Iudaeo coniici posse nuper monuerit [14]. Sane magna legis Mosaicae ueneratio Iudaeis cum Christianis communis erat: at de „consona uoce diuinae humanaeque sententiae" (ut dicitur tit. VI. kap. 7) atque his similibus parum sollicitos fuisse Iudaeos, romani iuris contemtores, crediderim.

Sed illud etiam quaesitum est, fueritne iurisconsultus, an theologus, clericus an monachus. Iam uero monachum fuisse, quod Frehero atque Ottoni uisum est, nulla ratio suadet, cum ante S. Benedicti aetatem paucissimi monachi in partibus occidentis fuerint, nec qui aderant, literis facile uacauerint. Clericum fuisse, uerisimilius est, cum propter iuris diuini scientiam quam profert, tum propter uerba: „scitote iurisconsulti", quae ad extraneos potius quam ad collegas pertinere uidentur [15]. Ceterum non prorsus ignarum eum fuisse iuris romani, complura ipsius dicta probant [16]: unde uel episcoporum iudiciis saepius interfuisse, uel etiam scholastici munere functum esse, (cum et Ioannem Scholasticum eodem fere tempore diaconum fuisse certum sit) si quis contendat, ego haud negauerim.

II. De libri instituto atque titulo.

Quem in finem librum conscripserit, non dixit auctor, si modo integrum eius opus habemus, quod altero capite examinandum erit. Id uero certum est, non eam instituti rationem auctori esse potuisse, ut Iureconsultos Romanos leges Moysis doceret, cum longe pauciores loci ex legibus Moysis

14) Geschichte des römischen Privatrechts. T. I. 1826. §. 7.

15) Hoc argumento Finestres imprimis usus est, in prolegomenis iuris ciuilis anteiustinianei. Ceruariae 1744. 12°.

16) uid. tit. V. kap. 2. tit. VI. kap. 5. tit. VII init. tit. XIV in fine.

desumpti sint. Nec de solis clericis, ut romana iura discerent, cogitasse uidetur, cum etiam ICtos allocutum esse uideamus. Quare hoc unum superest, ut similitudines utriusque iuris eum in finem demonstratas esse dicamus, quo simul probetur, alterum ab altero originem ducere, atque utroque iure Christianos uti et posse et debere. Sic enim iam Tertullianus in apologetico c. 45 testatus erat: „ipsas leges romanas, quae uidentur ad innocentiam pergere, de diuina lege aut antiquiori forma mutuatas esse."

Atque cum tali instituto etiam titulus scriptionis optime conuenit. Vix enim est, ut dubitari possit, quin totus liber ab ipso auctore ita inscriptus fuerit: „Lex Dei, quam Dominus (s. Deus) dedit ad Moysen". Nam omnes codices in istis uerbis fere conueniunt, quae ad primum caput tituli primi trahi haud possunt. Praeterea Vindobonensis codex exordium tituli quarti sic exhibet: „Incipit de adulteriis constitut. IIII. de legem Moysi." Quamobrem rectissime a Cuiacio, cum Parisiis a. 1586 librum ederet, a Rittershusio in notis ad Pauli sententias, a Schultingio denique, ad Paulum V, 23. §. 9. factum est, quod eodem nomine librum appellauerunt: quamuis maior pars recentiorum iureconsultorum alium titulum substituendum esse putaret. Multi fragmenta Pithoei, uel fragmenta a P. Pithoeo edita appellauerunt: inter quos est P. Faber, Brissonius, Ant. Augustinus in libro de nominibus propriis pandectarum, Charondas in notis ad codicem Iustiniani, atque adeo uel ipse Cuiacius. Omnium tamen maxime placuit titulus: Collatio legum Mosaicarum et Romanarum: quem cum Stephanus primum a. 1580 libro praeposuisset, Cuiacius a. 1586 ita inuerso uerborum ordine: Lex Dei, siue Mosaicarum et Ro-

manarum legum uetus collatio, cum uero nomine coniunxit: quod plerosque adeo fefellit, ut haec omnia pro uero ac genuino titulo haberent. Nec, quae in omnium ore nunc uersatur appellatio, a nobis prorsus abiici poterat. Ceterum in editione Geneuensi a. 1586 dicitur collatio legum iudaicarum et romanarum: a. Th. Marcilio uocatur: legis Mosaicae pariatio, s. comparatio, ab Heineccio denique: pariator legum Mosaicarum et Romanarum [1].

Multi autem fuerunt, qui post nostrum auctorem Mosaicas romanasque leges contulerunt: quorum nomina a Fabricio [2] et Heineccio [3] relata sunt.

III. De fontibus libelli.

Quibusnam fontibus collector noster usus fuerit, proprio indice, quem infra pag. 194 . . . 197 inuenies, expositum est: ad quem haec pauca notanda sunt.

De fontibus Mosaicis iam Pithoeus ad tit. I. kap. 1. monuerat, singulari sacrorum librorum interpretatione usum esse collectorem: Hermannus autem Cannegieterus commentario suo pag. 6 . . . 10 praemisit exactissimum Hermanni Venemae, theologi celeberrimi, iudicium de eadem re, quod eo redit, auctorem uel propria usum uersione, uel aliquam sui temporis, nunc ignotam, expressisse. Porro Frid. Münterus Hafniensis a. 1819 et 1821 nostri collectoris fragmenta ueteris testamenti

---

1) ad Leg. Iul. et Pap. Popp. lib. II, ad. c. VI. p. 190.

2) biblioth. lat. lib. IV. c. 9. pag. 810. Bibliographia antiquaria pag. 504.

3) in diss. de utilitate literarum orientalium in iurisprudentia, Seldeni libro de synedriis praemissa.

una cum aliis e codice rescripto Wirceburgensi, ex codice Iustiniani, et ex decreto Gratiani specialiter edidit [4], ac cum Sabaterii uersionibus antehieronymianis contulit, sed nullam de auctore uel origine nostrae uersionis sententiam tulit, nec Venemae grauissimam disputationem legisse uidetur. Nobis denique magnopere cordi fuit, certius tandem aliquid de ista uersione statuere: at frustra Holmesium, frustra van Essium contulimus, nil fere noui erui potuit. Illud certum est, usque ad saeculum XIII. complures uersiones in usu fuisse, quae a uulgata discrepabant [5]: at nostrae uersioni illud singulare est, quod non solum uerbis, sed etiam integritate locorum differt a uulgatis pentateuchi libris. Nam in Collatione VI, 7. plura leguntur, quam quae extant in deuteronomio XVIII, 10 ... 15: in aliis autem locis quaedam continentur, quae cum graeca septuaginta interpretum uersione potius conuenire uidentur, quam cum hieronymiana. Quamobrem mea quidem sententia eo potissimum inclinat, collectorem ea loca, quae affert, uel memoria minus exacte tenuisse, uel ex graeca quadam interpretatione ipsum uertisse.

In locis iuris romani colligendis magnam diligentiam scriptorem nostrum exhibuisse, accurata illa Gregoriani Hermogenianique codicis comparatio probare uidetur, quae tit. X. kap. 5. legitur. Id uero negligentiae potius indicium erit, quod idem excerptum binis locis posuerit: nam ea quae tit. I. kap. 2. leguntur, iisdem uerbis tit. VIII. kap. 4. repetuntur. Cuius geminationis facilior excusatio erit, si statuamus collectorem non tam integris ueterum

4) uid. indicem auctorum, infra p. 202.
5) uid. van Ess Geschichte der Vulgata, pag. 134 ... 145. cfr. Kopp Bilder und Schriften der Vorzeit I, 173. Ebert Handschriftenkunde. 1825. I, 183. 184.

auctorum libris, quam aliis collectionibus usum esse, quorum iam communis fere usus erat, postquam Gaii, Modestini, Papiniani Pauli atque Vlpiani scriptis praecipua auctoritas a Theodosio et Valentiniano tributa erat. Nam istis solis ueteris iuris auctoribus et tribus constitutionum codicibus etiam nostra collectio constat.

Atqui non omnia, quae ad fontes romanos nostri collectoris pertinent, certa prorsus et explorata dici possunt. Primum enim, uerene Theodosiano codice usus sit, quem laudat tit. V. kap. 3., an uero potius praefecturae urbanae scriniis, cum P. Pithoeo dubitari potest: nam Valentiniani, Theodosii et Archadii legem longe pleniorem recitat, quam in Theodosiano codice, prout nunc extat, legitur. Deinde, Gregoriani codicis numerus librorum incertus nonnunquam est: nam inter sextum et septimum, inter quartum et decimum nonum uel ipsos libros manuscriptos uariare uidemus, tit. XV. kap. 3. tit. I. kap. 8. et tit. III. kap. 4. Nunc uero, cum ex Vaticanis fragmentis sciamus librum XIII Gregoriani codicis de iure donationum tractasse [6], ea quae ad publica iudicia et accusationes pertinent, liber XIV continuisse uidetur: sic enim et cum Theodosiani Iustinianique codicibus Gregoriani ordo optime conueniet, et eum numerum praeferemus, qui facillime in IV et XIX detorqueri librariorum culpa poterat. Sed et tit. XV. kap. 3., lib. XIV. pro lib. VII. legendum uidetur, quod in contextum tamen libri recipere ausus non sum. Illud certum est, numerum IX, qui Schultingio in omnibus istis locis reponendus uidebatur, nunc cum Vaticanis fragmentis conciliari non posse.

---

6) uid. fragm. Vatic. §. 266. med. §. 272. 285. 286. 288.

Ceterum de aetate Gregoriani codicis noua probatio nobis accessit, si lectio domini nostri, quam tit. I. kap. 10. ex coniectura restituimus, etiam aliis probata uidebitur. Tunc enim Diocletiano et Maximiano Imperatoribus istum codicem confectum esse, res ipsa docet: quod etiam illa uerba „nobilissimi Caesares", quae inscriptione tit. VI. kap. 4. continentur, suadere uidentur.

CAPVT SECVNDVM.

DE CODICIBVS MANVSCRIPTIS COLLATIONIS.

I. De codice Hincmari Rhemensis.

Omnium princeps, quos libri nostri mentionem fecisse uidemus, Hincmarus est, Rhemensis ecclesiae archiepiscopus, qui in tractatu de diuortio Lotharii et Tetbergae, interrog. 12. (Opp. T. I. p. 627:) haec dicit: „Et scriptum est in libro Leuitici: Qui dormierit cum masculo coitu femineo . . . morte moriantur. Vnde et leges Romanae decernunt in capitulis de stupratoribus, quod legens quisque inueniet". (Ibid. p. 634:) . . . "aut in punitione illius legaliter puniatur, sicut in primo libro legis Romanae capitulo sexto de stupratoribus, et in capitulo septimo de incestis et turpibus nuptiis praecipitur".

Duo sunt, quae ex hisce locis statim apparent: Primo, librum nostrum tunc temporis in multorum manibus fuisse, cum dicat: quod legens quisque inueniet; deinde, iunctum fuisse cum aliis

iuris Romani partibus, cum ab Hincmaro liber primus legis Romanae appelletur. Additam autem fuisse legem Romanam Visigothorum, facile est uidere, cum idem Hincmarus librum quartum Theodosiani codicis sextum dicat [1], ita ut inter Collationem et legem Romanam alium etiam librum intercessisse credendum sit [2].

II. De codice Tiliano, Contiano, et bibliothecae Dionysianae.

Ioannem Tilium, Meldensem episcopum, libelli nostri fragmenta quaedam uidisse, quibus Licinnii Rufini nomen tribuebat, a P. Pithoeo docemur [3]. Quae quidem fragmenta eodem tempore inuenisse uidetur, quo omnes Galliae septentrionalis monasteriorum bibliothecas perlustrabat, h. e. circa annum Chr. 1544, cum etiam tituli ex corpore Vlpiani cum aliis praestantissimis libris in manus eius incidissent. Nec mirum, cur haec publici iuris non fecerit, cum uel Vlpiani librum, qui nostris codicibus longe integrior extat, adeo deprauatum esse reputaret, ut alios aliquamdiu codices exspectaret, donec a. 1549. ad libri editionem accederet [4]. Id uero persuasum mihi est,

---

1) Opp. Tom. II. p. 501: „et item in libro sexto, titulo decimo nono, inter alia praecipitur: ut sententia, si sine scripto dicta fuerit, nec nomen sententiae habere mereatur". Quae quidem reuera leguntur Theod. Cod. lib. IV. tit. 17. const. 1.

2) cfr. Savigny Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter T. II. p. 268... 270.

3) P. Pithoei nota prima, p. 66. ed. principis: „Inaudieram equidem antea fuisse ex priscis scriptoribus aliquem qui cum Mosis legibus Romanas contulisset: ac memini Io. Tilium antiquae eruditionis hominem, cum de ueterum iurisconsultorum reliquiis sermo esset, narrare solitum, habuisse aliquando se eius operis fragmenta pauca" etc.

4) cfr. Hugonis Gelehrtengeschichte p. 229. 230. tertiae editionis, et index editionum fontium etc. pag. 135. 136.

ab hoc Tiliano codice etiam eum locum manasse, quem Ant. Contius a. 1555. publicauit, quemque ex integro Pauli libro desumtum esse putabat [5]. Nam integrum librum Contio ad manus non fuisse, antequam a Pithoeo ederetur, inde apparet, quod a. 1572. inter fragmenta XII. tabularum celeberrimum collationis locum tit. XVI. kap. 4. non posuit. At ne ille quidem codex integer fuisse uidetur, quem Ludouicus Charondas se habere dixit ex bibliotheca Dionysiana: cum semel tantum, in epistola dedicatoria ad senatum Parisiensem scripta Lutetiae kal. Ianuarii a. 1572, [6] eo libro usus sit, postea uero, in Iustiniani codicis contextu [7], sola Pithoei fragmenta typis impressa laudauerit. Quinimmo hunc Dionysianum codicem ipsum Tilianum fuisse, uerisimillimum est, cum celeberrima S. Dionysii abbatia non solum in Gal-

---

5) A. Contii subseciuarum lectionum lib. I. cap. 9. (inter Opera Contii Paris. a. 1616. edita p. 35. 36): „mox idem edictum longe integrius cum Pauli continua et sincera interpretatione subiiciam, ex fragmento nobis ab amicis communicato, nec unquam antea typis edito .... Sequitur fragmentum ... ex integro Pauli libro singulari sub Titulo, Quemadmodum iniuriarum agendum sit". Est autem idem fragmentum, quod Collationis tit. II. cap. 6. continetur, ubi cetera adnotauimus.

6) Antuerpiensi Digestorum editioni, a. 1575. praemissa: „Vnum referam locum ex libro, qui Licinnii Rufini esse creditur. De collatione legum Romanorum cum Moysis legibus, quem habeo manuscriptum ex bibliotheca Dionysiana; illius fragmentum unum legitur in cap. 4. D. ad legem Corneliam de sicariis, et alterum in cap. 5. in fine D. de poenis. Ideo uero locum illum referre statui, quia multum pertinet ad explicandam aequitatis rationem, et quam delictis puniendis moderationem adhibere oporteat, ostendit, in quo praecipua uis legis consistit, ut eleganter in illius definitione Papinianus exprimit. Sic igitur in eo libro legitur: Vlpianus" etc. Reliqua infra tit. I. kap. 11. uideri possunt.

7) ad const. 1. 10. Depositi (4, 34.) ad const. 1. Locati (4, 65.) In Digestorum libros nihil omnino ex Collatione nostra Charondas adnotauit.

liae septentrionalis partibus sita, sed adeo uicina fuerit Meldensi ciuitati, ut Io. Tilio notissima esse deberet. Quamquam non sine dolore miratus sum, quod nusquam fere de bibliotheca Dionysiana mentio fit: nam in amplissimo Felibenii libro [8] ne uerbum quidem de ea factum est, cum tamen illud constet, Duchesnium ex eadem bibliotheca partem librorum Sugerii abbatis protulisse, quos quarto scriptorum historiae Gallicae tomo edidit. Sed illud magis etiam mirabile est, quod Cuiacius et Pithoeus, quorum maxime intererat, altero codice uti, de Dionysiano eodemque tempore Parisios aduecto nihil prorsus audiuisse uidentur. Nam quod Zimmernius sibi persuasit, ab ipso Pithoeo Dionysianum codicem laudari [9], hoc falsum est. Atque, ut dicam quod sentio, Charondas Dionysianum codicem nunquam habuisse, sed Pithoeanum uel potius apographum eius ad tempus sibi permissum, pro Dionysiano accepisse uidetur. Nam ipse Pithoeus ueram codicis sui originem in incerto reliquit, fortasse etiam initio falsam praetendit: Charondas autem in loco Collationis, quem affert, adeo Pithoeanum codicem expressit, ut quidquid diuersitatis superest, hoc coniecturae aut errori tribui facile possit.

III. De codice Pithoeano.

"Ex antiquissima Sequanorum aut Mandubiorum potius bibliotheca, in qua per annos octoginta et amplius latuerunt", ea quae Pithoeus edidit, desumta esse,

8) Histoire de l'abbaye royale de Saint Denys en France, par Dom Michel Felibien. A Paris MDCCVII. fol.

9) Gesch. des röm. Privatrechts. Tom. I. §. 7. not. 23.

ipse testatur [10]. At quaenam ista bibliotheca fuerit, frustra quaesitum est: Dionysiana esse non potuit, cum neque ad Sequanorum neque ad Mandubiorum regiones (Franche Comté et Duché de Bourgogne a Gallis postea uocabantur) Dionysiana abbatia pertinuerit. Id solum scimus, inuentum esse codicem ab ipso Pithoeo in ea bibliotheca: cuius rei et Cuiacius [11] et P. Faber [12] testes sunt. Sed et de tempore, quo codex manuscriptus Pithoeo obuenerit, hoc coniectura adsequi possumus, fuisse a. Chr. 1570. Ab hoc enim anno Cuiacium de Licinio Rufino quasi de re noua ad Pithoeum scribere uidemus: et hoc ipso anno Tilius obiit, qui si in uiuis superfuisset, inprimis adeundus erat, cum alios codices tribus locis inquiri Cuiacius curaret. Neque illud ignoramus, Pithoeum eundem codicem postea aliquamdiu retinuisse: nam Franciscus Pithoeus, cum a. 1576 ex eodem codice Iuliani nouellarum constitutionum collectionem ederet, fratris codicem

---

10) uid. Petri Pithoei notarum ad Collationem initium.

11) Cuiacii obss. XIII, 10 (a. 1573): „Licinius Rufinus in eo libro, quo contulit Leges Dei cum Legibus Populi Romani, inuento a Petro Pithoeo, summo librorum antiquorum et ueritatis puriorisque doctrinae inuestigatore" etc.

„Debemus Rufinum Petro Pithoeo, debemus et alia innumera: hoc agente, hoc perquirente, instigente docente discimus semper et adinuenimus aliquid."

Eiusdem nouellarum expositio, ed. II. a. 1577. "Et uerba quibus latine olim haec nouella expressa fuit, quae nondum quisquam uiderat hac aetate, quantumuis licet anteriore magis magisque clara, uidit et inuenit Petrus Pithoeus delicium et flos ueteris nouaeque prudentiae iuris, et quod caput est fidei et probitatis species lumenque uerum, et haec sunt:" Hunc autem locum ideo afferre licuit, quia Collationis codex etiam complures Iustiniani nouellas constitutiones continebat. cfr. Cl. Bieneri Geschichte der Novellen. 1824. pag. 407 ... 410.

12) Semestrium lib. II. c. 11. pag. 257. 258 principis editionis a. 1575: „Magno quidem et incomparabili P. Pithoei acutissimi Iurisconsulti, ueterumque schidarum indagatoris sagacissimi atque adeo repertoris felicissimi beneſecio, in uetusta membrana blattis ac tineis erepta."

esse aperte dixit [13]. Quin illud etiam certum est, a Iacobo Cuiacio, qui saepius ipsum codicem inspiciendum a P. Pithoeo postulauerat [14], collatum esse cum libri editi quodam exemplari, quod etiamnunc in publica Bernensis ciuitatis bibliotheca extat [15]: ex quo etiam nobis, immortalis Crameri beneficio, magnum fructum capere licuit. Nam inter plura, quae hoc libro Cuiacius adnotauit, quaedam uel addita uel mutata sunt, quae ad codicis antiqui scripturam pertinent, a Pithoeo quidem omissa, sed uel Scaligerano apographo, de quo mox dicendum erit, uel alio modo confirmata: ut illa uerba: usque ad quartum tit. VI. kap. 2. §. 2: non possumus (pro possumus) tit. VI. kap. 3. §. 1.: ex lege, tit. XVI. kap. 2. §. 12.

Sed quonam postea Pithoeanus codex deuenerit, utrum etiamnunc supersit, nec ne, hoc omnes ignoramus. Abest a Pithoeanae bibliothecae indice, quem Boiuinus edidit [16]: abesse uidetur ab omnibus bibliothecis, quae ex Pithoeana aliquid ceperunt. Nam chartarum actorumque ingentem collectionem regiae bibliothecae aut thesauro regis legauerat: reliquam bibliothecam aut a familia

13) Francisci Pithoei epistola ad Petrum fratrem, Iuliani libro a. 1576 praemissa: „ut uix ac ne uix quidem ab exemplaris tui scriptura discesserim .... codicis uetustas et bonitas hoc postulabat. In quo etsi aliquid desiderari credam, et indicio sit nouella ultima, cuius inscriptio ex notatione mea nescio quomodo irrepsit: permulta tamen ex eo nunc primum restituta, emendata, aucta dari ingenue polliceri possum."

14) Vide epistolas eius supra pag. VI et VII. relatas.

15) Vid. Crameri Hauschronik. 1822. 8. pag. 156.

16) Dissertation historique touchant la bibliothèque de P. Pithou, ad calcem uitae Pithoei ab eodem scriptae, quae primum prodiit Parisiis a. 1711. 4°. dein, paucissimis mutatis, ibidem 1716. 4°., denique in epitomen redacta, inter Thuani opera a Bukleio edita. Lond. 1733. fol. Tom. VII. num. XI. p. 1 .. 17. cfr. etiam (Grosley) vie de P. Pithou. Tom. II. pag. 225 sqq.

retineri, aut indiuisam uendi iusserat: eos denique libros, quibus propria manu multa adnotauerat, omnino uendi prohibuit [17]. At quae regiae bibliothecae destinata erant, Puteana gens diu retinuit [18]: librorum manuscriptorum magna pars in Thuanam bibliothecam abiit [19], cui etiam ex Puteana bibliotheca quaedam accesserunt [20]. Cetera Franciscus Pithoeus, Petri frater, cum propria bibliotheca partim collegio Trecensis Oratorii legauit, partim cognatae Pelleteriorum genti reliquit. Et Trecensis quidem collegii libri ex maiore parte in publicam ciuitatis Trecensis bibliothecam transfusi [illegible]t, cetera Prunellius, antecessor Montis Pessulani academiae, abstulit, et in bibliothecam Ordinis medicorum Montepessulanensis inuexit: utriusque indicem Cl. Haenelii beneficio nuper accepimus [21]. Pelleteriorum autem gentem uel hodie Pithoeanae bibliothecae reliquias tenere, Phaedrus ille testis est, quem ex bibliotheca Lud. Lepeletier de Rosanbo, Marchionis, Paris Franciae, a. 1830 Parisiis edidit Iulius Bergerus de Xivrey [22]: quamuis

---

17) Boivin l. c. p. 91 ... 98: „Memoire des livres, que je desire estre gardez, qui sont brouillez de ma main pour la pluspart." Atque inter hos nominantur leges Langobardorum, consultatio ueteris Iureconsulti, Iuliani nouellarum collectio edita a. 1576, agrimensores a Turnebo editi: Collationis liber editus ne inter hos quidem extat.

18) Boivin l. c. p. 34. 90. 91.

19) Boivin l. c. pag. 34. Atque his etiam adnumerandae sunt Theodosii imp. nouellae, quae ex Thuana in Colbertinam bibliothecam migrarunt. uid. Catalogus bibl. Thuanae, pars II. pag. 431 ed. Hamburg. Montfaucon bibl. mss. pag. 951.

20) Horum indices in Vrbe La Rochelle dicta etiamnunc extare, Haenelius testis est, catal. librorum mss. 1829. 1830. pag. 413: „Inventaires des livres mss. de M. du Puy, qui ont passé à M. de Thou. fol."

21) Catalogi libror. mss. pag. 230 ... 246. pag. 486 ... 490. Antiquiorem Trecensis bibliothecae indicem Grosleius exhibet.

22) cfr. etiam Io. Casp. Orellii praefatio ad Phaedrum, Turici a. 1832 editum, pag. 6 ... 12.

quaedam sint, quae ad Pelleterios nunquam peruenerunt, sed per Allenii atque Demaresii manus in regiam Parisiensem bibliothecam migrarunt [23]. Ab omnibus istis, inquam, bibliothecis Pithoeanus Collationis codex abesse uidetur. Nam Pelleteriorum quidem bibliotheca non nisi notas paucas suppeditauit, quae Pithoeorum fratrum esse dicuntur, et quibus Parisiensis Collationis editio a. 1689 aucta est: Trecensis autem bibliotheca, in qua diu omnem spem collocaueram, quod eam Iulianum nouellarum collectorem etiamnunc continere ex Haenelio scieb[illegible] [24], iam omnem meam exspectationem decepit, postquam a Cl. Bienero et ab Hirzelio Turicensi certior factus sum, hunc neque praeclarum illum Iuliani codicem esse, qui editioni a. 1576 inseruierat, neque Collationis ullum uestigium continere.

Quae cum ita sint, ea sola de indole Pithoeani codicis referri possunt, quae ex ipsius Pithoei editione, ex Cuiacii notis, ex Scaligerano apographo, et ex ceteris codicibus uel sciri, uel coniici possunt: quorum haec fere summa est:

Primum, quod etiam Hauboldus [25] et Bienerus [26] uiderunt: in hoc codice praeter Collationem non solum Dictatum de consiliariis, Collectionem de tutoribus, et singulas nonnullas Iustiniani nouellas fuisse, sed etiam integram Iuliani nouellarum collectionem. Nam eius rei quatuor certissima argumenta Bienerus attulit: noua autem probatio nobis inde existit, quod in Scaligerano Collationis apographo primo capiti adscriptum est:

---

23) Grosley l. c. p. 267. 268.

24) Haenelii catalogi, p. 490 in fine.

25) Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft T. IV. p. 152.

26) Geschichte der Novellen. 1824. pag. 407 ... 410. 605. 606.

K̄P. DXCII: secundo uero: K̄P. DXCIII: mox, tit. III. kap. 1, ubi Vercelleusis codex habet K̄P. XXIIII, Vindobonensis K̄P. XXIII, Scaligeranus exhibet: K̄P. DCXVI. Quorum numerorum nulla alia ratio esse potest, nisi ut nouellarum collectionis numeri continuentur: nam in Pithoeana editione DLXXXVIII Iuliani capita numerantur, post quae, paucissimis interiectis, Collationis primum caput numero DXCII notandum erat. Sed illud quoque hoc solo pacto explicari potest, quod tam in Scaligerano quam in Vindobonensi codice quaedam capita constitutiones uocari uidemus: nam ideo ita uocabantur, quod pro nouellarum constitutionum continuatione habebantur. Atque, ut etiam magno uiro humani quid accidere posse uideamus, in ridiculam plane opinionem Schultingius nota prima incidit, cum illud X̄P. DXCIII. (sic enim legebat) annum, quo Collatio conscripta esset, indicare posse crederet, quanquam a librario potius uel libri possessore hunc numerum profectum esse posse concedebat.

Alterum, quod de Pithoeano codice affirmare licet, hoc est, quod iisdem fere mendis scatebat, quae in Vindobonensi atque Vercellensi codice inueniuntur. Nam quamuis magna diligentia codicis scripturam Pithoeus expresserit, hoc tamen sibi permisit, ut accusatiui formam, quae sexcenties in codice pro nominatiuo uel ablatiuo occurrit, corrigeret: quod et ipse professus est in nota prima ad tit. I. kap. 3, et Scaligeranum apographum demonstrat. Sed et Papianus, non Papinianus, constanter in Pithoeano codice scriptum erat [27], quod et in lege Romana Visigothorum et apud Grae-

27) Vid. Pithoei nota ad tit. II. kap. 3. In Vindobonensi codice uariatum est inter Papianum et Papinianum, u. c. tit. IV. kap. 4, et aliis quibusdam locis.

cos pariter factum esse uidemus, ut uel in ipsius Iustiniani nouellas Papiani nomen bis irrepserit [28]. Porro domui pro domi in Pithoeano codice, sicut in ceteris, scriptum inuenimus tam tit. IV. quam tit. X. kap. 2. §. 6.: quod tamen, num merum uitium sit, dubitandum uidetur.

Tertium denique quod certissimum est, ad aetatem et integritatem Pithoeani codicis pertinet. Nam ceteris integriorem fuisse, tit. XVI. docet, antiquiorem uero ipse Pithoeus, cum codicem per annos octingentos et amplius in Mandubiorum aut Sequanorum bibliotheca latuisse dicat: unde octauo saltem saeculo scriptus esse uidetur.

IV. De apographo Scaligerano.

Extat in publica Lugdunensis academiae bibliotheca liber manuscriptus, numerum 61. ferens, cum hac inscriptione: „ex legato illustris Viri Iosephi Scaligeri." Is uero nostrum libellum continet a fol. 105. usque ad folii 123. paginam primam. Quae Collationem antecedunt, inscriptionibus collectis, aliisque rebus uarii argumenti constant, inter quas et Dositheanum fragmentum de iuris speciebus, fol. 88[b] . . . 91[a]: Collationem sequitur in tergo folii 123. Iustiniani nouella 138, nullo uacuo spatio relicto, sicut pag. 146 nostrae editionis adnotatum est. Vsi sunt isto Scaligerano apographo primum d'Oruillius, deinde Florentius Petrus Pittenius, Matthias Roeuerus, Hermannus Cannegieterus, Haenelius denique et Puggaeus. Doruillius enim principi P. Pithoei editioni omnia adscripsit, in quibus Scaligeranum apographum ab edito differt, quibusdam

28) Nouella IV et CVIII.

etiam ex coniectura, ut uidetur, additis: quem librum nunc cum ceteris Doruillianis Bodleiana Oxonii bibliotheca continet [29]. Haec autem diligentissime exscripsit, et humanissime mecum communicauit amicissimus Haenelius: quorum ope non semel contigit, ut de iis locis certior fierem, in quibus ceterae Scaligerani apographi collationes inter se discrepabant.

Petri Pittenii collatione usi sunt Schultingius, ut ipse refert in praefatione iurisprudentiae anteiustinianeae, et Cornelius Val. Vonckius [30]: Praeterea Schultingius pag. 940. 941. editionis suae uarias lectiones adiecit ex apographo Scaligerano et Parisiensi nouissima editione.

Roeuerus et Cannegieterus propriis scriptionibus, quae animaduertenda uidebantur, proposuerunt: alter in specimine ad loca quaedam iuris ciuilis deprauata [31], alter in commentario ad nostram Collationem. Quae autem Haenelius et Puggaeus ex eo apographo adnotauerunt, ea ut in meam editionem referrem, amicissime mecum communicata sunt. Atqui Puggaei adnotationes, cum a Boeckingio ad me missae essent, huic etiam tribuendae uidebantur, donec cognito uero auctore, hunc ipsum laudare licuit.

At ne post tot quidem eruditorum uirorum lucubrationes historia Scaligerani apographi omnibus explorata dici potest, cum de illo praesertim am-

---

29) cfr. Codices manuscripti et impressi cum notis manuscriptis, olim d'Orvilliani, qui in bibliotheca Bodleiana apud Oxonienses adseruantur. Oxonii 1806. 4. Numerus codicis est X. 2. 2. 13: praeterea inscriptum ei est: „Ioannes Gaesolus Cant."

30) Specimen crit. in uarios auctores. 1744. 8. pag. 37 sqq.

31) Vid. infra pag. 204. Plurima ex Scaligerano apographo cap. 13. eius speciminis referta sunt, sed quaedam omnino omisit Roeuerus.

bigendum uideatur, utrumne ex Pithoeano, an ex alio quodam codice exscriptum sit: nam a Dionysiano codice manasse, uel nuperrime Zimmernio uisum est [32]. Nobis autem persuasissimum est, Scaligeranum apographum exactissime Pithoeanum codicem exprimere. Cuius rei primum argumentum a coniunctissima amicitiae literarumque necessitudine peti potest, quae Scaligero cum Cuiacio fuit: alterum ipsius apographi indoles nobis suppeditabit. Etenim, ut iam de primo accuratius quaeramus, illo ipso triennio, quo Cuiacio nihil magis cordi erat, quam ut Pithoeanum codicem inspiceret, uel alium inueniret, Iosephus Scaliger Cuiacium uisendi ac iuris discendi causa Valentiam uenerat: aderat a. 1571 [33], aderat etiam a. 1572, teterrima ista S. Bartholomaei nocte, cum Cuiaciana domus ei refugium atque receptaculum esset contra sceleratissimos fanaticorum furores [34]. Tunc P. Pithoeus uitam periclitabatur, librorum partem amisit: tunc, ne omnia interirent, apographo Pithoeani codicis opus esse uidebatur. Quodsi alterius codicis notitiam tunc habuisset Scaliger, silentio nil dissimulasset: si postea eum inuenisset, non integrum descripsisset, sed in libro edito adnotasset, quae noua uidebantur. Denique a. 1581 iterum ad Cuiacium uenerat: quaenam uel tunc tacendi causa ei esse poterat, qui de Collatione a semetipso edenda nunquam cogitasse uidetur? Nam Cuiacium nunquam codices suos amicis denegasse, notissima res est [35].

---

32) Geschichte des röm. Privatrechts. Tom. I. pag. 30. not. 23.

33) Scaligeri epistolae. Francof. 1628. 8. num. 32. pag. 125. 126. num. 408. pag. 696.

34) Berriat S. Prix vie de Cujas, eclaircissemens §. 9. pag. 521 ... 327. Spangenberg Cujas p. 32. 34. 157. 158.

35) cfr. Cuiacii obss. I, 1. VII, 36. Berriat S. Prix pag. 421. 422. Spangenberg pag. 58.

Quid? quod inter ipsum Pithoeum Scaligerumque commercium fuit librorum manuscriptorum? Nam Dosithei Grammatici librum et Cuiacius? et Scaliger et P. Pithoeus inter se communicauerant, antequam a Pithoeo una cum nostra Collatione ederetur [36].

Videamus nunc de altero argumento, quod ex ipsa Scaligerani apographi indole prodire diximus. Continentur autem eo codice non solum uerba contextus, sed etiam notae et coniecturae margini adscriptae, quas ex uetere aliqua libro manasse, falso existimauit Roeuerus. Quae quidem adnotationes saepissime cum iis conueniunt, quas Cuiacium libro impresso adscripsisse, antea dictum est: adeo ut saepius sermonem cum Scaligero de ea re contulisse Cuiacius uideatur. Hoc leue est: at longe grauior probatio ex ipso contextu existit. Nam omnia fere, quae a Pithoeano codice absunt, quaeque nunc ex Vindobonensi ac Vercellensi suppleuimus, a Scaligerano pariter absunt, si ea excipias, quae etiam Cuiacius margini adscripsit, et uerbum temporarium, quod tit. VII. kap. 4. §. 1. Pithoeus perinde ac Cuiacius omisit. Ac minus fere inter Pithoeum Scaligerumque interest, quam inter Doruillium ceterosque, qui Scaligeranum apographum cum editis libris contulerunt. Sed, ut finem disputationi faciam, ex solo initio ac fine apographi omnia patent. Nam apud Pithoeum pariter ac Scaligerum sequi Iustiniani nouellam 138 iam antea notatum est: praecessisse autem utrinque Iuliani nouellarum collectionem, ex tribus numeris a Scaligero kapitibus adscriptis iam antea demonstrauimus.

---

36) Vid. Fred. Ad. Schillingii diss. de fragmento Dositheano. Lips. 1819. 8. pag. 12. 56 sqq. Eduardi Boeckingii praefatio Dosithei libro III. praemissa, Bonnae 1832. pag. VIII. XXI. XXII. Scaligerana pag. 128.

V. De Vindobonensi codice.

Venimus iam ad noua subsidia, quae nostro libro adhibere licuit. Et de Vindobonensi quidem codice illud in primis notandum est, Iuuauia eum in Imperatoris Austriae bibliothecam translatum esse, ideoque etiam nunc codicem Salisburgensem CCCLX. nuncupari. Est autem codex membranaceus, constans foliis 184, partim albis, partim subfuscis, scriptus saeculo undecimo uariis literarum formis, quae uersibus 31. in quaque pagina exhibentur. Titulorum kapitumque initia rubro uel etiam uario colore insignita, cetera atramento iam pallescente scripta sunt. Scribendi compendia praeter uulgaria raro occurrunt: nam haec fere sola leguntur:

p̄	= per.	⁹	= us.
p̄	= pro.	⁹	= ur.
p̄	= prae.	ſt̄	= est.
qđ	= quod.	ę	= ae, e.
—	= m, n, ut.	. !	interpungendi signa.

A literis i et y puncta absunt. Ex erroribus scriptoris nullus frequentior, quam quod accusatiui forma pro nominatiuo uel ablatiuo usus est: saepe etiam uel pro ue scriptum est. Ceterum in uerbis prouintia, subicio et his similibus constantem regulam sequi uidetur.

Quibusnam autem Vindobonensis codex praeter Collationem constet, hoc iam a Cl. Bienero relatum est [37]. Sunt autem haec:

1) Iuliani nouellarum constitutionum collectio.
2) Iustiniani nouella 34. 65, (quae postea folio euulso intercidit) et 114.
3) Summa nouellae 65.
4) Nouella 114. 143. 138.

37) Geschichte der Novellen. pag. 72. 79. 234. 240. 606. Zeitschrift für geschichtl. Rechtswissenschaft Tom. V. Num. X. pag. 338 ... 357.

5) Summa nouellae 121.
6) Dictatum de consiliariis. uid. Zeitschr. V. 341 ... 344.
7) Collectio de tutoribus.
8) Nouella 134, hoc initio: „Quam iam uideor" etc., et Nou. 117 praef. cap. 1. 2., ex uulgata uersione.
9) Tractatus nondum editus, quindecim paginis constans, cuius initium est: „Primum et secundum capitulum non solum innouat anteriores leges, sed etiam confirmat." uid. Bienerum l. c. p. 234. et Zeitschr. V, 345 ... 352.
10) Iustiniani constitutio pro debitoribus in Italia et Sicilia, hoc initio: „Cum semper decursio." Vid. Bienerum p. 483. et Zeitschr. V, 352 ... 355.
11) fr. 12. Dig. de Testibus (22, 5.)
12) Locus incertae originis, de cecis et debilibus. Incipit: „Claudi et ceci et debiles pro furtius causa cum ad iudicium steterint." Vltima uerba sunt: „usque dum manifestare studeant huius rei notitiam." uid. Zeitschr. V, 355 ... 357.

Haec omnia in fine tandem folii 162^{b} index excipit, quo kapita nostrae Collationis, ita ut pag. 148 ... 155 huius libri exhibentur, notata sunt. Indicem ipsa Collatio sequitur, quae tamen in ultimo codicis folio his uerbis praeciditur: bonorum possessiones. EXPLICIT. Nam duo kapita et dimidium a tit. XVI. absunt.

Huius autem operis exactissima comparatio cel. Kopitarii auspiciis a Pirsnero confecta, Sauinii, carissimi praeceptoris mei, beneficio ad me peruenit. Praeterea alteram scripturae effigiem, quae ad pag. 103 huius editionis pertinet, et indicem kapitulorum accuratius descriptum amicissimo Bickelio debeo.

VI. De Vercellensi codice.

Hunc librum manuscriptum, qui Vercellis in bibliotheca Reuerendissimi maioris ecclesiae Capituli num. CXXII. insignitus adseruatur, inueni mense Octobri a. 1822, cum legis Langobardorum causa, cuius antiquissimum codicem ibi adesse, a cel. Peyronio certior factus eram, in illam Vrbem

uenissem [38]. Atque ex illo tempore nulla res magis mihi in desiderio fuit, quam ut gratias publice agere possem iis uiris, quorum auxiliis insigni illa bibliotheca uti mihi licuit. Amedeum dico Peyronium, magnum Taurinensis academiae sidus, Andream Couam, meritissimum apud Vercellenses causarum patronum, Peyronii cognatum: Reuerendissimum imprimis Vercellensis ecclesiae Capitulum, et qui omnium maxime me beneficiis suis deuinxit, Eusebium Ballocum, eiusdem Capituli canonicum, qui per uiginti et amplius dies non solum comes et custos ad omne officium promptissimus in bibliotheca mihi adfuit, sed libentissime etiam in laborum societatem, quo citius absolui possent, uenit.

Est autem codex membranaceus, quadratus maioris formae, binis columnis (si Iuliani kap. LXI .. CV. excipias) exaratus, quarum quaeque uiginti et nouem uersibus constat. Nec singula folia, nec foliorum quaterniones numeris uel custodibus, ut hodie dici solent, distincti. In locum primi quaternionis, qui deperiit, alium nunc codici praefixum uidemus, ab eadem manu scriptum, sed alieni argumenti plenum, et triginta uersibus in quaque pagina constantem. Vltima codicis folia humore in margine superiore adfecta, reliqua integra et quasi intacta sunt. Scripturae bina specimina tabula nostra continet, alterum (sub num. 2) elegantissimae formae, qualem longe maior pars codicis exhibet: alterum (sub num. 1) minus pulchri characteris, qui in fine codicis apparet, quo etiam Collatio nostra inde a tit. VI. kap. 4. §. 1. (uerb. commissa sunt) scripta est. Omnia uero ab

38) Cfr. quae dicta sunt a me in Itinere Italico, Tom. I. 1824. pag. 87 ... 100. et in Pertzii itinere italico (s. Archiv für deutsche Geschichtskunde Tomo V.) pag. 230 ... 239.

eadem manu, licet interuallo quodam, exarata esse uidentur. Tertium specimen ad ea uerba: „Ambrosius iudex hunc legem scrisi in hoc libro", pertinet: quae ad decimum uel undecimi saeculi initium referenda sunt, atque, cum ipso libro recentiora esse debeant, omnia ante medium saeculi XI. scripta esse optime demonstrant. Ceterum etiam illud notari potest, scribendi compendia, etiam uulgaria, raro inueniri, et interpungendi binas notas: . 7 semper fere coniunctas esse. Nam 7 pro et nusquam in hoc codice scriptum est. Literae a, una eademque semper forma est, quae in scripturae specimine exhibetur: r et f plerumque infra lineam reliquarum literarum ducuntur. Formae rubricis adhibitae a ceteris solo colore differre solent: nam iis, quae nunc capitales dicuntur, raro scriptor usus est. Singula uerba, quamuis male saepius diuisa, iunctis tamen literis constant. uel pro ue, subicio et his similia etiam in hoc codice frequenter obseruantur.

Nunc quibus partibus Vercellensis codex constet, uidendum est. Et primi quidem quaternionis hoc initium est:

INCIP NOM REGIONUM
ET CIUITATEM IN QUIBUS
SCORUM APOSTOLORUM
CORPORA REQUIESCUNT

Paullo post sequitur:

INCIPIT EXPOSITIO
OF
IIII euangl

At uero sub isto titulo pauca tantum uarii argumenti tam ex theologia quam ex iurisprudentia continentur, quibus iunctum est prooemium ad Iustiniani institutiones pertinens.

Secundus quaternio medio indice ad Iuliani nouellas his uerbis incipit: kp̄ CCXI. De abscentibus. At fol. 6. a tergo Iuliani indicem excipit index nostrae Collationis, sicut pag. 148 ... 155 a nobis editus est. Ipsa Iuliani collectio in constitutiones CXXXV et in capita DXCVI diuisa esse uidetur: finitur tamen const. CXXVIII, siue cap. DLXXXV. Nam reliqua, aliunde sumpta, haec sunt:

1) Iustiniani nouella 34.
2) Summa nouellae 65.
3) Nouella 114. 143. 138.
4) Summa nouellae 121.
5) Iuliani dictatum de consiliariis, usque ad uerba: „lege iterum nouellas duas constitutiones circa centesima decima relatas."
6) Denique haec, quae ad literam damus, sequuntur:

(*col.* 1. *uers.* 26.)
ma decima relatas. LEX. IIII.
ɗXCIII. CONSTITUTIO METRIDIATI
Pupilliſ uel adultis reſ
ſuaſ nec uindi nec donari

(*col.* 2.)
ul̄ cōmmutari licet nec cū fratre
ſuo . ɗXCIIII LEX. 1. IMP. ANTONINO
A MUCIANO Minor quod abſ
q, tutore ul̄ curatore uindedit
ul̄ obligauit dū at legitimā etatē
uenerit reſtituit̄ illi. ɗXCV. DE
DONATIO Donatio directa eſt
ubi in preſenti reſ dona tradit̄
Quod ſi donator
quartā ſibi non reſeruaberit
donatio non ualebit. ɗXCVI.
Si ſeruus ſciente dn̄o alienū ſer
uū ſubſtraxerit
Vindederit celauerit in ipſū
dn̄m anīaduertit̄ q̄d ſi id dn̄m
ignorante cōmiſerit in me
tallū datur : EXPL

In Kap. DXCVI nostrae Collationis tit. XIV. Kap. 2. §. 3. facile quisque agnoscet. Cetera unde manauerint nondum liquet: de Gregoriano uel Hermogeniano codice iam Bienerus coniecturam fecit[39].

Quod autem post Kap. DXCVI. uacui in eadem pagina relictum erat, hoc glossematum interpretationibus repletum est, quarum initium hoc est:

Seua .|. crudele. prestolatur .|.
expectetur. auidus .|. cupidus.

Finis uero: sciscitantes .|. interrogantes.

Iulianum eiusque appendices excipit tractatus DE INCESTIS, duabus paginis cum quarta parte tertiae constans, cuius initium est: „Cum omnis inlicitus concubitus." Sed iste tractatus ad theologiae partem moralem, non ad iurisprudentiam pertinet. Sequitur deinde tabula graduum cognationis, cui recentior manus ex Langobardorum edicto adscripsit legem Rotharith CLIII, his uerbis: "Omnis parentela ... quomodo nos dicimus. Ambrosiuſ iudex hunc legē ſcriſi in hoc libro. Sʒ ſ"

Atque post omnia ista, a tergo eiusdem folii quo Ambrosii nota legitur, nostra Collatio foliis 24 et dimidio scripta est usque ad tit. XVI. kap. 3. §. 13. uerb. ptineri 7: quam statim excipiunt aduersaria ex iurisprudentia morumque disciplina, tribus columnis scripta, hoc initio: „Intr̄. Quare in codico dr̄ familiae herciscunde. Rȳ" etc. Atque eiusmodi quaestionibus Isidori uerbis responderi solet. Vltima codicis uerba sunt: „Melius est uocare ad holera cū caritate, quā ad uitulū ſaginatū cū odio. 7

Sed praeter ea, quae contextum codicis efficere diximus, etiam notas non paucas tam margini quam

39) Geschichte der Novellen pag. 606.

inter lineas adscriptas inuenimus. Nam primae Iuliani parti uerborum interpretationes, etiam ex graeca lingua, saepius additae sunt: in altera romanorum pontificum epistolae uel conciliorum acta nonnunquam laudantur. Kapiti 97. (s. 96. ex eod. Pithoei) adscriptum est: "hic deest lex una." Collationi uero nostrae haec inserta uidemus:

1. Ad tit. I. kap. 7, in margine inferiori:
impr̄. iuſtin̄. a. Si quiſ cū telo ambulauerit hominiſ negandi cauſa| ſicut hiſ qui hominē occiderit pena ſubiacet.

2. Ad tit. II. kap. 5, in margine superiori:
iudici non est sine accusatore dampnare ꝙa et dn̄s iudas cū fur eēt ꝙa non eſt accuſatus minime abiecit.

3. Ad tit. IV. kap. 2:

a. In margine superiori:

Omnia ergo, que aduersus absentes in omni negotio aut loco aguntur|aut iudicantur, omnino uacue(n)tur, quoniam absentem nullus|addicit, nec ulla lex dampnat facile, ergo homo hominem|fallere potest, non tamen deum, cuius oculis omnia nuda sunt et| aperta. Vnde ait propheta: dominus nouit cogitationes|hominum, quoniam uane ſunt.

b. In margine inferiori:

kp̄ clerici qui in quacunque ſedi|
tione arma uolentes sumpse|
rint, reperti amisso ordinis|
ſui gradu in monesterio paenitentiae retrudantur.|

4. Ad tit. XII. kap. 1:
fabor .|. laus uel auxilio.

5. Ad tit. XIV. kap. 1:
INTerp̄tatio
Plagiarius est! qui hominē
liberū rapit et uendit.

6. Ad tit. XVI. kap. 2. §. 8:
Vide nostrae editionis pag. 128. in nota 90.

VII. De differentiis trium codicum, et de antiquissimo codice, a quo omnes manarunt.

Ex omnibus, quae Pithoeano, Vindobonensi et Vercellensi codici praeter Collationem communia sunt, iam uerisimile esse uidetur, ab uno eodemque fonte eos manasse. Quod posui, id ab omni dubitatione liberabitur, si etiam id exactius examinetur, in quibusnam isti codices in ipsa Collatione differant. Nam differentiae primum ad integritatem libri pertinent, deinde ad partes et kapitum diuisionem, denique ad singulas lectiones. Et de integritate illud certum est, tam in rubricis quam uersus finem Collationis Vindobonensem Vercellensi, Pithoeanum autem utroque integriorem apparere: quamuis alias etiam huic complura abfuerint, quae nunc ex istis restitui potuerunt. At cuique fere librario singulos uersus excidere solere, recurrente praesertim eadem uoce, notum est: et de fine libelli facile statui potest, paullatim ultima prisci exemplaris folia intercidisse. Quamobrem nec Pithoeanum codicem integram Collationem exhibere, facile crediderim, quamuis pro certo affirmare non ausim. Quid autem sit, quod Vercellensis codicis scriptorem uel ab eo proposito detinuerit, ut kap. CXXX, suo loco omissum, in fine libri repeteret (de quo uide pag. 128 nostrae editionis), hoc non intellego.

Alterum, in quo codices inter se differre uidemus, indices kapitumque partitiones sunt. De titulorum diuisione non dico; nam etiamsi solis titulis III. IV. V. et XII. XIII. XIV. XV. numeros additos uideamus, tamen omnia recte se habere iam pag. 207 nostrae editionis adnotatum est. At de kapitulis eorumque indicibus ita potius statuendum

est, unumquemque scriptorem haec pro suo arbitrio sibi confecisse, antequam ipsum librum describeret. Nam ex Pithoeano codice quatuor tantum kapitulorum uestigia supersunt: quorum tria supra pag. XXII. exhibita sunt, quartum autem in uerbo idem consistit, quod tit. XII. kap. 7. §. 8. cum medio contextu commixtum uidemus. Postea Vindobonensis codicis scriptor ea, quae indici destinauerat, in uetere codice deleuisse uidetur: cuius rei ualde singulare argumentum illud est, quod Vercellensis codex prima uerba, quae deleta erant, omittere, et ab iis exordium facere solet, in quibus Vindobonensis index desinit. Cuius rei permulta exempla tam ex ipso libro, quam ex indicibus kapitulorum afferri possunt: u. c. ex pag. 149 nostrae editionis, ubi haec leguntur:

Cod. Vind.	Cod. Verc.
Papinianus libro definitionum secundo sub titulo - - - -	de iudicatis personis.
Vlpianus libro XVIII. ad edictum sub titulo - - - - - -	si fatebitur iniuria etc.

At quam uanis rationibus se duci librarii passi sint, ut noui capitis initium facerent, uel etiam IDEM, ITEM insererent, hoc uel inde demonstrari poterit, quod tit. XVI. kap. 3. §. 6. in Vercellensi codice propter uerbum continuatur, et tit. XI. kap. 8. §. 1. in Vindobonensi propter uerbum et cetera (sic enim librarius scripsit pro ceterum) nouum kaput notari uidemus. cfr. etiam tit. XV. kap. 3. §. 3. in nota 52.

Atque in tanta librariorum incuria mirum nemini uidebitur, quod nec Vindobonensem quidem ac Vercellensem codicem pari kapitum numero distinctum uidemus. Quibusnam autem numeris inter se distent, hac tabula comprehensum est:

Cod. Vindob.				Cod. Vercell.
kap. 1 ... 13	-	-	-	1 ... 14
14 ... 27	-	-	-	15 ... 29
28 ... 33	-	-	-	30 ... 36
34 ...	-	-	-	37. 38
35 ... 51	-	-	-	39 ... 56
52 ... 66	-	-	-	57 ... 72
67 ... 89	-	-	-	73 ... 96
90 .. 102	-	-	-	97 .. 108
103 .. 113	-	-	-	109 .. 118
114. (115)	-	-	-	119
116 .. 119	-	-	-	120 .. 124
120 .. 124	-	-	-	125 .. 128
125. 126	-	-	-	129
127	-	-	-	130 .. 134
128 .. 132	-	-	-	Absunt.

Tertium denique, quo codices manuscripti inter se differunt, in singulis uerbis constat: cuius differentiae duae rationes afferri possunt: incuria librariorum et antiquissimi codicis ambigua scriptura. Vtriusque autem generis quaedam sunt, quae regulam quandam exprimere uidentur: ex quibus tam de aetate ac regione, in qua codices conscripti sunt, quam de literarum formis, quibus priscum exemplar scriptum erat, coniecturam facere licuit: quod mihi vel maxime auxilio fuit in singulis locis corrigendis. Nam in Gallia cisalpina tam Vindobonensem quam Vercellensem codicem conscriptum esse, hoc inde uerisimile fit, quod literas g, s, x, s et ss, item co et quo saepe in utroque permutatas uidemus: et priscam scripturam illius formae saepe fuisse, quae cursiua nunc uocari solet, ex iis, quae tabula nostra continet, scripturae speciminibus potissimum apparebit. At ne uel minora omittam, iam omnia, quae de una alteraue differentiae causa afferri possunt, hisce tabulis ante oculos ponenda erunt:

I. Literae librariorum incuria permutatae, uel additae:

ae, oe = ę passim.

e = i:

relegauit / religauit } III, 3, 4.

ciues / ciuis } IV, 5, 1.

geret / gerit } I, 13.

homines / hominis } I, 13.

diocletianus / dioclitianus } V, 4.

i = ii, ui.

domi / domui } IV. passim. X, 2, 6.

is / iis } passim.

subicio / subiicio } passim.

o = u.

cognatos / cogatur } VI, 2.

seductos / seductus } XV, 2, 1.

froditus / fronditus / funditus } I, 6.

b = p.

obtulerit / optulerit } I, 8.

b = u.

cibariarum / ciuariarum } X, 2, 5.

istebas / scaeuas } XV, 3, 4.

meturbine / metu ruinae } X, 7.

expiabit / expiauit } V, 3.

conubio / conuuio } IV, 5, 1.

dibus / diuus } XV, 2, 5.

beneficiis / ueneficis } passim.

c = qu.

commodum / quomodum } 1,

commodati / quomodati } X, 1.

cominus / quominus } X, 4.

cohibenda / quohibenda } VI, 4.

conubiis / quo nobis } VI, 4, 4.

costam / quos tam } VI, 4,

cohortatur / quo ortatur } VI, 4,

incertum / quaestum } XV, 2, 1.

d = t:

quid / fit } II, 5, 4.

g = s = (ss) = x.

abigeis / abiseis } tit. XI passim.

exuserit / exusserit } XII, 7, 2. 4.

laesae / lex et } IV, 11.

m = n:

componat / conponat

imponat / inponat

impulerit / inpulerit

immiserit / inmiserit } passim.

In his autem singulare prorsus est, quod Vercellensis codex ante tit. VI. kap. 4. semper con, uel in exhibet, postea uero cō, com uel ī, im: quod ad temporis interuallum, de quo supra pag. XXIX. XXX. dictum est, referendum uidetur.

Literae additae:

in:

incertum } XV, 2, 1.
quaestum }

imponat } XI, 3.
poena }

istebas } XV, 3, 4.
scaeuas }

m, am, em.

In accusatiuis, uid. pag. XXII. XXVII. 157.

p:

dampnare } et his similia. Vindobonensis semper hanc literam ad-
damnare } dit, Vercellensis usque ad tit. VI. kap. 4.

t:

interficere } IV, 2, 5.
interficeret }

laese } IV, 11.
lex et }

translatitie } IV, 11.
translatici et }

fieri } II, 5, 2.
fierit }

pertinere } I, 3.
pertinet ire }

sustine } I, 10.
sustinet }

II. Literae permutatae propter ambiguitatem prisci exemplaris.

a (ɑ) = e.

iactatur } I, 11, 2.
iettitur }

abaristi } I, 11, 2.
euaristi }

c = e.

sed uetus }
seductus } XV, 2, 1.
seductos }

c = g.

necare } I, 3, 2.
negare } VI, 4, 4.

inficere } XV, 3, 4.
infigere }

seculis } V, 3, 1.
regulis }

adfici } 1, 6, 4.
adfigi }

acreste } V, 3, 1.
agreste }

execrandas } XV, 3, 4.
et grande }

ca = da.

persica } XV, 3, 4.
perfida }

ci = d.

denūciandum } VIII, 7, 3.
denudandum }

cl = d.

cl } II, 5, 5.
ad }

diocletianus } VI, 4 inscr. 5 inscr.
diodetianus } XV, 3.

claudium } I, 11, 2.
daudium }

diocl. } I, 10.
quod }

ct = rt.

adfectus / adfertur } XI, 7, 3.

d = r, ſ.

qui rem / quidem } VII, 5, 4.

ſed / res } XII, 5, 1.

d = q.

diocl. / quod } I, 10. cfr. Scripturae specimina.

d = h, n.

huiusmodi / huiusmohi } XV, 2, 2.

domo / ex homo } X, 1, 1.

domui / eo nomine } X, 2, 6.

et (&) = ere, ex, ſi.

ſustinet / ſustinere } I, 10 fin.

et / ex } XV, 3, 4. XVI, 3, 5.

diocl. et / quod ſi } I, 10.

etiam = quam.

XV, 2, 3. Vide Scripturae specimina.

f = qu.

fit / quid } II, 5, 4.

manifestos / illa si quis os } II, 5, 5. Vide Scripturae specimina.

f = r, ſ.

infuere / inruere } VI, 4, 8.

perfida / perfica } XV, 3, 4.

h = d, l, n, ſ.

eo homo / domo } X, 1, 1.

(s)ua heres est / ualere et } XVI, 2, 3.

hanc / nunc } XVI, 4, 2.

ie = te.

sancieque / sancteque } VI, 4, 1.

n = r, ri, rt.

natione / ratione } X, 3.

herculano / herculario } I, 8.

manu / marii } I, 11, 2.

abigent / abigerit } XI, 8, 2.

agentis / ageritis } II, 6, 3.

humanam / humaria } XII, 7, 7.

insidians / insidiaris } I, 5, 1.

deponantur / deportantur } VIII, 5.

n = h, ſ, ſſ.

nanctum / hanc tantum / ſanctum } VI, 4. 6.

cenat / ceſſat } II, 4.

n = u.

canetur / cauetur XV, 2, 1.

deus eradicauit / denſeſ abdicant XV, 1, 3.

re = ſe.

re / ſe I, 8. VI, 4, 8. XIII, 3, 1. XV, 2, 2.

rectaſ / ſectaſ XV, 3, 3.

redde / ſed dii XV, 3, 2.

regulis / ſeculis V, 3, 1.

rem / ſe I, 8. VII, 5, 4. X, 2, 6.

rem per / ſemper X, 2, 7.

reſtertiorum / reſitrium / ſeſtertiorum IV, 5, 1.

re ueritate / ſeueritate VI, 4, 8.

reuerſuſ / ſeueruſ IV, 6, 1.

repraeberent / ſe praeberent XV, 2, 2.

deus eradicauit / denſeſ abdicant XV, 1, 3.

ri = ſi, ſu.

profiteri / p̄p̄u̇. ſi XII, 7, 6.

uariorumque / ſua ſuorumque XV, 2, 3.

(re, ri = ſſe, ſſi.)

obedire / obediſſe VI, 4, 3.

optaremuſ / optaſſemuſ VI, 4, 3.

exurit, exurerit / exuſſit, exuſſerit XII, 5. 7. paſſim.

r, rt = ſt.

artiliae / aſtiliae XII, 7, 6.

honerati / honeſtati VI, 4, 2.

uertitur / ueſtitur X, 2, 1.

incertuſ, incerte / inceſtuſ, inceſte / quaeſtuſ VI, 2..5. XV, 2, 1.

ur = us, os.

adfertur / adfectuſ XI, 7, 3,

experitur / expertuſ IV, 4, 2.

cogatur / cognatoſ VI, 2, 2.

uerberatur / uerberatuſ II, 2.

r, ſ = u (cfr. n.)

inrita / inuita XVI, 3,

ſoluenda / uoluenda XVI, 3, 6.

ue, ui = uel, ine.

ue / uel paſſim.

fiue / fiuel III, 3, 3.

domui / nomine X, 2, 6.

CAPVT TERTIVM.

DE EDITIONIBVS ET INTERPRETATIONIBVS COLLATIONIS.

Viginti Collationis editiones, quae nostram praecesserunt, notae sunt, quarum indicem in tabulis nostro libro adnexis pag. 205. 206. dedimus: quibus Rittershusii fortasse editio adcedit. Is enim a. 1594 in prooemio ad Iulii Pauli Sententias, pag. 193 et 194 ed. Schultingii, ita dixit: „Praeterea illae, quae sunt apud Licinium Rufinum, si modo is est auctor Collationis illius legum Iudaicarum et Romanarum, quae extat, edita primum a P. Pithoeo: et nuper a me in Enchiridion Iuris Quadripartitum relata est." At de eiusmodi libro nihil hactenus nec uidi, nec audiui. Atque, ut iam ad ea, de quibus dubitandum non est, reuertamur, ter tantum Collationem solam editam uidemus [1]: nam undecies uel duodecies cum aliis fontibus iuris romani [2], et quinquies inter opuscula de rebus sacris scripta prodiit [3].

1) a. 1573. 1574. 1656.

2) Cum Theodosiano codice aliisque partibus iuris anteiustiniani: a. 1586 (tam Geneuae quam Parisiis) a. 1593. 1607. 1815. Cum sola iurisprudentia anteiustiniana: a. 1671. 1717. 1737. 1744. Cum Vlpiano: a. 1768. Cum Iuliano, inter Pithoeorum obseruationes ad codicem et nouellas a. 1689. Haec uero omnia praecesserat H. Stephani editio inter Iuris ciuilis Fontes ac Riuos, a. 1580, quae tamen alios fontes, quos proprie nunc dicere solemus, non exhibet.

3) Cum Th. Bezae lege morali a. 1603: inter P. Pithoei opera sacra a. 1609: et inter criticos sacros Londini 1660. Tom. VIII. Francof. 1696. Tom. VIII. Amstelod. 1698. Tom. I. P. 2. col. 193 ... 248.

De Collatione omnium primum a Petro Pithoeo statim post tetram S. Bartholomaei diem edita haec memoratu dignissima narrat Boiuinus [4]:

„Diuersabatur (Pithoeus) in domo hominis uxorem Caluinianam habentis. Ea muliere et aliis hominibus, qui sub eodem tecto degebant, foedissime interemptis, aufugit Pithoeus in domum uicinam. Deinde cum apud Fabrum Parisiensis fori oratorem, qui proximus habitabat, dies aliquos latuisset, ad Antonium Loisellum se recepit, ubi in ecclesiam catholicorum redeundo amicis suadentibus teterrimae necis pericula euasit ...."

„Paucis post diebus quam edita est strages illa immanis, fragmenta ueterum Iurisconsultorum cum legibus Mosaïcis collata typis exprimi curauit. Item notas ad eam collationem; opus doctum et labore multo limatum, quod mirum est potuisse perfici in tanto aestu rerum, tantisque urbis tempestatibus. Eum librum Antonio Loisello dicare decreuerat. Sed hic mutandae sententiae auctor fuit: et consultius uisum est, nuncupari illud Christophoro Thuano [5]. Extat etiamnum epistola Pithoei ad Loisellum nuncupatoria, data IV. Nonas Septembres, decimo die post infestum illum S. Bartholomaei diem. Epistolae subscriptum hoc tetrastichon: [6]

Et perii per uos, et uos periistis amores:
Vna salus nobis, una ruina fuit.
Si qua tamen uitae spes est, hoc deprecor unum,
Viuite apud gratos, gratus ego inteream.

His uersibus Pithoeus libros queritur amissos, quod et initio epistolae facit, ubi scrinia sua praedae esse significat. Quae haud dubium est quin deinde ei restituta sint. In epistola hoc magni animi et forti uiro dignum: Ego iam opportunitate non lentae mortis nihil felicius statuo; quam non inuitus, si deus dederit, excipiam, pro uirili portione principi et patriae innocentiam daturus. Haec cum scriberet, praesens adhuc animo obuersabatur imago diei illius nefasti, quo tantum sanguinis effusum ciuilibus gladiis erat. Ac ne posteri igno-

4) Vita Pithoei pag. 12 ... 15.
5) Senatus principi, Iacobi Augusti patris.
6) Extant hi uersus inter Pithoei opera sacra, p. 815, ita inscripti: AD LIBROS. cfr. Boiuinus p. 114. Ipsa autem epistola legitur tam inter Loiselii opuscula (Opuscules de Loysel) pag. 261, quam inter P. Pithoei opera sacra pag. 808. 809. Quibus omnibus etiam ultima Piihoeani coumentarii uerba addi poterunt. Ceterum de auxiliis a Cuiacio, Nic. Fabro, Loiselio in emendando codice acceptis ipse Pithoeus dixit ad tit. III kap. 3. ad tit. IX kap. 3. et aliis locis.

rarent, librum inter haec elaboratum, exacto operi subiecta haec clausula: Petrus Pithoeus scribebam Lutetiae Parisiorum Dom. MDLXXII. mense Sept."

In ceteras Collationis editiones summa cum diligentia inquisiuerat Bienerus, quo tempore librum eo consilio, ut partem iuris ciuilis anteiustiniani expleret, tractabat: isque V. D. huius operae fructum ea, qua eximius est, comitate mecum communicauit. Hinc imprimis hoc didicimus, libros illos editos in tres ordines dispescendos esse. Primi ordinis ii sunt, qui in omnibus fere cum principe editione conueniunt: quo pertinent Basileensis editio a. 1574, et quinque illae iuris sacri collectiones, de quibus modo nota 3. dictum est. Nam etiamsi Pithoei notas emendatiores se exhibere omnes asserunt: hoc tamen de solis erratis typographicis intellegendum est, quorum partem editor Basileensis a. 1574 correxerat. Alter ordo eorum librorum est, qui in ipso libri contextu plus minusue Pithoeanum relinquunt, notas Pithoei uel prorsus omittunt, uel paucis additis repetunt: ex quorum numero sunt Geneuensis, Lugdunensis, Heidelbergensis, Leewiana editio. Tertius autem ordo ex iis libris constat, qui eo animo editi sunt, ut Pithoeani codicis auctoritas non leuiter abiiceretur, sed in notis potius, si fieri possit, uitia eius corrigerentur. Qua mente Stephanus, Cuiacius, Schultingius, Bienerus ad negotium processerunt. Atque inter hos etiam Parisiensis liber a. 1689 editus connumerandus est, qui ipsorum Pithoeorum notas auctiores ex bibliotheca Pelleteria continet: in quibus tamen quaedam editorem fefellisse uidentur. Nam quod uno loco de ipsius codicis scriptura refertur, hoc falsum esse, iam pag. 58 nostri libri admonitum est.

Multo citius defungemur commentariis recensendis, quos quatuor tantum habemus, Pithoea-

num, Schultingianum et Cannegieterorum duos. Quantis laudibus illorum praestantia, tanta reprehensione digna est horum tenuitas, praecipue eius commentarii, quem Io. Cannegieterus scripsit. Herrmanni tamen fratris liber non defraudandus est laudibus, quas Venemae sanum et exactum iudicium de locis ex Mosaica lege desumptis meruit.

In locis singulis emendandis primum Galli, deinde uero omnium maxime desudauerunt VV. DD. Batavi: neque tamen, post Roeuerum, improbo eorum labori par adfuit fortuna. Nam cum uel ipsi Roeuero raro contigerit, ut ueram lectionem acu tangeret: ea profecto licentia, qua Cannegieteri illi, Pauwius, Vonckius, Bondamus, Tydemanus, Bilderdykius, alii in Collatione refingenda grassati sunt, pro exemplo esse potest, quo saniorem quemque ab emendandi studio absterreas. Pleraque horum facinorum ab imperita manu perpetrata sunt in dissertationibus, quas uocant inauguralibus, quarum ipsos qui scripserunt, maturiore aetate suppuduisse facile crediderim: nam ludi potius exercitationes in mortuo capite factae, quam aegri corporis curationes esse uidentur. Bondamus larga manu eidem uulneri bina emplastra admouere solet: neque ipse suae medicinae fidem habere uidetur. „Olim suspicatus eram", sic praefari solet periculis suis. In cumulum malorum accedit peruersus tum temporis eruditorum uirorum mos, transsiliendi semper ab eo, quem tractant, scriptore ad alios omnes. At uero omnium maxima audacia insignis nouissime extitit Bilderdykius in explicando edicto Diocletiani et Maximiani de Manichaeis. Namque is huius edicti contextum discerpit in genuinam, quam existimat, partem, in glossemata et in uarias lectiones a librario adnotatas, hisque tribus, quas pro arbitrio constituit, partibus unumquodque uerbum si-

gillatim attribuit. Nec semel hoc paradoxon proposuisse sufficere ei uidebatur: nam quatuor abhinc annis iterum omnia prelo commisit, paucissimis tantum, iisque leuissimis additis. Ceterum omnium VV. DD., quorum lucubrationes in Collationem mihi innotuerunt, indicem pag. 198 ... 206 huius libri dedi.

Superest ut iam de mea ipsius opera in hoc libro edendo posita dicam. Ac primum quod attinet ad contextum libri, hanc legem mihi anxie obseruandam duxi, ut omnes lectiones e libris mss. enotatas, etiam ex apographo Scaligerano, commemorarem. Hinc sequitur, ut, quo loco in annotatione libri alicuius nulla extat mentio, hic liber cum contextu, qualem proposui, congruere existimandus sit. In his cum religiose agere mihi uiderer, meo iure me uti putaui, cum in lectione contextus saepe etiam a libris mss. discederem, eamque ad eam formam, quam ueram et primitiuam esse mihi persuaseram, exigerem. Multo autem minus id mihi officium iniungi passus sum, ut uanas omnes coniecturas referrem, quibus nunc post inuentos illos libros mss. commode supersedebimus: et solis indicibus literariis nec horum quidquam detrahendum esse censui.

Iam si quis ex me quaerat, quibus potissimum Collationis huius locis medicinam attulisse mihi uidear: primum ii indicari poterunt, quibus codicum auxilio scriptorem sibi restituere mihi contigit [7], deinde quibus coniectando potius eum sanaui [8].

---

7) u. c. II, 5, 5. VI, 9. 10. VII, 4, 1. X, 2, 2. XII, 7, 5. 7. XVI, 2, 8. 13. 16. XVI, 3, 2.

8) u. c. I, 6, 3. 1, 10. II, 4. II, 5, 1. IV, 10 (inique, Müllerus cj.) VI, 4. VII init. X, 2, 6. X, 6 inscript. X, 7, 9. XIV, 3, 3. XV, 2, 2. XV, 3, 3. XVI, 3, 3.

Attamen infitias non iero, etiamnunc in libro olim omnibus desperato restare locos difficiles, certe dubios nonnullos [9].

Quod ad orthographicas rationes attinet, canones a grammaticis constitutos non perinde custodiui, sed librorum mss. potius exemplum secutus sum: quo factum, ut interdum idem uerbum uariarem, ubi libri uariant, sicut modo dampnare, Papinianus, modo damnare, Papianus scripsi. Sed diphthongos ae et oe ad certam normam distinguere oportebat, quoniam formae deerant, quibus compendia scripturae a typographis exprimerentur.

Capitum diuisionem in §§. ipse primus institui, sed hanc, ubi fieri poterat, ei partitioni accommodaui, quae in locis alias iam editis, uelut in Pentateucho, in Gaii Institutionibus, in Paulo Visigothorum, in Digestis iam recepta esset. Quod consilium cum sequerer, §§orum modulo diligenter exaequando studere non poteram. Quae literae in libris mss. minio exornatae erant, eas capitalibus, quas dicunt, formis reddidi: qua in re hoc mihi erat incommodum, quod in codice Vindobonensi, qua in litera rubrica desineret et contextus incideret, multis locis parum compertum habebam.

Librum hunc si plenis commentariis instruere uoluissem, Schultingianus apparatus, qui multa continet praeclara, totus refingendus et instaurandus erat. Verum hoc negotium ad eum deferendum erat, qui totius operis Schultingiani uindex et secundus conditor futurus esset. Mihi hoc tantum sumpsi, ut maiori illi operi prima substruerem

9) u. c. I, 3, 2. I, 11, 2. II, 4 et XII, 7 in inscript. IV, 3, 2. V, 3. VII, 5, 6. VIII, 7, 2. IX, 2. X, 1. 3. XII, 5, 5. XII, 7, 6. XIV, 3, 3. XV, 2, 4.

fundamenta, id est, ut locos eiusdem argumenti, qui in opere Schultingiano, quippe quod mendis operarum saepius laborat, uel corrigendi uel supplendi erant, apponerem, atque ut accuratis indicibus conficiendis legentium commodis prouiderem. Quo simul factum esse spero, ut quisquis Brissonii opus de Verborum Significatione nobis primus restituet, is etiam ex meis indicibus aliquem fructum capere possit.

Nunc ut officio meo satisfaciam, reliquum est id unum, ut uiros doctos nuncupem, quorum opibus et consiliis in hoc edendi labore maxime adiutus sum. Plurima debeo Sauinio, qui non solum Vindobonensis Codicis lectiones, sed etiam edit. principem aliasque editt. rariores usui meo concessit, atque annotationem Schultingii, ipsius manu margini edit. Leewianae adscriptam, ex qua plurima quidem in commentarios Iurisprudentiae eius annexos translata, sed nondum omnia publico usui exposita sunt, et quicquid notarum idem Schultingius et Meermanus suo Iurisprudentiae exemplo in margine adleuerant, mecum communicauit. Bienerus praeterea me non solum exactissimis aduersariis suis de libris ante meum editis, sed etiam accuratiore notitia codicis illius Augustobonae apud Tricasses adseruati adiuuit, in quo Collationem inesse diu, sed falso, speraueram: cuius nunc etiam alteram notitiam, ab Hirzelio conscriptam, cel. Bluntschelio, Turicensis academiae antecessori, debeo. At quae ex Bernensi bibliotheca de Cuiaciano Collationis exemplari adnotanda erant, ea a Cramero, quem etiamnunc omnes lugemus, acceperam: quorum aliam partem in scriniis meis retinui, eam dico, quae non ad Collationis contextum, sed ad Pithoeanum commentarium (pag. 68 ... 106 libri Pithoeani) pertinet. Atque hoc loco etiam illud

monendum est, me semper hunc Cuiacii librum in mente habuisse, ubi Cuiacium simpliciter laudaui. Porro Bickelius amicissimus de codice Vindobonensi, Haenelius et Puggaeus de Scaligerano apographo et notis Doruillianis me multa docuerunt.

Restat, ut C. Odofredi Mülleri, cuius quotidiana fere consuetudo hoc biennio et uitae et studiorum meorum egregium fuit condimentum, eximia in hanc editionem merita grato animo commemorem, qui quidem, quotiens amicorum studia promouenda sunt, temporis nunquam parcus, nunc mihi quoque ope consilioque suppeditando mirifice profuit.

LEX DEI

SIVE

MOSAICARVM ET ROMANARVM

LEGVM COLLATIO.

INCIPIT LEX DEI QVAM [1] DEVS PRAECEPIT [2] AD MOYSEN.

TITVLVS PRIMVS.

DE SICARIIS ET HOMICIDIS, CASV VEL VOLVNTATE. [3]

Kp. I. [4] MOYSES DEI SACERDOS HAEC [5] DICIT: 1

Si quis percusserit hominem [6] ferro et occiderit eum, mortem [7] moriatur.

Si [8] autem manu lapideue [9], quo [10] mori possit, percusserit, et mortuus fuerit, homicida est: mortem [11] moriatur. 2

Si autem per inimicitiam impulerit eum, uel inmiserit super eum aliquod [12] uas ex insidiis, et mortuus fuerit, 3

Vel per iram [13] percusserit eum manu [14], et mortuus fuerit [15], mortem [16] moriatur. 4

---

1) LEGEM DEI QVOD Vind. Verc. 2) PRECOEPIT DOMINVS Vind. PRECEPIT DOMINVS Verc. 3) Haec verba: TITVLVS . . . VOLVNTATE absunt ab omnibus codicibus. 4) KP. DXCII. Scal. 5) HEC Vind. HAC Verc. 6) homine Verc. 7) morte Pith. et Verc. Sed mortem habent Vind. Scal. et Cuiac. 8) Sin Pith. 9) manum lapidem Vind. manu lapidem Verc. Scal. manu lapide Cuiac. 10) quod Vind. 11) Vid. not. 7. 12) aliquot Scal. 13) ira Verc. 14) manum Vind. 15) Vel per . . . fuerit Scal. omittit. 16) Vid. not. 7. 11.

Kap. I.] Haec extant in Moysis lib. IV (qui Numeri uocatur) cap. 35 uers. 16. 17. 20. 21, multis tamen mutatis in uersione uulgata; de quibus uid. quae dicta sunt a nobis in prolegomenis.

Kp. II. [1] PAVLVS QVOQVE LIBRO QVINTO SENTENTIARVM SVB TITVLO [2] AD LEGEM CORNELIAM [3] DE SICARIIS ET VENEFICIS [4] DICIT:

1 **Lex Cornelia poenam deportationis infligit ei, qui hominem occiderit [5], eiusque rei causa [6], furtiue faciendi, cum [7] telo fuerit, et qui uenenum hominis necandi causa [8] habuerit, uendiderit [9], parauerit, falsumue testimonium dixerit, quo [10]) quis periret [11], mortisue [12] causam praestiterit.**

2 **Quae omnia facinora in honestiores poena [13] capitis uindicari [14] placuit; humiliores uero aut in crucem tolluntur, aut bestiis subiiciuntur. [15]**

Kp. III. VLPIANVS LIBRO VII. [1] DE OFFICIO PROCONSVLIS, SVB TITVLO DE SICARIIS ET VENEFICIS: [2]

1 **Capite primo [3] legis Corneliae de sicariis caue-**

---

1) KP. DXCIII. Scal. 2) Verba PAVLVS ... TITVLO absunt a Vindob. 3) Hic desinit rubrica in Verc.; quae sequuntur cum textu commixta sunt. 4) BENEFICIS Vind. beneficiis Verc. Quod quidem uitium et in sequentibus constanter occurrit. 5) eis ... occiderint ... fuerint et s. p. Paul. Visig. 6) causam Verc. Scal. 7) dum Vind. 8) causas Verc. 9) et uendiderit Vind. 10) quos Vind. 11) perisset Pith. 12) mortis suae Scal. Verc. 13) poenam Vind. Verc. 14) uendicari Verc. 15) subiciuntur Vind. Verc. obiiciuntur Paul. Visig.

1) Haec absunt a Verc., ita tamen, ut in margine legatur: Vlpiani. Quae sequuntur, extant quidem, sed sine rubro colore. 2) BENEFICIS Vind. beneficiis Verc. sicariis Scal. 3) prime Vind.

Kap. II.] Idem locus infra repetitur Tit. VIII. cap. 3. Extat etiam apud Paulum in lege romana Visigothorum, lib. V. tit. 23. §. 1.

§. 1. Lex ... fuerit.] Simil. Marcianus, fr. 1. pr. Ad leg. Cornel. de sicar. (48, 8). cf. Cicero pro Milone c. 4. et §. 5. Inst. de publ. iud. (4, 18).

et qui uenenum ... praestiterit.] Simil. Marcianus, fr. 1. §. 1. fr. 3. pr. ad leg. Cornel. de sicar. (48, 8).

§. 2.] Simil. Marcianus, fr. 3. §. 5. eod.

Kap. III. §. 1.] Iunge Vlpiani uerba, fr. 4. pr. Ad legem Cornel. de sicar. (48. 8). Simil. Cic. pro Cluentio cap. 54: "Iubet lex ea, qua lege haec quaestio constituta est, iudicem quaestionis ... cum his iudicibus, qui ei obuenerint ... quaerere de ueneno."

tur: "ut is [4] praetor iudexue [5] quaestionis, [6] cui sorte [7] obuenerit quaestio de sicariis eius quod in urbe Roma [8] propius [9] mille passus [10] factum [11] sit, uti quaerat [12] cum iudicibus, qui ei [13] ex lege sorte [14] obuenerint [15], de capite eius, qui cum telo ambulauerit hominis necandi [16] furtiue faciendi causa [17], hominemue occiderit, cuiusue [18] id dolo [19] malo factum erit" [20] ET RELIQVA.

[21] RELATIS VERBIS LEGIS MODO IPSE LOQVITVR [22] VLPIANVS [23]: 2

Haec lex non [24] omnem, qui cum telo ambulauerit, punit: [25] sed eum tantum, qui hominis necandi [26], furtiue faciendi causa [27] telum gerit, compescit [28]. Item eum, qui hominem occidit [29], coercet: nec [30] adiecit cuius conditionis hominem,

---

4) his qui Vind. Verc. 5) iudex uel Vind. Verc. 6) quaestionem Vind. 7) sortem Pith. 8) romae Vind. 9) propriis Pith. proprios Vind. proprius Verc. et propius cj. Cuiac. propiusue cj. Schulting. 10) mille passuum Vind. X milia passuum cj. Cuiac. 11) factus Pith. factums Verc. 12) utique erat Pith. 13) cui ei Pith. qui ea Vind. 14) legem sortem Pith. lege sortem Vind. 15) obuenerit Vind. Verc. 16) homines negandi Verc. 17) causam Verc. 18) cuius Pith. 19) dolus Scal. 20) fuerit Pith. 21) KAP. IIII. Vind. Verc. 22) Relatis ... loquitur absunt a Verc. 23) Vlpianus abest a Vind.; in Verc. sine minio scriptum est. 24) Haec lex non absunt a Verc. 25) Qui cum... punit. Haec uerba rubricam KAP. IIII. efficiunt in Verc. 26) negandi Verc. 27) causam Vind. 28) coerci compesci Pith. coherci compescit Vind. A Verc. utrumque abest. coercit compescit cj. Pith. gesserit compescit Ed. Paris. a. 1586 in marg. Nos Bondami coniecturam recepimus, quam proposuit in Var. Lect. II, 14. 29) Item ... occidit abest a Verc. 30) coercit nec Pith. coerciti in hac Vind. coercere ei in hac Verc.

§. 2. nec adiecit etc.] Simil. Marcian. fr. 1. §. 2. Ad leg. Cornel. de sicar. (48, 8.) cfr. Venuleius, fr. 12. §. ult. de Accusationib. (48,2.) Cicero pro Cluentio l. c.

ut et [31] ad serum et peregrinum pertinere haec [32] lex uideatur.

KP. IIII. [1] ITEM [2] PAVLVS LIBRO QVO [3] SVPRA, ET TITVLO [4] DICIT:

1 Homicida est, qui aliquo genere teli hominem occidit, mortisue [5] causam praestitit.

KP. V. [1] ITEM DE CASVALIBVS [2] HOMICIDIIS [3] MOYSES LEGALITER DICIT:

1 Si autem subito [4], non per inimicitias [5], inmiserit super eum aliquod uas, non insidians [6],

2 Vel lapidem, quo moriatur, non per dolum, et ceciderit super eum, et [7] mortuus fuerit; si autem non [8] inimicus eius fuerit [9], neque quaesierit malefacere ei,

3 Iudicabitis [10] inter eum, qui percussit [11], et proximum [12] mortui, secundum iudicia haec,

4 Et [13] liberabitis percussorem.

---

31) et abest a Verc. 32) pertinet ire haec Pith. pertineret hec Verc.

1) v. Vind. Verc. 2) IDEM Verc. 3) LIBER QVOD Vind. LIBRO QVOD Verc. 4) TITVLVS Vind. 5) mortis suae Scal. Verc.

1) Huic kapiti numerum non addunt Vind. Verc. 2) causalibus Scal. Vind. Verc. 3) homicidis Pith. 4) subito abest a Pith. 5) inimicitiis Vind. 6) insidiauerit Vind. insidiaris Verc. 7) et abest a Scal. 8) si neque ed. Pith. Sed Scal. habet si autem, omisso non. 9) fuerit abest a Pith. 10) iudicabit is et Verc. 11) percusserit Pith. Sed Scal. habet percussit. 12) et proximum et Vind. 13) et abest a Vind. et Verc.

KAP. IIII] Iste locus, in lege romana Visigothorum omissus, nunc restitutus legitur apud Paulum lib. V. tit. 23. §. 2.

Kap. V.] Extat Moysis lib. IV. cap. 35. uers. 22-25.

Kp. VI. VLPIANVS LIBRO ET TITVLO QVI SVPRA RELATI [1]:

Distinctionem casus et uoluntatis in homicidio seruari, rescripto Hadriani [2] confirmatur. Verba rescripti: 1

"Et [3] qui hominem occidit, absolui solet [4], sed [5] si non occidendi [6] animo id admisit [7]: et qui non occidit, sed uoluit occidere, pro homicida [8] dampnatur" [9]. 2

"E re itaque [10] constituendum est, et [11] quo ferro [12] percussit Epafroditus. [13] Nam si gladium [14] instrinxit [15], aut telo [16] percussit, quid dubium est, quin [17] occidendi animo percusserit? Si claue [18] percussit, aut cucuma [19], cum [20] forte rixaretur: ferro percussit [21], sed non occidendi mente" [22]. 3

---

1) relati (extra rubricam) Verc. relato Scal. Cuiac. 2) adriani Verc. 3) set Scal. 4) Verba . . . solet. Haec rubro colore scripta sunt in Verc. 5) scilicet ed. Pith. set Scal. A Dig. totum uerbum abest. 6) occidenti Vind. Verc. 7) amisit Verc. 8) homicidam Vind. 9) damnatur Pith. 10) et re itaque Scal. Vind. tremitaque Verc. 11) ex omnes codd. et cj. Pith. 12) ferro quo cj. Cuiac. 13) ipsa funditus Pith. ipsa fronditus Vind. ipsa froditus Verc. Quantum autem in hoc loco emendando sudauerint uiri docti, in excursibus exponendum erit. 14) gladius Verc. 15) instrincxit Vind. strinxerit Dig. 16) telo omitt. Scal. et in eo Dig. 17) qui non Scal. Vind. Verc. 18) Sic lapide Pith. Si lapide cj. Cuiac. Si lapis Verc. A Vind. omnis ille locus: Si . . . ferro percussit, abest. Nos Digestorum lectionem recepimus, iam in Parisiensi editione a. 1586. margini adscriptam. 19) aut cucuma Verc. et Vind. omittunt. 20) aut cum Pith. Verc. 21) percusserit Verc. 22) occidendo mentem Vind.

Kap. VI. §. 1. Verba rescripti] De eodem Hadriani rescripto complura refert Marcianus, fr. 1. §. 3. Ad leg. Cornel. de sicar. (48, 8.) cfr. etiam Callistratus, fr. 14. eod.

4 "Ergo hoc exquirite, et [23] si uoluntas occidendi fuit, ut homicidam [24] seruorum [25] supplicio eum cruci [26] iubete adfigi" [27].

Kp. VII. [1] PAVLVS LIBRO QVINTO [2], TITVLO [3] QVO [4] SVPRA.

1 Qui hominem occidit, aliquando absoluitur, et qui non occidit, ut homicida dampnatur: consilium enim uniuscuiusque, non [5] factum puniendum est. Ideoque si [6] cum uellet occidere, casu aliquo perpetrare non potuit, ut [7] homicida punitur [8]; et is, qui [9] casu [10] teli hominem imprudenter ferierit, absoluitur.

2 Quodsi in rixa percussus homo [11] perierit [12], quoniam ictus [13] quoque ipsos [14] contra unumquemque contemplari oportet, ideo humiliores in ludum [15], aut in metallum dampnantur [16], ho-

---

23) ut Vind. 24) homicida Vind. Verc. 25) seruum omnes codd. homicidii reum cj. Franc. Pith. seuero coniectura Noodtii, Probabil. IV, 9. 26) cum iure Pith. eo iure Vind. eum iure Verc. maiore cj. Franc. Pith. seruili cj. Cuiac. communi iure cj. Noodt. Sed nostram emendationem cap. II. h. t. satis confirmat. 27) adfici Pith.

1) VIII Vind. Verc. 2) LIBER TERTIVS v. Vind. LIBRO TERTIO QVINTO Scal. Verc. 3) TITVLVS Vind. 4) QVOD Verc. Scal. 5) non omitt. Verc. 6) qui Pith. Sed Scal. totum uerbum omittit. 7) et Vind. 8) puniatur Scal. Vind. Verc. punietur Paul. Visig. 9) his qui Vind. Verc. si quis Scal. sec. Böckg. 10) casu iactu Paul. Visig. 11) homo percussus Vind. 12) ferierit Verc. fuerit Pith. Vind. perierit Dig. 13) iocus Scal. botus Vind. uotus Verc. ictus Dig. 14) ipsos quoque Vind. quoque ipso Scal. 15) lutum Verc. 16) damnentur Scal.

Kap. VII. §. 1.] Extat apud Paulum Visig. V, 23. §. 3.

§. 2.] Hic locus restitutus est inter Pauli sententias l. c. §. 2.

Quodsi ... oportet.] Haec extant fr. 17. Ad leg. Cornel. de sicar., (48, 8), paucis mutatis.

nestiores dimidia parte [17] bonorum multati relegantur [18].

Kp. VIII. [1] ITEM GREGORIANVS LIBRO [2] XIIII. [3] AD LEGEM CORNELIAM [4] DE SICARIIS [5] ET VENEFICIS [6] TALEM CONSTITVTIONEM PONIT:

Imperator Antoninus Augustus Aure- 1
lio [7] Herculano [8] et aliis militibus. Frater uester rectius fecerit, si se [9] praesidi [10] prouinciae optulerit [11]; cui si probauerit [12], non occidendi animo [13] Iustam [14] a se [15] percussam [16] esse, remissa [17] homicidii poena [18] secundum disciplinam [19] militarem [20] sententiam proferet [21]. Proposita [22] prid. Kal. Febr. Laeto bis Cons. [23] [p. Chr. 215].

---

17) dimidiam partem Vind. demedia parte Scal. 18) multati religantur Vind. multat ire legantur Verc.

1) VIIII. Vind. Verc. 2) LIBER Vind. 3) IIII. omnes codd. 4) Hic rubricam finit Verc. 5) secariis Scal. 6) ueneficiis Scal. BENEFICIS Vind. beneficiis Verc. 7) Aurelio abest a Cod. Iust. 8) Herculario Vind. Verc. 9) si ne Scal. siue Vind. si rem Verc. 10) praesidis Vind. 11) obtulerit ed. Pith. 12) prouauerit Verc. 13) animi Vind. 14) Iustum Scal. sec. B. iusta Vind. Verc. hominem Cod. Iust. 15) re Vind. Verc. 16) percussa Verc. percussum Cod. Iust. 17) esse remissa omitt. Vind. 18) penam Vind. Verc. 19) disciplina Verc. 20) militare Vind. 21) proferret Scal. profert Vind. proferre Verc. 22) propositam Vind. propositio Scal. 23) prid. Kl. Febrū Letio uis conss Scal., additis in margine inferiori his uerbis: Aimilio Laeto II Anicio Cerenti Coss. Cod. Iust. habet: PP. II. Val. Febr. Laeto II et Cereale Conss. In Vind. et Verc. haec omnia desunt.

Kap. VIII ... X.] Has quae sequuntur, tres constitutiones, Schultingius Gregoriano codici inseruit lib. XVIIII. tit. 3. Vide infra ad tit. III. cap. 4.

§. 1.] Extat const. 1 Ad leg. Corn. de sicariis (9, 16), additis quibusdam ex cap. VIIII huius tituli.

KP. VIIII. [1] ITEM GREGORIANVS EODEM TITVLO ET LIBRO TALEM CONSTITVTIONEM PONIT:

1 **Imp. Alexander A. Aurelio Flauio [2] et aliis militibus. Si modo pro quo [3] libellum dedistis, non dolo praestitit [4] mortem, minime perhorrescat [5]: crimen quippe ita [6] contrahitur [7], si et [8] uoluntas occidendi intercedat. Ceterum ea, quae ex improuiso casu [9] potius, quam fraude [10] accidunt [11], fato [12] plerumque, non noxae [13] imputantur. Prop. XIII. Kal. Aug. [14] Alexandro Cons. [p. Chr. 222].**

1 KP. X. [1] ITEM GREGORIANVS EODEM LIBRO ET TITVLO TALE RESCRIPTVM DEDIT:

Diocletianus et (Maximianus) Domini nostri [2]. Haue Agato [3] karissime nobis [4].

---

1) X Vind. Verc. 2) Fauio Pith. 3) quo abest a Vind. 4) prestetit Verc. 5) perorrescat Verc. 6) crimen enim Cod. Iust. 7) contraitur Verc. 8) et si Scal. si et ita Vind. 9) Verba ex improuiso . . . fato Scal. omittit, lacunam asterisco indicans. ex abest a Verc. ex improbis occasum Vind. 10) fraudem Vind. 11) accedunt Verc. 12) foto Vind. facto Verc. 13) noxa Scal. sec. Doruill. 14) Id. Augus Scal. Omnis subscriptio abest a Vind. et Verc.

1) XI. Vind. Verc. 2) Huius inscriptionis manca tantum fragmenta in codicibus extant: Quod si dūm Pith. quod si DNN Vind. quod si dNN Verc. In Cod. Iust. inscriptio ita se habet: Exemplum sacrarum litterarum. Diocletianus et Maximianus A. A. Agatho. Nobis autem persuasum est, in uerbis quod si, latere: diocl. et; quam quidem opinionem tam in excursibus quam in tabulis, quae scripturae instar continent, probare studuimus. 3) Habe Agato Pith. Habe Agatu Scal. sec. H. Habe Agatū Scal. sec. B. habe gatu Vind. In Cod. Iust. uerba Haue . . . quippe quod omissa sunt. 4) K. N. omnes codd.

Kap. VIIII. Crimen etc.] Quae sequuntur, Tribonianus fini constitutionis antecedentis adtexuit, resecta subscriptione.

Kap. X. Hoc rescriptum paucis mutatis extat const. 5. Ad legem Corneliam de sicariis (9, 16).

Qualitas precum [5] Iulii [6] Antonini clementiam nostram facile [7] commouit: quippe quod adseueret [8], homicidium [9] se non uoluntate [10], sed [11] casu [12] fortuito [13] fecisse [14], cum calcis [15] ictu [16] mortis occasio [17] praebita [18] uideatur [19]. Quod si [20] ita est, neque super hoc ambigi poterit, omni eum [21] metu ac [22] suspicione [23], quod ex [24] admissae rei [25] discrimine sustinet [26], secundum id quod adnotatione [27] nostra comprehensum est, uolumus liberari. Dat. prid. [28] Kal. Decemb. [29] Diocletiano Aug. IIII. [30] et Maximiano Cons. [31] [p. Chr. 290].

KP. XI. [1] VLPIANVS LIBRO [2] ET TITVLO QVO [3] SVPRA:

Cum quidam per [4] lasciuiam [5] causam mortis 1
praebuisset, comprobatum est factum Taurini Eg-

---

5) pre.eum Verc. 6) Iuli Pith. 7) facilem Vind. Verc. 8) Eum qui adseuerat Cod. Iust. 9) humicidium Verc. 10) uoluntatem Vind. 11) sed omitt. Vind. 12) casum Verc. 13) fortuitu Vind. 14) fecisset Scal. Vind. Verc. 15) calicis Scal. Vind. 16) ictum Scal. Vind. Verc. 17) occusu Vind. 18) praeuitat Scal. praebuita Vind. preuita Verc. 19) uideat Scal. sec. B. 20) Si hoc (omisso quod) Cod. Iust. 21) omnium Scal. Vind. Verc. A Cod. Iust. eum abest. 22) metuat Vind. 23) suspitione Scal. suspectionem Vind. 24) quam ex Cod. Iust. ex abest a Vind. 25) admiserit ei Vind. admise rei Verc. admissi ed. Pith. 26) sustinere Vind. 27) adnotatio Vind. Verc. 28) VII Cod. Iust. 29) decēber Vind. Decemb. Sirmii Cod. Iust. 30) III Scal. 31) ipsis A. A. IIII et III Conss. Cod. Iust. — In Verc. omnis subscriptio omittitur.

1) XII. Vind. Verc. 2) LIBRO omitt. Verc. 3) QVOD Scal. Verc. QVI Vind. 4) per abest a Scal. sec. B. (?) 5) lasciuiam nimiam Vind.

Kap. XI] Hoc caput inseruit Charondas praefationi digestorum editionis a se curatae, quam scripsit ad senatum Parisiensem a. 1572: de qua re uide, quae in prolegomenis notata sunt.

§. 1.] Haec leguntur fr. 4. §. 1. Ad leg. Cornel. de sicar. (48, 8).

Kp. XII. [1] MODESTINVS [2] LIBRO [3] DIFFERENTIARVM SEXTO SVB TITVLO DE SCIENTIBVS ET IGNORANTIBVS, GENERALITER LOQVITVR [4]:

1 **Nonnunquam per ignorantiam delinquentibus [5] iuris ciuilis [6] uenia [7] tribui solet, si modo rem facti [8] quis, non iuris ignoret: quae scilicet [9] consilio [10] delinquentibus praestari [11] non solet. Propter quod necessarium est, addita distinctione [12] considerare, utrum sciente an ignorante aliquo [13] quid gestum proponatur.** ET RELIQVA.

Kp. XIII. [1] PAVLVS LIBRO ET TITVLO [2] QVO [3] SVPRA.

1 **Qui telum tutandae [4] salutis [5] causa gerit, [6] non uidetur [7] hominis [8] occidendi causa [9] portare.**

2 **Teli autem [10] appellatione [11] non tantum ferrum continetur, sed omne, quod nocendi causa portatum est.**

---

1) XIIII Vind. XV Verc. 2) Verba: Modestinus ... titulo Vind. capiti praecedenti iungit, Verc. prorsus omittit. 3) librum Vind. 4) loquitur aliter Vind. 5) delinquentium Vind. 6) iuris ciuili Scal. iure ciuili ed. Pith. 7) ueniam Vind. 8) pacto Pith. facto Vind. Verc. facti ed. Pith. 9) qui scilicet Scal. Vind. quis licet Verc. 10) consilium Vind. 11) praestare Vind. 12) additam distinctionem Vind. 13) scientiae an ignorantiae aliquod Verc.

1) XV Vind. XVI Verc. 2) liber et titulum Vind. 3) quod Scal. Vind. Verc. 4) tuta de Verc. 5) salutis suae Dig. 6) ageret Pith. geret Scal. sec. H. et ed. Pith. gerit Vind. Verc. gerunt Dig. 7) uideatur omnes codd. uidentur Dig. 8) homines Verc. 9) causam Vind. 10) autem abest a Scal. sec. H. 11) appellationem Verc.

Kap. XIII] Restituta sunt haec Paul. V, 23. §. 7.

§. 1.] Extat fr. 11. §. 2 Ad leg. Iul. de ui publica (48, 6).

§. 2] Similia leguntur fr. 11. §. 1. eod.: "Telorum autem appellatione omnia, ex quibus singuli homines nocere possunt, accipiuntur."

EXPLICIT TITVLVS [1] DE SICARIIS [2] ET HOMICIDIS, CASV VEL VOLVNTATE. INCIPIT DE ATROCI INIVRIA [3].

TITVLVS SECVNDVS [4].

KP. I. [5] MOYSES DICIT.

Si autem contenderint [6] duo uiri, et percusse- 1
rit alter [7] alterum lapide [8], aut pugno, et non fuerit mortuus, decubuerit autem [9] in lectulo,

Et si surgens ambulauerit homo fortis [10] in 2
baculo suo [11], sine crimine erit ille, qui eum percusserat; praeterea cessationis [12] eius [13] mercedem dabit ei [14] et medico inpensas curationis [15].

KP. II. [1] VLPIANVS LIBRO SINGVLARI REGVLARVM [2] SVB TITVLO DE INIVRIIS.

---

1) TITVLVS abest Vind. TITVLO Verc. 2) Hic claudit rubricam Verc., omissis uerbis: casu...iniuria. Vind. omittit uerba: et homicidiis . . . uoluntate. 3) ATROCINIIS INIVRIIS Vind. In Verc. omnis rubrica desideratur, immo nec uerba: Moyses dicit, minio scripta sunt. 4) Haec duo uerba absunt ab omnibus. 5) XV (?) Vind. XVII Verc. 6) contenderit Verc. 7) unus Vind. 8) lapidem Vind. 9) et decubuerit Vind. 10) foris ed. Pith. 11) suo abest a Pith. Vind. 12) praeter accessionis Pith. Vind. praeter accessationis Verc. praeter cessationis cj. Pith. 13) eius omitt. ed. Pith. Sed apud Scal. extat. 14) ea Scal. 15) curationes Scal.

1) XVII Vind. XVIII Verc. 2) LIBRO REGVLARI ed. Pith. LIBRO REGVLARIS Scal. LIBRO SINGVLORVM DE Vind. A Verc. uerba VLP. . . . TITVLO absunt.

Kap. I.] Haec extant Exod. XXI, 18. 19.

1 Iniuria [3], si quidem atrox, id est grauis est [4], non sine iudicis arbitrio [5] aestimatur [6]. Atrocem autem aestimare [7] solere praetorem; idque [8] colligi ex [9] facto, ut puta si uerberatus [10] uel [11] uulneratus quis [12] fuerit. ET RELIQVA.

KP. III. [1] PAPIANVS LIBRO DEFINITIONVM SECVNDO SVB TITVLO [2] DE IVDICATIS. [3]

1 Per hominem liberum [4] noxae [5] deditum [6], si tantum adquisitum sit, quantum [7] dampni [8] dedit [9], manumittere cogendus [10] est a praetore [11], qui noxae [12] deditum [13] accepit: sed fiduciae iudicio [14] non tenetur.

KP. IIII. [1] VLPIANVS LIBRO XVIII [2] AD EDICTVM

---

3) iniurias Vind. 4) grauis rerum Pith. 5) iudici arbytrio Vind. 6) extimatur Verc. extimat Scal. sec. Doruill. 7) extimare Verc. 8) atque Pith. 9) collegit. Et Vind. colligit ex Verc. 10) uerberatur Verc. 11) aut Vind. 12) quis abest a Pith.

1) XVIII Vind. XVIIII Verc. 2) Papianus . . . titulo abest a Verc. 3) IVDICATIS PERSONIS Verc. 4) HOMINVM LIBERORVM Verc. hominem liberorum Vind. 5) noxiae Pith. moxa Vind. mox Verc. 6) editum Verc. 7) quanti Vind. 8) damnum Pith. 9) dedito Vind. 10) quogendus Verc. 11) a praetutore et Vind. pretor. Et Verc. 12) noxa et Scal. noxa Verc. 13) editum Verc. 14) iudici Verc.

1) XVIIII Vind. XX Verc. 2) Sic Scal. et Dig. XVIIII Pith. Vind. In Verc. uerba VLPIANVS . . . TITVLO omittuntur.

Kap. II. non sine iudicis etc.] Simil. Gaius, Inst. III, 224 init. §. 7. med. Inst. de Iniuriis (4, 4).

Atrocem . . praetorem.] Simil. Gaius Inst. III, 224 med. cfr. Vlpianus, fr. 2 fin. de Feriis (2, 12) et Paulus, cap. VI h. t.

ex facto] adspectu, fr. 2 fin. de Feriis.

Kap. III.] cfr. Gaius, Inst. I, 141. §. 3. Inst. de Noxalib. actionib. (4, 8).

fiduciae iudicio] cfr. Vlpianus, Fragm. XI, 5.

Kap. IIII.] Extat fr. 27. §. 17. Ad legem Aquiliam (9, 2).

SVB TITVLO [3]: SI FATEBITVR INIVRIA [4] OCCISVM ESSE [5], IN SIMPLVM ET CVM DICERET [6]:

Rupisse eum utique accipiemus, qui [7] uulne- 1
rauerit, uel uirgis, uel loris [8], uel pugnis cecidit [9], uel telo, (uel) [10] cum aliouis [11] genere sciderit [12] hominis [13] corpus, uel tumorem [14] fecerit; sed ita [15] demum, si damnum [16] datum est. Ceterum [17] si in nullo [18] seruum pretio uiliorem deterioremue [19] fecerit, Aquilia [20] cessat [21], iniuriarumque erit [22] agendum [23]. Ergo et si pretio [24] quidem non sit deterior [25] factus seruus [26], uerum [27] sumptus in salutem [28] eius et sanitatem [29] facti sunt, in haec nec [30] mihi uidetur [31] damni [32] Aquilia lege [33] agi [34] posse.

---

3) Haec inscriptio iisdem fere uerbis, quamuis mendosis, infra repetitur tit. XII, kap. 7. 4) iniuriam Vind. Verc. 5) Hic rubricam claudit Verc. 6) dicere Vind. 7) qui autem Vind. 8) uel oriens Vind. Verc. uel locris (loeris? loreis??) Scal. 9) pugnis cedit Pith. pignus occidit Vind. pugnis occidit Verc. 10) uel omnes codd. omittunt, sed extat in Dig. 11) cum aliobis Verc. quo alio (omisso genere) Dig. 12) cederet Pith. occiderit Vind. Verc. ut scinderet Dig. sciderit Hal. 13) alicui Dig. 14) ultumore Vind. 15) uel ita Pith. Verc. In Vind. legi uidetur: uel s. itta. Dig. habent sed ita. 16) damnum iniuria Dig. 17) De cetero ed. Pith. et cetero Scal. cetero Vind. Verc. 18) sinnullo Vind. si nullo Dig. 19) uiliorum deteriorem uel Verc. 20) ad Aquiliam Pith. ad Aquilia Vind. Verc. 21) cenat Vind. Verc. 22) rit Vind. 23) agendum duntaxat; Aquilia enim eas ruptiones, quae damna dant, persequitur Dig.; quae tamen iam a P. Pithoeo pro spuriis habita sunt. 24) pretium Verc. 25) deterio Verc. 26) seruus factus Dig. 27) uero Verc. 28) salute Pith. alte Vind. salte Verc. 29) sanite Vind. Verc. 30) nec omitt. Dig. et ed. Paris. a. 1586 in marg. 31) uideri Vind. Verc. Dig. sec. cod. Flor. 32) damnum datum atque ideo Dig. 33) lege Aquilia Dig. 34) agi omnes codd. omittunt; sed extat in Dig.

KP. V. [1] PAVLVS LIBRO [2] SINGVLARI ET TITVLO DE INIVRIIS.

1 Generaliter dicitur [4] iniuria [5] omne, quod non iure fit; specialiter alias [6] contumelia [7], quam Graeci (ὕβριν appellant, alias culpa, quam Graeci ἀδίκημα dicunt, sicut in lege Aquilia damnum iniuriae accipitur, alias iniquitas et iniustitia, quam Graeci) [8] ἀδικίαν uocant [9]. Nam cum praetor non iure [10] aduersus nos [11] pronuntiat [12], iniuriam nos [13] accepisse dicimus [14].

2 Vnde apparet, non [1] esse uerum [2], quod Labeo [3] putabat, aput praetorem iniuriam ὕβριν [4] duntaxat significare; commune nomen [5] enim eius [6] est, quod semper aduersus bonos mores fit, idque non fieri [7] alicuius interest.

---

1) XX Vind. XXI Verc. 2) LIBER Scal. Vind. 3) SINGVLORVM TITVLI Vind. 4) dscitur Vind. dicit Verc., rubrica ad hoc uerbum usque producta. 5) iniuriam Scal. iniuria dicitur Inst. 6) alia est omnes codd. Sed alias habent Institutiones Iustiniani. 7) quae a contemnendo dicta est additur in Inst. 8) Haec quae uncis inclusa sunt, omnes codd. omittunt; sed ex institutionibus restituenda uidebantur. 9) greci adicent Vind. Verc. 10) noster Pith. Vind. Verc. ñer Scal. nec Scal. in marg. non iure cj. Cuiacius Schultingius et Roeuerus: quod et Institutiones confirmant. 11) aduersum nos Pith. aduersūs (linea per s traducta) nos Verc. contra quem Inst. 12) pronunciaret Pith. prenunciat Vind. 13) nos omitt. Inst. 14) dicemus Scal. dicitur Inst.

1) nos Vind. Verc. Scal. 2) uerum esse Pith. Sed Scal. habet sicut Vind. et Verc. 3) libet Vind. labet Verc. 4) imbrim Vind. ibrin Verc. hybrin Scal. 5) communem. Omnibus omnes codd. 6) iuris omnes codd. Aliorum emendationes ad excursum v. remittendae sunt. 7) fierit Vind. Verc.

Kap. V. §. 1.] Extat pr. I. de iniuriis (4, 4.) Simil. Vlpianus, fr. 1. pr. eod. (47, 10). §. 2. cfr. Vlpianus, fr. 15. §. 2 ... 6. de Iniuriis (47, 10.)

Hoc edictum ad eam [1] iniuriam pertinet, quae 3
contumeliae causa fit.

Fit [2] autem iniuria [3] uel in corpore [4], dum cae- 4
dimur, uel uerbis [5], dum conuitium patimur, uel cum dignitas [6] laeditur, ut [7] cum matronae [8] uel praetextatae [9] comites abducuntur [10].

Iniuriarum actio aut legitima est, aut honoraria. 5
Legitima ex lege duodecim tabularum: qui iniuriam alteri facit, quinque et [11] uiginti sestertiorum [12] poenam [13] subit. Quae lex generalis [14] fuit; fuerunt [15] et speciales, uelut illa: "si quis os [16] fregit libero, trecentos [17], (si) seruo [18], CL. [19] poenam subito sestertiorum [20]."

Kp. VI. [1] IDEM PAVLVS EODEM LIBRO SINGVLARI [2], SVB TITVLO: QVEMADMODVM INIVRIARVM [3] AGATVR.

"Qui autem iniuriarum [4]," inquit [5], "agit [6], 1

---

1) ea Verc. 2) Quid Vind. 3) iniuriam Scal. 4) credimus Scal. 5) uel in uerbis Vind. 6) dignitatem Vind. 7) uel Scal. Vind. Verc. Sed Pithoei lectionem Digestorum auctoritas defendit. 8) patronae Scal. 9) praetextato Scal. pretextote Verc. 10) adducuntur Scal. Vind. 11) ex Scal. Vind. Verc. 12) uirgitire sitrium Vind. 13) poena Pith. Verc. 14) generali Verc. 15) fuerint Vind. A Pith. haec verba: fuerunt ... fregit omnino absunt. 16) uelut manifestus Vind. uelut manifestos Verc. De quo uerbo uide excursum VI. 17) ccc. Vind. 18) si omnes omittunt. atsi seruo Gaius III, 223. seruos ed. Pith. Sed Scal. seruo habet. 19) ad Vind. 20) subitor extertiorum Scal. Verc. In Vind. haec duo uerba omittuntur.

1) XXI Vind. XXII Verc. 2) SINGVLORVM Vind. In Verc. uerba SINGULARI SVB TIT. omittuntur. 3) INIVRIAM Scal. INIVRIA Vind. Verc. 4) iniuria Scal. Verc. iniuriam Vind. 5) inquid omnes codd. 6) aget Pith. Cont.

§. 3.] Ipsa edicti uerba extant apud Vlpianum l. c.

§. 4.] Simil. Vlpianus, fr. 1. §. 1. 2. de Iniuriis.

§. 5.] Simil. Gellius XX, 1 pr. Gaius, Institt. III, 223. §. 7. Inst. de Iniuriis. cfr. Gellius XVI, 10.

certum [7] dicat, quid [8] iniuriae [9] factum sit, et taxationem [10] ponat non minorem [11], quam [12] quanti uadimonium [13] fuerit."

2 Certum dicit, qui suo nomine demonstrat iniuriam, neque ita ut per disiunctionem hoc aut illud accidisse [14] conprehendat; sed ut necesse habeat, aut unam nomine [15] suo rem [16] designare [17], aut plures ita [18] complecti [19], ut omnes eas accidisse cogatur probare.

3 Certum autem, an [1] incertum dicat, cognitio [2] ipsius praetoris est [3]. Demonstrat [4] autem hoc loco praetor non uocem agentis [5], sed qualem formulam edat.

4 Certum non dicit, qui dicit [6] pulsatum, si sit

---

7) c (i. e. centum) Vind. 8) qui Scal. Verc. 9) iniuriam 10) taxationum Vind. 11) no minore Verc. 12) quam omitt. Vind. 13) uademonium Verc. 14) accidisset Scal. Verc. A Vind. uerba neque ita ... aut plures absunt. 15) nominis Pith. nomini Verc. 16) re Pith. res Scal. habere uidetur. 17) destinare Pith. Verc. destinaret Scal. designare Pith. coniecit, Digestorum similitudine satis firmatum. Vid. fr. 7. pr. de Iniuriis. 18) se ita Vind. 19) conpleti Vind. Verc.

1) certum aut Vind. 2) cogitio Vind. 3) est omittit Verc. demonstrata Scal. Vind. Verc. 5) ageritis Vind. Verc. 6) quid dicitur Scal. qui dicit se Cont.

Kap. VI.] Hoc caput iam ante Pithoeum ediderat Antonius Contius lectionum subseciuarum lib. II. cap. IX, ita inscriptum: Sequitur fragmentum eodem pertinens, ex integro Pauli libro singulari sub Titulo, Quemadmodum iniuriarum agendum sit.

§. 1.] Simil. Vlpianus, fr. 7. pr. de Iniuriis, unde patet uerbum inquit ad praetorem referendum esse. cfr. Paulus, fr. 16. de Dolo (4, 3.)

et taxationem ... fuerit] cfr. Gaius, instit. III, 224. Paulus, fr. 10. §. 2. Si quis cautionibus (2, 11.)

§. 2. neque ita ... comprehendat.] Simil. Vlpianus fr. 7. §. 4. de Iniuriis.

aut plures ... probare] cfr. fr. 7. §. 5. cit.

§. 3. formulam edat] cfr. Gaius IV, 93.

§. 4. qui dicit ... uerberatus] cfr. Vlpianus, fr. 5. §.

uerberatus [7]. Sed et partem corporis demonstret [8], et quem in modum [9], pugno puta [10], an fuste, an lapide [11], sicut formula [12] proposita [13] est: quod Auli Agerii pugno mala [15] percussa est. Illud non cogitur [16] dicere, dextra an sinistra, nec qua [17] manu [18] percussit.

Item [19] si dicat infamatum se esse [20], debet adiicere [21], quemadmodum infamatus sit. Sic enim [22] et [23] formula concepta est: quod Numerius [24] Negidius [25] sillum [26] inmisit Aulo Agerio infamandi causa.

Kp. VII. [1] PAVLVS LIBRO SENTENTIARVM (QVINTO) [2] SVB TITVLO AD LEGEM CORNELIAM [3] DE SICARIIS [4] ET VENEFICIS [5]:

---

7) berberatus Verc. 8) demonstrat omnes codd. 9) in modo Vind. immodum Verc. 10) puto Scal. Vind. Verc. 11) lapidem Vind. 12) formulam Verc. 13) posita Cont. Pith. 14) aggerii Cont. ageri Verc. In Vind. uerba formulae: quod ... percussa est desiderantur. 15) mola Pith. Verc. mala cj. Cont. Pith. et Scal. 16) cogetur Verc. 17) ne qua Scal. Verc. neque Vind. 18) manus Vind. 19) ita omnes codd. 20) se esse omitt. Scal. 21) adicere Vind. Verc. addicere Scal. sec. Haenel. 22) enim omitt. Scal. sec. Haenel. 23) et omittunt Vind. Verc. 24) numedius Cont. Pith. innumerio Vind. nomedius Verc. 25) nigidius Cont. Pith. Verc. nigidio Vind. 26) illum inmisit omnes codd., nisi quod Cont. edidit immisit. sillum cj. Arnaud apud H. Cannegieterum p. 107; cui quidem emendationi sola geminatioue literae S opus est. millum ipse Canneg. cj. l. c. carmen emisit Salmas. cj. ad ius attic. c. 7. libellum emisit Vonck p. 39.

1) XXII Vind. XXIII Verc. 2) QVINTO omnes codd. omittunt. 3) PAVLVS ... CORNELIAM omittit Verc. 4) siccariis Vind. 5) beneficis Vind. ueneficiis Verc.

1. de Iniuriis. Paulus, sententiarum lib. V, tit. :. §. 8. init.

Kap. VII.] Hic locus restitutus est in Pauli sententiarum libro V. tit. 23. §. 5.

1 Causa mortis idonea non [6] uidetur, cum caesus [7] homo post aliquot [8] dies officium diurnae [9] uitae retinens decessit [10]; nisi forte fuerit ad necem [11] caesus, aut letaliter uulneratus.

EXPLICIT DE ATROCI INIVRIA [1]. INCIPIT DE IVRE ET SAEVITIA DOMINORVM [2].

TITVLVS TERTIVS [3].

Kp. I. [4] MOYSES DICIT [5].

1 Si quis percusserit seruum aut [6] ancillam uirga [7], et mortuus fuerit in manibus eius, iudicio uindicetur.

2 Quodsi superuixerit die [8] uno aut duobus, non uindicabitur, pretium enim ipsius est.

---

6) no Verc. 7) laesus Pith. 8) aliquos Pith. ed. aliquot Scal. Viud. Verc. 9) diuturnae Pith. 10) cessit Vind. 11) uicem Vind.

1) Haec desunt in Pith. et Verc. EXPLICIT DE ATROCIIS INIVRIARVM Vind. 2) Haec desunt in Verc. 3) Haec item in Verc. desiderantur. KP III CONS (KP DCXVI) Scal. CONSTIT TITVLI III Vind. 4) DCXVI Scal. XXIII Vind. XXIIII Verc. De numero Scaligerano uide prolegomena. 5) Haec minio carent in Verc. 6) et Vind. 7) uirgam Vind. 8) de die Vind.

Tit. III.] cfr. tituli de Emendatione seruorum, in Theodosiano et Iustiniani constitutionum codice (9, 12. 9, 14.) Item cfr. Seneca de beneficiis lib. III, c. 22, in uerbis: "Potest seruus dare beneficium domino, si ab eo potest iniuriam accipere. Atque de iniuriis dominorum in seruos qui audiat positus est, qui et saeuitiam, et libidinem, et in praebendis ad uictum necessariis auaritiam compescat."

Kap. I.] Extat Exod. XXI, 20. 21.

Kp. II. [1] PAVLVS LIBRO [2] (QVINTO) [3] SENTENTIARVM, SVB TITVLO AD LEGEM CORNELIAM DE SICARIIS ET VENEFICIS [4] DICIT:

Seruus si plagis defecerit, nisi id dolo fiat, dominus homicidii reus non potest postulari; modum enim [5] castigandi et in seruorum cohercitione [6] placuit temperari. 1

Kp. III. [1] VLPIANVS LIBRO [2] OCTAVO DE OFFICIO PROCONSVLIS, SVB TITVLO DE DOMINORVM SAEVITIA [3].

Si dominus in seruum [4] saeuierit, uel ad impudicitiam [5] turpemque [6] uiolationem [7] compellat, quae sint [8] partes praesidis [9], ex rescripto diui [10] Pii ad [11] Aurelium [12] Marcianum proconsulem [13] Baeticae [14] manifestatur [15]. Cuius rescripti uerba haec sunt: 1

---

1) XXIIII Vind. XXV Verc. 2) LIBER Vind. A Verc. uerba PAVLVS ... CORNELIAM absunt. 3) QVINTO abest etiam a Pith. et Vind. 4) BENEFICIS Vind. VENEFICIIS Verc. 5) etsi cj. Cramerus in Zeitschrift für geschichtl. Rechtswissensch. T. I. p. 308. 6) coercitione Pith. ed. cohercitione Scal. Vind. cohercitionem Verc.

1) XXV Vind. XXVI Verc. 2) LIBER Vind. In Verc. nonnisi ultima tria uerba rubricae extant. 3) SEBITIA Verc. 4) seruos Dig. 5) pudicitiam ed. Pith. inpudicitiam Scal. Vind. Verc. Dig. 6) turpeque Verc. 7) uiolentum Vind. 8) sunt Vind. 9) principis Vind. 10) diui omittit Vind. 11) ad abest a Vind. Verc. 12) Aurelii Vind. Aelium Dig. et Inst. 13) proconsule Scal. 14) uettice Vind. bettice Verc. ueticae Dig. sec. cod. Flor. 15) manifestabitur Dig. sec. Flor. et Vulg.; sed Hal. habet manifestatur.

§. 2.] cfr. Constantinus, c. 1. de Emendatione seruor., uerbis: dierum distinctione siue interpretatione depulsa.

Kap. II.] Restitutus legitur hic locus inter Pauli sententias lib. V. tit. 23. §. 6.

modum ... temperari] cfr. Gaius I, 53. §. 2. Inst. de His qui sui (1, 8). Modestinus, fr. 11. §. 2. Ad legem Corneliam de sicariis (48, 8.)

Kap. III. §. 1-4.] Extant fr. 2. de His qui sui (1, 6.)

2 "Dominorum quidem potestatem in suos seruos [16] inlibatam [17] esse oportet, nec [18] cuiquam hominum ius suum detrahi [19]. Sed dominorum interest, ne [20] auxilium contra saeuitiam [21], uel famem, uel intolerabilem iniuriam [22] denegetur [23] his [24], qui [25] iuste deprecantur.

3 Ideoque cognosce de querellis [1] eorum [2], qui ex familia Iulii Sabini [3] ad statuam confugerunt [4]: et si uel [5] durius habitos [6], quam aequum est [7], uel infami [8] iniuria [9] affectos [10] cognoueris, uenire [11] iube, ita [12] ut in potestatem [13] Sabini [14] non reuertantur. Quodsi [15] meae [16] constitutioni fraudem fecerit, sciet [17] me admissum [18] seuerius exsecuturum.

4 [19] Diuus etiam Hadrianus [20] Vmbram [21] quan-

---

16) seruos suos Pith. 17) inliuata Verc. 18) ne Scal. sec. Böcking. 19) detrai Verc. 20) nec Vind. 21) seuitia Vind. 22) iniuria Verc. 23) denegentur Vind. 24) iis Pith. ed.; item Hal. et Inst. Sed Scal. cum ceteris habet his. 25) qui si Scal., addita margini nota: "sic." Idem confirmat Cuiacius.

1) querelis Pith. ed. et Vind. 2) illorum Pith. ed. et Verc. Sed Scal. sec. Haenel. habet eorum. 3) sauini Vind. Verc. 4) confugerant Vind. 5) siue omnes codd. si uel Inst. et Dig. 6) abuti Vind. 7) est abest a Pith. et Vind. 8) infamiae Pith. infamem Vind. 9) iniuriam Vind. 10) adfectos Pith. adfectos esse Inst. sec. ed. Hal. 11) ueniri Pith. ed. Sed Scal. sec. Doruill. habet uenire. In cod. Flor. scriptum erat ueniri, deinde correctum: uenire. 12) ita omitt. Pith. intra Vind. 13) potestate Vind. Verc. et cod. Flor. 14) sauini Verc. 15) qui si Inst. et cod. Flor. Sed Haloander ed. quod. 16) me Verc. 17) sciat Inst. et Dig. sec. Vulg. 18) admissum hoc Verc. hoc admissum Dig. sec. Vulg. 19) KAP XXVI Vind. KP XXVII Verc. 20) DIVINVS Verc., rubrica producta usque ad uerbum MATRONA. 21) Vmbriciam Dig., quod quidem nomen frequenter occurrit.

§. 3. 4.] Haec desuper inserta eod. tit. (1, 8.)
sunt §. 2. fin. Institutionum Diuus etiam Hadrianus]

dam matronam [22] in [23] quinquennium relegauit [24], quod ex leuissimis causis ancillas [25] atrocissime tractaret [26].

[1] Item [2] Diuus Pius ad libellum Alfii Iulii [3] 5
rescripsit [4] haec uerba: "Seruorum obsequium non solum imperio, sed et moderatione [5] et sufficientibus praebitis, et iustis operibus contineri oportet."

"Itaque et ipse curare debes [7], iuste ac [8] tem- 6
perate [9] tuos [10] tractare, ut et facile [11] requirere eos possis [12], nec si [13] apparuerit uel inparem te [14] inpendiis [15] esse, uel atrociorem dominatione [16] saeuitiam exercere, necesse habeat [17] proconsul V. C. [18], ne quid tumultuosius contra accidat [19], praeuenire te, et [20] ex mea iam auctoritate [21] ad

---

22) MATRONA Verc. 23) in omitt. Vind. 24) religauit Vind. 25) ancillas suas Dig. ed. Hal. 26) tractauit Vind. tractasset Dig.

1) KAP. XXVII Vind. KP. XXVIII Verc. 2) IDEM SERVORVM OBSEQVIVM Verc., reliquis omissis. 3) Alfi Iuli Pith. 4) scripsit Vind. 5) imperium reddet moderationem Vind. 6) preuitis Verc. 7) debet Pith. Verc. 8) hac Scal. Vind. 9) temperare Scal. 10) et uos Pith. Verc. seruos cj. Scal. 11) facili Pith. Vind. Verc. Sed Scal. habet facile, et sic cj. Pith. 12) eo possit Pith. possis Vind. eos possit Verc. eos possis cj. Pith. 13) nisi omnes codd. ne si cj. Pith. 14) in par nte Pith. Verc. in parentem Vind. inparem te cj. Pith. Cuiac. et Scal. 15) inpondus Vind., sed corrector fecit inpendiis. inpendis Verc. 16) dominationem ed. Pith. Vind. dominatione Scal. et Verc. 18) procons. v.c. Pith. KP. XXVIIII, omissis istis tribus uerbis, Verc. 19) accedat Vind. Verc. 20) se et Pith. et Vind. Verc. te, et cj. Pith. et te cj. Scal. 21) auctoritatem Vind.

cfr. Spartianus in uita eius, uetuit, eosque iussit damnari per c. 18: "Seruos a dominis occidi iudices, si digni essent."

alienandos eos conpellere." Glabrione [22] et Omullo [23] Coss. [24] (p. Chr. 152.)

Kp. IIII. [1]. GREGORIANVS LIBRO [2] XIIII. [3] SVB TITVLO DE ACCVSATIONIBVS.

Impp. [4] Diocletianus et Maximianus Augusti [5] Aurelio Sacrato [6] militi. Cum seruum tuum ui [7] aegritudinis grauiter oppressum fati munus [8] implesse proponas, propter inmoderatam castigationem [9] calumpniae accusationem [10] emergere innocentiae [11] ratio, cuius fiduciam geris, non permittit. Prop. Non. Decemb. Diocletiano A. III. et Aristobulo [12] Coss. [13] (p. Chr. 285.)

---

22) Grauione omnes codd. Glabrione cj. Pith. Cuiac. et Scal. 23) Romulo Pith. Vind. romolo Verc. Omulo cj. Scal. sec. Haenel.; ceteri eum Omnio scripsisse referunt. Omullo cj. Pith. 24) Coss. omitt. Verc.

1) XXVIII Vind. XXX Verc. 2) LIBER Vind. In Verc. uerba Gregorianus ... titulo desunt. 3) XVIIII. Pith. Vind. VIII cj. Schulting. Vide, quae in prolegomenis de fontibus nostri libelli adnotata sunt. 4) Impr. pp. Vind. In Verc. omnis inscriptio desideratur. 5) Augusti omittit Vind. 6) sacrati Vind. 7) ui Verc. omittit. 8) fauemur Vind. 9) casticationem Verc. 10) causationm Pith. 11) innotitiae Pith. Verc. 12) Aristone Pith. Aristobulo cj. Scal. et Schulting. Vind. et Verc. subscriptione prorsus carent. 13) Coss. IIII. Scal. sec. Doruill. Sane iste numerus sequentem titulum indicare uidetur.

Kap. IIII.] Hanc constitutionem Gregoriani libro XVIIII. tit. 1. restituit Schultingius.

EXPLICIT TITVLVS [1] DE DOMINORVM SAEVITIA COHIBENDA [2]. INCIPIT DE ADVLTERIIS [3].

TITVLVS IIII. [4].

KP. I. [5]. MOYSES DIXIT [6].

Quicunque moechatus fuerit cum [7] muliere [8] proximi sui, mortem [9] moriatur qui [10] moechatus fuerit [11], et quae [12] moechata fuerit. 1

Quodsi aliquis seduxerit [13] uirginem non desponsatam [14] et stuprauerit eam, ducat [15] eam [16] sibi in uxorem, 2

Quodsi renuerit [17] pater eius, et noluerit eam dare illi [18] uxorem [19], pecuniam inferet [20] patri, quantum est dos uirginis. 3

---

1) TITVLVS abest a Vind. TITVLO Scal. Verc. 2) COHIBENDA abest a Vind. Verc. 3) ADVLTERIO Pith. 4) CONSTITVT. IIII. DE LEGEM MOYSI Vind. At Scal. et Verc. uerba: TIT. IIII. prorsus non habent. 5) XXVIIII Vind. XXXI Verc. 6) DICIT Vind. 7) cum abest a Verc. 8) mulierem Vind. Verc. 9) morte ed. Pith. Verc. mortem Vind. Scal. Cuiac. 10) que Vind. 11) fuerit abest a Vind. 12) qui Vind. Verc. 13) duxerit Vind. et duxerit Verc. 14) sponsatam Verc. 15) dotabit Vind. dauit Verc. docuit Scal. ducat ed. Pith. et Scal. in marg. 16) eam omittit Verc. 17) rennuerit Vind. Verc. 18) illi dare Vind. 19) in uxorem Pith. 20) inferret Verc.

Kap. I. §. 1.] Extat Leuitic. 16. 17. Simil. Deuteronom. XXII, XX, 10. Deuteronom. XXII, 18. 28. 29. cfr. cap. 1. X de adulteriis §. 2. 3.] Extat Exod. XXII, (5, 16.)

KP. II. [1]. PAVLVS LIBRO SINGVLARI [2] ET TITVLO DE ADVLTERIIS [3].

1 Breuem interpretationem de adulteriis [4] cohercendis [5] facturus, per [6] ipsa capita [7] ire malui [8], ordinemque legis seruare.

2 Et quidem primum caput [9] legis Iuliae [10] de adulteriis [11] prioribus legibus pluribus abrogat [12].

3 Secundo uero capite permittit patri [13], (si in) [14] filia sua, quam [15] in potestatem habet, aut [16] in ea quae [17] (eo) [18] auctore [19], cum in potestate [20] esset, uiro [21] in manum [22] conuenerit [23], adulterum [24] domi [25] suae generiue sui deprehenderit [26], isque in [27] eam [28] rem socerum [29] adhibuerit, ut

---

1) XXX Vind. XXXII Verc. 2) LIBER SINGVLAREM Vind. 3) DE ADVLTERIIS SVB TITVLO Pith. DE ADVLTERIS SVB TITVLO Vind. In Verc. omnis inscriptio hisce tribus uerbis constat: SVB TITVLO DE. 4) adulteris Pith. adulterio Vind. 5) coercendis Pith. ed. coercendi Scal. 6) in Vind. 7) ipsam capitam Scal. ipsam capita Verc. 8) ire maluit Scal. rem mali Vind. in re malui Verc. 9) capud Verc. 10) iulii Verc. 11) adulteri's Vind. Verc. Scal. sec. Doruill. 12) obrogat cj. Scal. 13) pater Pith. 14) si in abest ab omnibus: a Pithoeo et Cuiacio restitutum est ex coniectura. 15) filias suas quas Pith. Verc. familias (omisso quas) Vind. 16) ut Pith. aut cj. Pith. Cuiac. A Vind et Verc. utrumque abest. 17) eam queque Vind. 18) eo abest ab omnibus; Pithoeus cum Cuiacio et Scal. ex coniectura restituit. 19) auctorem Verc. 20) potestatem Verc. 21) uero Scal. uiro cum Vind. 22) mano Verc. et Scal. sec. Haenel. 23) uenerit Vind. 24) adultero Verc. adulteri Scal. 25) domui Pith. domus Vind. domo Verc. domi cj. Pithoeus cum Cuiacio. 26) deprehendens Vind. deprehendant Verc. 27) in quem omnes codd. inque cj. Pith. Cuiac. Scal. isque in cj. Schulting. 28) ea Verc. 29) socer Vind.

Kap. II. §. 3.] Similia refert quae etiam infra Kap. XII. huius Paulus, Sentent. II, 26. §. 1. tituli leguntur.

is [30] pater eum [31] adulterum sine fraude occidat ita, ut filiam in continenti [32] occidat.

In uidua [33] autem filia si [34] adulterum depre- 4
hensum occiderit, et in continenti filiam, licito [35] iure hoc factum [36], Marcellus libro [37] XXXI. digestorum scribit [38].

Auctoritate [39] quoque (legis) patrem [40] posse [41] 5
interficere [42] uel consularem uirum [43], uel patro-

---

30) ut his Scal. ad hos Vind. ad his Verc. 31) cum omnes codd. eum cj. Pith.; habet etiam Scal. sec. Doruill. cum filia adult. cj. Cuiacius. 32) incontinentem Vind. In Verc. uerba filiam ... autem (§. 4.) omissa sunt. 33) Inuidìa Pith. Vind. in uidua cj. Pith. Cuiac. et Scal. in inuita cj. Tydemanus in Vlpii Marcelli uita, sect. II. cap. 5. §. 1, inuita sane Minerua. 34) qui Pith. 35) illicito cj. Cuiacius ad Papin. de adulteriis, fr. 22. §. 1. h. t. et Obseruat. VI. c. 14. 36) Hoc uerbo linea clauditur in Scal. KAP. XXXI addit Vind. KP. XXXIII Verc. 37) LIBER Vind. 38) XXX INDEGESTORVM SCRIBET AVTEM DE Verc. 39) auctoritatem Vind. AVCTORITATE Verc. auctor ita (uel auctoritate quaque) inepte cj. Tydeman. l. c. 40) pater (omisso legis) omnes codd. paterna cj. Pith. sua patrem cj. H. Canneg. p. 136. quod pater cj. Bondam specim. p. 26. legis patrem cj. Cuiac. in marg. et Obss. XXI, 28; item Puteanus atque Pithoeus. Quam quidem coniecturam in primis confirmare uidentur const. 4 Ad legem Iul. de adulteriis (9, 9), nec non ultima nostri capitis uerba. 41) possit Vind. posset cj. Bondam et Tydeman. l. c. 42) interficeret Scal. 43) cons. uerum Pith. cons. uel utrum Vind. consst uirum Verc.

§. 4.] cfr. Papianus, fr. 22. §. 1. Ad legem Iul. de adulteriis (48, 5.)

adulterum] cfr. Papinianus, fr. 6. §. 1. eod. Modestinus, fr. 101. pr. de V. S. (50, 16). Marcianus, fr. 7. pr. Ad leg. Iul. de adulteriis. Diocl. et Maxim., const. 22. eod. (9, 9.)

§. 5.] cfr. Papinianus, fr. 38. §. 9. eod.

num [44] suum, (si) [45] in filia [46] adulterum [47] deprehenderit, eodem [48] libro Marcellus probat.

6 Sed si filiam non interfecerit, sed [49] solum adulterum, homicidii reus est.

7 Sed etsi [50] interuallo [51] filiam interfecerit [52], tantundem [53] est, nisi persequatur illam, et [54] interfecerit: continuatione [55] enim animi uidetur legis auctoritate [56] fecisse [57].

Kp. III. [1] IDEM PAVLVS EODEM LIBRO SINGVLARI ET TITVLO [2].

1 Certae autem enumerantur personae, quas uiro [3] liceat occidere in adulterio deprehensa uxore [4], quamuis uxorem non liceat.

2 Ergo [5] secundum leges uiro [6] etiam [7] filiofamilias permittitur etiam domi [8] suae deprehensum ad-

---

44) et patronem Vind. uel praetorium (omisso suum) cj. Puteanus, probante Pithoeo atque Schultingio. 45) si quod ab omnibus abest cj. Pith. si eum cj. Puteanus, et Tydemanus l. c. 46) filiam Pith. Vind. 47) adulterium Scal. Vind. Verc. 48) ut eodem cj. Tydeman. l. c. 49) sed solum ... filiam interfecerit abest a Vind. 50) Sed abēst a Verc. etsi Pith. omittit. 51) interuallum Pith. 53) interficerit Verc. 53) tandem Vind. In Verc. uerba: tantundem ... interfecerit desiderantur. 54) illum, omisso et, Pith. 55) continuationem Vind. Verc. 56) auctoritatem Pith. auctis Vind. Verc. 57) fecisset Pith.

1) XXXII Vind. XXXIIII Verc. 2) Haec desunt in Verc., sed uerba CERTAE ... PERSONAE rubro colore scripta sunt. 3) uero Vind. 4) deprehensam uxorem Scal. Vind. Verc. deprehensas uxoris Scal. cj. in marg. 5) Ego Vind. Verc. 6) uero Scal. uirum Vind. 7) etiam deleuit Cuiac. 8) domui Vind.

§. 7.] Simil. Papinianus, fr. 23. §. 4. eod. et Kap. IX. infra h. t. cfr. Macer, fr. 32. pr. eod. Kp. III. §. 2. filiofamilias.] cfr. Papinianus, fr. 6. §. 2. Ad legem Iul. de adulter. (48, 5.)

ulterum interficere seruum, et eum [9] qui auctoramento rogatus [10] est ad gladium, uel etiam illum qui operas suas, ut [11] cum bestiis [12] pugnaret [13], locauit.

Sed et iudicio publico dampnatum licet [14] in- 3
terficere [15] in adulterio deprehensum [16], uel libertinum [17] uel suum uel paternum, et tam ciuem [18] romanum quam latinum [19].

Sed [20] et patris et matris et [21] filii [22] et filiae 4
libertum permittitur occidere: in quo loco et deditticius [23] habetur [24].

Debet autem profiteri apud eum, cuius iuris- 5
dictio [25] est eo loco [26], ubi occidit [27], et uxorem dimittere. Quod [28] si non fecerit, impune [29] non interficit [30].

---

9) eo Verc. 10) auctoramentum rogatum Vind. acto ramentoro gatus Verc. auctoramento locatus cj. Cuiac. et Scal., quod et Roeuerus cap. II. (Oelrichii thesaur. T. I. p. 143-45) defendit, Tertulliani potissimum auctoritate ductus. Sed pro codicum scriptura certant Schultingius et H. Cannegieterus (in commentario p. 215 ... 220), quanquam diuersis rationibus. 11) sunt Vind. 12) bestias Vind. besteis Verc. 13) pugnare Vind. 14) licere omnes codd. 15) interficere abest a Verc. 16) deprehenso Verc. 17) etiam Vind. 18) ciue Verc. 19) litinum Verc. 20) Set Verc. 21) et abest ab ed. Pith.; non tamen a Scal. 22) filiis Vind. Verc. 23) deditius Pith. demptitius Vind. deditus cj. Cuiac. 24) haberetur Pith. 25) iurisdictionis Vind. 26) cum locum Cuiac. in marg. 27) occidi Vind. 28) qua Vind. 29) inpune Vind. 30) interfecit Scal. i. m. sec. Schult.

auctoramento.] cfr. Tit. VIIII. kap. 2. nostri libelli. Seneca epist. XXXVII.

ad gladium] cfr. Tertullianus ad Martyres cap. 5: "quot otiosos affectatio armorum ad gladium locat?"

§. 5. profiteri] sc. in triduo proximo, kap. XII. §. 6. h. t.

6 Sciendum est autem, Diuum [31] Marcum et Commodum [32] rescripsisse [33], eum qui [34] adulterum [35] inlicite interfecerit [36], leuiori poena [37] puniri [38]. Sed [39] et Magnus Antoninus pepercit [40] eis [41], qui [42] adulteros inconsulto calore ducti interfecerunt [43]. ET RELIQVA.

KP. IIII. [1] IDEM PAVLVS EODEM LIBRO SINGVLARI [2] ET TITVLO:

1 Qui [3] iure mariti [4] uel patris accusat [5], potest [6]

---

31) quod Vind. dum Verc. 32) quomodum Vind. Verc. 33) rescripsisset Verc. 34) cum in Vind. eu qui Verc. 35) adulterium Vind. 36) interficerit Verc. 37) penam Verc. 38) puniret Vind. punire Verc. 39) set. Verc. 40) perpecit Verc. 41) eas Scal. si Vind. ei Verc. 42) quid Vind. 43) in conculis talo (corr. taloca) occulto loco reducti interficerent Vind.

1) XXXIII Vind. XXXV Verc. 2) singulari omittit Vind. A Verc. omnis allegatio autoris et libri abest, uerbis Qui iure ... potest rubricam efficientibus. 3) Qui omittit ed. Pith., sed Scal. Vind. Verc. habent. Pithoeus aberrasse uidetur a codicis scriptura propter fr. 14. §. 3 Ad leg. Iul. de adulteriis. 4) matris Vind. matri Verc. 5) qui accusat ed. Pith. Vid. not. 3. 6) potest omittit Vind.

§. 6. Marcum et Commodum] cfr. Papinianus, fr. 38. §. 8. Ad leg. Iul. de adulter. (48, 5) et Marcianus, fr. 1. §. 5. Ad leg. Cornel. de sicar. (48, 8); quibus tamen locis non de adultero, sed de uxore adulterii causa occisa agitur.

leuiori poena puniri] Simil. Alexander, c. 4. Ad leg. Iuliam de adulter. (9, 9.) cfr. Maioriani nouella tit. VIII. (a. 459.) et can. 6. Causa 33. qu. 2.

Magnus Antoninus] i. e. Caracalla. cfr. Paulus, fr. 5. de Veteranis (49, 18) et fr. 11. §. 1. de Legationibus (50, 7.) Marcianus, fr. 16. §. 11. de Publicanis (39, 4.) fr. 9. de Diuersis temporalibus (44, 3.), et in const. 8. pr. Ad leg. Iul. maiestatis (9, 8.)

Kap. IIII. §. 1.] cfr. Scaeuola, fr. 14. §. 2. 3. Ad leg. Iul. de adulteriis (48, 5.) Paulus, fr. 30. eod. Tryphoninus, fr. 37. de Minorib. (4, 4.) Item kap. V ... VII. h. t.

iure mariti uel patris] Simil. Vlpianus, fr. 2. §. 1. 7-9. fr. 4. 13. Ad leg. Iul. de adult. (48, 5.) Papinianus, fr. 6. §. 3. fr. 11. §. 6. 7. fr. 38. §. 9. eod. Macer, fr. 24. §. 3. eod. Scaeuola et Tryphoninus, ll. cc. Alexander, const. 6. 7. eod. Theodos. Arcad. et Honor., const. 33. eod.

et sine calumniae [7] poena [8] uinci: si iure extranei accusat [9], potest calumniae [10] poena puniri, sed tantum post duos [11] menses.

Intra quatuor [12] menses utiles [13] expertus [14], 2
licet talis sit, qui alias [15] accusare non possit, ut [16] libertinus, aut minor uiginti quinque annorum, aut [17] infamis, tamen ad [18] accusationem admittitur, ut et Papinianus [19] libro XV. scripsit [20].

Kp. V. [1] PAPIANVS LIBRO XV [2] RESPONSORVM SVB TITVLO [3] AD LEGEM IVLIAM DE ADVLTERIIS.

Ciuis [4] romanus, qui sine [5] conubio [6] ciuem [7] 1

---

7) calumniae Verc. 8) poenam Vind. 9) accuset Vind. 10) calompnie Verc. 11) duo ed. Pith. Sed Scal. Vind. Verc. habent duos. Cuiacius pro Pithoei lectione duo reos allegat ex fr. 6. §. ult. Ad leg. Iul. de adulter. 12) quattuor Vind. 13) utilis Vind. 14) experitur Vind. Verc. 15) alios Vind. 16) aut Vind. Verc. 17) aut abest a Vind. Verc. 18) ad Scal. omittit. 19) Papinianus Pith. In Verc. omnis allegatio desideratur. 20) scripsit abest etiam a Vind

1) xxxvi Verc. In Vind. kap. antecedens continuatur. 2) Haec omittunt Vind. et Verc. 3) responsorium sub titulis Vind. In Verc. etiam haec desiderantur. 4) ciues Verc. 5) me Verc. 6) connubio ed. Pith. conuuio Scal. 7) sibi Pith.

calumniae poena cfr. Cicero pro Sext. Roscio cap. 19. 20. Marcianus, fr. 1. §. 2. Ad S. C. Turpill. (48, 16.) Papinianus, fr. 13. de Testibus (22, 5.)

post duos menses] i. e. sexaginta dies. Vlpianus, fr. 4. §. 1. fr. 15. §. 5. fr. 29. §. 5. Ad leg. Iul. de adult. (48, 5.) Papinianus, fr 11. §. 6. eod. Scaeuola, fr. 14. §. 2. eod. Paulus, fr. 30. §. 1. eod. Alexander l. c.

§. 2. quatuor menses] Simil. Vlpianus fr. 4. §. 1. cit.

libertinus] cfr. Macer, fr. 8. fin. de Accusat. (48, 2.) Papinianus, fr. 38. §. 9. Ad leg. Iul. de adulter. (48, 5.) item kap. 5. h. t.

minor] cfr. Vlpianus, fr. 15. §. 6. Ad leg. Iul. de adult. (48, 5.) Nec obstant, quae fr. 14. §. 1. 2. de Bonis libertorum (33, 2), item fr. 8. de Accusationib. (48, 2.) et a Valerio Maximo lib. V. cap. 4. §. 4. de minorum accusationibus non prohibitis traduntur.

infamis] cfr. kap. 5. h. t.

Kap. V.] Simil. Vlpianus, fr. 13. §. 1. 2. Ad leg. Iul. de adult. (48, 5.)

peregrinam in matrimonio [8] habuit, iure quidem mariti eam adulteram non postulat: sed ei [9] non opponetur [10] infamia, uel quod libertinus rem sestertiorum [11] triginta [12] milium [13], aut filium non habeat [14], propriam [15] iniuriam persequenti [16].

KP. VI. [1] PAVLVS LIBRO SINGVLARI ET TITVLO QVO [2] SVPRA [3].

1 In uxorem adulterium [4] uindicatur [5] iure mariti, non [6] etiam (in) [7] sponsam. Seuerus [8] quoque et Antoninus ita rescripserunt [9].

---

8) matrimoni Verc. 9) ea Scal., ei in marg. adscripto. 10) apponetur Scal. in marg. opponatur Verc. ex correctura, cum ante scriptum fuerit opponetur. 11) restersiorum Vind. sextertiorum Verc. 12) tria cj. Hotomanus de aureo Iustin. p. 687, propter fr. 10. de Accus. Sed ibi de ingenuo agi uidetur, non de liberto. 13) milia Vind. 14) habuit omnes codd. 15) proprium, ex correctura propriam, Vind. 16) consequenti Vind.

1) XXXIIII Vind. XXXVII Verc. 2) QVOD Vind. Verc. 3) super Vind. 4) adulterum Pith. adalterium Verc. 5) uendicatur Verc. 6) imo cj. Cuiac. et Pet. Burgius, electorum iuris c. 16. Sed codicum scriptura ex fr. 13. §. 8. Ad leg. Iul. de adult. potius confirmatur quam refellitur. 7) in ab omnibus codd. abest. et in (pro etiam) cj. Cuiac. 8) Reuersus Vind. 9) rescripserit Vind.

sine conubio] cfr. Gaius, Instit. I, 56. 57. 76. Vlp. fragm. V, 4; item tabulae honestae missionis militibus datae, in Hauboldi opusculis T. II. p. 783 sqq. Liuius, XXXVIII, 36. XLIII, 3. Boethius in Ciceron. topic. lib. I. ad cap. 4.

opponetur] per praescriptionem. cfr. Vlpianus, fr. 5. fin. de Accusationibus (48, 2.), et fr. 15. §. 7. Ad leg. Iul. de adult. (48, 5.) Diocletianus et Maximianus, const. 22 eod. (9, 9.) Theodos. Arcadius et Honorius, const. 33 eod.

sestertiorum triginta milium] cfr. Hermogenianus, fr. 10. de Accusationibus (48, 2.)

Kap. VI.] Seuerus quoque et Antoninus] Simil. Vlpianus, fr. 13. §. 3. 8. Ad leg. de adulter. (48, 5.) Alexander, const. 7 eod. (9, 9.) cfr. Cassius Dio, excerptor. lib. LXXVI, cap. 16.

Kp. VII. [1] PAPINIANVS [2] LIBRO SINGVLARI DE ADVLTERIIS [3].

Quaerebatur, an pater emancipatam [4] filiam 1
iure patris accusare possit [5]. Respondi [6]: occidendi quidem facultatem lex tribuit eam [7] filiam, quam habet in potestatem, aut (quae) [8] eo [9] auctore [10] in manum [11] conuenit; sed accusare iure patris ne quidem emancipatam [12] filiam pater prohibetur [13].

Kp. VIII. [1] PAPINIANVS [2] EODEM [3] LIBRO [4] SINGVLARI ET TITVLO [5].

Cum patri lex [6] regia dederit in filium [7] uitae 1

---

1) XXXVIII Verc. In Vind. hoc caput pars est antecedentis. In Scal. cap. VI et VII primum transposita, postea recto ordini signis adpositis restituta sunt. 2) Papianus Pith. Verc. 3) adulteris Scal. Vind. Verc. 4) emancipatum Vind. mancipatum Verc. 5) posse Verc. 6) respondit Pith. respondeo Vind. Sed pro Vercellensis codicis scriptura illud afferri debet, quod Papinianus in responsorum libris haud rarius ipse loquitur, quam respondisse traditur, ut fieri potius solet in Pauli responsis per literas P. R., i. e. Paulus respondit. Vide e. g. kap. XI. h. t. 7) ei Verc. 8) quae abest ab omnibus codd. 9) eum Pith. 10) auctorem omnes codd. 11) manu Vind. Verc. 12) mancipatam Verc. 13) patris prohibet Vind.

1) XXXV Vind. XXXVIIII Verc. 2) PAPIANVS Pith. Verc. 3) eodem a Vind. abest. 4) liber Vind. LIB. Verc. A Pith. hoc uerbum omnino abest. 5) titulus Vind. 6) hec lex Vind. ex lex Verc. 7) filiam Pith. Sed ueram lectionem iam pridem restituerat Iac. Gothofredus in comment. ad leg. XII tabb., ad tab. IIII, quem nuper aduersus Scheltingam et Bynkershoekium recte defendit Dirksenius ad XII tabb. p. 274. 275.

Kap. VII. emancipatam.] Non obstat Scaeuola, fr. 14. §. 2. Ad leg. Iul. de adult. (48, 5.)

Kap. VIII. lex regia] Romuli. Dionys. Halic. lib. II. c. 26. 27. cfr. Vlpianus, fr. 8. de His, qui sui (1, 6.)

uitae necisque] cfr. Paulus, fr. 11. fin. de Liberis et postum. (28, 2). Constanti-

necisque [8] potestatem, quo [9] bonum fuit lege comprehendi [10], ut potestas fieret etiam [11] filiam occidendi, uellem [12] mihi rescriberes [13]: nam scire cupio. Respondit: numquid ex contrario praestat nobis argumentum haec adiectio, ut non [14] uideatur lex non habenti dedisse, (sed) [15] ut uideatur maiore aequitate [16] ductus adulterum occidisse, cum nec filiae pepercerit?

1 KP. VIII. [1] IDEM DE ADVLTERIIS:

Si [2] pater, qui [3] adulterum occidit, filiae [4] suae pepercit, quaero quid aduersus eum sit statuendum? Respondit: sine dubio iste pater homicida est; igitur tenebitur [5] lege Cornelia [6] de sica-

---

8) nechis qui Vind. nechisque Verc. 9) quod omnes codd. quo cj. Iac. Gothofr. l. c. et ad c. 2. Theod. de Liberali causa. 10) legem comprehendit Scal., quod tamen correctoris manus statim emendauit. 11) etiam fieret Scal. sec. Haen. 12) uelle Scal. Vind. Verc. uelis cj. Cuiac. propter fr. ult. de Minoribus (4, 4). Sed ibi scriptum est uelim rescribas. 13) rescribere omnes codd. rescriberes Scal. 14) non ut cj. Cuiac. 15) sed omnes codd. praeter Scal. omittunt: ex coniectura adscripserunt Pith. Cuiac. et Iac. Gothofr. l. c. adeo cj. Gothofr. ibid. at (pro sed ut) cj. H. Cannegieter p. 157. 16) maiorem aequitatem Scal. Vind.

1) XXXVI Vind. XL Verc. In Verc. rubrica usque ad uerbum PEPERCIT trahitur. 2) SIC Verc. 3) qui deleuit Cuiacius, non contradicente Schultingio. quis cj. Schultingius in marg. ed. Lugd. a. 1672. 4) et filiae omnes codd.; sed redundare qui, aut et, Schultingius etiam monuit. 5) tenetur. 6) legem corneliam Scal. et Vind.: sed in Scal. uitium a correctore postea sublatum est.

nus, const. 2. Theod. de Liberali causa (4, 8), quae est const. 10. Iustin. Cod. de Patria potest. (8, 47) Vlpianus, fr. 2. Ad leg. Cornel. de sicar. (48, 8.) (Alexander, const. 3. de Patria potest. (8, 47.)

ane si filia [8] non uoluntate [9] patris, sed
ta est, non minimam habebit defen-
quod forte fugit [11] filia [12]. Nam
omicidam, si dolo malo homici-
rit [15]: hic autem pater [16] non
iam, quia uoluit, sed [18] quia [19]
potuit.

PAPIANVS IDEM [2]:

ritus uxorem suam in adulterio deprehen- 1
cidit [3], an in legem [4] de sicariis [5] incidat [6],
o [7]. Respondit: nulla parte [8] legis marito
orem occidere conceditur; quare aperte [9] contra
legem fecisse eum, non ambigitur [10]. Sed si de

---

7) DE SICARIIS KAP. Vind., nullo tamen numero addito. 8) filiam Vind. 9) uoluntatem Vind. 10) casus Vind. causu Verc. 11) fugit abest a Pith. 12) filiam Pith. filia effugit aut casu euasit cj. Pith. 13) ponit Scal. 14) humicidium Verc. 15) erit Scal. sec. Haenel. 16) patrem Verc. 17) seruabit Scal. sec. Haenel. et Doruill. 18) uoluisset Scal. 19) qui Scal.

1) XXXVII Vind. XLI Verc. 2) PAPIANVS omittit Vind.; omnis autem inscriptio abest a Verc., iis quae sequuntur, usque ad uerbum DEPREHENSAM rubricam efficientibus. 3) occiderit Verc. 4) lege Scal. Vind. Verc. 5) siccariis Vind. 6) incidit Pith. 7) quero Vind. 8) nullam partem Vind. 9) ea parte Pith. 10) dubitantur non ambigitur omnes codd. dubitatur Scal., qui uerba non ambigitur delenda esse notauit, adsentiente P. Fabro in Semestr. II, 25. Cuiacius autem, qui ab initio correxerat dubitatur, postea uerba non dubitantur expunxit. Sane librarii errorem ea, quae in Pithoeano codice sequuntur, satis uerisimilem reddunt.

Kap. VIIII. fugit filia] cfr. Vlpianus, fr. 23. §. 1. Ad leg. Iul. de adulter. (48, 5.)

Kap. X.] Simil. Marcianus, fr. 1. §. 5. Ad leg. Cornel. de sicariis (48, 8). Vlpianus, fr. 3. §. 3. de Senatuscons. Silaniano (29, 5). Alexander, c. 4. Ad leg. Iul. de adulteriis (48, 5.)

poena tractas [11], non inique [12] aliquid [13] eius honestissimo [14] calori permittitur [15]: ut non [16] quasi homicida [17] puniatur capite, uel deportatione [18], sed usque ad exilium [19] poena eius [20] statuatur [21].

Kp. XI. [1] IDEM SIC [2]:

1 De mancipiis alterutrius [3] marito uel patre accusante quaestionem [4] habendam palam esse [5]. An idem extraneo accusatori permitti debeat, quaero. Respondi: potest [6] uideri [7] ea [8] ratio fuisse permittendi istis personis de seruis quaestionem habere, ut diligentius [9] dolorem animi sui, item iniu-

---

11) deponas (uel deponat?) tractas Pith. de poenas intractas Vind. de pena tractas Verc. 12) non his quae Pith. non idque Vind. Verc. quin cj. Pith. et Cuiacius. non hic quin cj. Vonck p. 40. an usque ad cj. P. Faber l. c. 13) aliquod, dein aliquo Scal. 14) honestimo ed. Pith. 15) permittetur ambigitur. sic dicit non dubitantur Pith., quae tamen a Vind. et Verc. recte absunt, cum explicationem tantum antecedentium uerborum: non ambigitur contineant. permittatur cj. Pith. permittatur ... dubitamus cj. Cuiac. remittatur cj. P. Faber l. c. dubitanter cj. H. Cannegieter p. 160. 16) non omittit Vind. non ut cj. Pith. 17) humicida Verc. 18) deportationem Vind. 19) exitium Pith. exitum Vind. Verc. exilium cj. Pith. Scal. et Cuiac. 20) poenas (omisso eius) Vind. 21) statuitur omnes codd.

1) XXXVIII Vind. XLII Verc. 2) Item sic Pith. Si Vind. IDEM SI Verc., rubrica usque ad uerbum ACCVSANTE producta. 3) alterius Pith. adulteri cj. Cuiacius. 4) accusantem Vind. 5) est cj. Schulting. 6) potes Vind. 7) uidere Vind. Verc. 8) eam Vind. 9) diligens suum Vind. Verc.

permittitur] ignoscitur, fr. 3. §. 3. cit.

Kap. XI.] cfr. Papinianus, fr. 17. pr. de Quaestionibus (48, 18.) Seuerus et Antoninus, const. 1. eod. (9, 41.) Alexander, const. 6. Ad leg. Iul. de adulteriis (9, 9). Cuiacius, Obss. XX, 14.

riam laesae [10] domus non translatitie [11] persequerentur [12]. Sed quoniam non facile tale [13] delictum sine ministerio [14] seruorum admitti creditum est [15], ratio eo perduxit [16], ut etiam extraneo accusante [17] mancipia [18] quaestioni tormentorum subiicerentur [19] a [20] iudicibus.

Kp. XII. [1] PAVLVS LIBRO [2] SENTENTIARVM (SECVNDO) [3] SVB TITVLO DE ADVLTERIIS [4].

(Capite secundo legis Iuliae de adulteriis) [5] permittitur (patri) [6] tam adoptiuo quam [7] naturali [8], adulterum cum filia [9] cuiusque [10] dignitatis domi [11] suae uel generi sui deprehensum sua [12] manu [13] occidere. 1

---

10) lex et Pith. leseo Verc. lecti cj. Pith., propter const. 30. Ad leg. Iul. de adulteriis. Sed Vindobonensis codicis scriptura emendatione non eget. 11) translatici et Vind. translaticiae Verc. 12) persequentur Vind. 13) talem Vind. 14) misterio Vind. 15) est omittit Vind. 16) eum adduxit Vind. 17) accusantem Vind. 18) mancipio Vind. 19) subicerentur Vind. Verc. 20) ad Verc.

1) XXXVIIII Vind. XLIII Verc. 2) liber Scal. sec. Haenel. 3) SECVNDO omnes codd. omittunt: restituit Pithoeus. A Verc. omnis inscriptio usque ad uerbum titulo abest. 4) ADVLTERIS Vind. Verc. 5) Haec ex cod. Vesontino Cuiacio duce restituenda erant. 6) patri ab omnibus codd. hoc loco omittitur: sed in Pithoeano post uerbum naturali scriptum est. 7) tam Vind. 8) naturali abest a contextu in Scal.; sed in margine adpositum est: naturali patri. 9) filiam Vind. 10) cuiuscunque cj. Cuiacius. 11) domui Vind. domus Verc. 12) suam Vind. 13) manum Vind. Verc.

Kap. XII.] Haec leguntur inter Pauli sententias lib. II. tit. 26. §. 1. 2. 4-9, praesertim ex cod. Vesontino: at §. 9. ex nostro libello restitutus est.

§. 1. tam adoptiuus etc.] Simil. Papinianus, fr. 22. pr. Ad leg. Iul. de adulteriis (48, 5.)

cuiusque dignitatis] Simil. Kap. 2. h. t. Macer, fr. 24. §. 3. Ad leg. Iul. de adult. (48, 5.)

domi suae etc.] Simil. Vlpianus, fr. 23. §. 2. 3. eod.

2 Filiusfamilias [14] pater si [15] filiam in adulterio [16] deprehenderit, uerbis quidem legis prope est, ut non possit occidere: permittitur tamen etiam ei [17], ut occidat [18].

3 Maritus [19] in adulterio deprehensos [20] non alios, quam infames et eos, qui corpore [21] quaestum faciunt [22], seruos etiam et liberos [23], excepta uxore [24], quam prohibetur, occidere potest.

4 Maritum [25], qui uxorem deprehensam [26] cum adultero occidit, quia hoc inpatientia iusti doloris admisit, lenius puniri placuit.

5 Occiso adultero, dimittere statim maritus debet uxorem, atque [27] ita triduo proximo profiteri, cum quo adultero, et in quo loco uxorem deprehenderit.

---

14) filiusfamiliae Pith. fillusfamiliā Verc. 15) si pater Verc. 16) adulterium Verc. 17) permitti tamen ei debet cod. Vesontinus: quod Papiniano minus contrarium est. 18) Hic quaedam omissa sunt, quae in Pauli sententiis §. 3. continentur ex cod. Vesontino. 19) marito si Verc. 20) deprehensus Vind. Verc. 21) corpori Vind. 22) habent Vind. 23) et liberos abest a cod. Vesontino. libertos cj. Pith. et H. Cannegieter, propter kap. 3. h. t. At ille in Nic. Fabri sententia acquieuit, uxorem quae in manu esset, inter liberos haberi posse existimantis. Cuiacius autem ita explicat: liberos homines infamia notatos, Obss. XXI, 18. 24) uxorem Vind. 25) maritus Scal. Vind. Verc. 26) deprehensum (corr. deprehensam) Scal. 27) adque Verc.

§. 2. permittitur tamen] Aliquatenus obstat Papinianus, fr. 20. eod.

§. 3.] Simil. kap. 3. §. 2..4. h. t.

§. 4.] Simil. kap. 10. h. t., et loci ibi allegati. cfr. Gellius X, 23.

§. 5.] Simil. kap. 3. §. 5. h. t. Macer, fr. 24. §. 1. Ad leg. Iul. de adulter. (48, 5.)

Inuenta in adulterio uxore [28], maritus [29] ita demum adulterum iratus [30] occidere potest, si eum domi [31] suae deprehendat. 6

Eum, qui [32] in adulterio deprehensam uxorem non statim dimiserit, reum lenocinii postulari placuit. 7

Serui uero tam [33] mariti, quam uxoris, in causa adulterii [34] torqueri possunt, nec his libertas sub spe [35] impunitatis data [36] ualebit [37]. 8

---

28) uxor Vind. inuentam ... uxorem lex roman. Visig., non sine consilio mutatis uerbis, ut Brissonio (ad leg. Iul. de adulteriis cap. 4.) uidetur. inuentum in adulterio uxoris cj. Cuiacius, sed postea ipse improbauit, Obss. XXI, 18. 29) maritum Vind. 30) maritus Pith. Verc. et codex Batauus legis romanae Visig. a Roeuero (Oelrichs thes. T. I. p. 159) inspectus. maritum Vind. In apographo Scaligerano, atque in ceteris legis romanae Visig. codicibus maritus omittitur. occidere potest si maritus cj. Vryhoff obss. iur. ciuil. p. 118. Nos Crameri emendationem recepimus, Zeitschrift f. geschichtliche Rechtswissenschaft, T. I. p. 305. 31) domui Vind. Verc. domus Scal. sec. Böckg. 32) que Verc. 33) ta Verc. 34) adulteri Verc. 35) specie omnes codd. spe cj. Pith. Scal. Cuiac. Rittersh. et Schulting. 36) datam Verc. 37) malebit Vind.

§. 6. iratus.] Simil. Iuuenalis, Satyr. X, 312. 313. Vlpianus, fr. 2. §. 8. fr. 29. pr. Ad leg. Iul. de adulteriis (48, 5.)

domi suae] cfr. Pomponius, fr. 5. fin. de R. N. (23, 2.)

§. 7.] Simil. Vlpianus, fr. 29. pr. Ad leg. Iul. de adulter. (48, 5.) Seuerus et Antoninus, const. 2. eod. (9, 9.) Sed haec mutauit Iustinianus, Nouell. 117. cap. 8. §. 2, et Nouell. 134. cap. 10.

§. 8.] Simil. kap. 11. h. t., et loci ibi laudati.

EXPLICIT TITVLVS DE ADVLTERIIS [1].

INCIPIT DE STVPRATORIBVS.

TITVLVS QVINTVS [2].

KP. I. [3]. MOYSES DICIT:

1 Qui manserit [4] cum masculo mansione [5] muliebri, aspernamentum [6] est: ambo moriantur [7], quia [8] rei sunt.

KP. II. [1] PAVLVS LIBRO SENTENTIARVM (SECVNDO) SVB TITVLO DE ADVLTERIIS [2].

1 Qui masculum liberum [3] inuitum stuprauerit [4], capite punitur [5].

2 Qui uoluntate sua stuprum [6] flagitiumque inpurum patitur, dimidia parte [7] bonorum suorum

---

1) EXPLICIT TITVLO QVINTO Scal. EXPLICIT DE ADVLTERIS Vind. EXPL. CAP. QVOD SVPRA Verc. 2) Haec duo uerba praeter Scal. nullus codex exhibet. 3) XL Vind. XLIIII Verc., rubrica ad uerbum MASCVLO usque producta. 4) manserint Vind. 5) mansionem Vind. 6) lepernamentum Vind. apernamentum Verc. 7) moriatur Verc. 8) quia omittunt Pith. Verc.

1) XLI Vind. XLV Verc. 2) Inscriptionem prorsus omittit Vind. In Verc. sola uerba: ITEM DE ADVLTERIIS relicta sunt. secundo etiam Pith. omittit. adulteris Pith. 3) liberum abest a Scal. sec. quosdam. 4) strupauerit Verc. 5) punietur Pith. puniatur Vind. Verc. puniuntur ed. Paris. 1586. punitur lex romana Visig. 6) uoluntatem suam struprum Verc. 7) dimidiam partem Vind. Verc.

Kap. I.] Extat Leuitic. XX, 13. Simil. Leuitic. XVIII, 22.

Kap. II.] Extat apud Paulum, Sentent. II, 26. §. 12. 13.

§. 1.] cfr. Vlpianus, fr. 29. §. 9. Ad legem Iuliam de adulteriis (48, 5); item fr. 3. §. 4. fr. 10. §. 2. Ad leg. Iul. de ui publica (48, 6.)

§. 2. testamentum] cfr. Vlpianus, Fragm. XX, 16. Incertus auctor de Iure fisci §. 12.

multatur [8], nec testamentum ei ex maiore parte [9] facere licet.

HOC QVIDEM IVRIS EST: MENTEM TAMEN LEGIS MOYSIS [1] IMPERATORIS THEODOSII [2] CONSTITVTIO AD PLENVM SECVTA COGNOSCITVR:

KP. III. [3] ITEM [4] THEODOSIANVS.

Impp. Valentinianus Theodosius [5] et Archadius [6] AAA. [7] ad Orientium [8] uicarium urbis Romae.

Non patimur [9] urbem Romam, uirtutum [10] om- 1
nium matrem, diutius effeminati [11] in uiros pudoris contaminatione [12] foedari: et agreste [13] illud a [14] priscis conditoribus robur, fracta [15] molliter plebe [16] tenuatum, conuicium saeculis [17] uel conditorum [18]

---

8) multarum Vind. 9) martem Vind.

1) Moysi Scal. Vind. Verc. 2) Theodosii abest a Scal. sec. Haen. 3) XLII Vind. XLVI Verc. 4) IDEM Vind. 5) Valentiniano Theodosio Vind. 6) Arcadius Pith. Archadio Vind. 7) augg. Scal. AGGG Vind. AAG. Verc. 8) ORENTIVM Verc. origenio Cod. Wirceb. legis romanae Visig. orontio Cuiac. ed. a. 1566. 9) patiamur Pith. 10) urbis romae uirtutem omnes codd. urbem romam uirtutum cj. Cuiacius et Iac. Gothofr. 11) diutium et feminati Verc. 12) contaminationem Vind. 13) ageste Pith. agreste Scal. aggrestis Vind. acreste Verc. 14) illud ad Pith. ed. illud a Scal. illum hac Vind. illum a Verc. 15) robor facta Vind. Verc. 16) plero Vind. pleue Verc. pube cj. Iac. Gothofr. 17) seculi Pith. regulis Vind. seculis Verc. 18) conditurum Verc.

Kap. III.] Extat const. 6. Theod. Ad legem Iuliam de adulteriis (9, 7.), sed iis omissis, quae §. 1. continentur. Integram constitutionem commentario illustrauit Iac. Gothofredus *post const.* 6. cit.; edidit *praeterea* Baronius in annalib. ad a. 390, §. 65.

inrogare, uel principum [19], Orienti uir carissime nobis [20].

2 [21] Laudanda igitur experientia tua [22] omnes [23], quibus [24] flagitiosus luxus [25] est uirile [26] corpus muliebriter [27] constitutum alieni sexus [28] dampnare [29] patientia [30], nihilque [31] discretum [32] habere cum feminis, occupatos [33], ut flagitii poscit inmanitas, atque omnibus eductos [34], pudet dicere, uirorum lupanaribus, spectante [35] populo flammis [36] uindicibus expiabit [37]: ut uniuersi intellegant [38], sacrosanctum [39] cunctis esse debere hospitium [40] uirilis

---

19) principium omnes codd. principum cj. Cuiac. et Iac. Gothofr. Sed principium uel pro genitiuo accipi posse, ipse Cuiacius cum aliis monuit. 20) orienti aguc nouis Pith. orienti AGVE (?) NOUIS Scal. Orienti, ceteris omissis, Vind. Verc. De uariis emendationum generibus in hoc loco tentatis in excursu VII. plura dicenda erunt. 21) KAP. XLIII Vind. KAP. XLVII IDEM Verc. 22) Haec absunt a Vind. Verc., item a const. 6. Theod. cit. 23) Omnibus Vind. et Cod. Wirceburg. leg. rom. 24) qui ius Verc. 25) lus Vind. lusus cj. H. Canneg. p. 176. flagitii usus, flagitii usu, uel flagitiosum, lex romana Visig. 26) uiri Pith. uirili Vind. Verc. uirile lex rom. Visig. 27) muliebriliter Vind. 28) sexu Vind. 29) damnare Pith. Verc. damnata lex rom. Visig. ex edit. Sichardi. taminare cj. Io. Canneg. ad h. l. 30) patientiam Vind. Verc. 31) nihil enim Theod. Cod. 32) discretu Vind. discretum uidentur Theod. Cod. 33) occupatus Vind. In Theod. Cod. uerba occupatos ... lupanaribus desiderantur. 34) seductos omnes codd. 35) huiusmodi scelus spectante (uel expectante) Theod. Cod. 36) flammas Vind. flammae Verc. et Scal., qui postea correxit: flammis. 37) expiauit Vind. Verc. expiabunt Theod. Cod. 38) intelligant Pith. Vind. intellegat Verc. 39) sacrosanctis Vind. Verc. 40) ospitium Verc.

ut uniuersi ... animae] ad Corinth., cap. III. uers. 46. Simil. Paulus Apost., epist. I. cap. VI. uers. 19.

animae, nec sine summo supplicio alienum expetisse sexum, qui suum turpiter perdidisset. Prop. pridie Id Maias [41], Romae [42], in atrio Mineruae [43]. (p. Chr. 390.)

EXPLICIT TITVLVS [1] DE STVPRATORIBVS. INCIPIT DE INCESTIS NVPTIIS.

TITVLVS SEXTVS [2].

KP. I. [3] MOYSES DICIT:

Quicunque concubuerit cum muliere [4] uxore [5] 1
patris sui, pudenda [6] patris sui [7] detexit, mortem [8]
moriantur [9]: ambo rei sunt.

Et quicunque concubuerit cum nuru [10] sua [11], 2
mortem [12] moriantur [13]: ambo rei sunt.

KP. II. [1] VLPIANVS LIBRO REGVLARVM SINGVLARI [2]

41) perdidisse proprie dixi maias Vind. perdedisset propridie maiias Verc. Id. etiam Scal. omittit. 42) romae omitt. Verc. 43) minere Pith. minerue Verc. In Theod Codice omnis inscriptio ita se habet: PP. in foro Traiani VIII. Id. August. Valentiniano A. IIII. et Neotherio Coss.; de qua diuersitate Iac. Gothofredus complura adnotauit.

1) TITVLVS a Vind. abest. TITVLO Scal. In Verc. uerba explicit ... stupratoribus desiderantur. 2) Haec ab omnibus absunt. 3) XLIIII Vind. XLVIII Verc. 4) mulierem Vind. 5) uxorem Vind. Verc. 6) pudendam Vind. 7) patris sui omitt. Verc. 8) morte ed. Pith. 9) moriatur Scal. Verc. 10) nurum Vind. nutru Verc. 11) suam Vind. 12) morte ed. Pith. 13) moriatur Scal. Verc.

1) XLV Vind. XLVIIII Verc. Ceterum de toto hoc kap. conferendus est cel. Schillingius in diss. critica de Vlpiani fragmentis. 1824. 8. p. 11..46. 2) libro regulari ed. Pith. liber singulari Vind. libro singulari Scal. Verc. regularum cj. Cuiac. singulari regularum cj. Pith. regular. l. cj. Hugo hist. iur. rom. p. 653 ed. VIII. et pag. 741 ed. IX.

qui suum turpiter perdidisset] Simil. Constantius, const. 3. Theod. Ad leg. Iul. de adulter. (9, 7.): "sexus perdidit locum."

Kap. I.] Extat Leuitic. XX, 11. 12.

Kap. II.] Extat inter Vlpiani fragmenta, tit. V. §. 6. 7.

SVB TITVLO DE NVPTIIS [3].

1 Inter parentes et liberos (infinite) [4], cuiuscunque [5] gradus sint [6], conubium [7] non est.

2 Inter cognatos [8] autem ex transuerso [9] gradu olim quidem usque ad quartum gradum [10] matrimonia contrahi non poterant [11]: nunc autem (etiam) [12] ex tertio gradu licet uxorem ducere, sed tantum [12b] fratris filiam [13], non etiam sororis [14], nec [15] amitam [16] nec [17] materteram [18], quamuis eodem gradu sint [19].

3 Eam quae [20] nouerca uel priuigna, uel quae [21]

---

3) de nuptis sub titulo Pith. nuptiis sub titulo Vind. de nuptiis titulo Verc. v. T. de his qui in potestate sunt Vlp. fragm. quod praefert Schillingius l. c. p. 42 .. 46. 4) infinite ex Vlpiani fragmentis adscripsi. 5) cuiusque ed. Pith. Verc. cuiuscunque Scal. Vind. et fragm. Vlp. 6) sint abest ab Vlp. fragm. sit Vind. 7) conubium Pith. 8) cogatur Vind. Verc. 9) transuersu Verc. 10) usque ad quartum gradum omitt. ed. Pith. gradum omitt. Scal. sec. Haen. (?) 11) conpeterant (omisso non) Vind. 12) etiam ex Vlpiani fragmentis adscripsi: cuius rei rationes Schillingius reddit p. 20 ... 24. 12b) tamen Vlp. fragm. Vanam Hotomani emendationem notat Schillingius p. 28. 29. 13) filia Vind. Verc. Vlp. fragm. 14) sororis filia Vlp. fragm. 15) aut Vlp. fragm. 16) amita Vind. Vlp. fragm. 17) uel Vlp. fragm. quod receperunt Schultingius, Gerardus Meermanus atque Io. Cannegieterus. et amitam, non materteram cj. Pet. Faber. 18) matertera Vind. Verc. Vlp. fragm. 19) sit Vlp. fragm. 20) eademque uxore Vlp. fragm. de quo uid. Schillingius. eaque Verc. 21) quae abest ab Vlp. fragm. quem Vind.

§. 1.] Simil. Gaius, institt. I, 59. §. 1. Instt. de Nuptiis (1, 10.)

§. 2.] Simil. Gaius I, 60-62. §. 2. 3. 5. Institut. de Nuptiis (1, 10.) Plutarchus, quaest. rom. cap. 6 in fine.

nunc autem etc.] cfr. Tacitus, Annal. lib. 12. cap. 5-7. Sueton. in Claudio cap. 26. Capitolinus in Marco Antonino, cap. 7. Constantinus et Constans, const. 1. Theod. de Incestis nuptiis (3, 12.)

non autem sororis.] Simil. Paulus, kap. 3. h. t. Dio Cassius, lib. 68. cap. 2.

nec amitam etc.] Simil. Gaius, fr. 17. §. 2. de R. N. (23, 2.)

§. 3.] Simil. Gaius, Institt. I, 63. §. 6. 7. Institt. de Nuptiis

nurus [22] uel socrus [23] (nostra) [24] fuit, uxorem [25] ducere non possumus.

Si quis eam [26], quam non licet, uxorem duxe- 4
rit, incestum [27] matrimonium [28] contrahit [29]: id-
eoque liberi in potestate [30] eius [31] non fiunt, sed
quasi uulgo concepti [32], spurii [33] sunt.

KP. III. [1] PAVLVS LIBRO SENTENTIARVM (SECVNDO) [2] SVB TITVLO DE NVPTIIS [3].

Inter parentes et liberos [4] iure ciuili matrimo- 1
nia contrahi non [5] possunt, nec filiam [6] sororis aut
neptem uxorem [7] ducere possumus [8]: proneptem [9]
aetatis ratio prohibet.

Adoptiua cognatio [10] impedit [11] nuptias inter 2

---

22) norus Vlp. fragm. 23) uel socrus omittit Vind. 24) nostra ex Vlp. fragm. addidi. 25) uxorem abest ab Vlpiani fragm. 26) ea Vind. 27) incertum Vind. Verc. 28) matrimonio Verc. 29) contrahi Vind. Verc. 30) potestatem Verc. 31) eis Vind. Verc. Scal. (corr. eius). 32) concoepti Vind. 33) sperei Vlp. fragm.

1) XLVI Vind. L Verc. 2) secundo Pith. omittit. In Vind. et Verc. etiam ea, quae hoc uerbum antecedunt, desiderantur. 3) DE NVPTIIS SVB TITVLO Pith. Vind. sub titulo omittit Verc. 4) Hic rubricam claudit Verc. 5) non omittit Scal. (?) 6) filia Verc. 7) uxorem omittit ed. Pith. et Verc. (?) sed Scal. Cuiacius et Vind. habent. 8) non possumus Cuiac. Vind. Verc. (Scal. ?) 9) proneptae Scal. pronepte Verc. 10) cognati Vind. 11) impedet Verc.

(1, 10.) Paulus, kap. 3. §. 3. h. t.

§. 4.] Simil. Gaius l. c. I, 64. §. 12. Inst. de Nuptiis (1, 10.) Modestinus, fr. 23. de Statu hominum (1, 5.) Paulus, kap. 3. §. 3. fin. h. t. et fr. 39. §. 1. de R. N. (23, 2.)

Kap. III.] Non extat in lege romana Visigothorum, sed nunc restitutum legitur apud Paulum II, 19. §. 3 ... 5.

§. 1.] Simil. Vlpianus, kap. 2. §. 1, 2. h. t. et loca ibi laudata.

§. 2.] Simil. Gaius, Institt.

parentes ac [12] liberos omnimodo; inter fratres eatenus, quatenus capitis minutio non [13] interuenit.

3 Nec [14] socrum, nec nurum, priuignam [15], nec nouercam aliquando citra poenam incesti [16] uxorem ducere licet; sicut nec amitam, aut materteram. Sed qui uel [17] cognatam contra interdictum duxerit, remisso [18] mulieri iuris [19] errore [20], ipse poenam adulterii lege Iulia [21] patitur, non etiam ducta [22].

KP. IIII. [1] GREGORIANVS LIBRO QVINTO [2] SVB TITVLO DE NVPTIIS [3] EXEMPLVM LITERARVM [4] DIOCLETIANI [5] ET MAXIMIANI IMPP. TALEM [6] CONIVNCTIONEM GRAVITER PVNIRE [7] COMMEMORAT [8].

---

12) hos Vind. hac Verc. 13) non Verc. et Scal. omittunt. 14) non Vind. 15) nec priuignam cj. Moller selecta (Oelrichs thesaur. nou. II, 2.) cap. 6. §. 4. 16) incerti Vind. 17) uel (omisso qui) Pith. uel qui Verc. Si uero cj. Pith. 18) remissio Scal. 19) mulieris (omisso iuris) Vind. Verc. mulieris iuris Scal. 20) orore Vind. 21) legis Iuliae Pith. legem Iuliam Vind. 22) ductam Vind. Verc.

1) XLVII Vind. LI Verc. 2) Gregorianus libro quinto Verc. omittit. 3) DE NVPTIIS SVB TITVLO Pith. Verc. de nuptiis sub titulis Vind. 4) LITTERARVM Verc., rubrica in hoc uerbo desinente. 5) diodetiani Vind. 6) tali Vind. 7) puniri omnes codd. 8) commemorant Vind.

lib. 1. §. 61. med. §. 2. Inst. de nuptiis (1, 10.)

§. 3.] Simil. Vlpianus, kap. 2. §. 3. h. t. et loci ibi laudati.

contra interdictum] i. e. ius ciuile. Papinianus, fr. 38. §. 2. Ad leg. Iul. de adulter. (48, 5.) et fr. 63. de R. N. (23, 2.) cfr. Marcianus, fr. 57. §. 1. eod. Paulus Sent. II, 26. §. 15. Diocl. et Max., kap. 4. §. 4. h. t.

adulterii] Simil. Paulus, ibid. §. 14. cfr. tamen Diocletianus et Maximianus, kap. 4. §. 3. h. t. Constantinus et Constans, const. 1. Theod. de Incestis nuptiis (3, 12.) Arcad. et Honor., const. 3. eod. Instiniani Nouell. XII. cap. 1.

Kap. IIII.] Haec constitutio nunc titulo primo libri quinti Gregoriani codicis restituta est: praeterea ea, quae §. 5. leguntur, extant const. 17. de Nuptiis (5, 4.)

Exemplum edicti Diocletiani [9] et Maximiani nobilissimorum [10] Caesarum.

Quoniam piis [11] religiosisque [12] mentibus nostris [13] ea, quae romanis legibus caste sancteque sunt constituta, uenerabilia maxime uidentur, atque [14] aeterna religione seruanda, dissimulare ea, quae a quibusdam [15] in praeteritum nefarie [16] incesteque [17] commissa sunt, non [18] oportere [19] credimus: (sed) cum [20] uel cohibenda [21] sunt, uel etiam uindicanda, insurgere [22] nos [23] disciplina [24] nostrorum temporum [25] cohortatur [26]. Ita enim et ipsos immortales deos [27] romano [28] nomini, ut semper fuerunt [29], fauentes atque placatos futuros [30] esse non dubium est, si cunctos [31] sub imperio nostro agentes [32] piam religiosamque [33], quietam et [34] castam in omnibus [35] more [36] colere perspexerimus uitam [37].

---

9) dioclitiani Pith. Vind. (?) 10) nouilissimorum Verc. 11) quis Vind. Verc. 12) relegis hisque Vind. 13) sancieque Vind. 14) adque Vind. Verc. 15) quibus dum Vind. 16) nephariae Vind. 17) incerteque Vind. Verc. 18) nos cj. Schulting. in marg. ed. Leewianae. 19) opponere Vind. 20) sed omnes codd. omittunt: cj. Vonck p. 41. cum uero cj. idem et H. Canneg. p. 182. uerum cum cj. Schult. ut cum cj. Bondam specim. p. 49. in futurum uero, uel: in posterum uero cj. Moller l. c. cap. 6. §. 3. 21) quohibenda Verc. 22) ac insurgere cj. Struchtmeyer animadu. p. 84. 23) non Scal. 24) disciplinam Vind. 25) tempora Scal. 26) que ortatur Vind. 27) inmortales ds̄ Verc. 28) romanis Vind. 29) superfuerint Scal. semper fuerint Vind. Verc. 30) placatus futurus Vind. 31) cuncto Verc. 32) nostro gentes Scal. nostram habentes Vind. nostro degentes cj. Scal. 33) religiosaque Scal. sec. Puggaeum. 34) et quietam et Pith. et quietem et Scal. et quietem Verc. 35) nominibus (omisso in) Vind. 36) more delendum censet Cuiac., uel more maiorum legendum. bono more, uel recto more cj. H. Canneg. pag. 183. 37) uitia Verc.

2 In quo id etiam prouidendum quam maxime esse censuimus, ut matrimoniis religiose atque [38] legitime iuxta disciplinam iuris ueteris [39] copulatis, tam [40] eorum honestati [41], qui nuptiarum coniunctionem [42] sectantur, quam etiam his, qui deinceps [43] seruata religione [44] nascentur [45], incipiat esse consultum: et honestate [46] nascendi etiam posteritas ipsa purgata sit [47]. Ita enim pietati nostrae maxime placuit, ut sancta [48] necessitudinum nomina [49] optineant [50] apud [51] affectus [52] suos piam ac [53] religiosam consanguinitati [54] debitam caritatem. Nefas [55] enim credere est ea, quae in praeteritum a compluribus constat [56] esse commissa, cum pecudum [57] ac [58] ferarum promiscuo ritu [59] ad inlicita conubia [60] instinctu [61] execrandae [62] libidinis sine [63] ullo respectu [64] pudoris ac [65] pietatis inruerint.

3 Sed quaecunque [66] antehac uel imperitia [67]

---

38) religionem atque Vind. religioneque Verc. 39) uestri Vind. uris Verc. 40) copulat. istam Vind. 41) honerati Vind. honorati Verc. 42) coniunctiones ed. Pith. coniunctione Scal. Verc. 43) cum deinceps Pith. Verc. 44) religionem Vind. 45) nascitur Verc. 46) honerate Vind. 47) id Pith. ideo Verc. 48) sancte Pith. sanctus Vind. suprascripte Verc. sancta cj. Cuiacius. 49) nomine Verc. 50) obtineant ed. Pith. optineamus Verc. 51) aput Scal. sec. Haen. 52) effectos Vind. defectos Verc. 53) hac Vind. Verc. 54) consanguinitatis Scal. Vind. Verc. 55) Nephas Vind. 56) constant Vind. 57) pecodum Verc. 58) hac Vind. 59) promiscui oritur Vind. promiscuo ritum Verc. promiscue ritu Scal. sec. Haen. 60) connubia Pith. 61) instinctum Scal. Vind. Verc. 62) exercendae omnes codd. exercendo Scal. sec. Haen. execrandae cj. Schult. cfr. tit. XV. kap. 3. §. 4. 63) ne Vind. Verc. 64) respectum Verc. 65) hac Vind. Verc. 66) quicunque Verc. 67) imperitiam Scal. peritiam Vind. Verc.

delinquentium, uel pro ignorantia [68] iuris, barbaricae inmanitatis [69] ritu [70] ex inlicitis matrimoniis [71] uidentur admissa [72], quanquam essent seuerissime [73] uindicanda, tamen contemplatione [74] clementiae nostrae ad indulgentiam uolumus pertinere; ita tamen, ut quicunque in anteactum [75] tempus inlicitis incestisque [76] se [77] matrimoniis polluerunt, hactenus [78] adeptos [79] se esse [80] nostram indulgentiam [81] sciant, ut post tam [82] nefaria [83] scelera uitam [84] quidem sibi [85] gratulentur esse concessam: sciant tamen [86], non legitimos [87] se suscepisse [88] liberos, quos tam [89] nefaria coniunctione [90] genuerint [91]. Ita enim fiet, ut de futuro quoque nemo audeat infrenatis [92] cupiditatibus obedire [93], cum et sciant ita

---

68) ignorantiam Vind. 69) immanitatis Pith. 70) ritum Scal. 71) matrimonii si Scal. matrimoniis sic cj. Roeuer. cap. 13. 72) adimissa Vind. admissam Verc. 73) uerissime Verc. 74) contemplationem Vind. Verc. 75) antehactum Vind. 76) incertisque Vind. 77) se omitt. Vind. re Verc. 78) actenus Vind. Verc. 79) ademptos Vind. Verc. 80) essent Vind. 81) nostra indulgentia ed. Pith. nostras indulgentia Scal. 82) post iam Vind. posita Verc. 83) nepharia Vind. 84) uti eam Vind. uita Verc. 85) sibi quidem Verc. 86) sciant tamen non legitimos esse concessam sciant tamen Vind. 87) legitimo Verc. 88) suscoepisse Vind. 89) constam Verc. 90) coniunctionem Verc. 91) genuerunt Pith. Verc. 92) inefrenatis Pith. Vind. in effrenatis Verc. infrenatis cj. Cuiacius. 93) obedisse Vind. Verc.

barbaricae inmanitatis] cfr. Euripid. Andromach. uers. 173. Hieron. ad Iouinian. lib. II. cap. 7 med. his uerbis: "Persae, Medi, Indi, Aethiopes, regna non modica, et romano regno paria, cum matribus et auiis, cum filiabus et neptibus copulantur." Bardesanes apud Eusebium, praeparation. euangelic. lib. VI. cap. 10: *Παρὰ Πέρσαις νόμος ἦν, γαμεῖν τὰς θυγατέρας καὶ τὰς μητέρας ... καὶ ὅσοι αὐτῶν τῆς Περσίδος ἐξεδημήσαν, οἵτινες καλοῦνται Μαγουσαῖοι, τὴν αὐτὴν ἀθεμιστίαν διαπράττονται ... ἐξ ὧν εἴσι μέχρι νῦν πολλοὶ ἐν Μηδίᾳ, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν Φρυγίᾳ, καὶ ἐν Γαλατίᾳ.*

§. 3. uitam ... concessam] Vide quae notata sunt ad kap. 3. §. 3. h. t.

praecedentes [94] admissores istiusmodi criminum uenia [95] liberatos [96], ut liberorum, quos [97] inlicite genuerint [98], successione [99] careatur [100], quae iuxta uetustatem romanis legibus negabatur. Et [1] optassemus [2] quidem, nec ante [3] quicquam eiusmodi [4] esse commissum, quod esset [5] aut clementia [6] remittendum, aut legibus corrigendum [7].

4 Sed et posthac [8] religionem sanctitatemque [9] in conubiis [10] copulandis [11] uolumus ab unoquoque seruari, ut se [12] ad disciplinam legesque romanas meminerint pertinere: et eas tantum sciant nuptias licitas, quae sunt romano iure [13] permissae.

5 Cum quibus autem personis tam cognatorum, quam ex adfinium [14] numero [15] contrahi non liceat matrimonium [16], hoc edicto [17] nostro amplexi su-

---

94) praecedente Scal. 95) ueniam Vind. uel Verc. 96) libertos Verc. 97) quod Pith. 98) genuerunt Pith. 99) successiones Pith. successionem ne Vind. successionum Doruill. in marg. 100) caretur Vind. Verc. careatur ut cj. Pith. careant cj. Cuiac. arceantur cj. Puteanus. 1) et omitt. Verc. 2) optaremus Vind. Verc. 3) negante Scal. 4) huiusmodi Vind. 5) esse Vind. Verc. 6) clementiam Vind. 7) succurrendum Vind. 8) post hanc omnes codd. posthac cj. Cuiac. 9) religione scitatemque Verc. 10) connubiis Pith. quo nobis Vind. Verc. 11) copolandi Verc. 12) rem Verc. 13) iurae Vind. 14) affinium Vind. Verc. 15) numerum Vind. 16) matrimonio Verc. 17) edicti Vind.

§. 4.] Simil. Theod. Arcad. et Honorius, const. 7. de Iudaeis (1, 9.) cfr. Arcad. et Honor., const. 8 eod., quae est const. 10. Theod. de Iurisdictione (2, 1.)

§. 5.] Haec extare const. 17. de Nuptiis (5, 4), iam antea notatum est.

ex adfinibus] cfr. Constantinus et Constans, const. 2. Theod. de Incestis nuptiis (3, 12). Arcadius et Honorius, const. 3 eod. Honorius et Theodosius, const. 4 eod. Valentinianus Theod. et Arcadius, const. 5. Cod. Iust. eod. (5, 5): ubi etiam nuptiae cum fratris uxore, uel uxoris sorore probibentur.

mus: cum [18] filia, nepte, pronepte, itemque [19] matre [20], auia, proauia [21]: et ex latere amita ac [22] matertera, (sorore) [23], sororis filia et ex ea nepte [24]. Itemque ex adfinibus [25] priuigna, nouerca, socru, nuru [26], ceterisque quae antiquo iure [27] prohibentur, a quibus cunctos uolumus abstinere [28].

Nihil enim, nisi sanctum ac [29] uenerabile [30] 6
nostra iura custodiunt, et ita ad tantam magnitudinem romana maiestas [31] cunctorum numinum [32] fauore [33] peruenit, quoniam omnes leges suas [34] religione [35] sapienti pudorisque obseruatione [36] deuincxit [37].

Quare hoc edicto [38] nostro uolumus omnibus 7
palam fieri, quod praeteritorum uenia [39], quae [40]

---

18) nemini liceat contrahere matrimonium cum, omnibus quae antecedunt omissis, Cod. Iust. 19) pronepteque Pith. proneptite. Itemque Vind. 20) mater Verc. matrem, dein matre, Scal. cum matre Cod. Iust. 21) proabia Scal. 22) hac Vind. 23) sorore solus Cod. Iust. addit. 24) praeterea fratris (tui) filia et ex ea nepte Tribonianus adiecit in Cod. Iust. 25) affinibus Vind. afinibus Verc. 26) socrus nurus Vind. Verc. nuru socru Cod. Iust. 27) nurum ceteras antiquo iurae Vind. ceterisque quae iure antiquo Cod. Iust. 28) se abstinere Cod. Iust. 29) nisi hanc tantum ac Pith. nisi nanctum hac Vind. Verc. Veram lectionem Puteanus ex coniectura restituit. nisi antiquum ac cj. Roeuerus l. c. cap. IIII. 30) uenerabiles omnes codd. uenerabiliter Scal. (?) 31) romanam gesta Pith. 32) non mirum Pith. non morum Scal. nominum Vind. Verc. deorum nimirum, siue sanctorum numinum cj. Roeuerus l. c. sanctorum deorum nec mirum cj. Io. Canneg. ad h. l. numinum Puteanus recte coniecerat. 33) fabore Scal. 34) sua Pith. 35) religiones Verc. religionis sapientia cj. Cuiacius. 36) pudoris qui obseruationem Vind. 37) deuinxit Pith. 38) praedicto Vind. 39) ueniam Vind. 40) quae abest a Pith. Vind. que Verc.

per clementiam nostram contra disciplinam [41] uidetur indulta [42], ad ea tantum delicta pertineat, quae [43] in diem III [44] Kal. Ianuariarum [45] Tusco et Anulino Coss. [46] uidentur [47] esse commissa.

8 [48] Si qua [49] autem contra romani nominis [50] decus, sanctitatemque legum, post supradictum diem deprehenduntur [51] admissa [52], digna seueritate [53] plectentur. Nec [54] enim ullam [55] in tam nefario [56] scelere quisquam [57] aestimet [58] ueniam se [59] consequi posse, qui in [60] tam euidens [61] crimen [62] et post edictum nostrum non dubitabit [63] inruere [64]. Dat. Kal. Maias [65], Damaso Tusco [66] et Anulino [67] Coss. (p. Chr. 295.)

KP. V. [1] HERMOGENIANVS SVB TITVLO [2] DE NVPTIIS [3]:

---

41) disciplinam ueterem cj. Pith. et Cuiac. quod recepit ed. Geneuensis. 42) indulta Vind. 43) que Vind. A Verc. uerba quae ... commissa prorsus absunt. 44) in die tertio Pith. 45) Kl. Ianuariorum Scal. sec. Haen. 46) conss. Scal. 47) dicentur ed. Paris a. 1586 in marg. 48) KAP. XLVIII. Vind. KP. LII. Verc., rubrica usque ad uerbum legum producta. 49) numinis Scal. ex correctura. 50) quis Vind. 51) deprehendentur Schultingius cj. in marg. ed. Leewianae. 52) amissa Vind. 53) digna reueritatem Vind. dignare ueritatem Verc. 54) flectentur. Neque Vind. 55) nullam Vind. Verc. 56) nephariae Vind. 57) quicquam Vind. 58) estimet Vind. extimet Verc. 59) re Vind. 60) in omittit Pith. 61) euidenti Pith. Verc. euidentur Vind. euidens cj. Cuiacius. 62) crimini Pith. Sed Scal. habet crimen, addito in margine: crimine. 63) dubitauit Vind. Verc. 64) infuere Pith. 65) Maii Pith. et Cod. Iust. Madias, reliquis, quae sequuntur, omissis, Vind. magias Verc. 66) Damasco et Tusco Verc., reliquis omissis. 67) Andino Scal.: sed Anulino scriptum est in marg.

1) XLVIIII. Vind. LIII. Verc. 2) Haec omittunt Vind. Verc. 3) Et haec a Vind. absunt.

...cletianus [4] et Maximianus [5]
...iano [7]. His [8] qui incestas [9]
contrahunt, ne poenis subii-
...clementia [11] principum sub-
...am [12] errorem suum rescierint,
nuptias diremerint. Prop. Id.
...eriano) [15] et Dione [16] Coss.

QVOQVE CONSTITVTIONEM GREGORIANVS TI-
...PTIIS INSERVIT, QVAE EST TRICESIMA ET SE-
ALIIS TAMEN ET DIE ET COSS. [18], ID EST: CON-
...O P. P. [19] V. ID. IVN. DIOCLETIANO TER ET MA-
...ANO AVGVSTIS. (p. Chr. 290.)

KP. VI. [1] PAPINIANVS LIBRO SINGVLARI [2] DE ADVLTERIIS [3].

Qui [4] sororis filiam [5] uxorem duxerat [6] per er- 1

---

4) dioclitianus Pith. diodetiani Vind. 5) Maximiani Vind. 6) augustos Vind. agg. Scal. 7) Fl. Flauiano Pith. 8) his omittit Vind. 9) incertas Vind. Verc. 10) subiciantur Vind. Verc. 11) clementiam Vind. Verc. 12) cum Vind. 13) illi quoque nepharias Vind. illi conefarias Verc. 14) Mar. cod. Pithoei. Omnem subscriptionem Vind. et Verc. omittunt. 15) Tiberiano ex coniectura addidit Pith. Tiberiano II cj. Schulting ad Hermogeniani codicem. 16) Diogene codex Pithoei, quod ipse Pithoeus emendauit. 17) Haec omnis, quae sequitur, auctoris adnotatio a Vind. et Verc. abest. 18) et coss. Scal. omittit. 19) prop. Scal.

1) L. Vind. LIIII. Verc. 2) Haec omittunt Vind. Verc. 3) Haec a Vind. similiter absunt. adulteris Scal. Rubricam Verc. in uerbo DVXERAT claudit. 4) quae (corr. qui) Scal. 5) filiam per errorem Vind. FILIA Verc. 6) duxerit Vind. Scal.

Kap. V. Flauiano] cfr. Dioclet. et Maxim., const. 8. de Condict. ob causam dator. (4, 6.)

Kap. VI.] cfr. Papinianus, fr. 5. pr. de Condict. sine causa (12, 7.) Marcianus, fr. 57. §. 1. de R. N. (23, 2). Anastasius, const. 9. de Incestis nuptiis (5, 5.)

rorem, antequam praeueniretur [7] a delatore [8], diremit [9] coitum [10]: quaero [11] an adhuc possit accusari? Respondit [12]: ei [13] qui coniunctae [14] sororis [15] filiae [16] bona fide abstinuit, poenam remitti palam est: quia [17] qui errore [18] cognito diremit [19] coitum [20], creditur [21] eius uoluntatis [22] fuisse, ut si scisset se in eo necessitudinis gradu [23] positum, non fuisset tale [24] matrimonium copulaturus.

KP. VII. [1] IDEM DICITVR IN EOS [2], QVI [3] INCESTAS [4] NVPTIAS CONTRAXERVNT. MALEDICTI TAMEN SVNT OMNES INCESTI [5] PER LEGEM [6], CVM ADHVC RVDIBVS POPVLIS EX DIVINO NVTV CONDITA IISDEM ADSTIPVLANTIBVS [7] SANCIRETVR [8]. ET VTIQVE OMNES MALEDICTI PVNITI SVNT,

---

7) peruenireturetur (corr. praeueniretur) Scal. 8) ah elatiorem Vind. ad elatorem Verc. 9) dirimit Pith., sed Scal. habet diremit. dirimet Vind. dirimitum (omisso coitum) Verc. 10) choitum Vind. 11) quero Vind. Verc. 12) R, linea traiecta, Vind. 13) et omnes codd. ei Scal. et ed. Pith. 14) coniunctione Pith. cj. 15) soris (corr. sororis) Scal. 16) filiam Scal. (?) Codicum scripturam pro Graecismo habet et defendit H. Canneg. pag. 190. cfr. Horatius, Od. III, 27 uers. 69. Terentius, Heautontim. II, 3 uers. 132. 17) qui Scal. 18) errorem Vind. Verc. 19) dirimit Vind. 20) cohitum Vind. coitu Verc. 21) creditor Verc. 22) uoluptatis Verc. 23) gradum Vind. 24) talem Vind.

1) LI. Vind. LV. Verc. In libris editis, nec non in apographo Scaligerano haec auctoris uerba kapiti sexto iunguntur, nullo nouo numero addito. 2) eo Vind. 3) In Verc. horum quatuor uerborum uice scriptum est: DE HIS, rubrica usque ad uerbum CONTRAXERVNT producta. 4) incertas Vind. Verc. 5) incerti Vind. Verc. incestis, uel incestus Scal. 6) lege Scal. 7) hisdem abstipulantibus Vind. Verc. 8) sancirentur Pith.

poenam remitti] Simil. Papinianus, fr. 38. §. 6. Ad leg. Iul. de adulter. (48, 5.)

Kap. VII. §. 1-9.] Extant haec in Deuteronom. cap. XXVII, uers. 20-23, sed multis resecatis.

QVOS DIVINA ET HVMANA SENTENTIA CONSONA VOCE DAMPNAVIT [9]. LEX DIVINA SIC DICIT:

[10] Maledictus, INQVIT [11], dixit Moyses, qui concubuerit cum uxore [12] patris sui [13]; et dicit omnis populus: fiat, fiat. 1

Maledictus, qui concubuerit cum sorore sua de patre aut de matre; et dicit [14] omnis populus: fiat, fiat. 2

Maledictus, qui concubuerit cum nuru sua; et dicit [15] omnis populus: fiat, fiat. 3

Maledictus, qui concubuerit cum socru sua; et dicit omnis populus: fiat, fiat. 4

Maledictus, qui concubuerit cum sorore patris sui; et dicit omnis populus: fiat, fiat. 5

Maledictus, qui concubuerit cum sorore matris suae; et dicit omnis populus: fiat, fiat. 6

Maledictus, qui concubuerit [16] cum sorore uxoris [17] suae; et dicit omnis populus: fiat, fiat. 7

Maledictus, qui dormierit cum uxore [18] fratris sui; et dicit omnis populus: fiat, fiat. 8

Maledictus, qui dormierit cum omni pecore [19]; et dixit omnis populus: fiat, fiat. 9

---

9) damnauit Pith. Verc. 10) KP. LVI. Verc. 11) INQVID Vind. Verc. 12) uxorem Vind. 13) Hic rubrica desinit in Verc. 14) dicet Verc. Sic etiam in sequentibus, excepta §. 8., constanter Vercellensis codex exhibet. 16) dormierit Verc. 17) sororem sororis Vind. 18) uxorem Vind. 19) pecude Vind.

EXPLICIT TITVLVS [1] DE ADVLTERIS, STVPRATORIBVS ET INCESTIS. INCIPIT DE FVRIBVS ET POENA [2] EORVM.

TITVLVS SEPTIMVS [3].

KP. I. [4]. QVODSI DVODECIM TABVLAE [5] NOCTVRNVM FVREM (QVOQVOMODO, DIVRNVM) [6] AVTEM SI SE [7] TELO DEFENDERIT [8], INTERFICI IVBENT [9]: SCITOTE IVRISCONSVLTI [10], QVIA MOYSES PRIVS HOC STATVIT, SICVT [11] LECTIO MANIFESTAT [12]. MOYSES DICIT:

1 Si perfodiens nocte [13] parietem inuentus fuerit

---

1) titulo Scal. In Vind. et Verc, uerba explicit ... incestis desiderantur. 2) et de penis Vind. ET DE PENE Verc. 3) Haec duo uerba, ut semper fere, in omnibus codicibus desiderantur. 4) LII Vind. LVII Verc. 5) tabularum omnes codd. tabularum leges cj. Cujacius: quod ipsi Pithoeano codici, tanquam Pithoeo teste, male tributum est in edit. Paris. a. 1689. Nostrae autem lectioni Cicero ac Quinctilianus auctores sunt. 6) Haec suppleui ex Cicerone et Quinctiliano. omnimodo diurnum cj. Cuiacius, propter kap. III. h. t., ut uidetur. Nam haec uerba in codice Pithoeano extare, iterum ed. Paris. a. 1689 male refert. simpliciter diurnum ed. Geneu. 7) autem si se aut Pith. aut ensis se aut Vind. aut tensisse aut Verc. autem si se audeat ed. Geneu. idem cj. Freherus parerg. lib. 1. cap. 9. et Schultingius. aut eum si se audeat cj. Bondam specim. animaduers. cap. 4. Nobis iterum in Ciceronis Quinctilianique uerbis acquiescendum uidebatur. 8) defendere Pith. defenderis Verc. 9) impune uoluerunt Cic. et Quinctilianus. 10) sitote iurisconsultum Vind. 11) si cui Scal. 12) manifestas Vind. 13) noctem Verc.

Kap. I. Quodsi ... iubent] Haec uerba auctor collationis ex Cicerone pro Milone, cap. 3, uel ex Quinctiliano, Institt. oratt. lib. V. cap. 14, transscripsit. cfr. etiam Seneca, controuers. lib. X. cap. ult. Augustinus, quaest. XI. super Exodum. Vlpianus, kap. 3. h. t.

§. 1. 2.] Extat Exod. XXII, 2. 3.

fur [14], et [15] percusserit eum alius, et mortuus fuerit hic, non est homicida is [16], qui percusserit eum.

Si autem sol ortus fuerit [17] super eum, reus est mortis [18] percussor, et ipse moriatur [19]. 2

KP. II. [1] PAVLVS [2] LIBRO [3] SENTENTIARVM V. AD [4] LEGEM CORNELIAM DE SICARIIS ET VENEFICIS [5].

Si quis furem nocturnum, uel diurnum, cum [6] se telo defenderet [7], occiderit [8], hac quidem lege [9] non tenetur: sed melius fecerit, si [10] eum comprehensum transmittendum ad praesidem magistratibus optulerit [11]. 1

KP. III. [1] VLPIANVS [2] LIBRO XVIII [3] AD EDICTVM [4]

---

14) furem, corr. fur Scal. 15) et omitt. Vind. et Scal.: a Verc. autem omnia ista: fur ... fuerit absunt. 16) his Vind. Verc. 17) fuerit abest a Pith. 18) morti Verc. 19) morietur Pith.

1) LII (sic!) Vind. LVIII Verc. 2) IDEM Verc. cui posterior manus addidit: paulus, uel potius Paulus. 3) liber Vind. A Verc. hoc uerbum cum reliqua inscriptione abest. 4) A Vind. 5) siccariis et beneficis Vind. 6) con Vind. 7) defendere omnes codd. 8) occiderit eum Verc. 9) legem Vind. 10) qui Pith. 11) obtulerit Pith. Verc. (?) Sed Scal. et Vind. habent optulerit.

1) LIII Vind. LVIIII Verc. 2) IDEM Verc., ceteris usque ad uerbum titulo omissis. 3) VIII Pith. Vind. XVIII cj. Pith. recte, cum non solum fr. 3. et fr. 5. Ad leg. Aquil., sed etiam alia permulta eiusdem libri fragmenta ita inscripta sint. 4) Reliqua pars inscriptionis a Dig., ut semper fere, prorsus resecta est: sed nostri quoque collectoris errorem suspicatur Pithoeus, idque non sine causa.

Kap. II.] Restitutus est locus inter Pauli Sentent. lib. V. tit. 23. §. 9. cfr. Vlpianus, kap. 3. §. 2. h. t.

non tenetur]. cfr. Vlpianus, fr. 9. Ad legem Cornel. de sicar. (48, 8): quem quidem locum ad legem Aquiliam potius pertinere, ex inscriptione coniecit Noodt probabil. lib. I. cap. 9. cfr. Cuiacius, obss. lib. XIV. cap. 15.

magistratibus] sc. municipalibus. cfr. Venuleius Saturninus, fr. 10. de Custodia reorum (48, 3.)

SVB TITVLO [5]: SI [6] QVADRVPES [7] PAVPERIEM DEDERIT.

1 Iniuria [8] occisum esse merito adiicitur [9]: non enim sufficit occisum, sed oportet iniuria id esse [10] factum. Proinde si quis seruum latronem occiderit, lege Aquilia non tenetur, quia (iniuria) [11] non occidit.

2 Sed et [12] quemcunque [13] alium [14] ferro se petentem qui [15] occiderit, non uidebitur iniuria [16] occidisse [17]. Proinde [18] si furem nocturnum, quem lex duodecim tabularum omnimodo permittit occidere, aut diurnum, quem aeque [19] lex permittit [20], sed ita [21] demum, si se telo defendat [22]: uideamus, an [23] lege Aquilia teneatur? Et [24] Pomponius dubitat [25], num [26] haec [27] lex non [28] sit in usu.

---

5) tituli Vind. 6) Haec ad rubricam non pertinent in Verc. 7) quadrupedem Vind. 8) iniuriam Vind. 9) adigito Vind. adigtu Verc. edicitur Scal. sec. H. 10) iniuriam adesse Vind. iniuriam id esse Verc. 11) iniuria ab omnibus abest: ante occidit Pithoeo et Cuiacio addendum esse uidebatur. ita non occidit cj. H. Canneg. p. 195. 12) etsi Dig. 13) quicunque Scal. Vind. quocunque Verc. 14) alio Vind. 15) quis Dig. 16) iniuriam Vind. Verc. 17) occisisse Scal. Vind. Verc. 18) proinde ... in usu Dig. omittunt. 19) eaque Pith. eaquae Vind. ea quem Vere. aeque cj. Cuiacius, item Marcil. ad XII. tabb. cap. 56. ea quoque cj. Noodt probabil. I, 9. et ad leg. Aquil. cap. 5, probante Schultingio. eadem Schultingius antea coniecerat, in marg. ed. Leewianae. 20) permitti Verc. permittit occidere cj. Cuiac. 21) ita lex Scal. Vind. Verc. 22) defendatur Scal. 23) si a, Vind. 24) Et Pomponius ... usu Vind. omittit. Et a Scal. quoque abest, sed a correctore adscriptum est: set. 25) deuitat Verc. 26) nunc Pith. Verc. num Pith. cj. omnibus fere probantibus. cum nunc Schulting cj. in marg ed. Leewianae. 27) hic cj. Noodt probabil. I, 9. et ad leg. Aquil. cap. 5. 28) nunc cj. Pith., improbante Schultingio.

Kap. III. §. 1. Iniuria ... factum] Extat fr. 3 med. Ad leg. Aquil. (9, 2.)

Proinde ... occidit] Simil. Gaius, fr. 4. pr. eod. Macrobius Saturnal. lib. I. cap. 4. Gellius Noct. attic. lib. VIII. cap. 1. lib. XI. cap. 18, et loca ad kap. I. h. t. allegata.

Etsi [29] quis noctu [30] furem occiderit, non du- 3
bitamus [31], quin [32] lege Aquilia [33] (non) [34] teneatur [35]: sin autem, cum posset adprehendere [36], maluit occidere, magis est, ut iniuria [37] fecisse uideatur: ergo etiam [38] lege [39] Cornelia tenebitur.

Iniuriam autem accipere hic [40] nos oportet [41] 4
non [42] quemadmodum circa [43] iniuriarum [44] actionem, contumeliam quandam, sed quod [45] non iure factum est [46], hoc est contra ius, id est si culpa [47] quis occiderit. ET RELIQVA [48].

KP. IIII. [1] VLPIANVS [2] LIBRO OCTAVO DE OFFICIO PROCONSVLIS SVB TITVLO DE FVRIBVS [3].

Fures ad forum [4] remittendi sunt diurni, noc- 1
turnique [5] extra ordinem [6] audiendi [7] et causa cog-

---

29) Sic Pith. et Dig. KAP. LV. Si Vind. KP. LX. IDEM. Si Verc. 30) metu quis mortis Dig. 31) dubitabitur Dig. 32) quin Vind. qui in Verc. qui non cj. H. Canneg. pag. 196. cfr. nota 34. 33) legem Aquiliam Vind. 34) non omnes codd. omittunt: at ex Dig. Pithoeo auctore restituendum erat. 35) Videamus in Vind. alia manus, eiusdem tamen saeculi, super lineam adscripsit. 36) appraehendere Verc. 37) iniuriam Vind. 38) et, omisso lege, Dig. 39) legem corneliam Vind. lege a Dig. abest. 40) sic Scal. sec. Haen. hic accipere Dig. 41) oporteat Vind. 42) non omittit Verc. 43) et circa omnes codd. circa Dig. 44) iniuriam Vind. Verc. 45) quod Verc. omittit. 46) est omitt. Vind. 47) culpam Vind. 48) et ideo interdum utraque actio concurrit, etc. Dig., uerbis et reliqua non additis.

1) LVI Vind. LXI Verc. 2) Inscriptionem prorsus omittit Vind. IDEM, reliquis usque ad uerbum titulo omissis, Verc. 3) De furtibus Verc., idque extra rubricam scriptum. 4) furtum Pith. furem Vind. Verc. forum optime cj. Pith. propter tit. XI. kap. 4. infra. In Dig. uerba ad forum ... diurni desiderantur. 5) quodturniquem Vind. et nocturni qui Verc. que Dig. omittunt. 6) ordine Verc. 7) audiendi sunt Dig.

§. 4.] Extat fr. 5. §. 1. Ad leg. Aquil. (9, 2.)

Kap. IIII.] Extat fr. 1. de Furibus balneariis (47, 17.)

nita puniendi: dummodo [8] in [9] poena [10] eorum sciamus operis publici [11] temporarium [12] modum non egrediendum [13]. Idem [14] et in balneariis [15] furibus.

2 Sed [16] si se [17] telo fures defendunt uel effractores [18], uel ceteri similes [19], nec quemquam percusserunt: metalli poena [20] humiliores [21], honestiores [22] uero relegatione [23] adficiendi [24] erunt.

KP. V. [1] PAVLVS [2] LIBRO [3] SENTENTIARVM (SECVNDO) [4] SVB TITVLO DE FVRIBVS [5].

1 Furti quocunque genere damnatus [6], famosus efficitur.

2 Fur est, qui [7] rem alienam contrectat [8].

---

8) dummodum Vind. Verc. 9) in omnes codd. omittunt. sciamus in poena eorum Dig. 10) paena Verc. 11) publicis Vind. Verc. 12) temporarium Pith. omittit, sed Scal. habet. temporalium Vind. temporarii Dig. 13) modum monendum Vind. 14) KAP. LVII. IDEM Vind. KP. LXII. Verc., ita tamen, ut in Verc. statim kap. V. huius tituli sequatur, reliqua uero nostri kapitis pars kapite LXIII, in fine totius tituli, contineatur. 15) balnearibus Vind. ualneariis Verc. 16) et Verc. 17) se Vind. et Verc. omittunt. telo se Dig. 18) efractores Vind. effractores uel factores res Verc. 19) ceteris miles Verc. ceteri his similes Dig. 20) poenas Vind. penas Verc. 21) humiliores Dig. omittunt. 22) uel honestiores Dig. 23) relegationem Vind. relegationis Dig. 24) efficiendi Vind.

1) LVIII Vind. LXII (s. LXIII) Verc. 2) IDEM, uerbis Paulo ... titulo omissis, Verc. Omnem inscriptionem omittit Vind. 3) liber Scal. sec. Haen. 4) secundo etiam Pith. omittit. 5) Haec duo uerba ad rubricam non pertinent in Verc. de furtis Paul. Visig., in rubrica tit. 31. libri II. 6) dampnatus Vind. condemnatus Paul. Visig. 7) qui dolo malo Paul. Visig. 8) contractat, corr. contraectat Verc.

Kap. V. §. 1.] Extat in Pauli Sentent. lib. II. tit. 31. §. 15.

quocunque] cfr. Vlpianus, fr. 6. pr. de His qui notantur (3, 2.)

§. 2 ... 6.] Extant apud Paulum, l. c. §. 1-5. cfr. Gellius, lib. XI. cap. 18. med.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

concepit et inuenit. Oblati [32] agere potest, penes [33] quem res concepta [34] inuenta est.

EXPLICIT TITVLVS [1] DE FVRIBVS. INCIPIT [2] DE FALSO TESTIMONIO.

TITVLVS OCTAVVS [3].

KP. I. [4] MOYSES DICIT [5]:

1 Si steterit testis iniustus aduersus hominem accusandum, accusans eum impietatis,

2 Stabunt duo homines, quibus est inuicem contentio [6], ante deum, et ante sacerdotes, et ante iudices, quicunque fuerint in illis diebus.

3 Cum inquisierint iudices diligenter, et inuentus fuerit testis iniustus testificans iniusta, insurgentes aduersus eum,

4 Facietis ei [7], sicut uoluit malefacere: et delebitis [8] malum de medio [9] uestrûm:

5 Et ceteri [10] audientes timebunt, nec audebunt haec [11] mala facere inter uos.

---

32) oblata Scal. oblati is Paul. Visig. 33) poenes Vind. paenes Scal. 34) concepti Pith. concepta et Paul. Visig. concepta i. (pro id est) inuenta cj. Pith.

1) titulus Vind. omittit. 2) IDEM, omnibus quae in rubrica praecedunt omissis, Verc. 3) Haec duo uerba nullus codex habet. 4) LVIIII Vind. LXIII Verc. 5) DICET Verc. 6) contemptio Scal. 7) ei omittit Vind. 8) delebit Vind. deletis Verc. 9) medium Scal. 10) ceteris Verc. caeteri Scal. 11) haec omittit ed. Pith., sed Scal. et Cuiacius habent.

Kap. I.] Extat Deuteronom. XVIIII, 16 ... 20.

Kp. II. [1] PAVLVS LIBRO [2] SINGVLARI [3] DE POENIS OMNIVM LEGVM SVB TITVLO [4] AD LEGEM IVLIAM DE ADVLTERIIS.

Qui falsum testimonium dixerit [6], proinde tenebitur, ac [7] si lege Cornelia testamentaria damnatus [8] esset [9]. 1

Kp. III. [1] PAVLVS [2] LIBRO [3] SENTENTIARVM QVINTO SVB TITVLO DE TESTIBVS ET DE QVAESTIONIBVS [4].

Hi, qui [5] falso uel uarie [6] testimonia dixerunt [7], uel utrique [8] parti prodiderunt, aut [9] in exilium [10] aguntur [11], aut in insulam [12] relegantur [13], aut curia submouentur [14]. 1

Kp. IIII. [1] IDEM LIBRO [2] (SENTENTIARVM QVINTO

---

1) LX Vind. LXV Verc. 2) liber Scal. sec. Haen. 3) Haec tria uerba Vind. et Verc. omittunt. 4) tituli Vind. Hic rubricam claudit Verc. 5) adulteris Vind. Scal. 6) dixerint, corr. dixerit, Scal. 7) hac Vind. Verc. 8) dampnatus Vind. 9) esse Vind. Verc.

1) LXI Vind. LXVI Verc. 2) Paulus ... titulo omittunt Vind. Verc. 3) liber Scal. sec. Pugg. 4) et de quaestionibus in Paulo Visig. non legitur; de Scal. omittit. 5) sic qui Scal. Hi Dig. omittunt. 6) falsum uel aliqua omnes codd. falsa uel obliqua cj. Pith. falsum uel ob aliqua (scil. data) cj. Bynkershoek Obss. III, 20: quod nemo probauit. 7) dixerint Vind. dixerit Verc. 8) utriusue Pith. 9) Verba aut ... submouentur ita mutauit Tribonianus: a iudicibus competenter puniuntur. 10) exilio Vind. Verc. 11) arguntur Vind. 12) insula Vind. 13) religantur Vind. Verc. 14) submouetur Vind. Verc. summouentur Scal.

1) LXII Vind. LXVII Verc. 2) liber Vind. LIBRV Verc.

Kap. III.] Extat apud Paulum V, 15. §. 5, item in fr. 16. de Testibus (22, 5.) cfr. Modestinus, fr. 27. §. 1. de Lege Cornelia de falsis (48, 10.)

Kap. IIII.] Extat Paul. V, 32. §. 1. Item supra insertum erat tit. I. kap. 2. cfr. auctores ibi laudati, quibus iungendus est Modestinus, fr. 16. Ad leg. Cornel. de sicar. (48, 8.)

SVB TITVLO) [3] AD LEGEM CORNELIAM [4] DE SICARIIS [5] ET VENEFICIS. [6]

1 Lex Cornelia [7] poenam [8] deportationis infligit ei, qui hominem occiderit, eiusque rei causa, furtiue [10] faciendi, cum telo fuerit, et qui uenenum hominis necandi causa habuerit, uendiderit [11], parauerit, falsumue [12] testimonium dixerit, quo [13] quis periret, mortisue [14] causam praestiterit.

2 Quae omnia facinora in honestiores poena [15] capitis uindicari [16] placuit: humiliores uero aut in crucem [17] tolluntur, aut bestiis subiiciuntur [18].

KP. V. [1] PAVLVS [2] LIBRO [3] SENTENTIARVM QVINTO [4], SVB TITVLO AD LEGEM CORNELIAM TESTAMENTARIAM.

1 Is [5], qui ob falsum testimonium perhibendum [6] pecuniam acceperit [7], dederit, iudicemue ut [8] sententiam ferat, uel non ferat, corruperit [9], corrum-

---

3) sententiarum ... titulo ab omnibus abest. 4) CORNELIA Verc. 5) siccariis Vind. ueneficis et sicariis Scal. sec. Haen. 6) beneficis Vind. beneficiis Verc. 7) corporalia, corr. cornelia Scal. 8) poena Vind. 9) infigit Verc. 10) furtique Pith. ed. furtiuae Vind. furtiue Verc. Scal. 11) et uendiderit Vind. 12) falsum Vind. 13) quod Vind. 14) mortis suae Verc. 15) poenam Vind. paenam Verc. 16) uindicare Vind. Verc. Scal. sec. Haen. 17) cruce Verc. 18) subiciuntur Vind. Verc.

1) LXIII Vind. LXVIII Verc. 2) IDEM, corr. paulus Verc., reliqua inscriptione omissa. 3) liber Vind. Scal. 4) quinque Vind. 5) Hi Pith. Verc. His Vind. Hii Scal. Totum uerbum abest a Paulo Visigoth. 6) uel uerum non perhibendum additur in Paul. Visig. 7) acceperint Pith., et sic deinceps accoeperit Vind. 8) iudicem uelut Verc. 9) corruperat Verc.

Kap. V.] Extat Paul. V, 25 §. 2. cfr. Marcianus, fr. 1. §. 1. 2. de Lege Cornelia de falsis (48, 10). Vlpianus, fr. 1. §. 3. de Calumniatorib. (3, 6). Iustinianus, Nouella 124. cap. 2. iudicemue] cfr. Vlpianus, fr. 2. §. 2. de Condict. ob turp. causam (12, 5). Paulus, fr. 21. de Lege Cornelia de falsis (48, 10) Antoninus, const. 1. de Poena iudicis (7, 49.)

pendumue curauerit: humiliores capite puniuntur, honestiores publicatis bonis cum ipso iudice [10] in insulam deportantur [11].

KP. VI. [1] IDEM EODEM LIBRO ET TITVLO.

Falsum est quidquid in ueritate [2] non est, sed 1
pro uero adseueratur.

KP. VII. [1] VLPIANVS [2] (DE OFFICIO PROCONSVLIS) [3] SVB TITVLO DE POENA LEGIS CORNELIAE TESTAMENTARIAE [4], LIBRO [5] VIII.

Praeterea factum est senatusconsultum [6] Stati- 1
lio [7] Tauro et [8] (Scribonio Libone) [9] consulibus [p. Chr. 16], quo poena [10] legis Corneliae inrogatur ei, qui quid [11] aliud, quam [12] testamen-

---

10) cum ipsum iudicem Vind. 11) deponantur omnes codd. deportantur cj. Scal. et Cuiacius.

1) LXIIII Vind. LXVIIII Verc. 2) ueritate Verc.

1) LXVII (sic!) Vind. LXX Verc. 2) IDEM, reliqua inscriptione omissa, Verc. A Vind. uerba Vlpianus ... titulo absunt. 3) de officio proconsulis omnes codd. omittunt. 4) cornelie testamentarie Scal. 5) libri Vind. 6) senatumconsultum Vind. 7) statiuo, uel statiro, Vind. 8) et tauro omnes codd. 9) Hoc nomen ex coniectura addunt Pith., item Cuiacius i. m. et in paratitl. ad Cod., tit. ad legem Corneliam de falsis; et Salmasius ad ius atticum et romanum cap. 30. pag. 877: qui omnes ad Libonianum S. C. hoc ius referendum esse censent. Lepido cj. Euerardus Otto, in praef. thesauri Tom. I. pag. 34, propter fr. 13. de S. C. Silaniano: cuius consulatus in annum decimum post Chr. natum cadit. 10) quod poenam Vind. 11) quicquid Vind. quidquid Verc. qui cj. Salmas. l. c. 12) quas Vind.

Kap. VI.] Locus restitutus plerumque est Paul. V, 25. §. 3: a Ritterhusio autem post §. 5, et a Fabroto post §. 13. eod.

Kap. VII. §. 1. poena ... dolo malo curauerint.] Haec extant fr. 9. §. 3. de Lege Cornelia de falsis (48, 10). Simil. Marcianus, fr. 1. pr. eod.

dicenda aut consignanda] cfr. Callistratus, fr. 3. §. 4. de Testibus (22, 5).

tum [13], sciens [14] signauerit, signariue [15] curauerit: item [16] qui [17] falsas testationes faciendas, testimoniaue [18] falsa inuicem dicenda [19] aut consignanda [20] dolo malo curauerit [21], Licinio [22] V et Tauro Coss.

2 Item [23] qui ob instruendam [24] aduocationem, testimoniaue [25] pecuniam acceperit, pactusue [26] fuerit, societatem coierit [27], aut aliquam [28] dela-

---

13) in testamento Dig. 14) sciens dolo malo falsum Dig. 15) signauerit ue Vind. signauerit uel Verc. 16) KP. LXXI. IDEM Verc. A Vind. uerba item ... coss. prorsus absunt. 17) quod Verc. Scal. qui ed. Pith. 18) testamenta uel Scal. Verc. testameutaue ed. Pith. testimouiaue Dig. eas testamentaue cj. Io. Canneg. testamenta testimouiaue cj. H. Canneg. pag. 204. 19) falsas testationes inuicem dicendas, testameutaue falsa facienda cj. Bynkershoek obss. III, 18. testimoniae falsa inspicienda fr. 1. pr. cit. 20) aut consignanda Dig. omittunt consignando, corr. consignanda, Scal. denuncianda cj. Catharinus obss. II, 24. (Meerman thes. T. VI.) 21) coierint Dig. coniecerit fr. 1. pr. eod. 22) Licno, uel Licenio (?) Scal. Haec uero consulum nomina, quae solus Pithoeanus codex exhibet, ad Statilii Tauri consulatum pertinere, nec nisi librarii culpa huc aberrasse crediderim. Licinio Crasso et Calpurnio Pisone Coss. (p. Chr. 27) Salmasius cj. l. c. p. 878, non probante Schultingio, qui Taurum suffectum quendam eiusdem anni consulem potius fuisse suspicatur. 23) KAP. LXVI, omisso Item, Vind. KP. LXXII. IDEM Verc. 24) struendam omnes codd. instruendam fr. 1. 20. citt.; quod post Pithoeum et Cuiacium etiam Bynkershoekius ac Schultingius contra Salmasium praeferunt. 25) testimonia uel Verc. 26) pecunia acciperit pactus sui Vind. 27) cohierit Vind. Verc. 28) aliqua Verc.

§. 2.] Simil. Marcianus, fr. 1. (48, 10). Hermogenianus, §. 1. de Lege Cornelia de falsis fr. 20. eod.

tionem [29] interposuerit: item [30] si quis coierit [31] ad accusationem [32] innocentium, senatusconsulto, quod [33] Cotta [34] et Messalla [35] Coss. [36] [p. Chr. 20] factum est, cohercentur [37].

Sed et si quis ob [38] denunciandum, uel non 3
denunciandum [39] remittendumue [40] testimonium pecuniam acceperit, senatusconsulto [41], quod duobus Geminis Coss. [42] [p. Chr. 29] factum est [43], poena [44] legis Corneliae adficitur [45]. ET RELIQVA.

---

29) obligationem cj. Cuiacius i. m., et in paratitl. Cod. Ad leg. Cornel. de falsis: nimirum propter fr. 20. cit. 30) KAP. LXVII, omisso item, Vind. KP. LXXIII. IDEM Verc. id est cj. Cuiacius. 31) cohierit Vind. Verc. 32) occisionem omnes codd., nec plane damnatur a Schultingio. obligationem fr. 1. §. 1. cit., quod praefert Bynkershoekius l. c. accusationem fr. 2. de Concussione, quod Pithoeo, Cuiacio atque Schultingio magis placuit. 33) senatusconsultus, omisso quod, Vind. 34) cocta Vind. A Verc. hoc uerbum abest. 35) Sic Scal. messala ed. Pith. metalla Vind. mesalla Verc. 36) coss. omnes codd. omittunt. 37) Sic Scal. coercentur ed. Pith. cohereentur Vind. cohercendum Verc. 38) ob a Scal. abest sec. Haen. 39) uenundandum uel denudandum non omnes codd.: in Verc. tamen uerba uel denudandum non remittendum corrector suppleuit. Cetera quae de hoc loco a multis multimode tentato dicenda erunt, ad excursum VIII. reieci. 40) uel Verc., ab ipso librario scriptum. 41) senatusconsultus Vind. 42) conss. Scal. 43) sit omnes codd. 44) paenam Verc. 45) afficitur Vind.

si quis coierit] Simil. Macer, fr. 2. med. de Concussione (47, 13.)

Cotta et Messalla] cfr. Vlpianus, fr. 4. §. 2. de Officio procons. (1, 16). Venuleius, fr. 12. §. 3. de Accusationibus (48, 2.)

§. 3.] Simil. Marcianus, fr. 1. §. 2. de Lege Cornelia de falsis (48, 10). Macer, fr. 2. fin. de Concussione (47, 13.)

qui iaculandi [32] causa [33] ad urbem [34] missu sest, erit [35]: palamue [36] corpore quaestum [37] faciet [38], feceritue [39]: quiue ob [40] testimonium dicendum [41] pecuniam accepisse iudicatus [42] erit, ne [43] quis eorum [44] hac lege in reum [45] testimonium dicat."

3 Capite octogesimo septimo his: [46] "Homines inuiti in reum testimonium ne dicant [47], qui sobrinus [48] est ei reo, propioreue [49] cognatione [50] coniunctus, quiue socer, gener, uitricus [51], priuignusque [52] eius erit." ET RELIQVA.

KP. X. (III.) [1] PAVLVS LIBRO SENTENTIARVM QVINTO, SVB TITVLO [2] DE TESTIBVS ET QVAESTIONIBVS [3].

1 Suspectos [4] testes, et eos uel [5] maxime, quos

---

32) aculandi Pith. accusandi Scal. in m. 33) causam Vind. 34) urbe Verc. 35) missus steterit Vind. Verc. 36) quaeue palam Dig. 37) corpus questum Vind. corpore a Dig. abest. 38) fecit cj. Pith. 39) fecerit Pith. 40) ob Vind. omittit. 41) dicendum uel non dicendum Dig. 42) iudicatus uel conuictus Dig. 43) neue Pith. neque Vind. Verc. neu cj. Pith. A Dig. uerba ne quis ... dicat absunt. 44) reorum cj. Io. Canneg. 45) in hoc Vind. 46) octogesimi VII. hi Vind. octoginta septimonium Verc., uerbis his ... testimonium prorsus omissis. 47) nec dicunt Vind. Verc. Scal. 48) consobrinus, omisso qui, Vind. 49) proprioreue Pith. ed. Vind. qui priore uel Verc. propioreue Scal. sec. Haen. 50) cognationem Vind. 51) bytricus Vind. 52) priuignus qui Verc.

1) LXX Vind. LXXVI Verc. 2) Paulus ... titulo Vind. et Verc. omittunt. 3) et quaestionibus abest a Paulo Visig., continetur tamen rubricis tituli 14 et 16. 4) susceptos Pith., quod ipse Pithoeus defendere conatur. suscoeptos Vind. susceptus Verc. suspectos gratiae Paul. Visig. 5) eos idem, omisso et, Vind.

§. 3.] Simil. Paulus, fr. 4. de mens, fr. 146. de V. S. (50, 16.) Testibus (22, 5.) cfr. Gaius, Kap. III.] Extat Paul. V, 15. fr. 5. eod. Terentius Cle- §. 1-3.

accusator de domo [6] deduxit [7], uel uitae [8] humilitas infamauerit, interrogari [8] non placuit: in [9] testibus [10] enim et uitae qualitas spectari [11] debet, et dignitas.

In adfinem [12] vel cognatum [13] inuiti testes in- 2
terrogari non possunt.

Aduersus se inuicem parentes et liberi, item- 3
que liberti, nec uolentes ad testimonium admittendi sunt, quia rei [14] uerae [15] testimonium necessitudo personarum plerumque corrumpit [16].

EXPLICIT TITVLVS DE FALSO TESTIMONIO [1]. INCIPIT DE DEPOSITO.

TITVLVS DECIMVS [2].

KP. I. [3]. MOYSES DICIT [4].

Si aliquis [5] dabit proximo suo argentum, aut [6] 1
uas seruare, et furatum fuerit de domo [7] hominis:

---

6) de domo Vind. et Verc. omittunt. 7) eduxit Pith. produxerit Paul. Visig. 8) interrogare Scal. sec. Haen. 9) in Scal. omittit. 10) teste Paul. Visig. 11) exspectari Vind. Scal. expectari Verc. 12) si sint adfinem Pith. in hac finem Vind. 13) adgnatos, fr. 10. pr. cit. 14) rei omitt. Scal. 15) iubere Vind. iuuere Verc. in uere Scal. in iure Scal. cj. 16) corrupit Verc.

1) Explicit Titulus de familiari testimonium non admittendo Pith. Explicit de falso testimonio Vind. EXPL. TITVLO DE TESTIMONIA Verc. 2) Haec duo uerba a codicibus absunt. 3) LXXI Vind. LXXVII Verc. 4) DIXIT Vind. Verc. 5) aliquid Scal. sec. Haen. 6) Sic Scal. et Vind. uel Pith. ed. et Verc. 7) de eo homo Vind.

§. 2.] Simil. Paulus, fr. 10. pr. Kap. I.] Extat Exod. XXII, de Gradibus et adfinibus (38, 10.) 7. 8.

si inuenitur qui furatus est [8], reddat [9] duplum.

2 Quod si non fuerit inuentus fur, accedet [10] is [11] qui [12] commendatam susceperat [13]: stabit [14] ante dominum, et iurabit [15], nihil se nequiter egisse [16] de omni re commendata [17] proximi sui, et liberabitur.

KP. II. [1] MODESTINVS LIBRO DIFFERENTIARVM SECVNDO [2] DE DEPOSITO ET [3] COMMENDATO [4].

1 Commodati [5] iudicio conuentus etiam [6] culpam praestare [7] cogitur: qui uero depositi [8] conuenitur, de dolo, non etiam de culpa [9] condemnandus [10] est. Commodati [11] enim [12] contractu [13], quia utriusque [14] contrahentis [15] utilitas interuenit, utrum-

---

8) est eam rem Verc. 9) reddet Pith. 10) anti de Vind. accedat Scal. 11) his Vind. Verc. 12) que Vind. 13) susciperat Vind. 14) stabit Pith. et Verc. omittunt. 15) iuret Verc. 16) egisset Vind. 17) commendatam Vind.

1) LXXII Vind. LXXVIII Verc. 2) Modestinus .... secundo Vind. et Verc. omittunt. 3) uel Pith. 4) COMMENDATE Vind. commodato cj. Cuiacius et Scaliger. Sane h. l. dici non potest, commendare idem esse ac deponere, ut kap. 3. kap. 7. §. 4. h. t. fr. 24. med. Depos. fr. 186. de V. S. et apud Ambrosium de Tobia cap. 21: nam nostro loco de differentiis potius utriusque negotii agi, uel ipse Modestiniani libri titulus docet. Nihilominus tamen, cum in allegationibus ueterum librorum uitiosus loquendi usus non librariis, sed ipsi potius collectori tribuendus uideatur, a corrigendo abstinere malui. 5) commendati omnes codd. comendati Scal. sec. Haen. 6) est omnes codd. etiam cj. Pith. 7) prestare Vind. 8) de depositi Scal. sec. Pugg. 9) culpam Scal. 10) condempnatus Vind. 11) quomodati Vind. commendati Verc. 12) enim omittit Verc. uero cj. Hotomanus Obss. IV, 14. 13) contractus Scal. 14) utrisque Vind. Verc. 15) contractus Scal.

Kap. II. §. 1. 2.] Simil. Vlpianus, fr. 5. §. 2. Commodati (13, 6.) cfr. Idem, fr. 23. de R. I. (50, 17.) et fr. 3. §. 1. med. Nautae caupones (4, 9).

que praestatur: in depositi uero causa sola [16] deponentis utilitas uertitur [17], et [18] ibi [19] dolus tantum praestatur.

Sed in ceteris quoque partibus iuris ista regula 2
custoditur: sic enim et in fiduciae iudicio, et in actione [20] rei uxoriae [21] et [22] dolus et [23] culpa deducitur, quia utriusque [24] contrahentis utilitas interuenit.

In mandati uero iudicio dolus [25], non etiam 3
culpa [26] deducitur: quamuis singulariter denotare liceat [27], in tutelae [28] iudicio utrumque [29] deduci, cum solius pupilli [30], non etiam tutoris [31] utilitas in administratione [32] uersetur [32a].

Depositi damnatus [33] infamis [34] est; qui uero 4

16) causola Pith. causam solam Vind. causula (non clausula) Scal. cum sola cj. Pith. 17) uestitur Vind. Verc. 18) et abest a Pith.: cj. Scal. 19) tibi Scal. 20) actionem Vind. Verc. Scal. 21) luxuriae Vind. 22) et abest a Vind. Verc. 23) et iterum omittit Verc. 24) quia uel solius accipientis uel utriusque cj. Hotom. Obss. IV, 14. 25) dolus hi Vind. 26) culpa ... non etiam omittit Pith.: quae uariorum coniiciendi ac emendandi generum causa fuit. Quibus omnibus nunc opus non est: hoc tamen notandum erit, illam Iac. Gothofredi emendationem: "in mandati uero iudicio domini solius, non etiam procuratoris utilitas in administratione uersatur," si uerbum solius excipias, Cuiacio esse tribuendam. 27) liceant Verc. 28) tutele Vind. Verc. 29) utrorumque Verc. 30) polli Vind. 31) rectoris Vind. 32) administrationem Vind. 32a) uersatur omnes codd. 33) dampnatus Vind. 34) infamis ... damnatur Vind. omittit.

§. 3. mandati etc.] cfr. Vlpianus, fr. 8. §. 7 ... 10. fr. 10. pr. fr. 29. pr. Mandati (17, 1.) Iam uero noster locus omnia, quae hactenus a cel. Hassio de istis Vlpiani fragmentis contra Donellum aliosque elegantissime disputata sunt in libro: "Die Culpa des römischen Rechts" pag. 474-489, refellere uidetur: quod in Rhenano nostro Museo exactius examinandum erit.

tutelae etc.] Simil. Scaeuola, fr. 57. pr. de Administratione tutor. (26, 7.) Vlpianus, fr. 1. pr. de Tutelae et rationibus (27, 3.)

§. 4.] cfr. Gaius, institt. lib. IV. §. 182. §. 2. Institt. de poena temere litig. (4, 16.) lu-

commodati damnatur, non fit infamis [35]: alter enim propter dolum [36], alter [37] propter culpam condemnatur [38].

5 Actione [39] depositi [40] conuentus [41] cibariorum [42] nomine apud eundem iudicem utiliter experitur: at is [43], cui res commodata est [44], improbe [45] cibariorum [46] exactionem intendit. Impensas tamen necessarias iure persequitur [47], quas forte in aegrum [48], uel alias laborantem impenderit.

6 [49] Res [50] deposita si subripiatur [51], domi-

---

35) sit infamus Vind. 36) dolum solum cj. H. Canneg. p. 230. 37) alter enim Vind. alter et cj. H. Canneg. l. c. 38) condempnatur Vind. 39) actionem Vind. 40) depositus Vind. deposito Verc. Scal. 41) seruo constituto additur in fr. 23. Depositi: quod suspectum uidetur Cuiacio, in recitt. ad Modestini libros differentiarum. seruo restituto cj. Pith. 42) ciuariarum Pith. Verc. cybariarum Vind. Sane rerum suppleri posset: cfr. tamen fr. 4. de Aliment. leg. (34, 1.) 43) ad his Vind. Verc. 44) commendata est Pith. Verc. commendantem Vind. 45) improbe Pith. inproue Verc. 46) ciuariarum Pith. Verc. cybariarum Vind. 47) siue (pro iure) persequentium Vind. 48) egrum Vind. eorum Verc. 49) KAP. LXXIII. DE DOMINOS SVBRIPIENTES. Vind. KP. LXXVIIII, rubrica usque ad uerba FVRTI ACTIONE producta, Verc. 50) Respondit Pith. Quod facile ita explicari potest, per literam R cum linea traiecta tam res, quam respondit significari. Sic etiam cj. Cuiacius. Res aput te cj. Pith. res apud alium ed. Paris. a. 1586 in marg. res quondam (s. quoque) cj. H. Canneg. p. 235. A Vind. et Verc. uerba res deposita absunt. 51) subrapiatur Scal. subripiantur Vind.

lianus (?) fr. 1. med. de His qui notantur (3, 2.)

§. 5. Actione ... experitur] Extat fr. 23. Depos. (16, 3.)

§. 6.] Simil. Gaius, Institt. III, 207. §. 17. Institt. de Actionib. ex del. (4, 1.) Vlpianus, fr. 14. §. 3. de Furtis (47, 2.)

nus [52] eo nomine [53] habet furti actionem, quamuis eius [54], apud quem res deposita est, intersit, ob impensas in rem factas rem [55] retinere [56]. Is [57] uero, cui res commodata [58] sit, furti experiri debebit, si modo soluendo fuerit.

Actio [59] commodati semper [60] in simplum [61] 7
competit: depositi uero nonnunquam in duplum, scilicet si ruinae uel [62] naufragii uel incendii [63] aut tumultus causa res deponatur [64].

Kp. III. [1] ERMOGENIANVS [2] SVB TITVLO DE DEPOSITO [3] HVIVSMODI INSERIT CONSTITVTIONEM:

---

52) DOMVS Verc. 53) Sic corrigendum erat ex coniectura: nam omnes codd. pro eo nomine habent domui, non domus, quod ed. Paris., Geneu. aliaeque exhibent. rei cj. Cuiacius. quidem ed. Paris. a. 1586 in marg. solus cj. Vryhoff obss. p. 120. demum cj. Püttmannus, sec. H. Canneg. p. 235. duntaxat cj. Schulting. in marg. ed. Leewianae. Nostra autem emendatio, quam Gaii Iustinianique institutiones satis confirmant, etiam ex scribendi compendiis aliquatenus explicari potest: quod in excursu IX. plenius probabimus. 54) eius omittit Pith. 55) se omnes codd. 56) retineri Verc. 57) his Vind. Verc. 58) Sic omnes codd. 59) soluenda actio fuerit omnes codd. soluendo fuerit. Actio cj. Pith. 60) commodatis rem per Verc. 61) simplo Verc. in simplum semper Scal. 62) uel Vind. omittit. 63) incendiu Vind. 64) causa reponatur Vind. causare deponatur Verc.

1) LXXIIII Vind. LXXX. IDEM Verc. 2) Ermogenianus ... Munatio Vind. et Verc. omittunt. 3) de depositi Scal.

retinere] cfr. tamen Iustinianus, const. 11. Depositi (4, 34.) Arnoldus Vinnius, sel. quaest. lib. I. cap. 51.

cui commodata etc.] cfr. Paulus, fr. 53. §. 1. 2. de Furtis (47, 2.) fr. 28. Rer. amotar. (25, 2.) Iustinianus, const. ult. de Furtis (6, 2.) §. 16. Inst. de Obligation. quae ex del. (4, 1.)

§. 7.] cfr. Paulus, kap. 7. §. 11. h. t. Vlpianus, fr. 1. §. 1. Depositi (16, 3.) Neratius, fr. 18. eod. §. 26. Institt. de Actionibus (4, 6.)

Kap. III ... VI.] Restituta sunt haec sub tit. XII. in codice Hermogeniani.

1 Idem Augustus (et) [4] Caesar Fl. [5] Munatio. Eum, qui suscepit [6] depositum, dolum, non etiam casum [7] praestare [8], certi [9] iuris est. Cum itaque [10] proponas [11], ignis ui [12] quaedam cremata de his, quae tibi fuere [13] commendata, nec ullum dolum in subtrahendis rebus adhibitum [14], rector [15] prouinciae nihil contra iuris rationem fieri patietur. Et quoniam nec tu [16] quereris moras [17] adhibita [18] uarietate [19], negotium inter uos ortum [20] secundum iuris ordinem sua [21] ratione [22] decidetur [23]. Subscripta [24] VIII. [25] Kal. Iul. Serdica [26], Augustis [27] Coss. [28] (p. Chr. 293 ... 302.)

1 Kp. IIII. [1] Idem [2] Augustus et Caesar [3] Fl. Aurelio Attenico Andronico. Eos, penes [4] quos [5] uestem et argenti materiam [6] depo-

---

4) et uel a Pith. abest. Augusti et Caesares cj. Cuiac. 5) Flauius Scal. sec. Haen. 6) suscoepit Vind. 7) casu Vind. Verc. 8) praestari Vind. 9) et rei Verc. 10) igitur Scal. 11) pro paena signis Verc. 12) sui Scal. Vind. suis Verc. 13) fuerit Verc. 14) adhibitis Scal. 15) rectorem Vind. 16) tu Vind. Verc. omittunt. metu (pro nec tu) cum Anonymo cj. H. Canneg. p. 237. 17) morae cj. Cuiac. moras aut cj. Io. Canneg. h. l. mora cj. Pauw obss. p. 70. 18) adhibitam Vind. item cj. Cuiac. et Io. Canneg. adhibitas cj. H. Canneg. l. c. 19) Sic Scal. Verc. uarietatem Vind. ed. Pith. ueritate, ed. Paris. a. 1586 in marg. uarie totum cj. H. Canneg. l. c. uariatam rem cj. Pauw l. c. 20) certam, uel aertam Vind. 21) suam Vind. Verc. 22) rationem Scal. nationem Vind. natione Verc. 23) decidatur Vind. Verc. 24) Subscriptionem prorsus omittit Verc. 25) octauo Vind. 26) Serdica ... Coss. etiam Vind. omittit. 27) Augustus, corr. Augustis, Scal. 28) Caesaribus Pith. Coss. cj. Cuiac. et Schulting.

1) LXXV Vind. LXXXI. IDEM Verc. 2) Inscriptionem Vind. et Verc. omittunt. 3) Caesare Scal. sec. Haen. Augusti et Caesares cj. Cuiac. 4) Eas poenas Vind. Eas paenas Verc. Eusperne Scal. Eos sperni Scal. sec. Roeuer. 5) quas Vind. 6) materia Vind. Verc. Scal.

suisse [7] proponis [8], apud rectorem [9] prouinciae conuenit interrogari. Quod [10] siue teneant, siue dolo fecerint [11] quominus [12] possint restituere, secundum bonam fidem tibi satisfacere compellet [13]. Subscripta [14] VI. [15] Kal. Aprilis [16], Syrmi [17], Caess. Coss. (p. Chr. 294 ... 302.)

Kp. V. [1] Idem [2] Augustus [3] et Caesares 1
Aurelio et Eustatio et [4] Diosimo [5]. Is [6], qui depositum accepit [7], ultra dolum, si non aliud [8] specialiter conuenit, praestare nihil necesse habet. Cuius memor [9] iuris, rector prouinciae partium allegationibus auditis, pro ereptorum qualitate [10] suam [11] ordinabit [12] sententiam [13]. Subscripta [14] XIIII. Kal. Nou. Appiaria. (p. Chr. 294 ... 302.)

Kp. VI. [1] Idem Augusti [2] et Caesa- 1
res [3] Septimiae [4] Quadratillae [5]. Qui dolo

---

7) te deposuisse cj. H. Canneg. pag 241. 8) pro paenis Verc. 9) rectorum Vind. 10) quos cj. Cuiac. 11) fecerunt Pith. 12) cominus Vind. Verc. 13) compellit Vind. Verc. 14) Subscriptionem omittit Verc. 15) VII Vind. 16) Aprelis Vind. 17) Syrmio ed. Paris. a. 1586 in marg. Verba Syrmi ... Coss. a Vind. absunt. 18) Cons. Scal.

1) LXXVI Vind. LXXXII. IDEM Verc. 2) Inscriptionem Vind. et Verc. omittunt. 3) Augusti cj. Cuiacius. 4) et Scal. omittit. 5) Diotimo cj. H. Canneg. p. 241. 6) His Vind. Verc. 7) accoepit Vind. 8) alium Vind. 9) memoria Verc. 10) qualitatemque Vind. 11) sua ed. Pith. suae Scal. Verc. 12) ordinauit omnes codd. ordinabit ed. Pith. 13) sententia Pith. 14) Subscriptionem Vind. et Verc. omittunt.

1) LXXVII Vind. LXXXIII Verc. 2) Sic Cod. Iust. Idem Augustus Pith. IDEM Verc. A Vind. haec omittuntur. 3) Haec Vind. et Verc. omittunt. 4) VII et Pith. Septimiae Cod. Iust. sec. codd. mss. Pistoriensem, Vatic. 1427 et Montis Cassini. A Verc. haec absunt. 5) Quadrat. Ille Pith. Verc. quadrat illae Vind. A Cod. Iust. hoc nomen abest. Quadrato. Ille cj. Pith.

Kap. VI.] Extat const. 10 Depositi (4, 34.)

malo [6] depositum non restituit, suo nomine conuentus [7], ad eius restitutionem cum infamiae [8] periculo [9] urgetur [10]. Subscripta [11] pridie [12] Idus Decembres Nicomediae [13] CC. Coss. (p. Chr. 294 ... 302.)

KP. VII. [1] PAVLVS LIBRO SECVNDO SENTENTIARVM SVB TITVLO [2] DE DEPOSITO.

1 Deponere possumus apud alium id [3], quod nostri iuris est, uel alieni.

2 Depositum est quasi diu positum. Seruandum [4] est [5], quod ad breue [6] tempus custodiendum datur.

---

6) dolum malum Vind. A Cod. Iust. haec absunt. 7) et condemnatus addit Cod. Iust., non probante Schultingio. 8) infame Vind. Verc. 9) Sic Cod. Iust. cum infam. peric. rest. omnes codd. mss. 10) urguetur Pith. Verc. urguntur Vind. 11) Sic Vind. Scripta Pith. 12) pridie Pith. omittit. 13) nicomedia ed. Pith. II Comedia Scal. A Vind. uerba Nicom, CC. Coss. absunt: Verc. autem omnem inscriptionem omittit. Item hactenus in Iustiniani Codice desiderabatur: at in cod. ms. ecclesiae Pistoriensis ita se habet: D . III . K . IV . D . CC.

1) LXXVIII Vind. LXXXIIII. IDEM Verc. 2) Paulus ... titulo a Vind. et Verc. abest. libro sententiarum sub titulo secundo Scal. 3) aliud Vind. 4) quasi positum diu seruandum. Commendatum cj. Hotom. obss. IV, 14. Interpunctionem mutandam esse, ut legatur: Vel alieni dep. est: quasi diu pos. seruandum, cj. Moller l. c. §. 8. 5) et est cj. H. Canneg. p. 241. 6) quod breuem Vind. quod breue Verc. Scal.

Kap. VII.] Haec maiore ex parte restituta sunt in Pauli Sentent. lib. II. tit. 12. §. 1 ... 11: nam solae §§. 5 et 7. etiam in lege romana Visigothorum leguntur.

§. 1. uel alieni.] cfr. Vlpianus, fr. 64. pr. de Iudiciis (5, 1), et fr. 1. §. 39. Depositi (16, 3). Tryphoninus, fr. 31. in fin. eod.

§. 2.] Simil. Isidorus, Origg. lib. V. cap. 25. cfr. tamen Vlpianus, fr. 1. pr. Depositi (16, 3). Menagii amoenitates iur. ciuilis cap. 39.

Deponere uidetur, qui in metu ruinae [7], incendii [8], naufragii [9], apud alium custodiae causa deponit [10]. 3

Deponere uidetur et is [11], qui suspectam [12] habens [13], uel minus idoneam custodiam domus, uel uim latronum timens, apud aliquem rem [14] custodiendam [15] commendat [16]. 4

Si sacculum [17], uel argentum (signatum) [18] deposuero, et is [19] penes [20] quem [21] depositum fuit, me inuito contrectauit [22], et depositi et furti actio [23] mihi in eum competit. 5

Ob res depositas dolus tantum praestari solet. 6

In iudicio depositi et mora et [24] fructus ueniunt, et usurae rei depositae praestantur [25]. 7

Si quis rem penes [26] se depositam [27] apud alium deposuerit, tam ipse directam [28], quam 8

---

7) in me et in urbinee Vind. in meturbine Verc. 8) incendunt Vind. Verc. 9) naufragium Vind. naufragi Verc. 10) cause de deposito Vind. causa, omisso deponit, Verc. 11) Et his Vind. Verc. 12) suspecto Vind. suspecta Verc. 13) habent, corr. habens Scal. 14) re Vind. res Scal. sec. Pugg. 15) custodienda corr. Scal. sec. Pugg. 16) commodat Vind. Verc. 17) sacellum Pith. saccellum Vind. Verc. 18) signatum ab omnibus codd. abest: extat tamen in Dig. et in lege romana Visig. 19) his Vind. Verc. 20) poenes Vind. paenis Verc. pene Scal. 21) que Vind. 22) contrectaui Vind. Verc. contrectauerit Dig. et lex rom. Visig. 23) actione Vind. 24) et abest a lege rom. Visig. 25) prestentur Verc. postulantur lex rom. Visig. 26) poenes Vind. poene Verc. paene Scal. 27) se positam ed. Pith. se posita Scal. sedem positam Vind. 28) direptam Scal. Vind. Verc.

§. 5.] Extat etiam fr. 29. pr. Depositi (16, 3.) Simil. Gordianus, const. 3. eod. (4, 34.)

§. 7.] cfr. Papinianus, fr. 25. §. 1. eod. Paulus, fr. 29. §. 1. eod.

§. 8. utilem.] Simil. Diocl. et Maximianus, const. 8. Ad exhibendum (3, 42). cfr. tamen Vlpianus, fr. 1. §. 11. Depositi (16, 3) Africanus, fr. 16. eod.

is [29], qui apud eum deposuit, utilem actionem depositi habere possunt.

9 Si pecuniam deposuero, eaque uti [30] tibi permisero [31], mutua [32] magis uidetur, quam deposita [33], ac [34] per hoc tuo periculo erit.

10 Si rem apud te depositam uendideris, eamque redemeris [35], postque eam [36] perdideris, semel admisso [37] dolo, perpetuo [38] depositi actione [39] teneberis [40].

11 Ex causa depositi lege [41] duodecim tabularum in duplum actio datur, edicto [42] praetoris in simplum.

Kp. VIII. [1] GREGORIANVS LIBRO IIII. SVB TITVLO DE DEPOSITO [2].

---

29) his Vind. Verc. 30) eam hancque in Pith. eamque Vind. Verc. eamque utendam cj. Cuiac. eamque in usum cj. Pith. eamque etiam cj. Schroeder, obss. iur. ciuil. p. 357. eamque uti cf. H. Canneg. p. 246. eamque in nomen cj. H. Canneg. h. l. Nostram emendationem fr. 9. §. 9. et fr. 10. de Reb. Cred. confirmant. 31) commisero Pith. promisero Vind. Verc. permisero fr. 9 et 10. citt. 32) mutuum ed. Pith. mutuam Scal. Vind. 33) depositum Pith. 34) hac Vind. Verc. 35) redimeris omnes codd. 36) Sic Pith. cj. postquam Pith. eam postquam Vind. eamque postquam Verc. post eam cj. Cuiacius. 37) semala misso Vind. semel amisso Verc. et Scal. sec. Haen. 38) perpetua Pith. Verc. perpetuam Scal. sec. Haen. 39) actionem Scal. Verc. In Vind. uerba actione ... duplum actio desiderantur. 40) tenebis Verc. 41) legem Scal. 42) edictum, corr. edicto, Scal.

1) LXXVIIII Vind. LXXXV. IDEM Verc. 2) Haec omnia Vind. et Verc. omittunt.

§. 9.] Simil. Vlpianus, fr. 9. §. 9. de Reb. Cred. (12, 1) cfr. Idem, fr. 4. pr. fr. 10 eod. fr. 1. §. 34. Depositi (16, 3.)

§. 11.] cfr. Neratius, fr. 18 eod. §. 26. Institt. de Actionibus (4, 6.)

§. 11.] cfr. Modestinus, kap. 2. §. 7. h. t., et auctores ibi allegati.

Kap. VIII.] Extat const. 1. Depositi (4, 34), sed aucta a Triboniano.

Imp. [3] Alexander A. Mestrio [4] militi [5]. 1 Incursu [6] latronum [7] ornamenta deposita [8] apud interfectum [9] ab eis [10] perierunt [11]: detrimentum ad heredes eius, qui depositum accepit, qui dolum tantum [12] praestare debuit [13], non pertinet [14]. Quodsi ex [15] praetextu [16] latrocinii commissi [17] res, quae [18] in potestatem [19] heredis [20] sunt [21], non restituuntur, tam depositi, quam ad [22] exhibendum actio, sed et in rem uindicatio competit. Prop. [23] VII. Kal. Iul. Maximo [24] bis et Vrbano Coss. (p. Chr. 234.)

Kp. VIIII. [1] PAVLVS LIBRO [2] RESPONSORVM QVINTO, SVB TITVLO EX [3] LOCATO ET CONDVCTO [4].

---

3) A Verc. etiam uerba Imp. ... militi absunt. 4) Sic Pith. et Cod. Iust. sec. mss. Pistoriense, Cassinense ac Vatic. 1427. Mesteno editiones Codicis. Alexander amisorio Vind. 5) militi a Cod. Iust. abest. 6) Si incursu Cod. Iust. incisso Vind. incurso Verc. 7) uel alio fortuito casu additur in Cod. Iust. 8) exposita Vind. Verc. 9) aput interpraefectum Scal. 10) ab eis abest a Cod. Iust. 11) perierint Verc. et Cod. Iust. 12) dolum solum et latam culpam, si non aliud specialiter conuenit Cod. Iust. 13) debent ed. Pith. Sed Scal. habet debuit. 14) potuit Scal. 15) ex Cod. Iust. omittit. 16) praetexto Vind. Scal. pretexto Verc. 17) uel alterius fortuiti casus, additur in Cod. Iust. 18) quem Vind. Verc. 19) potestate Pith. Cod. Iust. 20) heredi Verc. 21) uel quas dolo desiit possidere additur in Cod. Iust. 22) ad omittunt Vind. Verc. 23) Subscriptionem prorsus omittunt Vind. Verc., item hactenus in Cod. Iust. desiderabatur. Extat tamen in codice Pistoriensi his uerbis: p̄p. IIII. id. iul. max̄. et urbano o s̄s. 24) maximiano Pith.

1) LXXX Vind. LXXXVI Verc. 2) liber Scal. Vind. A Verc. omnis inscriptio abest. 3) de cj. Cuiacius. 4) conductu Scal.

Kap. VIIII. §. 1.] Imperatoris extat const. 1 de Locato et conrescriptum sine Pauli responso ducto (4, 65.)

1 Imp. Antoninus Iulio [5] Agrippino [6]. Dominus horreorum [7] periculum uis [8] maioris, uel effracturae [9] latronum praestare non cogitur. His cessantibus [10], si quid [11] ex depositis [12] rebus, inlaesis [13] extrinsecus horreis [14] periit, damnum [16] depositorum [17] sarciri [18] debet. Prop. [19] IIII. Non. Nou. [20] Antonino A. IIII. [21] (et Balbino) [22] Conss. [23] (p. Chr. 213.) — Paulus respondit: [24] satis propositam [25] constitutionem declarare, his qui horrea locant, maiorem uim imputari [26] non posse.

---

5) Antoninus A. Cod. Iust. 6) Agripino Verc. 7) orreorum Verc. 8) sui Scal. Vind. Verc. 9) effracturam Cod. Iust. 10) KAP. LXXXI inserit Vind. KP. LXXXVI Verc., rubrica ad uerbum REBVS producta. 11) quis Vind. Verc. cum Scal. 12) ex positis omnes codd. extrinsecus ex depositis rebus inlaesis Cod. Iust., male. 13) inlesis Vind. 14) horrei Pith. orreis Verc. 15) periit omittit Pith. perit Vind. Verc. perierit Cod. Iust. 16) dampnum Vind. 17) depositarum rerum Cod. Iust. 18) sarcire Verc. ei resarcire Cod. Iust. sec. lect. uulgatam; sed in palimpsesto Veronensi scriptum est: sarciri. 19) Subscriptionem Vind. et Verc. omittunt. Item in Iustiniani Codice hactenus desiderabatur, praeterquam quod Charondas eam ex nostro libello margini adscripserat: nunc autem inueni eam tam in cod. Pistoriensi, quam in foliis rescriptis Veronensibus. 20) pp. k. iul. romae cod. Pistor. pp. prid. non. ian. palimps. Veron. 21) antonino III Pith. ant. cod. Pistor. 22) et balbino Pith. omittit. 23) Cons. Pith. 24) Paulus respondit abest a Vind. et Verc. KAP. LXXXII Vind. KP. LXXXVIII. DE Verc., rubrica ad uerbum CONSTITVTIONEM producta. 25) praepositam Pith. proposita Verc. 26) imputare Vind.

EXPLICIT TITVLVS [1] DE DEPOSITO [2]. INCIPIT [3] DE ABIGEATORIBVS [4].

TITVLVS VNDECIMVS [5].

KP. I. [6] MOYSES DICIT:

Si quis inuolauerit [7] uitulum aut ouem, et occiderit, aut [8] uendiderit [9], quinque uitulos restituat [10] pro uitulo uno [11], quattuor [12] oues pro oue una [13]. 1

Quod si non habet unde reddat, uenundetur [14] pro furto [15]. 2

KP. II. [1] PAVLVS LIBRO SENTENTIARVM V. [2] SVB TITVLO [3] DE ABIGEATORIBVS [4].

Atroces pecorum abactores plerumque [5] ad gladium, uel in metallum, nonnunquam autem in [6] opus publicum dantur [7]. Atroces autem sunt, qui equos et greges ouium de stabulo, uel de pascuis 1

---

1) titulo Scal. 2) EXPLICIT DE DEPOSITIS Vind. A Verc. haec omnia absunt. 3) VNDE INCIPIT Scal. 4) ABEGEATORIBVS Scal. ABACTORIBVS Vind. ACTORIBVS Verc. 5) Haec ab omnibus absunt. 6) LXXXIII Vind. LXXXVIIII Verc., ita tamen, ut numerus uerba: incipit de actoribus praecedat. 7) embolauerit Vind. 8) et Vind. 9) uenundauerit Verc. 10) restituet ed. Pith. restituere Scal. 11) uitulum unum Scal. 12) quatuor Pith. 13) ouem unam Vind. 14) uenundatur Vind. Verc. 15) furato Scal.

1) LXXXIIII Vind. LXL (sic!) Verc. 2) v Pith. omittit. 3) Haec omnia Vind. omittit. 4) ABACTORIBVS Vind. ACTORIBVS Verc. Certe uerba abigeus, abigeator et abactor saepius promiscuo usu habentur, ut Schultingius probauit ad h. l. 5) pecorumque Vind. 6) in Vind. omittit. 7) datur Verc.

Kap. I.] Extat Exod. XXII, 1. 3. in fine.

Kap. II.] Restituta sunt haec apud Paulum, V, 18. §. 2. de stabulo] cfr. Callistratus, fr. 3. §. 1. de Abigeis (47,14.)

abigunt [8], uel si [9] id saepius [10], aut si [11] ferro, conducta [12] manu [13], faciunt.

KP. III. [1] IDEM PAVLVS EODEM LIBRO ET TITVLO [2].

1 Abactores [3] sunt, qui [4] unum equum, uel duas equas, totidemque boues, uel capras decem, porcos quinque abegerint [5]. Quicquid [6] uero intra hunc numerum fuerit [7] ablatum [8], poena [9] furti, pro qualitate [10] eius, aut [11] in duplum aut in triplum conuenitur, aut fustibus caesus [12] in opus publicum unius anni datur [13], aut sub poena [14] uinculorum domino [15] restituitur [16].

KP. IIII. [1]. IDEM [2] PAVLVS EODEM LIBRO ET TITVLO.

---

8) reabigunt Vind. 9) si uel cj. Iac. Gothofr. ad const. un. Theod. Quor. usus interdictus est (15, 15.) 10) saeuius cj. Vonck pag. 42. 11) aut a omnes codd. aut cum cj. Faber secund. Pith. aut, omisso a, cj. Pith. 12) conductam Vind. aut conducta cj. Faber secund. Pith. coactaue cj. Freher parerg. I, 9: item cj. Pithoeus secundum ed. Paris. a. 1689. 13) manum Vind.

1) LXXXV Vind. LXCI (sic!) Verc. 2) LIBER ET TITVL. Vind. 3) abigeatores Pith. abactores ed. Pith. cum ceteris. 4) qui Vind. et Verc. omittunt. 5) abigerit Vind. Verc. 6) quidquid Verc. 7) numero fieri Verc. 8) oblatum Vind. Verc. 9) imponat omnes codd. poena ed. Pith. in poena cj. Scal. in poenam cj. Cuiac. Sed apud Paul. Visig. scriptum est poena. 10) qualitatem Vind. 11) apud Verc. 12) cesus Vind. 13) dantur Vind. 14) aut imponat Pith. secundum ipsum Pithoeum. At e Scal. docemur, haec non huc, sed ad notam nonam pertinere. 15) dominum Verc. 16) restituetur Vind. Verc. Scal.

1) LXXXVI Vind. LXCII Verc. 2) ITEM Verc.

Kap. III.] Extat apud Paulum l. c. §. 1.

Abigeatores etc.] Simil. lex romana Burgund tit. 4. in fine: "Quod si caballum uel duos boues uel duas equas furto ingenuus aut seruus abstulerit, morte damnetur.

in triplum] Simil. kap. 4. h. t. Obstat tamen kap. 6. eod. Vid. Schulting. ad Paulum h. l.

Kap. IIII.] Extat apud Paulum l. c. §. 3. Simil. Paulus, kap. 6. §. 2. h. t.

Si ea [3] pecora, de [4] quibus quis litigat [5], ab- 1
egerit [6], ad forum remittendus [7] est; atque [8] ita
conuictus, in duplum uel in [9] triplum furis [10]
more damnatur [11].

KP. V. [1] IDEM PAVLVS EODEM LIBRO ET TITVLO [2].

Qui bouem uel equum errantem, quodue aliud 1
pecus [3], abduxerit [4], furem magis eum [5], quam
abactorem [6] constitui placuit.

KP. VI. [1] PAVLVS LIBRO SINGVLARI [2] DE POENIS PAGANORVM [3] SVB TITVLO DE ABIGEIS [4] DIXIT:

Cum durius abigei [5] dampnantur [6], et ad gla- 1
dium tradantur [7]: itaque diuus Pius ad concilium
Baeticae [8] rescripsit.

Qui [9] pecora, de quibus litigabat, abegit, ad [10] 2

---

3) sic a, Vind. si ex Verc. 4) deque Vind. 5) litigauerat Pith. Vind. litigauerit Verc. 6) abigerit Verc. 7) iremittendus Vind. 8) adque Vind. Scal. 9) in a Pith. abest. 10) foris Vind. Verc. 11) dampnatur Vind. damnentur ed. Geneu. a. 1586.

1) LX, reliqua numeri parte erasa, Vind. LXCIII Verc. 2) Inscriptionem Vind. et Verc. omittunt. 3) quod uel (corr. ue) aliud pecus quod uel aliut pecus Vind. 4) adduxerit Vind. 5) non furem eum esse Vind. 6) abigeatorem Pith.

1) LXXXVIII Vind. LXCIII Verc. 2) Haec Vind. omittit. 3) Hic rubricam claudit Verc. 4) ambigeis Verc. 5) abysei Vind. ambigei Verc. 6) damnantur Pith. dampnatur Vind. 7) traduntur ed. Paris. a. 1586 in marg. 8) bettice, uel hettice Vind. battice Vind. beticae Scal. 9) et ipsi qui Scal. et ipse qui Scal. sec. Roeuer. 10) a Vind.

ad forum] cfr. tit. VII. kap. 4. §. 1. et tit. XII. kap. 6. huius libelli.

Kap. V.] Hic locus restitutus est ibid. §. 4. Manauit etiam in edictum Theodorici, cap. 58 init., his uerbis: "Qui bouem uel equum errantem, uel aliud pecus abduxerit, furti magis reus tenendus est."

Kap. VI. §. 1.] Simil. kap. 7. §. 1. h. t.

§. 2.] Simil. kap. 4. h. t.

forum [11] remittendus est [12], et si uictus fuerit, in duplum vel quadruplum condemnandus [13].

KP. VII. [1] VLPIANVS LIBRO OCTAVO [2] DE OFFICIO PROCONSVLIS, SVB TITVLO DE ABIGEIS [3].

1 De abigeis [4] puniendis [5] ita diuus Hadrianus [6] rescripsit concilio [7] Baeticae [8]: "Abigei [9] cum [10] durissime puniuntur, ad gladium [11] damnari solent: [12] puniuntur [13] autem durissime non ubique, sed ubi frequentius est hoc [14] genus maleficii [15]; alioquin et [16] in opus, et [17] nonnunquam temporarium [18] damnantur [19].

2 Ideoque puto, apud uos quoque sufficere genus poenae, quod maximo [20] huic maleficio inrogari

---

11) furum Scal. 12) premittendus Vind. Verc. Scal. 13) condempnandus Vind.

1) LXXXVIIII Vind. LXCV Verc. 2) Haec Vind. omittit. 3) DE SVB TITVLO ABISEIS Vind. A Verc. omnis inscriptio abest. 4) Haec omittit Vind. De etiam a Scal. abest. 5) Hic rubricam claudit Verc. 6) Adrianus Pith. 7) consulio Vind. consilio Dig. proconsuli Dig. in edd. Haloandri et Beckii, pessime. cfr. Io. Fred. Gronouius ad Liuium, lib. 44. cap. 2. Iac. Gothofred. ad const. 1. Theod. de Legatis et decretis (12, 12.) kap. 6. §. 1. h. t. 8) bettŕce Vind. betticae Verc. Ceterum in Dig. haec ita transponuntur: consilio Baeticae rescripsit. 9) abigeis Verc. 10) quod Vind. 11) ad olantium Vind. 12) solet Verc. 13) puniantur Vind. 14) id Dig. 15) maleficia Vind. 16) alioqui nec Pith. loqui nec Vind. 17) et Hal. et Beckius omittunt. 18) temporalium Vind. 19) dampnantur Vind. damnatur Verc. dantur Dig. 20) maxime cj. Pith. maximum cj. P. Faber Semestrium lib. II. cap. 11, et Leoninus obss. VI, 4.

Kap. VII. §. 1.] Extat fr. 1. pr. de Abigeis (47, 14.)

ad gladium] cfr. §. 3. 4. h. k.

temporarium] cfr. Callistratus, fr. 28. §. 6. de Poenis (48, 19.)

§. 2. apud uos] cfr. Philargyrius ad Virgilii Georgica III, 408: "de Hispanis intelligendum, quorum in latrociniis fama praeponderat." Seruius ibid.: "Iberos abactores: fere enim Hispani omnes acerrimi abactores sunt."

solet, ut ad gladium [21] abigei [22] dentur; aut si quis tam notus, et tam grauis in abigendo fuit, ut prius ex hoc crimine aliqua poena adfectus [23] sit, hunc in metallum dari oportere.

Rescriptum [24] diui Hadriani [25] sic loquitur, 3 quasi grauior poena sit metalli: nisi forte hoc sensit diuus Hadrianus [26] gladii poenam [27] dicendo, ludi damnationem [28].

Est autem differentia inter eos, qui ad gladium, 4 et eos qui ad ludum [29] damnantur: nam ad gladium damnati statim consumuntur [30], uel certe intra annum debent [31] consumi [32]; hoc enim mandatis [33] continetur. Enimuero qui in ludum damnantur, non utique consumuntur [34]; sed etiam [35] pileari [36], et rudem accipere possunt post inter-

---

21) solet aut gladio Vind. 22) ambigei Verc. 23) affectus Vind. adfertur Verc. 24) rescripti Vind. 25) Adriani Pith. 26) Adrianus Pith. 27) paena Verc. 28) dampnationem Vind., et sic deinceps. 29) Verba et eos qui ad ludum in Verc. praecedunt uerba: est autem ... gladium. 30) consummuntur Vind. 31) debent a Verc. abest. 32) consummi Vind. 33) damnatis Pith. Verc. dampnatis Vind. mandatis cj. Pith. Scal. et Cuiacius. Eandem uerborum permutationem exhibet Florentinus Digestorum codex in fr. 61 §. 5. de Furtis (47, 2). 34) consummuntur Vind. 35) KF. LXCVI. SED ETIAM Verc. 36) pilleari Scal. Vind. PILLEARII Verc.

§. 3. ludi] cfr. Paulus Sentent. V, 17. §. 3. Gaius, fr. 8. §. 4. Qui testamenta (28, 1). Vlpianus, fr. 6. §. 6. de Iniusto (28, 3) et fr. 25. §. 3. de Adquirenda hered. (29,2). Quinctilianus, declamation. lib. IX, cap. 21. Capitolinus in Macrino cap. 12.

§. 4. consumuntur] Simil. Paulus l. c. Ammianus Marcellinus, lib. XXVI. cap. 3: "abscissa ceruice consumptus est."

intra annum] Simil. Paulus l. c. cfr. Constantinus, const. un. Theod. Ad. leg. Fabiam (9, 18.), ibique I. Gothofredus.

mandatis] cfr. Callistratus, fr. 35. de Poenis (48, 19.)

pileari] Simil. Tertullianus, de spectaculis cap. 9: "Et qui insigniori cuique homicidae leonem poscit, idem gladiatori atroci petat rudem et pileum." cfr. Constantius, const. 2. Theod. de Poenis (9, 40.)

uallum [37], siquidem post quinquennium pileari [38], post triennium antem rudem induere [39] eis permittitur.

[40] Eodem rescripto [41] diui Hadriani [42] diligentissime expressum est, non ubique parem [43] esse poenam [44] abigeorum.

KP. VIII. [1] ITEM VLPIANVS LIBRO ET TITVLO [2] QVI SVPRA [3].

1 Abigei autem proprie [4] hi [5] habentur, qui pecora ex pastu [6] et [7] ex armentis [8] subtrahunt, et quodammodo [9] depraedantur [10], et abigendi [11] studium quasi artem exercent, equas de grege [12] uel boues de armentis [13] abducentes [14]. Ceterum [15] si quis [16] bouem aberrantem, uel equum [16a], in soli-

---

37) interpalam Pith. interpella Vind. Verc. interuallum cj. Pith. et Cuiacius. 38) pilleari Scal. Vind. pillari Verc. 39) indulgere Verc. ex correctura: nam antea scriptum erat: induere. 40) KAP. XC Vind. KP. LXCVII Verc., rubrica usque ad uerbum HADRIANI producta. 41) scripto Vind. 42) Adriani Pith. 43) patrem Vind. 44) ponam Vind.

1) XCI Vind. LXCVIII Verc. 2) LIBER ET TITVLI Vind. 3) Haec Vind. et Verc. omittunt. 4) propriae Vind. 5) hi Verc. omittit. 6) pascuis Dig. 7) et Verc. omittit. uel Dig. 8) fermentis Pith. 9) quod ammodum Verc. 10) uepredantur Vind. depredantur Scal. 11) Sic Dig. abigei omnes codd. 12) exercentes quas degere Scal. Vind. Verc. exercent, equos de gregibus Dig. 13) equos de armentis uel oues de gregibus abducentes Dig. sec. Hal. 14) adducentes Vind. 15) et cetera Vind. Caeterum Scal. 16) KAP. XCII. SI QVIS Vind. KP. LXCVIIII. SI QVIS Verc. 16a) bouem uel equum aberrantem cj. Müllerus.

rudem accipere] Simil. Kap.VIII.] Extat fr. 1. §. 1 ... 3. de Abigeis (47, 14), paucis
Ouidius, Eleg. II, 9, 22: "tutaque deposito poscitur ense omissis.
rudis."

tudinem [17] abduxerit [18], non est abigeus [19], sed fur potius [20].

Sed et [21] qui porcum [22], uel [23] capram, uel 2
berbicem [24] abducunt [25], non tam grauiter, ut hi qui [26] maiora animalia abigunt [27], plecti debent [28].

Quamquam [29] autem Hadrianus [30] metalli poe- 3
nam [31], item operis [32], uel etiam gladii [33] praestituerit [34], attamen [35] qui honestiori [36] loco nati sunt, non debent ad hanc poenam [37] pertinere; sed aut [38] relegandi [39] erunt, aut remouendi [40] ordine [41].

Romae [42] tamen etiam [43] bestiis obiici [44] abi- 4
geos uidemus [45]: et sane qui cum gladio abigunt [46], non inique hac poena adficiuntur [47].

---

17) Sic omnes codd. in solitudine relictum ed. Paris. a. 1586 in marg. equos in solitudine relictos Dig. 18) adduxit Vind. abduxit Verc. 19) ambigeus Verc. 20) potius fur Vind. 21) et a Vind. et Verc. abest. 22) porcam Dig. porcum abduxerit Scal. sec. Doruill. et Pugg. 23) et Vind. 24) ueruecem Dig. cfr. tamen Ducangius in uerbo berbix. 25) adducant, corr. adducunt, Vind. adducunt Scal. abduxit Dig. 26) ut his qui ad Scal. sec. Haen. quam qui Dig. 27) abigent Pith. Vind. ambigent Verc. abegerit Scal. 28) debet Dig. 29) quanquam Pith. 30) Adrianus Pith. 31) poena Scal. 32) operibus Scal. Vind. Verc. 33) grandi Vind. 34) prestuerit Scal. presteerit Vind. prestiterit Verc. 35) adtamen Vind. 36) honestiore Dig. 37) pena Verc. 38) sed etiam Vind. sed etiam ut Verc. 39) religandi Vind. 40) mouendi Dig. 41) ordinem Scal. Verc. ordenem Vind. ordini Dig. sec. cod. Flor. ordine mouendi Dig. sec. Hal. 42) romae ... et a Dig. abest. 43) tametiam Vind. 44) subici Pith. abici Vind. obici Verc. cfr. nota 47. 45) uideamus omnes codd. 46) obiciunt Verc. 47) afficiuntur Vind. non inique bestiis obiiciuntur Dig.

§. 3. ad poenam pertine- tinere.
] Simil. supra tit. VI. kap. 4. §. 4. cum gladio] Simil. Firmicus, lib. VI. Mathes. c. 31 med.:
3: ad indulgentiam per-

EXPLICIT DE ABIGEIS [1]. INCIPIT [2] DE INCENDIARIIS.

TITVLVS DVODECIMVS [3].

KP. I. [4] MOYSES DICIT:

1 Si exierit [5] ignis, et inuenerit spinas, et comprehenderit areas [6] uel [7] spicas, uel campum, aestimationem [8] restituet ille [9], qui succendit ignem [10].

KP. II. [1] PAVLVS LIBRO [2] SENTENTIARVM (QVINTO) [3] SVB TITVLO DE INCENDIARIIS.

1 Qui casam [4] aut uillam [5] inimicitiarum gratia [6] incenderunt, humiliores in metallum, aut in opus publicum damnantur [7]: honestiores [8] in insulam relegantur [9].

2 Fortuita incendia, quae casu uenti furentis [10],

---

1) ABACTORIBVS Vind. A Verc. haec tria uerba absunt. 2) incipit Scal. omittit. 3) Hunc numerum Scal. ita exhibet: DE INCENDIARIIS XII., Verc. autem ita: DE INCENDIARIIS DVODECIM. 4) XCIII Vind. c Verc. 5) exibit Pith. exiuit Scal. 6) hareas Vind. 7) aut Verc. 8) existimationem Verc. 9) ei ille Vind. 10) In Verc. margini adscriptum est: fabor i. e. laus uel auxilio.

1) XCIIII Vind. CI. IDEM Verc. 2) liber Scal. In Verc. uerba libro ... titulo omittuntur. 3) quinto ab omnibus abest. 4) casa Pith. cauca Vind. 5) pillam Scal. Vind. 6) gratiam Vind. 7) dampnantur Vind. 8) honestiores uero Vind. 9) religantur Vind. Verc. 10) ferente Paul. Visig. fuerunt his Pith. fuerint his Scal. sec. Haen.

"pecorum abactores efficient insequentibus hominibus minaci semper gladio resistentes."

Kap. I.] Extat Exod. XXII, 6.

Kap. II.] Extat apud Paulum lib. V. tit. 20. §. 2. 3. §. 1.] Simil. Callistratus, fr. 28. §. 12. de Poenis (48, 19.) §. 2.] cfr. Paulus, fr. 30. §. 3. Ad legem Aquil. (9, 2.)

uel incuria [11] ignem [12] supponentis [13], ad usque uicini agros [14] euadunt, et si ex eis [15] seges, uel uinea [16], uel oliueta [17], uel fructiferae [18] arbores concrementur [19], datum damnum [20] aestimatione sarciatur [22].

Kp. III. [1] IDEM PAVLVS EODEM LIBRO ET TITVLO [2].

Commissum uero seruorum, si domino uidea- 1
tur, noxae deditione [3] sarcitur [4].

Messium [5] sane per dolum [6] incensores, uinea- 2
rum oliuarumue, aut [7] in metallum humiliores damnantur [8], aut honestiores in insulam relegantur [9].

Kp. IIII. [1] IDEM PAVLVS LIBRO ET TITVLO QVI [2] SVPRA.

Incendiarii [3], qui quid [4] in oppido praedandi [5] 1
causa [6] faciunt, facile [7] capite puniuntur.

---

11) incuriam omnes codd. 12) ignis Verc. 13) subponentis Vind. Verc. 14) agri Vind. 15) eo Vind. 16) uineas Vind. Verc. 17) oliua Pith. oliuas Verc. oliuae Paul. Visig. 18) fructiferas Vind. 19) concrementum Vind. concremantur, corr. concremaentur, Verc. 20) dampnum Vind. dati damni cj. Pith. et Cuiacius. 21) estimatione Vind. extimationem Verc. 22) resarciatur Verc. sarciantur cj. Pith. et Cuiacius.

1) XCV Vind. CII Verc. 2) Inscriptionem prorsus omittit Vind. 3) nos edictionem Vind. nos et edictione Verc. 4) sarciatur Paul. Visig. 5) mensuum Vind. 6) Sic Paul. Visig. perdum Pith. Verc. perdunt Vind. per odium cj. Pith. perditi cj. Marq. Freher. parerg. I, 9. per dolum malum cj. Io. Canneg. ad h. l. 7) aut Verc. omittit. 8) dampnantur Vind. 9) religantur Vind. Verc.

1) XCVI Vind. CIII Verc. 2) LIBER ET TITVLI Vind. 3) qui ∴ incendiarii Verc. omittit. 4) quidquid Pith. Verc. quicquid Vind. 5) predandi Scal. 6) causam Vind. 7) facile a Paul. Visig. abest: item deleuit Cuiacius.

aestimatione] uel ad exemplum legis Aquiliae, ut kap. 7. §. 5. h. t., uel dupli, ut apud Paulum V. 3 §. 6. cfr. Vlpianus, fr. 7. §. 13. de Pactis (2, 14).

Kap. III.] Extat l. c. §. 4. 5.

Kap. IIII.] Extat ibid. §. 1.

KP. V. [1] VLPIANVS LIBRO VIII [2] DE OFFICIO PROCONSVLIS [3], (SVB TITVLO) [4] DE NAVFRAGIIS ET (INCENDIARIIS) [5].

1 Incendiariis lex quidem Cornelia aqua et igni interdici iussit [6]: sed uarie [7] sunt puniti [8]. Nam qui data opera in ciuitate [9] incendium fecerunt [10], si [11] humillimo [12] loco sunt [13], bestiis [14] subiici [15] solent: si in aliquo [16] gradu, et Romae [17] id fecerunt [18], capite puniendi [19], aut certe (deportationis poena) [20] adficiendi [21] sunt, qui haec committunt.

2 Sed ei [22] qui non data opera incendium fecerit [23], plerumque ignoscitur, nisi in lata et incauta neglegentia [24] uel lasciuia [25] fuit.

---

1) XCVII Vind. CIIII. Verc. 2) Haec tria uerba Vind. et Verc. omittunt. 3) proconsule Verc. 4) sub titulo, quod ab omnibus abest, cj. Pith. 5) Hoc pariter cj. Pith. 6) interdicius si Vind. interdici iussi Verc. 7) res uarie Vind. restituariae Verc. 8) punitionum Pith. punitiones cj. Cuiacius et Bondam animaduers. cap. 3. punitionum species, uel circumstantiae, cj. Pith. Pithoeani codicis scripturam defendere conatus est Salmasius ad Tertullianum de pallio pag. 154. 155: quibus omnibus nunc amplius opus non est. 9) ciuitatem Verc. 10) fecerint Dig. 11) si in Pith. Verc. 12) humili modo Verc. humiliore Dig. 13) sint Dig. 14) uetici Vind. 15) subici Vind. Verc. obiici Dig. 16) alico Vind. 17) et Romae Dig. omittnnt. 18) fecerint Dig. 19) puniri omnes codd. puniuntur Dig. 20) Haec omnes codd. omittunt. in insulam deportantur Dig. exilio cj. Cuiacius exilio uel deportatione cj. Pith. deportatione addit ed. Geneu. a. 1586 deportatione in insulam ed. Paris. a. 1586 in marg. 21) afficiendi Vind. A Dig. haec, quae sequuntur, absunt. 22) et Scal. Vind. Verc. 23) fecerint Scal. Verc. fecerunt Vind. 24) negligentia ed. Pith. necglegentia Vind. 25) lasciuiam Vind.

Kap. V.] Simil. Paulus, kap. 2. et 6. h. t.

§. 1. qui data etc.] Haec nonnullis mutatis extant fr. 12. §. 1. de Incendio (47, 9.)

§. 2.] Simil. Marcianus, fr. 11. eod.

Kp. VI. [1] PAVLVS LIBRO SINGVLARI [2] DE POENIS PAGANORVM, SVB TITVLO DE ABIGEIS DICIT:

Incendiarii [3], **qui in oppido praedae** [4] **causa** [5] 1
id admiserint [6], **capite puniuntur** [7]: **qui casu insulam aut uillam, non ex inimicitiis** [8] **incenderint, leuius. Fortuita enim** [9] **incendia ad forum remittenda** [10] **sunt, ut damnum** [11] **uicinis** [12] **sarciatur.**

Kp. VII. [1] VLPIANVS LIBRO XVIII. [2] AD EDICTVM [3], SVB TITVLO: SI FATEBITVR INIVRIA [4] OCCISVM ESSE [5], IN SIMPLVM [ET CVM DICERET] [6]:

Item si [7] **insulam meam** [8] **adusseris** [9] **uel incen-** 1
deris [10], **Aquiliae** [11] **actionem** [12] **habebo. Idemque** [13] **est, et** [14] **si** [15] **arbustum meum, uel uillam meam** [16].

---

1) XCVIII Vind. CV Verc. 2) Haec Vind. et Verc. omittunt. 3) Hoc uerbum ad rubricam trahit Verc. 4) praede Vind. 5) cause Verc. 6) ad eam miserint, omisso id, Vind. 7) puniantur Scal. Vind. puniatur Verc. 8) non inimicitia Pith. 9) enim fortuita Vind. in fortuita enim Verc. 10) remittendi Vind. 11) dampnum Vind. 12) uicini Pith. uinis Verc.

1) XCVIIII Vind. CVI Verc. 2) XVIII solus Vind. exhibet A Verc. uerba Vlpianus ... titulo absunt. 3) AB EDICTO Vind. 4) INIVRIAM Verc. 5) ESSE VLPIANVS Verc., iis quae sequuntur, extra rubricam positis. 6) doceret Pith. Vind. docere Verc. diceret cj. Cuiacius et Vonck pag. 43. Ceterum de his tribus uerbis iam dictum est ad tit. II. kap. 4. huius libelli. 7) in, omisso item si, Vind. id si Verc. 8) insula mea Vind. Verc. 9) adusueris Pith. aduserit Vind. aduseris Verc. 10) incenderit Vind. 11) aquilia Vind. Verc. 12) actione Vind. 13) abeo. Itemque Vind. Verc. 14) ex Vind. 15) si Verc. et Verc. omittunt. 16) uilla mea Verc.

Kap. VI.] Simil. kap. 2. 5. et 7. §. 3. h. t. Gaius, fr. 9. de Incendio (47, 9.)

ad forum] cfr. supra tit. VII. kap. 4. §. 1. et tit. XI. kap. 4. 6.

Kap. VII. §. 1.] Extat fr. 27. §. 7. Ad legem Aquiliam (9, 2), his uerbis: "Item si arbustum meum, uel uillam meam incenderis, Aquiliae actionem habebo."

2 Quodsi dolo quis insulam [17] exusserit [18], etiam [19] capitis poena plectitur [20], quasi incendiarius.

3 [21] Item [22] si quis insulam [23] uoluerit exurere, et ignis etiam ad uicini insulam peruenerit, Aquilia [24] tenebitur lege [25] uicino [26]: non minus etiam [27] inquilinis [28] ob [29] res eorum exustas, et [30] ita Labeo libro responsorum [31] XV. refert [32].

4 Sed [33] si stipulam [34] in agro tuo incenderis [35], ignisque euagatus [36] ad praedium uicini peruenerit, et illud [37] exusserit [38], Aquilia [39] lex locum habeat [40], an in [41] factum [42] actio sit, fuit quaestionis [43].

5 Et [44] plerisque Aquilia [45] lex locum habere non

---

17) insula Verc. 18) exuserit Vind. exurerit Verc. 19) Aetiam Vind. ex etiam Verc. 20) flectetur Vind. plectetur Verc. 21) KAP. C. Vind. KP. CVII. Verc., rubrica usque ad uerbum EXVRERE producta. 22) item Vind. et Dig. omittunt. 23) insulam meam Dig. 24) aquilie Verc. 25) lege Dig. omittunt. 26) uicini Pith. uicinis cj. Io. Canneg. h. l. etiam uicino Dig. cfr. nota 23 et 25. 27) Sic Dig. etiam non minus omnes codd. etiam: nec minus cj. Io. Canneg. h. l. 28) in aquilini Verc. inquilinis tenebitur Dig. 29) sub Vind. Verc. 30) et ... refert Dig. omittunt. 31) XV. responsorum Pith. responsurum. V. Verc. 32) referret Vind. 33) sed Vind. et Verc. omittunt. 33) stipula Vind. 34) incenderit Scal. Vind. 35) peruagatus ed. Pith. euacuatus Vind. 36) illum Verc. 37) 38) exuserit Vind. exurerit Verc. 39) aquiliae Scal. aquiliana Vind. 40) habet Vind. 41) tam in Vind. in in Verc. 42) facto Vind. Verc. 43) quaestio Pith. 44) sed Pith. 45) aquiliae Scal. sec. Pugg.

§. 3.] Extat ibid. §. 8, ultimis uerbis resecatis. Simil. M. Seneca, excerptis controuers. lib. V. c. 5.: "Etiam si partem damni dare noluisti, ... in totum, quasi prudens dederis, tenendus es. Ex toto enim noluisse debet, qui imprudentia defenditur. Si fateris scienter ianuam incendisse, si unum tignum, puto, tota domus intelligeretur ex parte: nec enim quisquam omnia incendit, sed unam aliquam rem, ex qua surgat in omnia se sparsurus ignis. Atqui pars domus est arbor, quae in domo est."

uidetur, et ita Celsus [46] libro [47] XXXVII. digestorum scribit. Ait [48] enim: si [49] stipulam incendentis [50] ignis effugit [51], Aquilia lege eum [52] non teneri, sed in factum agendum, quia non [53] principaliter hic exussit [54], sed dum aliud [55] egit [56], sic ignis processit [57].

Cuius sententia [58] scilicet [59] rescripto [60] diui 6
Seueri [61] comprobata [62] est in haec uerba: "Praeses prouinciae, si [63] propter ignem [64], (qui) [65] pabuli [66] gratia factus culpa seruorum [67] Veturiae [68] Astiliae [69] euagatus [70] agrum [71] tuum, ut proponis, depopulatus est, ad exemplum legis Aquiliae noxali [72] iudicio acturus [73] (es) [74], si litis aestima-

---

46) KAP. CI. ET ITA CELSIVS Vind. KP. CVIII. DE STIPVLA INCENDENTIS. CELSIVS Verc. 47) Verba libro ... si Verc. omittit. 48) id Pith. 49) si etiam Vind. omittit. 50) incendentes Vind. 51) fugit Pith. offugit Vind. effugerit Verc. 52) eum Vind. omittit. 53) non Pith. omittit. 54) exurit Verc. 55) alius Vind. 56) legit omnes codd. agit cj. Pith. egit cj. Schulting ille egit cj. Io. Canneg. ad h. l. 57) Sic cj. Pith. et Cuiac. praecessit omnes codd. 58) sententiam Vind. 59) scit Vind. sit Scal. Verc. sic ed. Pith. et cj. Pith. Totum uerbum delendum esse, cj. Cuiacius. 60) rescriptum Scal. Verc. 61) diuiserit Vind. diui seuerit Verc. 62) conpr'ouata Verc. 63) Horum trium uerborum uice omnes codd. habent profiteri: de quo uide excursum X. 64) si ignis, deleto propter, cj. Cuiacius. 65) qui, quod omnes codd. omittunt, cj. Scal. Io. Cann. h. l. et Bondam animaduers. cap. 3. 66) Babuli Pith. 67) culpas eorum Vind. culpam seruorum Verc. 68) Vectoriae Pith. Vectiliae Scal. beturiae Vind. 69) artiliae Vind. ulterius cj. Cuiacius. 70) uagatus Scal. A Vind. uerba euagatus ... Aquiliae absunt. 71) agri Scal. 72) noxiri Vind. nox alii Verc. 73) auctoras Vind. actoras Verc. acturum cj. Io. Canneg. 74) es omnes codd. omittunt.

tio [75] permittitur, iudicium [76] accommodare [77] potest [78]. Videlicet non est uisum [79] Aquiliam [80] sufficere.

7 Si forte [81] seruus coloni [82] ad fornacem obdormisset [83], et uilla fuerit exusta, Neratius [84] scribit, ex [85] locato [86] conuentum [87] praestare debere, si neglegens [88] in eligendis [89] ministeriis fuit [90]. Ceterum [91] si alius ignem subiecerit [92] fornaci, alius neglegenter [93] custodierit, (an tenebitur, qui subiecerit)? [94] Nam [95] qui non [96] custodiit [97], ni-

75) estimatio Vind. extimatio Verc. 76) petitur, iudicem cj. Cuiac. 77) cum adire Pith. Verc. KAP. CII. adhire, omisso cum, Vind. cum ea (scil. Vectoria) adire cj. Pith. l. c. adire, deleto cum, cj. Cuiacius, Vonckius et Bondam l. c. 78) potes cj. Pith. Cuiacius, Vonckius et Bondam. 79) uisa Pith. 80) Aquilia omnes codd. 81) fornacarius Dig. 82) Sic Dig. quae idem conductores coloni Pith. Verc. que eidem conductores colonia Vind. quod idem in conducto est, coloni cj. Freherus parerg. I, 8. coloni quod idem in conductore est cj. H. Canneg. p. 270. quidam conductoris coloni cj. Vonck. p. 43. quidam coloni cj. Roeuer. cap. VIII. (Oelrichs. thes. I, 166.) Sed rectius Cuiacio atque Schultingio ducibus ista tria uerba pro glossemate uerbi coloni habebuntur. 83) Sic Dig. obdormissent omnes codd. 84) muneris Pith. munerari Vind. Verc. numerius cj. Scal. 85) et Verc. 86) loca Pith. locata Vind. Verc. 87) conuentu Verc. 88) necglegens Vind. 89) in legendis Pith. neglegendis Vind. in elegendis Dig. sec. cod. Flor. 90) fuit tenetur Pith. 91) ceterorum omnes codd. 92) subierit Pith. 93) necglegenter Vind. 94) Sic Dig.: nam in codicibus nostris praeter tenetur nihil legitur. uter tenetur cj. Freherus I, 8: quod etiam receperat ed. Geneu. a. 1586. 95) namque omnes codd. unice cj. Io. Canneg. h. l. 96) non a Dig. abest. 97) custodit omnes codd., item Dig. sec. cod. Flor.

§. 7.] Extat fr. 27. §. 9. eod., quibusdam resecatis.

ad exemplum] Simil. Neratius, fr. 53 eod. cfr. Gaius, fr. 51. de Furtis (47, 2.) et institt. lib. III. §. 202. 219. §. 16. Institt. de Lege Aquilia (4, 3.)

quam in medicum] cfr. Gaius, fr. 8. pr. eod. (9, 2.)

hil [98] fecit: qui [99] recte ignem subiecit, non peccauit: quemadmodum [100] si hominem [1] medicus recte secuerit, sed neglegenter [2] uel ipse, uel alius curauerit, Aquilia cessat. Quid ergo est? Et hic [3] puto ad exemplum [4] Aquiliae dandam actionem [5] tam in [6] eum, qui ad [7] fornacem obdormiuit [8], uel [9] neglegenter custodiit [10], quam [11] in medicum qui neglegenter curauit, siue homo periit, siue debilitatus est. Nec [12] quisquam dixerit in eo [13], qui obdormiuit [14], rem eum [15] humanam [16] et naturalem passum, cum deberet uel ignem extinguere [17], uel ita [18] munire, ut non euagaret [19].

[20] Item [21] libro VI. ex Viuiano relatum [22] est: 8

---

98) si nihil hic Pith. si nihil Verc. 99) quae Pith. Vind. qui Scal. Verc. qui autem cj. Io. Canneg. h. l. 100) quemadmodum ... cessat a Dig. abest. 1) si hominem Vind. omittit. 2) necglegenter Vind., et sic etiam in sequentibus. 3) et hic Dig. omittunt. 4) ad exemplo Vind. 5) puto utilem competere actionem Dig. 6) Sic Dig. tamen omnes codd. 7) ad Pith. et Vind. omittunt. 8) obdormit Vind. 9) quam in eum qui Dig. quam in eum qui ignem subiecit uel cj. Pith., cum ea, quae in Vind. et Verc. sequuntur, ignoraret. Eandem ob causam M. Freherus parerg. I, 8. coniecerat etiam in, pro tam in: quod recepit etiam ed. Geneu. a. 1586. 10) custodit Vind. Verc. Dig. sec. cod. Flor. 11) quam ... debilitatus est Dig. omittunt. Item a Pith. uerba custodiit ... neglegenter absunt. 12) ne Scal. Verc. 13) obdormit Vind. Verc. Ceterum Vind. post hoc uerbum omnia repetit, quae post uerba ad fornacem obdormiuit scripta erant. 15) eam Scal. 16) humaria Vind. 17) exstinguere Vind. 18) uelit Verc. 19) Sic Pith. euacaret Verc. euaderet Vind. euagaretur Dig. sec. lect. Vulg. euagetur Dig. sec. cod. Flor. Actiuam uerbi uagare formam defendit Nonius Marcellus cap. 7. n. 2. 20) KAP. CIII. Vind. KP. CVIIII. Verc. 21) Item ... est Verc. et Dig. omittunt. In Verc. autem uerba SI ... HABERES rubricam efficiunt. 22) Sic cj. Pith. relegatum codd.

§. 8.] Extat fr. 27. §. 10. cit., quibusdam mutatis.

si furnum [23] secundum parietem communem haberes, an damni iniuria [24] tenearis [25]? Et ait [26], agi [27] non posse [28] Aquilia lege [29], quia [30] nec cum eo qui focum haberet: et [31] ideo aequum [32] putat [33] in factum actionem dandam [34]. Sed non proponit exustum parietem [35]. Sane enim quaeri [36] potest, (si) [37] nondum [38] mihi damnum [39] dederis [40], et [41] ita [42] ignem habeas [43], ut metuam ne mihi [44] detur [45], aequum [46] sit me interim [47] actionem [48] in [49] factum impetrare [50]? Fortassis [51] enim de hoc [52] senserit Proculus: nisi quis dixerit, damni non facti [53] sufficere cautionem.

---

23) fornum Pith. Vind. 24) iniuriam Vind. iniuriae Verc. 25) Ita Dig. teneris Pith. Verc. teneres Vind. 26) aut Vind. agit Scal. ait Proculus Dig., quod etiam Pithoeo magis placuit. 27) agi Pith. omittit: quod uariis coniiciendi modis materiam dedit. 28) posset Pith. possem Verc. 29) aquilia lege Dig. omittunt. id aquilia lege omnes codd. 30) qua Scal. sec. Haen. 31) et Pith. omittit. 32) equium Verc. aequius Dig. 33) puto Dig. 34) dandam, scilicet si paries exustus sit Dig., uerbis sed non ... potest omissis. 35) Hic inseri uerba fortassis ... Proculus suadet Meister progr. poster. de Viuiano, Francof. 1810, secundum ea quae notantur in editione Berolinensi. 36) queri Vind. 37) si omnes codd. omittunt: cj. Cuiacius. si autem Dig. 38) nondum dum cj. Meister l. c. 39) dampnum Vind. 40) dederit Pith. 41) sed Dig. 42) ita Scal. omittit. 43) habeat Pith. 44) mihi Vind. omittit. 45) det ed. Pith. dete Scal. Vind. Verc. damnum des Dig. 46) equum Vind. Verc. an aequum ed. Genev. aequumne cj. Pauw obss. p. 72. A. Dig. uerba aequum ... dixerit absunt. 47) Sic cj. Pith. inter omnes codd. interea cj. Pauw l. c. 48) actionum Vind. 49) idem in Pith. KAP. CIIII. IDEM in Vind. KP. CX. IDEM. IN Verc. id est. cj. Pith. et Cuiacius. itidem cj. Pauw l. c. et Vonck p. 44. 50) imperare Pith. 51) fortasses Vind. 52) et hoc cj. Cuiacius. 53) damni infecti puto Dig.

damni non facti] cfr. Vl- infecto (39, 2.)
pianus, fr. 24. §. 7. de Damno

Sed etsi qui [54] serui [55] inquilini insulam exus- 9
serint [56], libro X. [57] Vrseius [58] refert, Sabinum [59] respondisse, lege Aquilia [60] seruorum nomine dominum noxali [61] iudicio conueniendum [62]: ex locato [63] autem dominum teneri negat [64]. Proculus autem [65] respondit [66]: cum coloni serui uillam [67] exusserint [68], colonum uel ex locato [69], uel [70] lege Aquilia teneri [71], ita ut colonus seruum [72] posset [73] noxae [74] dedere [75]: et si uno iudicio res esset [76] iudicata, altero [77] amplius non agendum [78].

[79] Celsus [80] libro XXVII. digestorum [81] scri- 10
bit [82]: si cum apes [83] meae ad tuas aduolassent [84],

---

54) Sic cj. H. Canneg. p. 274. quis omnes codd. Verbum delendum esse cj. Pith. 55) seruus cj. Cuiac. 56) exusserit Pith. exurerit Verc. 57) lib. X. Verc. omittit. 58) urbseius Vind. urbis eius Verc. 59) sauinum Vind. 60) legem Aquiliam Vind. 61) noxiali Vind. noxab Scal. 62) inueniendum Vind. 63) tolcato Scal. togato Vind. Verc. 64) debet Vind. 65) autem Dig. omittunt. 66) ℞ Pith. ait Dig. Vind. totum uerbum omittit. 67) illam Vind. 68) exuerint Vind. exurerit Verc. exussissent Dig. 69) locatum Verc. 70) uel Pith. omittit uel ex Dig. 71) teneri Pith. omittit. tenere Vind. Verc. 72) seruus Scal. sec. Haen. seruos ed. Pith. et Dig. ex edit. Haloandri. 73) posse Vind. possit seruum Dig. 74) noxe Vind. 75) dederit Scal. sec. Haen. 76) esset Vind. omittit. 77) alterum Vind. 78) agendam Pith. In Dig. additur: Sed haec ita, si culpa colonus careret: ceterum si noxios seruos habuit, damni eum iniuria teneri, cur tales habuit. Idem seruandum et circa inquilinorum insulae personas scribit. Quae sententia habet rationem. 79) IDEM Pith. KAP. CV. IDEM Vind. KP. CXI. IDEM Verc. 80) Celsius Vind. 81) degestorum Vind. Verc. 82) scripsit Verc. 83) apes Vind. omittit. 84) reuolassent Vind. euolassent Dig. sec. lect. uulg.

§. 9. Proculus etc.] Haec cum adpendice extant fr. 27. §. 11. Ad legem Aquil. (9, 2.)

§. 10. si cum... Celsus ait] Extant haec fr. 27. §. 12. ibid., quibusdam omissis.

tu eas [85] exusseris [86], quosdam [87] negare [88] competere legis Aquiliae [89] actionem [90], inter quos et Proculum, quasi apes dominii mei non fuerint. Sed id falsum esse, Celsus ait [94], cum apes reuenire [95] soleant [96], et fructui [97] mihi [98] sint [99]. Sed Proculus eo mouetur [200], quod nec mansuetae [1], nec ita clausae [2] fuerint [3]. Ipse autem Celsus [4] ait, nihil inter has, et columbas interesse, quae si manu [5] refugiunt [6], domi tamen fugiunt [7].

---

85) Sic Dig. totas Pith. Verc. et totas Vind. 86) exuserit Pith. eiusserint Vind. et iusserit Verc. 87) quo damni Verc. quosdam negare Dig. omittunt. 88) necare Vind. 89) aquilie legis Vind. 90) legis aquiliae actionem competere Dig. 91) inter quos ... esse Dig. omittunt. 92) proculus Vind. 93) domini Scal. Verc. 94) celsius est Vind. 95) euenire Scal. Verc. eueniri Vind. 96) solent Vind. 97) fructum Verc. 98) missi Pith. 99) Sic cj. Pith. sunt omnes codd. 200) commouctur Vind. eum mouetur Verc. 1) mansuete Vind. 2) ita cluse Verc. inclusae cj. H. Canneg. p. 274. in alueo clausae cj. Noodt ad leg. Aquil. c. 14. tamen clausae cj. Roeuer cap. 1. 3) fuerint hd Pith. fuerint hae cj. Bondam specim. c. 3. 4) celsius Vind. Verc. 5) manum Verc. manus cj. Cuiacius. mane cj. Noodt l. c. in aera cj. H. Canneg. p. 274. 6) effugiunt cj. Cuiacius: item Noodt et Roeuer ll. cc. fugiunt cj. H. Canneg. l. c. 7) dominum tamen non effugiunt cj. Cuiac. domum tamen refugiunt cj. H. Canneg. Noodt et Roeuer ll. cc. cfr. fr. 4. fr. 5. §. 5. de A. R. D. (41, 1.) §. 15. Institt. de Rer. diuis. (2, 1.) Quinctil. declam. 13 c. 9. in uerbis: "ipsae domum sua sponte reuolant." Nihilominus tamen in codicum scriptura adquiesci posse crediderim: nam domi fugere esse uidetur: non longe a domo, et reuertendi animo fugere. Sed alia quoque ratione ti domi defendi posse, Odofredus Müllerus, collega carissimus hisce uerbis me monuit: "Putauerim domi esse dictum pr domum. Similiter Plautus (Trinum. IV, 1, 22. cfr. Donatu ad Terent. Eunuch. IV, 7, 44.) domi cupio: i. e. domu reuerti cupio."

EXPLICIT [1] TITVLVS [2] DE INCENDIARIIS [3]. INCIPIT [4] DE TERMINO AMOTO [5].

TITVLVS DECIMVS TERTIVS [6].

KP. I. [7] MOYSES DICIT [8]:

Non transmouebis terminos [9] **proximi tui, quos** [10] 1
constituerunt [11] **patres tui, uel** [12] **principes possessionis tuae.**

KP. II. [1] PAVLVS LIBRO [2] SENTENTIARVM (PRIMO) [3], SVB TITVLO [4] FINIVM REGVNDORVM [5].

In eum [6], **qui per** [7] **uim** [8] **terminos** [9] **deiecit** [10], 1
vel amouit [11], **extra ordinem animaduertitur** [12].

KP. III. [1] VLPIANVS LIBRO VIIII. [2] DE OFFICIO PROCONSVLIS, SVB TITVLO DE TERMINO MOTO [3].

Eos, qui terminum [4] **mouerunt** [5], **non impune** [6] 1

---

1) explicit ... incendiariis Verc. omittit. 2) titulus a Vind. abest. TITVLO Scal. sec. Haen. 3) INCENDIIS Vind. 4) KP. CXII. ITEM Verc. 5) TERMINIA MOTA Pith. 6) Haec Vind. et Verc. prorsus omittunt. Numerum XIII. habet Scal. sec. Haen. 7) CVI. Vind. de Verc. cfr. nota 3. 8) DIXIT Vind. 9) transibis terminum Vind. 10) quam Verc. 11) posuerunt Vind. statuerunt Verc. 12) uel quem constituerunt Vind.

1) Kapitis initium nec Vind. nec Verc. notant. 2) liber Scal. Vind. lib. Verc. 3) primo omnes omittunt. 4) titulo Vind. omittit. 5) regendorum Verc. 6) eis Vind. Verc. 7) per abest a Scal. Vind. Verc. 8) ui cj. Scal. et Cuiacius. 9) terminum Vind. terminus Scal. Verc. 10) deiecerit Paul. Visig. 11) mouit Vind. amouerit Paul. Visig. 12) animaduertit Vind. animaduertatur Verc.

1) CVII Vind. CXIII Verc. 2) Haec Vind. et Verc. omittunt. 3) Et haec omnia a Verc. absunt. AMOTO Vind. 4) terminos Pith. 5) amouerunt Vind. DE EO QVI TERMINVM MOVERVNT Verc. 6) inpoene Vind.

Kap. I.] Extat Deuteronom. XIX, 14.

Kap. II.] Extat apud Paulum Visig. I, 16, sub rubrica: DE FINIVM REGVNDORVM. Simil. Alexander, const. 1. de Accusationibus (9, 9.) Modestinus, fr. 1. de Termino moto (47, 21.) cfr. Callistratus, fr. 3. eod. Festus sub uerbo termino.

id facere debere [7], diuus Hadrianus [8] Terentio Gentiano XVII. Kal. [9] Septembriarum [10] se [11] tertio consule [12] [p. Chr. 140] rescripsit: quo [13] rescripto poenam uariam statuit [14].

2 Verba rescripti ita se habent [15]: "(Quin) pessimum factum (sit) [16] eorum, qui terminos finium causa [17] positos [18] abstulerunt [19], dubitari [20] non potest: poenae [21] autem [22] modus [23] ex conditione [24] personae et mente facientis [25] magis statui potest. Nam si [26] splendidiores sunt personae [27], quae conuincuntur, non dubito [28] quin [29] occupandorum [30] aliorum [31] finium causa [32] id admiserint [33]: et possunt in [34] tempus, ut [35] cuiusque [36]

---

7) debent Vind. 8) adrianus Pith. 9) KLR Scal. sec. Haen. 10) decb. et septembriarum Vind.: sed ista recentior manus addidisse uidetur. 11) se Vind. omittit. Re Verc. 12) consl. Pith. consuli Vind. consul Verc. 13) rescripsique, Vind. rescripsi quod Verc. 14) statui Vind. 15) Diuus Hadrianus in haec uerba rescripsit Dig. 16) Sic Dig. A codd. quin et sit absunt. 17) causas Vind. 18) impositos Pith. posito Verc. 19) abstulerint Verc. propulerunt Dig. sec. Flor. protulerunt Hal. protulerint Vulg. 20) dubita Verc. 21) poene Vind. pene Verc. de poena Dig. 22) eam Scal. Vind. ea Verc. tamen Dig. sec. Flor. autem Hal. autem eorum Vulg. 23) modo Vind. modos Verc. 24) se conditionem Vind. 25) facientes Vind. Verc. 26) Sic Dig. magistratui poenam si Pith. Verc. magistratui paenam. uariam statuit. uerba rescripti. Si Verc. 27) personae sunt Dig. 28) condubito Pith. non dubie Dig. 29) quis Vind. qui Verc. si Vulg. si id Hal. A cod. Flor. totum uerbum abest. 30) non cubandorum Verc. 31) alienorum Dig. 32) causam Vind. Verc. 33) amiserint Vind. admiserunt Verc. Dig. 34) ad ed. Pith., sed in Scal. margini tantum adscriptum est. in Vind. Verc. Dig. 35) ut Vind. omittit. 36) cuiuscunque Verc. item cj. Roeuer.

Kap. III. §. 2.] Hadriani rescriptum plenius extat fr. 2. de Termino moto (47, 21), ex Callistrati lib. III. de cognitionibus Nam si etc.] cfr. Paulus Sentent. V, 22. §. 2.

computatur [illegible] actus [illegible]. relegati [illegible]. et sic in biennium aut triennium ad opus publicum [illegible] dari. Quodsi [illegible] per ignorantiam aut [illegible] fortuito et legitimo usus causa [illegible] furati sunt. sufficit [illegible] eos verberibus coherceri [illegible]

EXPLICIT TITVLVS : DE TERMINO AMOVENDO [1]. INCIPIT DE PLAGIARIIS [2].

TITVLVS DECIMVS QVARTVS [3].

Rn. I. [4] MOSES DICIT:

---

a) Sic Vat. cum interl. in Pis. quod etiamsi sane Nonius [illegible] quo se I. putavit Ver. et v. Rosae. [illegible] Dig. comparavit v. Lennep. [illegible] Ver. etiam Vat. B. [illegible] Vat. [illegible] Ver. [illegible] [illegible] [illegible]

1 Quicunque plagiauerit quemquam [6] in [7] Israel [8], et uendiderit eum, mortem [9] moriatur [10].

KP. II. [1] PAVLVS LIBRO [2] SENTENTIARVM V. SVB TITVLO [3] AD LEGEM FABIAM.

1 Lege Fabia [4] tenetur, qui ciuem romanum ingenuum [5], libertinum, seruumue [6] alienum [7] celauerit [8], uendiderit, uinxerit, comparauerit [9].

2 Et olim [10] quidem huius legis poena [11] nummaria [12] fuit: sed translata est [13] cognitio in praefectos [14] urbis, itemque [15] praesidis [16] prouinciae extra ordinem [17] meruit animaduersionem [18]. Ideoque [19] humiliores aut [20] in metallum [21] dantur [22],

---

6) quenquam Scal. 7) in Vind. et Verc. omittunt. 8) israhelitam Vind. 9) morte Pith. Verc. 10) morietur Vind moriatur. INterpretatio. Plagiarius est, qui homineм liberum rapit et uendit Verc.

1) cvm (sic) Vind. cxv Verc. 2) liber Vind. Scal. 3) titu Vind. Hoc uerbo rubricam claudit Verc. 4) lege Fabi Vind. et Verc. omittunt. 5) idmanum ingenuus Verc. seruum uel Vind. Verc. 7) alium Verc. 8) seruauer ed. Par. a. 1586. 9) uincxerit comparatierit Vind. I olym Vind. 11) penam Vind. Verc. 12) Sic cj. Cuiac P. Faber Semestr. lib. II. c. 11 in fin. et Freherus pareng. I propter fr. 7. Ad leg. Fab. cfr. Paulus, Sentent. V, 6. §. summaria omnes codd. 13) est deleuerunt Cuiacius et S 14) praefecto Vind. Verc. 15) KAP. CVIIII. ITEM Vind. 16) praesides cj. Cuiacius. 17) ordine Verc. animaduersione Verc. 19) hodieque cj. Io. Can 20) ut Scal. 21) metallo Vind. 22) damnantur Pith. damnentur Scal.

Kap. II.] Restitutum legitur apud Paulum V, 30b.

§. 2.] Simil. Hermogenianus, fr. 7. Ad leg. Fabiam (47, 15.) Paulus, Sentent. V, 6. §. 14. Vlpianus, kap. 3. §. 1-3 h. t.

in praefectos urbis.] Hinc const. 7 Ad leg. Fabiam (9, 20) a Diocletiano et Maximo ad Maximum praetum urbi emissa est.

ideoque etc.] cfr. Constinus, const. un. Theod. (9, 18.), ibique Iac. Gothdus. Lex Visigoth. li tit. 3. Lex Salica tit. 4

aut in crucem [23] tolluntur: honestiores [24] ademta [25] dimidia parte [26] bonorum in perpetuum [27] relegantur [28].

Si [29] seruus sciente domino alienum seruum 3
subtraxerit [30], uendiderit, celauerit, in [31] ipsum dominum animaduertitur: quodsi id domino [32] ignorante commiserit, in metallum datur [33].

KP. III. [1]. VLPIANVS LIBRO VIIII. [2] DE OFFICIO PROCONSVLIS, SVB TITVLO [3] AD LEGEM FABIAM [4].

Frequens est etiam legis [5] Fabiae cognitio in [6] 1
tribunalibus praesidum: quamquam [7] quidam [8] procuratores [9] Caesaris [10] usurpauerint [11], tam [12] Romae [13] quam [14] in [15] prouinciis.

Sed enim iam [16] eo peruentum est constitutio- 2
nibus, ut Romae quidem praefectus urbis solus super ea re [17] cognoscat [18], si intra miliarium [19]

---

23) cruce Verc. 24) honestiorer Vind. 25) adepti Vind. ademtum Verc. 26) dimidiam partem Vind. Verc. 27) impp. Pith. 28) religantur Vind. Verc. 29) KAP. CX. SI Vind. KP. CXVI. SI Verc., rubrica usque ad uerbum SVBTRAXERIT producta. 30) substraxerit Vind. 31) an Scal. 32) dominum Verc. 33) dampnatur Vind.

1) CXI Vind. CXVII Verc. 2) Haec Verc. omittit. 3) sub tituli de officio proconsulis Vind. A Verc. uerba sub titulo absunt. proconsules Scal. sec. Haen. 4) FABIAN. VLPIANVS. Verc. 5) legem Vind. Verc. 6) fabiam conditio, omisso in, Vind. 7) tamquam Vind. 8) quidum Vind. 9) procuratoris Scal. sec. Pugg. et Haen. procurator res Scal. sec. H. Canneg. p. 279. procurator cj. Scal. 10) cessari Vind. cesari Verc. cesarius Scal. 11) urpauerit Scal. usurpauerit Scal. sec. H. Canneg. l. c. 12) Sic cj. Cujacius. quam omnes codd. 13) romae Verc. 14) tam Pith. Vind. etiam Verc. 15) in omittit Vind. 16) an Scal. 17) superare Pith. super ea Vind. Verc. 18) recognoscat (Vind.?) Verc. 19) miliarium lapidem ed. Heidelb.

Kap. III. §. 2. init.] Simil. Paulus, kap. 2. §. 2. h. t.

intra miliarium centesimum] cfr. Vlpianus, fr. 1. §. 4.

centesimum sit [20] in uia [21] commissa. Enimuero si ultra centesimum, praefectornm [22] practorio erit cognitio; in prouincia [23] enim [24] (est) [25] praesidum prouinciarum, nec [26] aliter procuratori Caesaris [27] haec cognitio iniungitur [28], quam [29] (si) [30] praesidis [31] partibus in prouincia fungatur. Plane [32] post sententiam de Fabia [33] latam procuratoris partes [34] succedunt.

3 Huiuscemodi tamen [35] procurator, qui illam

---

20) sint cj. Cuiacius. 21) iniuria Scal. item cj. Pith. in Italia cj. H. Canneg. p. 282. 22) praefectorem Vind. 23) prouinciam Pith. Vind. prouinciis cj. Cuiacius. 24) autem cj. Cuiacius. 25) est omnes codd. omittunt. 26) nec in Verc. alia manus suppleuit. 27) percuratori necessarius Vind. procuratoriis Verc. procuratorum caesaris Scal. 28) iungitur Vind. iniunguntur Scal. sec. Haen. 29) quas Vind. 30) si omnes codd. omittunt. 31) praesidias Vind. Verc. 32) plene Scal. 33) fabiam Vind. flabiam Verc. 34) parte Verc. 35) huius certae adtamen Pith. huius cerei modi tamen Vind., ita ut uerbum modi ab eadem manu supra syllabam rei scriptum sit. huius cerei et tamen Verc. Insulae Cretae tamen cj. Cuiacius in marg. et Obss. XIX, 13. Cretae attamen cj. Bynkershoek obss. II, 20, qui tamen uerbum huius ante sententiam inserit. Pithoeus nomen aut urbis aut regionis Armeniae deesse putat. (succedunt) iure certo: attamen cj. H. Canneg. p. 285. (succedunt) huius (scil. praesidis partibus). Certae attamen prouinciae cj. Io. Canneg. h. l. Omnem §. 3. expungit Gutherius de officio domus Augustae lib. III. c. 34.

de Officio praef. urbi (1, 12.) cfr. Iac. Gothofredus ad const. 2. Theod. de integri restitut. (2, 16.) Salmasius ad Trebellii Pollionis XXX tyrann. cap. 24.

in uia] cfr. Suetonius in Augusto cap. 32.

praefectorum] cfr. Paulus, Sentent. V, 12. §. 6. Herodianus lib. IV. cap. 12.

quam si praesidis partibus etc.] Simil. Gordianus, const. 4. Ad legem Fabiam de plagiariis (9, 20.) Antoninus, const. 2. de Poenis (9, 47.) et const. 3. Vbi causae fiscales (3, 26.)

post sententiam etc.] Simil. Seuerus et Antoninus, const. 1 et 2. eod. (3, 26.)

prouinciam regit [36], licet de capitalibus causis cognoscere [37] nec soleat, tamen ut [38] de lege Fabia [39] possit cognoscere [40], Imp. Antoninus constituit [41]. Item [42] legis Iuliae [43] de adulteriis [44] cohercendis [45] constitutione [46] Imperatoris [47] Antonini quaestionem [48] accepit [49].

Lege [50] autem Fabia [51] tenetur, qui ciuem ro- 4
manum, eumue [52] qui in Italia liberatus sit [53], celauerit, uinxerit [54], uinctumque habuerit [55], uendiderit, emerit, quiue [56] in eam [57] rem socius fuerit: cui capite primo [58] eiusdem legis poena iniungitur [59]. Si seruus [60] sciente domino fecerit,

---

36) illa prouincia degit cj. H. Canneg. l. c. 37) cognosceret Vind. 38) adtamen, omisso ut, Vind. 39) fabiam Vind. 40) KAP. CXII inserit Vind. KP. CXVIII Verc. 41) Haec tria uerba Verc. omittit. 42) Idem Pith. A Vind. uerba item legis absunt. 43) legis Iuliae a Verc. abest. 44) adulteris Vind. 45) coercendis Pith. 46) constitutionem Verc. 47) imperatoris Scal. omittit. imp. Verc. 48) questi nomen Vind. 49) accepi Vind. accipit Scal. 50) legem Vind. 51) phariam Vind. 52) Sic cj. Pith. eundemque Pith. Vind. eiusdemque Verc. eumque ed. Geneu. eum denique cj. Io. Canneg. h. l. 53) liberatus qui Vind. 54) et habuerit uincxerit Vind. 55) habuerit h. l. omittit Vind. 56) qui uel Verc. 57) ea Verc. 58) pro modo Vind. 59) poenam ingungitur Vind. 60) si seruus qui omnes codd. si seruus plagium ed. Paris. a. 1586 in m. si seruus quis cj. Pauw obss. p. 72. quae si seruus cj. Roeuer cap. 1. si seruus fuerit qui cj. Schulting. fuerit, uel sit, tacite subintelligi posse, suadet Moller cap. VI. §. 5. Similiter H. Canneg. p. 289 uerba si seruus, ad uinxerit cett. referenda esse censet. si seruus quidem: uel id, uel consentiente (pro qui sciente) cj. Finestres ad Hermogen. p. 988. cfr. D'Arnaud uar. coniect. lib. I. c. 13. Nos qui deleuimus cum Cuiacio, obss. XXI, 11.

§. 3. licet de capitalibus] Simil. Callistratus, fr. 3. pr. de Officio procur. Caesar. (1, 19.)

§. 4. uendiderit]. Simil. Dioclet. et Maximianus, const. 15. Ad leg. Fabiam (9, 20).

si seruus etc.] cfr. Paulus, fr. 12. de Manumissionibus (40, 1.) Tryphoninus, fr. 12. §. 16. de Captiuis (49, 15.

dominus eius sestertiis [61] quinquaginta [62] milibus eodem capite punitur [63].

5 Eiusdem legis capite secundo [64] tenetur, qui [65] alieno seruo persuaserit, ut [66] dominum fugiat, quiue alienum seruum [67] inuito domino celauerit, uendiderit, emerit dolo malo, quiue in ea re socius fuerit: iubeturque populo [68] sestertia [69] quinquaginta [70] milia dare [71]. ET RELIQVA.

6 SCIENDVM TAMEN EST [72], EX NOVELLIS CONSTITVTIONIBVS CAPITALI [73] SENTENTIA PLACIATORES [74] PRO ATROCITATE [75] FACTI PVNIENDOS: QVAMVIS ET PAVLVS RELATIS SVPRA SPECIEBVS CRVCIS ET METALLI [77] HVIVSMODI REIS [78] INROGAVERIT POENAM [79].

---

61) rexcertis Vind. sestertium ed. Paris. a. 1586 in marg. 62) quingentis cj. Cuiacius in marg. et obss. l. c., propter Pauli Sentent. I, 6. A, §. 2: rectius tamen contradicente Schultingio. 63) Sic cj. Cuiacius. punietur omnes codd. 64) secundo capite Vind. 65) KAP. CXIII. Qui Vind. 66) a, Vind. 67) seruo Verc. 68) populus Pith. populos Verc. 69) Sic Vind. extertiam ed. Pith. Verc. extertium Scal. sestertium cj. Scal. Cuiacius i. m. et obss. XXI, 11. 70) quingenta cj. Cuiacius ll. cc. 71) dari Vind. 72) est tamen Vind. 73) capitalis Verc. 74) sententiam placiatores Vind. 75) atrocitatem Vind. Verc. 76) Sic omnes codd. supra relatis ed. Pith. 77) metalli poenam omnes codd. 78) eis Scal. sec. Haen. 79) Sic omnes codd. poenam omittit ed. Pith.

§. 5. uendiderit] cfr. Diocl. et Maximianus, const. 6. Ad leg. Fabiam (9, 20.), ubi de poena fisco inferenda agitur. Gaius, fr. 35. §. 3. de Contrah. Emt. (18, 1.) Paulus, fr. 19. §. 3. Communi Diuidundo (10, 3.)

§. 6. ex nouellis constitutionibus] cfr. Diocl. et Maximianus, const. 7. Ad leg. Fabiam (9, 20.) Constantinus, const. un. Theod. eod. (9, 18.) Vid. etiam Leonis nouella LXVI.

EXPLICIT TITVLVS [1] DE PLAGIARIIS [2]. INCIPIT [3] DE [4] MATHEMATICIS ET MANICHAEIS [5].

TITVLVS DECIMVS QVINTVS [6].

Ex. L. [7]. MOYSES DICIT:

Non inueniatur in te [8], qui lustret filium tuum 1
aut filiam tuam, nec [9] diuinus, apud quem sortes
tollas [10]: nec consentias [11] uenenariis [12] impostoribus [13], qui dicunt [14], quid conceptum [15] habeat [16] mulier [17], quoniam fabulae seductoriae sunt. Nec intendas prodigia, nec interroges mortuos.

Non [18] inueniatur in te augurator [19], nec [20] 2
inspector auium. nec maleficus, aut incantator, nec Pitonem [21] habens [22] in uentrem [23], nec aruspex, nec [24] interrogator mortuorum, nec portenta inspiciens [25].

---

1) titulus Vind. et Vere. omittunt. 2) de plagiariis a Seal. abest. 3) incipit Vr. Seal. 4) de omnibus Vere. omnibus quae antecedunt. omissis. 5) et manichaeis Vind. omittit. maleficis excidisse suspicatur Voetius pag. 44. prouter rubricam capitis 3. n. 1. et Cod. Just. IX. 18. 6) Haec ab omnibus codd. absunt. 7) omnia Vind. 8) in te Vind. omittit. 9) ne Vind. 10) to ac Pith. 11) consentiat Pith. 12) venenariis Vere. venenariis Seal. 13) impostoribus Vind. 14) qui dicunt qui dicunt (sic) Vat. 15) qui concoeptum Vind. conseptum Seal. sec. Haen. 16) habet Vind. Vere. 17) Sic et Pith. mulieri omnes cett. 18) nec Seal. 19) augurator Vere. In Vat. primum fuisse videtur augurator, tum correctoris manu factum augurator. 20) ne Vat. 21) pythonem Vat. 22) habentem Seal. 23) in ventrem Vind. omittit. 24) nec Vere. omittit. 25) inspicies Vere.

Cap. 2: Extat Exod. XVII. ubi se habent
10 .. 14. sed omne aliter ac

3 Omnia namque ista a domino deo tuo damnata [26] sunt, et qui [27] fecerit haec. Propter [28] has enim [29] abominationes [30] deus eradicauit [31] Chaldaeos [32] a facie sua [33].

4 Tu autem perfectus eris ante dominum deum tuum:

5 Gentes enim istae [34], quas tu possidebis [35], auguria et sortes et diuinationes [36] audiebant.

KAP. II. [1] VLPIANVS LIB. VII. [2] DE OFFICIO PROCONSVLIS, SVB TITVLO [3] DE MATHEMATICIS ET VATICINATORIBVS.

1 Praeterea [4] interdictum [5] est mathematicorum callida [6] impostura, et obstinata [7] persuasione [8]. Nec [9] hodie primum interdici eis [10] placuit, sed uetus [11] haec prohibitio est [12]. Denique extat [13]

---

26) dampnata Vind. 27) quid Verc. 28) pro Vind. 29) enim Verc. omittit. 30) obominationes Verc. 31) denses abdicant Vind. Verc. 32) chaldeos Vind. Verc. caldeos Scal. sec. Haen. 33) ad faciem tuam Vind. 34) iste Vind. 35) possides Pith. Vind. 36) deuinationes Scal. sec. Haen.

1) cxvi Vind. cxx Verc. 2) Haec Vind. et Verc. omittunt. 3) Et haec a Verc. prorsus absunt. TITVLI Vind. 4) preterea Vind. 5) Sic Vind. et Verc. interdictos ed. Pith. interdictis Scal. interdicta cj. Pith. Scal. et Cuiacius. 6) callidam Vind. callida mathematicorum Scal. 7) Sic Verc. obstinacitate Pith. opinatam, corr. obstinatam, Vind. obstinacitatis cj. Bynkershoek obss. VI, 5. obstinata aetate cj. Vryhoff obss. p. 122. obstinata hac aetate D'Orleans ad Tacitum p. 229. ex obstinacitate cj. Io. Canneg. h. l. 8) persuasio Pith. persuasionem Vind. 9) quo Vind. 10) interdicte his Vind. interdicit eis Verc. 11) seductus Vind. seductos Verc. 12) hec Vind. 13) exstat Pith.

Kap. II. §. 1. uetus prohibitio] cfr. Iustus Lipsius, in excursu ad Taciti annal. II, 32. Valerius Maximus, lib. I. cap. 3. Dionis Cassii histor. lib. XLIX. cap. 43.

senatusconsultum [14] Pomponio [15] et Rufo Conss. [p. Chr. 17] factum, quo cauetur, ut [16] mathematicis, Chaldaeis [17], ariolis et ceteris, qui similem [18] quaestum [19] fecerunt [20], aqua et igni interdicatur, omniaque bona eorum publicentur: et si [21] externarum [22] gentium quis [23] id fecerit [24], ut in eum animaduertatur.

Sed fuit quaesitum [25], utrum scientia [26] huius- 2
modi hominum puniatur, an exercitio, et profes-

14) KAP. CXVII inserit Vind. KP. CXXI Verc., rubrica usque ad MATHE producta. 15) pomponi Vind. A Verc. uerba pomponio ... conss. absunt. 16) cauetur et Vind. 17) chaldeis Vind. Verc. caldeis Scal. sec. Haen. 18) simile cj. H. Canneg. p. 295. cfr. nota sequens. 19) incertum omnes codd. artem cj. Pith. et Cuiacius. incertorum artem cj. Iac. Gothofr. ad c. 7. Theod. de paganis (16, 10.). huic artem cj. D'Orleans ad Tacitum l. c. in urbe artem cj. Io. Canneg. incentum cj. Nerius anal. II, 18. probante Roeuero p. 147. simile incestum postea cj. Cuiacius. cestum, uel quaestum cj. Lipsius ad Tacit. annal. II, 32. incerti quaestum cj. Iac. Gothofr. l. c. interitum uel simile minus certum cj. Forster obss. I, 18. Omnia pro glossemate uerbi ceteris habe- Barthius aduersar. XXV, 14 in fine. 20) fecerint cj. Schulting. 21) sic omnes codd. si cj. Scal. Schultingius aliique. sit cj. Cuiacius (?). si sit cj. D'Orleans l. c. 22) eternus Pith. externas Vind. externus Verc. ceterarum cj. Scal. sec. Roeuer., et Nerius anal. II', 8. externae gentis cj. Vonck p. 45. e terris cj. D'Orleans l. c. eterna cj. Cuiacius (?). 23) qui si omnes codd. praeter Scal., qui omittit si. quis cj. Cuiacius (?), Nerius, Vonck ll. cc. 24) fecerint Vind. Verc. 25) quesitum Vind. quesito Verc. 26) scientiam huiusmodi Vind.

senatusconsultum] cfr. Tacitus, annalium lib. II. cap. 32. Dio Cassius lib. LVII. cap. 15.

Pomponio et Rufo] uel Tauro et Libone [p. Chr. 16], ut Tacitus et Cassius ll. cc. referunt.

mathematicis, Chaldaeis] cfr. Gellius I, 9. Ammianus Marcellinus, lib. XXIII. cap. 6.

si externarum etc.] Simil. Dio Cassius l. c. de Tiberio: τοὺς μὲν ξένους ἐθανάτωσε.

animaduertatur] cfr. Schultingius ad Paul. I, 21. §. 16.

§. 2.] Simil. Paulus, Sentent.

sio [27]. (Et) [28] quidem apud ueteres dicebatur [29], professionem eorum, non notitiam, esse prohibitam. Postea uariatum [30]; nec [31] dissimulandum est [32], nonnunquam inrepsisse [33] in usum, ut etiam profiterentur, et publice se praeberent [34]. Quod quidem [35] magis per contumaciam, et temeritatem eorum factum est, qui uisi [36] erant uel consulere [37], uel exercere, quam quod [38] fuerat [39] permissum.

3 Saepissime denique interdictum est fere ab omnibus [40] principibus, ne quis omnino huiusmodi ineptiis [41] se immisceret [42], et uarie puniti [43] sunt hi, qui id [44] exercuerint [45], pro mensura [46]

---

27) professione ed. Geneu. 28) et omnes codd. omittunt: addidit Pith. ex coniectura Oiselii. 29) apud te redicebatur Vind. 30) uarietur Vind. uaritur Verc. 31) Sic cj. Oiselius apud Pith., et Cuiacius. nam omnes codd. nam non cj. H. Canneg. p. 299. non enim cj. Io. Canneg. Codicum scripturam defendit Nerius analect. II, 8. uide etiam not. seq. 32) non est cj. Pith. 33) in rebus si se Vind. Verc. 34) reprehenderent Pith. repreberent Vind. repberent Verc. responderent cj. Pith. repraesentarent cj. Struchtmeyer animadu. p. 85. proponerent Salmas. ad Lamprid. Alex. Seuer. c. 27. H. Canneg. p. 299. 35) quod siquidem Vind. Verc. 36) ausi cj. Pith. nisi cj. Nerius l. c. Pro codicum scriptura recte certat Salmasius l. c. et ad Capitolini Verum c. 9. 37) consulere ... saepissime a Vind. abest. 38) qui omnes codd. quod cj. Pith. cui eorum cj. Nerius l. c. 39) fuerant Pith. fuerit cj. Pith. et Salmas. l. c. 40) hominibus Scal. 41) in neptiis Verc. 42) immiscerent Scal. emmiscerent Scal. sec. Haen. inicerent Vind. inmiserent Verc. 43) poniti Verc. 44) id quid, omisso hi qui, Vind. 45) exercuerunt Pith. 46) mensuram Vind.

V, 21. §. 4. cfr. Idem, V, 23. §. 18. Valentinianus et Valens, const. 8. de Maleficis et mathemat. (9, 18.)

inrepsisse etc.] Plinius, natur. histor. lib. XXX. cap. 1 .. 3. Philostratus de uita Apollonii Tyanensis lib. IV. cap. 35.

profiterentur] cfr. Suetonius, Aug. c. 94. fin. c. 97. Lampridius, Alex. Seuer. c. 27.

§. 3. ineptiis] cfr. Schul-

scilicet [47] consultationis. Nam qui de [48] principis salute [49], capite puniti sunt, uel qua [50] alia poena grauiore [51] adfecti; enimuero [52] si qui de [53] sua suorumque [54], leuius. Inter hos habentur [55] etiam [56] uaticinatores [57]: (sed) [58] hi [59] quoque plectendi sunt, quoniam nonnunquam [60] contra publicam quietem imperiumque populi romani improbandas [61] artes exercent.

Extat [62] denique [63] decretum [64] diui Pii [65] ad 4 Pacatum [66], legatum prouinciae lugdunensis [67],

---

47) scilicet et Pith. Vind. sceleris et cj. Freherus, parerg. I, 9. Lipsius ad Taciti annal. II, 32 excurs. G., et ed. Paris. a. 1689. sceleris et illicitae cj. D'Orleans ad Tacit. p. 229. scilicet et modo cj. Delrio disquis. mag. lib. V. app. 1. scilicet et conditione cj. H. Canneg. p. 301. 48) quidem Vind. Verc. 49) solute Vind. Verc. 50) qui Vind. 51) grauiore poena ed. Pith. 52) adfectiens uero Vind. 53) si quidem omnes codd. si qui sint cj. Roeuerus cap. 3. 54) Sic cj. Iac. Gothofredus ad const. 6 Theod. de Maleficis (9, 18.). suasorumque Pith. suasorum qua Scal. sec. Haen. uariorumque Vind. suarorumque Verc. suasorum professio quae ed. Heidelb. suasores qui cj. Roeuerus l. c. suasores quoque cj. Bondam specim. animaduers. c. 4. suasores plerumque cj. Struchtmeyer animaduers. p. 85. 55) habenter Verc. 56) Sic cj. Schultingius. quam omnes codd. cirqui (pro circi) cj. H. Canneg. p. 304. 57) beaticinatores, corr. baticinatores Verc. A Vind. uerba uaticinatores ... nonnunquam absunt. 58) sed uterque codex omittit. 59) hii Pith. 60) non umquam Verc. 61) inprobandas Vind. 62) exstat Vind. 63) enimque Verc. 64) digestus Vind. decertum Verc. 65) KAP. CXVIII, omisso diui Pii, Vind. KP. CXXII. DIVI PII Verc. 66) PACTVM Vind. Verc. 67) LVGVDINENSIS Verc., hactenus rubrica producta.

tingius ad Cod. Gregor. lib. XIX. tit. 4, uerb. inanissima. (kap. III. §. 1. h. t.) Acta Ap. XIX, 19.

qui de principis etc.] Simil. Paulus, Sentent. V, 21. §. 3. Tertullianus, in apologetico cap. 35, pag. 364 ed. Hauerkamp. Iulius Firmicus, matheseos lib. II. cap. ult. Sozomenus, histor. eccles. lib. VI. cap. 35. cfr. Desiderius Heraldus, ad Tertullian. Apologet. l. c. p. 141.

cuius rescripti [68] uerba quia multa sunt, de fine eius [69] ad locum [70] haec [71] pauca subieci [72].

5 Denique et [73] diuus [74] Marcus eum, qui motu Cassiano [75] uaticinatus erat, et multa quasi ex instinctu [76] deorum dixerat, in insulam [77] Syrum relegauit [78].

6 Et sane non debent impune [79] ferri huiusmodi homines, qui sub obtentu [80] et monitu [81] deorum quaedam uel enuntiant [82], uel iactant, uel scientes confingunt [83].

KP. III. GREGORIANVS LIBRO VII. [1] SVB TITVLO [2] DE MALEFICIS ET MANICHAEIS. Impp. [3] Maximia-

---

68) rescripto Vind. Verc. 69) legis cj. H. Cannegieterus pag. 19. Schultingius uerba decreti intercidisse putat. 70) hunc locum ed. Heidelb. cfr. nota sequens. Codicum scripturam defendit Pithoeus ad h. l. 71) hunc cj. Scal. 72) Sic Vind. et cj. Cuiacius. subiecit Pith. Verc. probante Schultingio, qui haec ipsi collectori, non Vlpiano tribuit. 73) et Scal., Vind. et Verc. omittunt. 74) dibus Verc. 75) cassianio betiginatus Vind. casianio beatiginatus Verc. 76) extinctu Pith. Vind. extinctum Verc. Scal. ex instinctu cj. Scal. et receperunt ed. Heidelb. Leew. Schulting. 77) insula Pith. 78) religauit Vind. Verc. 79) inpunem Vind. inpuni Verc. 80) obtentum Vind. Verc. 81) monitum Vind. 82) renuntiant Pith. 83) Sic cj. Scal. eos fingunt omnes codd. deos fingunt cj. Bynkersh. obss. VI, 5, et ed. Par. a. 1586 in marg. Vulgatam defendit H. Canneg. p. 209.

1) KAP. CXVIIII, ceteris omissis, Vind. GREGORIANVS LIB. VI. KP. CXXIII. Verc. LIB. VIIII. cj. Schulting. 2) Haec iterum Vind. omittit: in Pith. et Verc. post MANICHAEIS leguntur. 3) comp. Pith. imperatoribus Vind. IMP. Verc.

§. 4. ad locum] cfr. Inscriptio const. 3. Theod. de postulando (2, 10) et Nouellae Maioriani de episcopali iudicio (4, 9.)

§. 5. motu Cassiano.] cfr. Paulus in const. 8. Ad leg. Iul. maiestatis (9, 8.) Capitolinus in M. Antonino c. 15 et in Vero c. 8. Vulcatius Gallicanus, in Auidio Cassio. Tertullianus, apologet. c. 35. p. 300 ed. Hauercamp.

Kap. III.] Huius constitutionis mentio fit in commentario Pseudo-Ambrosiano in epistolam ad Timoth. II cap. 3, inter opera S.

nus [4] Diocletianus et [5] Maximinus [6] Nobilissimi [7] A. A. A. [8] Iuliano proconsuli [9] Africae [10].

Otia [11] maxima [12] interdum homines incommodioris [13] conditionis [14] naturae humanae [15] modum [16] excedere hortantur [17], et quaedam genera inanissima [18] ac [19] turpissima doctrinae superstitioni [20] inducere suadent, ut [21] sui erroris arbi- 1

---

4) Maximus Pith. M. Baronius. 5) DIODETIANVS ET Verc., hactenus rubrica producta. 6) maximianus Pith. maximus Verc. 7) nobillissimi Verc. 8) A. A. Pith. 9) proconsule Scal. sec. Haen. 10) affrice Vind. Verc. 11) etiam Verc. africa lotia Scal. 12) maxime, deleto interdum, cj. Bilderdyk in epistola de h. l. 13) in communionem omnes codd. communiorem cj. Pith. communionem ed. Geneu. ex communione cj. H. Canneg. p. 317. spem cj. Bilderdyk. 14) condicionis Cuiacius. 15) hominum Pith. naturae hominum delet Bilderdyk. 16) modo Vind. Totum uerbum delet Bilderdyk. 17) ortantur Verc. 18) immanissima Scal. item cj. Pith. et Baronius. 19) hac Verc. 20) superstitionis omnes codd.: quod omnino deleri posse, censet Bilderdyk. superstitiosae cj. Vouck p. 46. superstitioni suae cj. H. Canneg. p. 319. doctrinae et superstitionis cj. Roeuer. cap. XII. 21) et Verc. ut ad (uel infra ad alios) cj. H. Canneg. p. 320.

Ambrosii Paris. 1614. Tom. II. col. 597, his uerbis: "Cum (Manichaeos) Diocletianus Imp. constitutione sua designet, dicens sordidam hanc et impuram haeresin, quae nuper egressa est de Perside." Praeterea ediderunt atque illustrauerunt eam Baronius in annalibus ad a. 287; Bynkershoekius in diss. de cultu religionis peregrinae apud ueteres Romanos (inter Opuscula tom. II. 1729. pag. 207 sqq.) Dominicus Carlinius in diss. apologetica ad calcem libri de pace Constantiae, Veronae 1763. 4°. pag. 277 sqq.; Bilderdykius denique singulari libello, Rotterod. 1808. 1829. Partem edidit Cotelerius, in monumentis ecclesiae Graecae Tom. I. col. 779. cfr. etiam Iac. Gothofredus ad const. 40. Theod. de Haereticis (16, 5.)

§. 1. inanissima] Simil. kap. II. §. 3. uerb. ineptiis. Plinius, natural. histor. XXII, 9. XXVI, 9. XXVII, 35. XXVIII, 25. XXX, 1. 2.

trio [22] pertrahere et alios multos uideantur, Iuliane karissime.

2 Sed dii [23] inmortales [24] prouidentia [25] sua ordinare [26] et disponere [27] dignati [28] sunt, quae bona et uera sunt, ut [29] multorum et bonorum et [30] egregiorum uirorum, et sapientissimorum [31] consilio et tractatu [32] inlibata [32a] probarentur, et statuerentur [33]: quibus nec obuiam [34] ire, nec resistere fas est, neque reprehendi a noua uetus religio debet [35]. Maximi enim criminis est [36], retractare [37] quae semel ab antiquis [38] statuta [39] et [40] definita, suum [41] statum et [42] cursum [43] tenent ac [44] possident [45].

3 Vnde [46] pertinaciam prauae mentis nequissimorum hominum punire ingens [47] nobis studium est:

---

22) arbytrio Vind. arbitria cj. H. Canneg. l. c. 23) redde Vind. Verc. 24) immortales Pith. 25) prudentia Scal. 26) ornare Pith. Vind. 27) et Vind. omittit. et disponere pro glossemate habet Bilderd. 28) dignitati Vind. 29) et omnes codd. ut cj. Cuiacius, Schult. et Bilderd. 30) et Vind. et Verc. omittunt. 31) et sapientissimorum delet Bilderd. 32) ut tradita cj. Bilderd. 32a) in inlibata Vind. Verbum delet Bilderd. 33) statuarentur Verc. 34) ouia Verc. 35) deberet ed. Pith. debere Scal. Vind. Verc. debet cj. Pith. et Schult. 36) esset cj. Bilderdyk. 37) sed tractare Pith. 38) antiquitus Baronius. antiquitate cj. Bilderdyk. 39) tractata Pith.: quod delet Bilderdyk. 40) et pariter delet Bilderd. 41) Sic cj. Pith. et Cuiacius. sunt omnes codd. 42) enim et ed. Heidelb. 43) crusum Verc. Scal. cursum suum cj. Scal. 44) hac Vind. Verc. 45) ac possident rursus pro glossemate habet Bilderd. 46) unde et Baronius. 47) ingens enim Verc., sed enim postea deletum est.

§. 2. Maximi enim etc.] cfr. Seruius ad Virgil. Aeneid. lib. VIII. uers. 187: "Cautum fuerat et apud Athenienses et apud Romanos, ne quis nouas introduceret religiones: unde et Socrates damnatus est, et Chaldaei et Iudaei sunt Vrbe depulsi." Iac. Gothofredus ad const. un. Theod. de Longa Consuetudine (5, 12.)

[48], qui nouellas et inauditas [49] sectas [50]
[51] religionibus opponunt, ut [53] pro [54]
suo prauo [56] excludunt [57], quae diui-
ssa [59] sunt quondam [60] nobis [61].
ollertia [62] tua serenitati nostrae re- 4
[63] audimus [64] nuperrime [65] uel-
ata [67] prodigia in hunc mundum
duersaria nobis gente progressa uel
, et multa facinora ibi [70] committere [71],
namque quietos turbare, nec non et [73]
ibus maxima detrimenta inserere [74]: et ue-
dum est, ne forte, ut fieri adsolet [75], acce-

48) hic enim sunt cj. H. Canneg. p. 323. 49) et inauditas delet Bilderdyk. 50) rectas Verc. 51) de terroribus Pith. deterioribus cj. Pith. et Cuiac. ueterioribus cj. Cuiacius in marg. ed. a. 1586, Schultingius aliique. 52) obponunt Pith. opponunt. KP. CXXIIII. IDEM Verc. 53) ut delet Bilderdyk. et cj. H. Canneg. l. c. et Bondam animadu. cap. 1. 54) per Verc. 55) arbytrio Vind. 56) suo prauum Pith. scita proauum cj. H. Canneg. l. c. prauum delet Bilderd. 57) Sic cj. H. Canneg. aliique. excludant omnes codd. praeter Scal. sec. Haen. 58) diuinitas Scal. 59) constituta cj. H. Canneg. 60) Sic cj. Cuiacius. quoniam omnes codd. quos etiam cj. H. Canneg. moliuntur cj. Bondam l. c. 61) nouimus cj. H. Canneg. nociuos, uel etiam nouis cj. Vonck. p. 47. noua cj. Bondam. Totum uerbum eiecit Bilderd. nobis. Quoniam, uerbis transpositis, cj. Bynkersh. p. 217. 62) solertia Pith. 63) manicheos Vind. manicheus Verc. et Scal. manichreis Scal. sec. Roeuer. manichaeos esse cj. H. Canneg. et manichaeos cj. Bondam l. c. 64) audiuimus Pith. 65) eos nuperrime omnes codd. quoque nuper inde cj. H. Canneg. eos eiecit Bilderd. 66) uelut Pith. 67) inopinata delet Bilderd. 68) perfida (persida?) Verc. 69) horta Vind. uel orta esse et delet Bilderd. 70) ubique cj. H. Canneg. et Bilderd. 71) committeret Verc. 72) populus Vind. populs Verc. 73) et omittit Baronius. 74) inferre cj. Pith. ingerere cj. Schulting. ad Cod. Greg. h. t. Codicum scripturam recte defendit Bynkershoek. p. 219. 75) asolent Vind. assolet Verc.

denti [76] tempore [77] conentur [78] (per) [79] execrandas [80] consuetudines [81] et scaeuas [82] leges Persarum [83], innocentioris [84] naturae homines, romanam gentem [85] modestam atque [86] tranquillam, et uniuersum orbem nostrum [87] ueluti uenenis suis [88] maliuolis [89] inficere [90].

Et [91] quia omnia, quae pandit prudentia [92] tua in relatione [93] religionis illorum, genera maleficiorum statuunt [94] euidentissimorum [95], (atque)

---

76) accendenti Pith. Verc. accendente uel accedente Scal. accedente Baronius. 77) ut ... tempore delet Bilderd. 78) conueniatur Vind. conuentur Verc. 79) per ab omnibus codd. abest: cj. Pithoeus sec. ed. Paris. a. 1689. 80) et grande Vind. et grandes Verc. 81) consuetudinem Vind. 82) istebas Pith. seuas Vind. is sceuas Verc. scaeuas cj. Vonck. p. 49. incestas cj. Pith. sec. ed. a. 1689. et Barth. aduersar. XXIV, 20. istas has Baron. pristinas ed. Heidelb. exteras cj. Bilderd. detestabiles H. Canneg. infestas Alteserra sec. H. Canneg. inficetas Io. Canneg. h. l. Histaspeas cj. Franc. Pith. sec. Cuiacium. Thyesteas cj. Voss. ad Catull. p. 315. Aegystheas, siue bestias cj. Bynkersh. p. 219. 83) Persarum delet Bilderd. 84) innocentiores Vind. in nocentioris cj. Bilderd. in innocentioris cj. Idem et H. Canneg. inducere et innocentioris cj. Roeuer. cap. XII. 85) romana gente Pith. et romanam gentem cj. H. Canneg. p. 327. romanum, gentem ... tranquillam quasi haec glossema essent, cj. Bilderd. 86) adque Scal. sec. Haen. 87) uniuersam urbem nostram Vind. urbem, corr. orbem etiam Scal. habet. 88) Sic cj. Pith. uenenis de suis omnes codd. de uenenis suis cj. Roeuer l. c. uenena de suis cj. Barth. aduersar. XXIV, 20. 89) malibolis Verc. malis ouis cj. Barth. l. c. 90) Sic cj. Cuiacius aliique. infigere omnes codd. defigere cj. Pith. sec. ed. a. 1689, quod improbat Schultingius. 91) haec Vind. 92) prudentiam tuam Verc. 93) relationem Pith. Vind. Bilderdykius interpreti tribuit uerba in relatione, et: genera maleficiorum. 94) statutis Pith. statutum Vind. statuti Verc. statuimus cj. H. Canneg. p. 329. satis cj. Vonck p. 51. 95) euidentissimis Scal. euidentissime cj. Bilderd.

exquisita [96] et adinuenta [97] commenta [98]: ideo [99] aerumnas [100] atque [101] poenas debitas et condignas illis [2] statuimus.

Iubemus namque auctores quidem ac [3] prin- 6
cipes una cum abominandis scripturis [4] eorum seue-
riori poenae [5] subici [6], ita ut [7] flammeis ignibus
exurantur: consentaneos [8] uero, et usque adeo [9]
contentiosos [10] capite puniri praecipimus, et eorum
bona [11] fisco nostro uindicari sancimus.

Si qui [12] sane etiam [13] honorati, aut cuiuslibet 7
dignitatis, uel maioris, personae [14] ad hanc [15] inauditam
et turpem, atque [16] per omnia infamem sectam [17],

---

96) acquisita Vind. adquisita Verc. in quo uerbum atque latere uidetur, quod omnes codices omittunt. sunt exquisita cj. Bondam. 97) inuenta Vind. astu inuenta cj. H.Canneg. l. c. adinuentis cj. Roeuer. cap. XII, et Bondam. A Bilderdykio pro interpretamento habentur uerba: et adinuenta. 98) comperimus cj. Bilderdyk. 99) adeo Baronius. 100) eorum maenas Pith. erumnas Vind. Verc. eorum manes cj. Cuiacius. eorum machinas ed. Heidelb. eorum minas Baronius. eorum naeuis cj. Bondam. ea remouemus cj. H. Canneg. p. 329. non romanas cj. Vonck l. c. commeritas cj. Struchtmeyer p. 85. coercitiones cj. Bilderdyk. 101) adque Vind. at cj. Vonck l. c. poenas aeque, uerbis transpositis, cj. Bondam. 2) Sic ed. Geneu. et Schult. illi Pith. Verc. illas Vind. 3) hac Vind. ad, corr. ac, Scal. 4) una cum abominandis scripturis librarii culpa huc aberrasse suspicatur Bilderdyk. 5) poena Vind. Scal. sec. Haen. pena Verc. 6) subiici Pith. 7) aut, omisso ita, Verc. 8) consentaneus Verc. consectantes Baronius. consectarios cj. Bilderdyk. 9) Sic cj. Pith. et Cuiacius. ad eos omnes codd. 10) et usque adeo contentiosos delet Bilderdyk. 11) nomina Vind. 12) quis Scal. Vind. Verc. 13) etiam pro glossemate habet Bilderd. 14) personam Vind. aut . . . personae delet Bilderdyk. 15) huc Vind. Scal. hunc Verc. 16) adque Scal. sec. Haen. et cj. Pith. 17) secutam Vind. Scal.

§. 6.] Simil. Paulus, Sentent. V, 23. §. 17. 18.

uel ad doctrinam Persarum [18] se transtulerint [19], eorum patrimonia [20] fisco nostro adsociari [21] facies [22]; ipsos [23] quoque foenensibus [24], uel proconensibus [25] metallis dari.

8 Vt [26] igitur stirpitus [27] amputari mala [28] haec [29] nequitia [30] de saeculo [31] beatissimo nostro possit [32], deuotio tua iussis ac [33] statutis [34] tranquillitatis nostrae maturius obsecundare [35] (festi-

---

18) uel ad doctrinam Persarum delet Bilderdyk. 19) transtulerunt Pith. Vind. 20) bona Baronius. 21) associari Verc. 22) facias Vind. 23) ipsi Vind. ipso Verc. ipsosque, omisso quoque, Baronius. 24) forensibus omnes codd. focensibus Scal. et cj. Bynkersh. p. 222. elaphonensibus cj. Pith., propter locum Plinii. fonensibus ed. Paris. a. 1586 in marg., et S. Petitus Obss. II, 10. fennensibus siue phaenensibus cj. Schultingius, propter Theodoretum ceterosque infra laudatos. 25) pconensibus Verc. proconnensibus cj. Pith. et Schult. 26) uti Scal. 27) strepitus Scal. sec. Pugg. Totum uerbum delet Bilderdyk. 28) Sic cj. Vryhoff obss. p. 184, et Bondam specim. cap. 1. malis Pith. Vind. mali Verc. radix cj. Pith. messis cj. Cuiacius. talis ed. Paris. a. 1586 in marg. magis ed. Heidelb. immanis cj. H. Canneg. p. 331. inanis cj. Struchtmeyer p. 86. magica cj. Bondam uar. lect. 11. 29) et Baronius. 30) nequitiae Pith. nequissi Vind. 31) de hoc seculo Vind. de seculo Scal. 32) possint Baronius. 33) hac Vind. Verc. 34) statis Verc. ac statutis delet Bilderdyk. 35) ob secundari Vind. obsecundato cj. Bynkersh. et Bondam specim. c. 1.

§. 7. Foenensibus uel Proconensibus] cfr. Vlpianus, fr. 8. §. 4. de Poenis (48, 19.) Iustinianus, nouella XXII. Plinius, natural. histor. lib. V. cap. ult. ibique Harduinus. Theodoretus, hist. eccles. lib. IV. cap. 16. 22. Athanasius, epist. ad solitar. uit. agent. p. 850 ed. Colon. 1686. Epiphanius, aduers. haeres lib. II. p. 719 ed. Paris. 1622. Eusebius, in onomastico, uoce *Δαιδὰν*. Relandi Palaestina p. 951. 952.

§. 8. mala nequitia] Simil. Theodos. et Valent., const. 5 de Hereticis (1, 5): "ad imam usque scelerum nequitiam peruenerunt Manichaei."

net.) [36] Dat. pridie Kal. Aprilis, Alexandriae. [37] [p. Chr. 287?]

EXPLICIT TITVLVS DE MATHEMATICIS, MALEFICIS ET MANICHAEIS. [1] INCIPIT [2] DE LEGITIMA SVCCESSIONE [3].

TITVLVS SEXTVS DECIMVS [4].

KP. I. [5] SCRIPTVRA DIVINA SIC DICIT:

Filiae Salfadae [6] adstantes ante Moysen [7] et Eleazarum [8] sacerdotes et principes, atque omnem [9] senatum filiorum Israel [10] in foribus tabernaculi testimonii, dixerunt: 1

Pater noster mortuus est: et filii non fuerunt ei, sed filiae. 2

Et ideo non deleatur nomen patris nostri de medio tribus suae [11]. Non est ei masculus. Date nobis possessionem in medio fratrum patris nostri. 3

Et obtulit [12] Moyses petitionem [13] earum coram deo [14]. 4

---

36) Hoc ex coniectura addidit Pithoeus. procurabit ed. Heidelb. studebit, uel studeat cj. Bilderdyk. 37) Subscriptionem omittit Verc. Alexandriae etiam a Vind. abest.

1) EXPLICIT DE MATHEMATICIS, ceteris omissis, Vind. A Verc. haec omnia absunt. 2) INCIPIT TITVLVS XVI. Scal. KP. CXXV. ITEM Verc. 3) DE LEGITIMAS ACTIONES Vind. DE LEGITIMA ACTIONE Verc. 4) Haec ab omnibus codd. absunt. 5) CXX. Vind. 6) salpha.d. Vind. salpadae Verc. 7) moysem Pith. moyse Verc. 8) eleanarum Vind. 9) sacerdotem et principem omnemque Pith. 10) isrhl Vind. 11) de media tribu sua Vind. 12) optulit Verc. 13) petitiones Verc. 14) domino deo, omisso coram, Pith. Verc.

Kap. I.] Extat Numerorum cap. XXVII, uers. 2 ... 8. 11.

5 Et locutus est Dominus Moysi [15] dicens:

6 Recte filiae Salphadae [16] locutae sunt: et ideo dabitis eis possessionem hereditatis in medio fratrum patris earum.

7 Et dices [17] haec filiis Israel [18]: Homo si decesserit, et [19] filios [20] non habuerit,

8 Dabitis hereditatem proximo eorum de tribu eius: et possidebit omnia eius. Et haec erit filiis Israel [21] iustificatio iudiciorum, secundum [22] quae constituit Dominus Moysi.

KP. II. [1]). GAIVS INSTITVTIONVM LIBRO III. [2] LEGITIMAS SIC ORDINAT [3] SVCCESSIONES:

1 Intestatorum [4] hereditates lege [5] duodecim tabularum primum ad suos heredes pertinent.

2 Sui [6] autem heredes existimantur [7] liberi, qui in potestate morientis fuerunt, ueluti filius filiaue [8],

---

15) moysen Vind. moyses Verc. 16) salpadae Pith. Verc. salphad Vind. 17) dicimus Pith. dicis Verc. 18) isrhl Vind. 19) et omittit Vind. 20) filium Vind. filius Verc. 21) isrhl Vind. 22) sicut, omisso quae, Vind.

1) LIBER INSTITVTIONVM. KAP. CXXI. Vind. LIBRO TERTIO INSTITVTIONV KP. CXXVI. DE SVCCESSIONE INTER FRS Verc. 2) II. cj. Pith. Quae sequuntur, una cum uerbo Intestatorum omittit Verc. 3) ordinata Vind. 4) statutorum Scal. intestatorum autem Instt. 5) ex lege Instt. 6) Si Scal. Verc. 7) extimantur Verc. existimantur, ut supra diximus Institt. 8) filia uel Pith. Vind. filiaue uel Verc. filia sed Scal.

Kap. II.] Haec nunc leguntur apud Gaium, institt. lib. III. §. 1 ... 17, sed usque ad §. 5. med. ex nostro praesertim loco restituta sunt.

§. 1.] Simil. §. 1. Institt. de Hereditatibus quae ab intest. (3, 1.) Gaius Visigoth. lib. II. tit. 8. pr. Vlpianus, fragm. tit. XXVI. §. 1.

§. 2.] Haec repetuntur §. 2. Instt. l. c., ubi tamen aliunde nonnulla addita sunt. Simil. Gaius Visigoth. l. c. Vlpianus fragm. l. c. et XXII. §. 14. Gaius institt. II. §. 156.

nepos [9] neptisue (ex filio) [10], pronepos proneptisue [11] ex nepote [12] filio nato prognatus [13] prognataue. Nec interest, (utrum) [14] naturales (sint) [15] liberi, an adoptiui [16]. Ita demum tamen nepos neptisue [17] et [18] pronepos proneptisue [19] suorum heredum numero sunt, si praecedens [20] persona desierit (in potestate parentis esse, siue morte id acciderit) [21] siue alia ratione [22], ueluti emancipatione [23]. Nam [24] si per id [25] tempus, quo quis moritur [26], filius in potestate eius sit [27], nepos [28] ex eo suus heres esse non [29] potest [30]. Idem et in ceteris [31] deinceps liberorum personis dictum intellegimus.

Vxor quoque, quae in manu eius [32] est [33], 3

---

9) nepus Verc. 10) Sic Instt. A nostris codd. ex filio abest: immo etiam neptisue pronepos abest a Vind. 11) et pronepos pronepotesue Scal., omnibus quae sequuntur, usque ad uerbum proneptisue omissis. proneptus proneptisue Verc. 12) ex nepote uel Vind. nepote ex Inst. 13) natu prognatos Verc. 14) Sic Instt. interesse, omisso utrum, omnes codd. 15) sint ex Instt. adscripsimus. 16) Hic multa ex nouo iure adduntur in Instt. 17) nepus neptimue Verc. 18) et abest ab Institt. 19) pronepotes proneptesue Vind. pronepus pronepteue Verc. 20) precedens Vind. Scal. 21) Haec omnes codd. omittunt: adsunt in Institt. 22) rationem Vind. 23) emancipationem Vind. 24) nec, corr. nam, Scal. sec. Pugg. cfr. nota 37. 25) Sic Instt. idem omnes codd. 26) Sic Instt. sec. Hal. quisque morietur Pith. Verc. quisque moriatur Verc. quis moreretur Instt. sec. Cuiac. et Bien. 27) sint Vind. Verc. 28) nepus Verc. 29) non omittit Vind. 30) KAP. CXXII. inserit Vind. KP. CXXVII. Verc., rubrica ad CETERIS usque producta. 31) ceteri Vind. 32) eius Göschenius omisit. uiri cj. Ferd. de Retes Opusc. lib. I. c. 4. §. 10. an alicuius? 33) in manum eius uenit cj. H. Canneg. p. 339.

§. 3.] Simil. Gaius, Institt. I, 139. 159. III, 40. Vlpianus, fragm. XXII, 14. XXIII, 3. XXIX, 1. Gellius, lib. XVIII, cap. 6.

ei [34] sua heres est [35], quia filiae loco [36] est: item nurus, quae in filii manu est, nam [37] et haec neptis loco est [38]. Sed ita demum erit sua heres, si [39] filius, cuius in manu erit [40], cum [41] pater moritur [42], in potestate eius non sit [43]. Idemque [44] dicimus et de ea, quae in [45] nepotis manu [46] matrimonii [47] causa sit, quia [48] proneptis [49] loco est.

4 Postumi [50] quoque, qui [51] si uiuo parente nati essent, in potestate eius futuri [52] forent, sui [53] heredes sunt.

5 [54] Idem iuris est de his, quorum [55] nomine [56] ex lege Aelia [57] Sentia, uel ex senatusconsulto [58] post mortem [59] patris causa (probatur: nam et hi,

---

34) Sic cj. Pith., Cuiac. et de Retes. is Pith. in Verc. A Vind. uerbum abest; item omittunt H. Canneg. et Göschenius. iure suo cj. Bondam uar. lect. 12. 35) ualere et pro sua heres est Vind. 36) in loco Vind. locus Verc. 37) nec, corr. nam, Scal. sec. Haen. cfr. nota 24. 38) item ... loco est Vind. omittit. 39) si Vind. et Verc. omittunt. 40) eius Vind. Verc. Scal. 41) dum Pith. Vind. 42) morituri Vind. 43) sit KAP. CXXIII. Vind. sunt. KP. CXXVIII. Verc., rubrica atque ad alterum SIT producta. 44) Que Vind. 45) in omittit Vind. DE Verc. 46) manum Vind. 47) matrimoni, corr. matrimonii, Vind. 48) cause ita Vind. CAVSA SIT quae a Verc. Scal. 49) pronepotis Verc. Scal. sec. Haen. 50) posthumi Vind. 51) qui Vind. et Verc. omittunt. 52) futuris Vind. Verc. 53) sibi Vind. Verc. 54) KAP. CXXIV. Vind. 55) qui erroris cj. Cuiacius. qui eorum cj. Schulting. ad Gaium Visig. II, 8. qui iure cj. H. Canneg. p. 341. 56) Sic cj. Pith. Cuiac. Schult. cfr. etiam Gaius II, 142. nomina omnes codd. postliminii et cj. H. Canneg. p. 341. 57) helia Vind. 58) uel senatusconsultus Vind. uel ex senatusconsultus (s. senatusconsultum) Scal. 59) Inde ab hoc uerbo Gaii codex Veronensis etiamnunc superest.

matrimonii causa] cfr. Gaius, instt. I, 114. Gellius IV, 3.

§. 4.] Haec extant §. 2 fin. Instt. l. c. Simil. Gaius Visigoth. II, 8. pr. Vlpianus, fragm. XXII, 15.

§. 5.] Simil. Paulus, cap. III. h. t., §. 7. et 15. Gaius, Institt. I, 32. II, 142. 143.

uiuo patre causa) [60] probata, in potestate eius futuri essent.

(Quod) [61] etiam [62] de eo filio [63], qui ex prima 6
secundaue [64] mancipatione [65] post mortem patris manumittitur [66], intellegemus [67].

(Igitur) [68] cum filius [69] filiaue, et ex altero filio 7
nepotes [70] neptesue [71] extant [72], pariter ad hereditatem uocantur: nec qui gradu [73] proximior [74] est, ulteriorem [75] excludit. Aequum [76] enim uidebatur [77], nepotes neptesue [78] in patris sui locum portionemque succedere. Pari [79] ratione [80] et si nepos [81] neptisue [82] sit ex [83] filio, et ex nepote [84]

---

60) Haec ex cod. Veronensi suppleuimus. 61) quod omnes codd. omittunt: exhibet tamen codex Veronensis. idem cj. Scal. 62) Sic cod. Veron. et nostri codd. 63) de officio Vind. 64) Sic cod. Veron. secundaque nostri codd. 65) emancipatione Pith. Vind. emancipationem, corr. emancipatione, Scal. 66) manum mittitur Verc. 67) Sic cod. Veron. intelligimus Pith. intellegimus Verc. ille legitimus Vind. 68) Hoc ex cod. Veron. suppleui: abest tamen etiam a Iustiniani institutionibus. 69) filiis Verc. Scal. 70) nepote Vind. 71) nepteue Vind. ue nepte Verc. se Scal. 72) Sic cod. Ver. et Instt. sec. Bien. existent Pith. Verc. existente Vind. existunt Instt. sec. Hal. et Cuiac. 73) gradum Vind. Verc. 74) Sic cod. Ver. et Instt. propior Pith. proprium Vind. proprio Verc. 75) ulteriore Scal. sec. Haen. Verc. 76) excludit. Cum Vind. excludite. Cum Verc. excludit et quem Scal. 77) Sic cod. Veron. uidetur Pith. Verc. Instt. uidentur Vind. 78) nepotesue nepte Verc. 79) patri Scal. 80) rationem Vind. 81) nepus Verc. 82) neptisque cod. Veron. neptesue Verc. 83) et Verc. 84) nepote Scal. omittit.

§. 6.] Simil. Paulus l. c. §. 7. Instt. de Hered. quae ab intest. Vlpianus, fragm. XXIII, 3. (3, 1.) Simil. Gaius Visig. II, Gaius, Institt. I, 132. II, 141. 8. §. 2. Vlpianus, fragm. §. 7. 8.] Haec extant §. 6. XXVI, 2.

pronepos proneptisue [85], simul (omnes) [86] uocantur (ad hereditatem) [87].

8 Et quia [88] placebat, nepotes neptesue [89], item [90] pronepotes proneptesue in patris [91] sui locum succedere, conueniens esse uisum [92] est, non in capita, sed [93] in stirpes [94] hereditates [95] diuidi [96], (ita) [97] ut filius partem dimidiam [98] hereditatis ferat [99], (et) [100] ex altero filio duo pluresue nepotes alteram [101] dimidiam: item [2] si ex duobus filiis nepotes extent [3], et [4] ex altero filio unus forte, uel duo [5], ex altero tres aut quattuor [6], (ad unum aut ad duos dimidia pars pertineat, et ad tres aut quattuor) [7] altera [8] dimidia [9].

9 De agnatis [10]. Si nullus sit suorum here-

---

85) neptisue cod. Veron. 86) Haec solus cod. Veron. exhibet. 87) Haec item ex solo cod. Veron. suppleri poterant. 88) qua Vind. Verc. 89) nepotis nepote sua Vind. 90) KAP. CXXV. Item Vind. Require post capitulū CXXXmoIIIIo capitulū cū XXXū. KP. CXXVIIII. IDEM Verc. cfr. infra nota 102. 91) patri Verc. parentis cod. Ver. et Instt. 92) uisus Vind. Verc. A Pith. uerba esse uisum est absunt. 93) et Verc. 94) stirpem Pith. stirpe Vind. 95) hereditatem Vind. hereditatis Verc. Scal. 96) diuidit, corr. diuidi, Scal. 97) ita solus cod. Veron. exhibet. 98) Sic cod. Veron. et instt. dimidiam partem nostri codd. dimidiam item Scal. 99) Sic cod. Veron. fruat Pith. fuerat Vind. Verc. habeat Instt. 100) et nostri codd. omittunt. 101) aliam Vind. 2) KAP. CXXVI. Item Vind. A Verc. omnia, quae sequuntur, usque ad uerbum habuerint, in media §. 10, absunt: cuius lacunae causa ea, quae antea, nota 90, relata sunt, librarius scripsisse uidetur. 3) existant Vind. 4) et Pith. et Instt. omittunt. 5) duo Vind. et Scal. omittunt. 6) quatuor Pith. 7) Haec etiam a Pith. et Vind. absunt. 8) alteram Vind. et cj. Scal. 9) Sic cod. Veron. et Instt. dimidiam Pith. et Vind. 10) Haec a cod. Ver. et instt. absunt. agnatus Scal.

§. 9.] Simil. Gaius Visig. agnat. success. (3, 2.) Vlpia-
II, 8. §. 3. pr. Inst. de Legit. nus, fragm. XXVI. §. 1.

dum, tunc hereditas pertinet ex [11] eadem lege [12] duodecim tabularum ad agnatos.

Vocantur autem agnati, qui legitima cognatio- 10
ne [13] iuncti [14] sunt. Legitima autem cognatio haec est [15], quae per uirilis sexus [16] personas [17] coniungitur [18]: itaque [19] eodem patre nati [20] fratres agnati sibi [21] sunt, qui etiam [22] consanguinei uocantur; nec requiritur, an matrem eandem [23] habuerint [24]. Item [25] patruus fratris [26] filio, et inuicem is [27] illi agnatus est. Eodem [28] numero sunt fratres [29] patrueles [30] inter se [31], id est, qui ex duobus fratribus progenerati [32] sunt, quos plerique etiam consobrinos uocant [33]: qua ratione [34] scilicet etiam ad [35] plures gradus [36] agnationis [37] peruenire poterimus [38].

Non tamen omnibus simul agnatis dat lex duo- 11
decim tabularum hereditatem, sed his, qui tunc [39]

---

11) et ex Vind. 12) legem Vind. 13) legitimam cognationem Vind. 14) uincti Pith. 15) hoc est Vind. est ea cod. Veron. 16) ex uirili sexu Vind. 17) persona Scal. personae Vind. 18) coniunguntur Vind. 19) Sic Vind. et Instt. ita qui Pith. itaque qui cj. Göschenius. 20) nati sunt Pith., quod recepit Göschenius. 21) uisi Scal. Vind. 22) et Instt. 23) etiam eandem matrem Instt. 24) habuerunt. KAP. CXXVII. Vind. KP. CXXX. Verc. 25) ITEM Verc. 26) patris Vind. 27) his Vind. 28) eorum Vind. 29) fratris Verc. 30) patruelis Vind. Verc. 31) inter se ab Instt. absunt. 22) procreati Instt. 33) quos ... uocant Verc. omittit. 34) rationem Vind. 35) et Vind. 36) grados Vind. 37) agnitionis Vind. Verc. 38) potuerimus Pith. pterimus (i. e. praeterimus) Verc. 39) tum Scal.

§. 10.] Haec nonnullis mutatis repetita sunt §. 1. Instt. de Legitima agnat. succ. (3, 2). Simil. Gaius Visig. II, 8. §. 3. Vlpianus, fragm. XXVI, 1. med. Gaius, institt. I, 156 et fr. 7. de Legit. Tutor. (26, 4.)

§. 11.] Simil. §. 1. Instt. titulo laudato. Gaius Visig. II, 8. §. 4.

cum [40] certum est, aliquem intestato [41] decessisse [42], proximo [43] gradu sunt.

12 Nec in eo iure [44] successio est: ideoque si heres [45] proximus omiserit [46], uel antequam hereditatem [47] adierit, decesserit, sequentibus nihil iuris ex lege [48] competit.

13 Ideo autem non mortis tempore, quis proximus [49] erit [50], requirimus, sed eo tempore, quo certum fuerit, aliquem [51] intestatum [52] decessisse, quia [53] si quis testamento facto [54] decesserit, melius esse uisum [55] est, tunc (ex iis) [56] requiri [57] proximum [58], cum certum esse coeperit, neminem [59] ex eo testamento heredem fore [60].

---

40) cum Scal. Vind. et Verc. omittunt. 41) intestatum Scal. 42) decessisset Vind. 43) proximiore Instt. sec. Vulg. proximiores Instt. sec. Hal. 44) iure Vind. 45) heredem Vind. Verc. agnatus cod. Veron. 46) proximo suo miserit Vind. proximos omiserit Verc. proximus hereditatem omiserit cod. Veron., si scripturae uestigiis fidem habere licet. spreuerit hereditatem Instt. 47) hereditatem Instt. et Göschenius omittunt. 48) ex lege omnes codd.; sed Pithoeus incuria omisit. 49) proximum Vind. A Pith. uerba quis ... tempore absunt. 50) sit cj. Göschenius. 51) alique Verc. 52) intestamentum Vind. intestamentu Verc. 53) Sic cj. Pith. et Göschenius. quam omnes codd. quoniam cj. Cuiacius. cfr. Oiselius ad Gaium Visig. II, 8. Fabrotus ad Theoph. III, 2. §. 6. 54) factum Verc. 55) uisus, corr. uisum, Scal. 56) Haec solus cod. Veron. habet, aut certe habere uidetur. 57) requirit Vind. 58) proximum est Verc. 59) nemine Verc. 60) heredum forte Verc. fore heredem cod. Veron.

§. 12.] Simil. §. 7. Instt. eod. Vlpianus, fragm. XXVI, 5. Paulus, Sentent. IV, 8. §. 23. cfr. Gaius, Instt. III, 22. 28.

§. 13.] Simil. §. 6. Instt. de Legit. agnat. success. (3, 2.)

cum certum etc.] Simil. Africanus, fr. 16. de Liberis et postum. (28, 2.) Alexander, const. 1. de Bon. poss. sec. tab. (6, 11.)

Quod [61] ad feminas tamen [62] attinet [63], (in) [64] 14
hoc iure aliud [65] in ipsarum hereditatibus capiendis placuit [66], aliud [67] in ceterorum (bonis) [68] ab [69] his capiendis. Nam [70] feminarum hereditates proinde [71] (ad nos) [72] agnationis iure redeunt, atque [73] masculorum: nostrae uero hereditates ad feminas ultra consanguineorum [74] gradum non pertinent. Itaque soror fratri sororiue [75] legitima heres [76] est: amita uero et fratris filia (legitima) [77] heres esse non potest. Sororis autem nobis loco [78] est etiam mater aut nouerca, quae per in manum [79] conuentionem apud patrem nostrum ius filiae consecuta [80] est.

Si ei, qui [81] defunctus erit, sit [82] frater et al- 15
terius fratris filius, sicut ex superioribus intellegitur [83], frater [84] potior [85] est, quia [86] gradu [87]

---

61) quedam Vind. qui, corr. quod, Scal. 62) tamen Pith. omittit. 63) attinent Vind. adtinet Verc. 64) in solus cod. Veron. habet. 65) iuro aliut Vind. 66) Sic cod. Veron. placet nostri codd. 67) aliut Vind. 68) bonis solus cod. Veron. exhibet. 69) ad Vind. 70) Sic cod. Veron. nam et nostri codd. 71) deinde Vind. perinde ed. Heidelb. et Gösch. 72) Haec iterum solus cod. Veron. habet. 73) ad quem Verc. 74) nostrae ... consanguineorum Verc. omittit. 75) fratris sorori uel Vind. Verc. 76) legitimae res Vind. 77) Ex cod. Veron. hoc addidimus. 78) locum Vind. 79) manu Vind. 80) iuncta Vind. cuncta Verc. 81) Sic cod. Veron. Si quis nostri codd. 82) si sit nostri codd. 83) intelligitur Pith. Vind. 84) frater Vind. omittit. 85) portior Verc. prior cod. Veron. 86) qui ad Verc. 87) gradum Vind. Verc.

§. 14.] Simil. §. 3. Instt. de Legit. agn. succ. (3, 2.) Gaius Visig. II, 8. §. 5. Vlpianus, fragm. XXVI, 6. Gaius, instt. III, 23.

§. 15.] Simil. §. 5. Instt. eod. Gaius Visig. II, 8. §. 6. sicut ex superioribus] Vide supra §. 11.

praecedit: sed alia facta (est) [88] iuris interpretatio inter suos [89] heredes.

16 Quodsi defuncti nullus frater extet [90], sed sint liberi fratrum, ad omnes quidem hereditas pertinet: sed [91] quaesitum est, si dispari numero sint, forte [92] nati [93] ex uno unus, uel duo, et [94] ex altero tres, aut [95] quattuor [96], utrum in stirpes [97] diuidenda sit hereditas, sicut inter suos [98] heredes [99] iuris est, an [200] potius in capita. Iam dudum tamen [201] placuit, in capita diuidendam [2] hereditatem: itaque quotquot [3] erunt ab utraque parte personae, in tot portiones hereditas [4] diuidetur [5], et [6] singuli singulas portiones ferent [7].

17 Si nullus agnatus sit, eadem lex duodecim tabularum gentiles ad hereditatem uocat [8]. Qui sint [9] autem gentiles, primo commentario [10] retuli-

---

88) Sic cod. Veron. faciat Pith. facta Vind. Verc. facit, fuit, fuerat, placita, sancita, uariorum sunt coniecturae. 89) uos, corr. suos, Scal. 90) exstet Pith. 91) sed a cod. Ver. abest. 92) forte numero sint cod. Veron. 93) nati ut cod. Veron. 94) et a cod. Ver. abest. aut Vind. 95) uel cod. Ver. 96) quatuor Pith. 97) stirpe Vind. 98) uos, corr. suos, Scal. 99) heredum Vind. 200) an Scal. omittit. 201) Sic cod. Ver. autem nostri codd. 2) diuidendam esse cod. Veron. 3) quod Verc. 4) hereditas ... portiones a Pith. abest: quamobrem multa frustra tentata sunt a uiris doctis. 5) diuiditur Vind. 6) ita ut cod. Ver. 7) fuerunt Pith. fecerunt Vind. fer (i. e. ferunt) Verc. ferant cod. Veron. ferrent cj. Scal. sec. Pugg. ferent cj. Scal. sec. Doruill. ferunt cj. Cuiacius. fient, forent, fundetur, scindetur alii coniecerunt. 8) uocant Vind. et cod. Veron. 9) sunt Scal. sec. Doruill. 10) commentariorum Pith.

sed alia etc.] Vid. supra §. 7.

§. 16.] Simil. Vlpianus, fragm. XXVI, 4. cfr. §. 4. Instt. l. c.

sicut inter suos etc.] cfr. supra §. 8.

§. 17.] Simil. Vlpianus, kap. IV. §. 2. h. t.

primo commentario] cfr. Gaius, institt. I. §. 155, ibiq. Göschenius.

mus [11]: et [12] cum illic [13] admonuerimus [14], (totum) [15] gentilicium [16] ius in desuetudinem [17] abiisse [18], superuacuum est, hoc quoque loco de ea re [19] curiosius tractare [20].

KP. III. [1]. PAVLVS [2] LIBRO [3] SENTENTIARVM IIII [4], SVB TITVLO DE INTESTATORVM [5] SVCCESSIONIBVS [6].

Intestati dicuntur, qui testamentum [7] facere non possunt, uel ipsi linum, ut intestati decederent [8], abruperunt: uel hi [9], quorum [10] hereditas repudiata est, cuiusue [11] conditio [12] defecerit. Sane [13] iure praetorio [14] factum testamentum ab- 1

---

11) rettulimus cod. Veron. et ultimum Pith. Verc. respondit et ultimum Vind. traditum est, euolutum est, expositum est, olim coniiciebatur. 12) est et ed. Pith. est Vind. Verc. Scal. et cod. Veron. 13) illud Scal. 14) admoueremus Verc. 15) Ex cod. Veron. 16) Sic Scal. et Verc. gentilitium ed. Pith. et Vind. gentilicum cod. Veron. 17) inde sue consuetudine Verc. 18) abisse Vind. Scal. habuisse Verc. 19) de eadem re iterum (?) cod. Veron. 20) intractare Vind.

1) CXXVIII. Vind. CXXXI. Verc. 2) A Verc. uerba Paulus ... titulo absunt: in Vind. etiam reliqua pars rubricae desideratur. 3) liber Scal. 4) VII. Pith. 5) Sic lex romana Visig. testamentorum Pith. INTESTORVM Verc. 6) successione Paulus Visig. 7) testamento Vind. 8) dicere Vind. dicerent Verc. 9) hic Vind. Verc. 10) eorum Vind. 11) cuius nec Scal. cuius uel Verc. 12) condicio Verc. 13) Sic cj. Scal. et Io. Canneg. ad h. l. sine omnes codd. si cj. Cuiacius, addito sit post testamentum. 14) p̄turio Verc.

Kap. III.] Haec leguntur apud Paulum, Sentent. IV, 8. §. 1 ... 19. 22: sed praeter §§. 14. 18. et 22. omnia ex nostro loco restituta sunt.

facere non possunt] cfr. tamen Vlpianus, fr. 1. pr. de Suis et legit. (38, 16.)

uel ipsi linum] cfr. Vlpianus, fr. 1. §. 10. de B. P. sec. tabb. (37, 11.) fr. 1. §. 3. de His quae in test. del. (28, 4.) Iustinianus, const. 30. de Testamentis (6, 23.)

iecta [15] doli exceptione [16] optinebit [17].

2 Ii [18], quorum testamenta rumpuntur [19], aut inrita [20] fiunt, ipso [21] quidem [22] iure testati [23] decedunt, sed per consequentias [24] sublato testamento intestati decedunt.

3 Intestatorum hereditas lege duodecim tabularum primum suis heredibus, deinde agnatis, et [25] aliquando quoque [25a] gentilibus [26] deferebatur. Sane consanguineos [27] lex non adprehenderat [28]: interpretatione [29] prudentium primum inter agnatos locum acceperunt [30].

---

15) Sic omnes codd. obiecta cj. Pith. et Cuiac. adiecta cj. Scal. non obiecta cj. Schulting. ad Paul. IV, 8. §. 1. abiecta doli obiecta exc. cj. Io. Canneg. ad h. l. 16) Sic cj. Pith. Cuiac. aliique. expectatione Pith. Verc. exspectationem Vind. 17) obtinebit Pith. Verc. 18) eorum omnes codd. ii enim cj. Schulting. l. c. 19) testamenta rumponuntur Vind. testamentarum ponuntur Verc. 20) inuita Vind. Verc. 21) quamuis ipso (uel licet pro ipso quidem) cj. Pith. 22) quoque Vind. 23) testamenti Pith. intestati cj. Pith. Scal. Cuiacius et Schultingius. 24) consequentia Verc. A Pith. uerba sed ... decedunt absunt, nec cuiquam ea quae desiderabantur, recte supplere contigerat. 25) est Vind. est et Verc. 25a) enim Vind. 26) Sic cj. Pith. Scal. Cuiac. Schult. gentibus omnes codd. 27) Sic cj. Pith. et Scal. consanguineis omnes codd. consanguineos quos cj. Cuiacius et Schult. 28) adprehenderet Vind. apphenderat Verc. comprehenderat cj. Iac. Gothofr. ad leg. XII. tabb., probation. ad tab. V. cap. 2. adprehendit at ed. Paris. a. 1586 in marg., item cj. Pauw obss. p. 76. 29) interpretationem Scal. Vind. sed interpretatione cj. Pith. cfr. nota anteced. 30) accoeperint Vind.

doli exceptione] cfr. §. 2. h. l. Papinianus, fr. 11. §. 1. de B. P. sec. tabb. (37, 11.) Cuiacius, ad Papiniani Quaestt. lib. XIII. Schultingius, ad Pauli Sentent. IV, 8. §. 1.

§. 3. interpretatione etc.] cfr. §. 3 med. Instt. de Legit. agnat. succ. (3, 2) Iustinianus, const. 14 de Legit. hered. (6, 58.)

Sui [31] heredes sunt hi [32]: primo [33] loco filius 4
filia in potestatem [34] patris constituti [35]; nec interest [36], adoptiui sint, an [37] naturales et [38] secundum legem Iuliam [39] Papiamue quaesiti [40], modo maneant in potestate [41].

Qui sui heredes [42] sunt, ipso iure heredes [43] 5
etiam ignorantes constituuntur, ut furiosi, aut infantes et peregrinantes [44]: quibus bonorum possessio [45] propter praetoriam [46] actionem non erit [47] necessaria [48].

---

31) sibi Vind. suis Verc. 32) hoc Scal. Vind. Verc. 33) primum Vind. 34) potestate Pith. 35) constituta Scal. 36) interest si Vind. Verc. 37) tam Vind. 38) eos Vind. Verc. 39) iulia, corr. iuliam, Scal. 40) papianum exquisiti Vind. papiam uel quesiti Verc. papiamque quaesiti cj. Schulting. ad Paul. h. l. 41) potestatem Vind. 42) heredem Verc. 43) heredum Vind. heredem Verc. 44) ex peregrinantes Vind. Verc. aut peregrinantes ed. Heidelb. et peregri nati cj. Cuiacius: cfr. §. ult. Instt. de H. I. (2, 14.) 45) possessionis Pith. Verc. possessiones Scal. Vind. ius bonorum possessionis cj. Pith. 46) pturia Verc. 47) erat omnes codd. erit cj. Pith. 48) necessarium ed. Pith. necessaria Scal. sec. Haen.

§. 4. Sui heredes etc.] Simil. Gaius, kap. II. §. 2. h. t. §. 2. Instt. de Hered. quae ab intest. (3, 1.)

secundum legem etc.] cfr. Merillius, obss. VIII, 10. Iac. Gothofredus, ad leg. Iul. et Pap. cap. 4, et Heineccius, ad leg. Iul. et Pap. lib. II. cap. 6. pag. 190.

§. 5. ipso iure] Simil. §. 3. Instt. de Hered. quae ab intest. (3, 1.) Gaius, fr. 14. de Suis et legit. (38, 16.) Paulus, fr. 11. de Lib. et Post. (28, 2.)

furiosi] cfr. Marcellus, fr. 63. de A. H. (29, 2.) Iustinianus, const. 7. §. 2. de Cur. furiosi (5, 70.)

praetoriam] i. e. possessoriam hereditatis petitionem. cfr. Gaius, instt. IV, 34. Vlpianus, fragm. XXVIII, 12. Dig. V, 5: de possessoria hereditatis petitione. Iulianus, fr. 4. fin. de Carbon. edicto (37, 10.) Tryphoninus, fr. 50. §. 2. de Bonis Libert. (38, 2.)

6 In [49] suis [50] heredibus adeo a morte [51] testatoris [52] rerum hereditariarum [53] dominium continuatur [54], ut nec [55] auctoritas pupillis [56], nec furiosis curator sit necessarius, nec si [57] forte soluendo [58] (non) [59] sit hereditas: quamuis [60] etiam furiosus, si resipuerit, et pupillus [61], si adoleuerit [62], abstinere possint [63].

7 Post mortem patris [64] natus, uel ab hostibus reuersus, aut ex primo secundoue [65] mancipio manumissus [66], cuiusue [67] erroris causa probata, licet non fuerint [68] in potestate, sui tamen patri heredes efficiuntur.

8 Post filios filias, ad [69] intestatorum successionem inter suos ueniunt [70] nepotes, neptes, pro-

---

49) in Scal. Vind. Verc. omittunt. 50) sui, corr. suis, Scal. 51) Sic cj. Pith. et Schult. ad mortem Pith. a mortem Vind. 52) parentis cj. Schult. ad Paul. h. l., propter §. 3. Instt. de Hered. quae ab intest. (3, 1.). 53) hereditariorum Verc. 54) continuatur. KP. CXXXII. IDEM Verc. 55) ne Vind. 56) pupillo Pith. pupillū Verc. 57) Sic cj. Cuiacius, qui prius si legerat. nisi omnes codd. cfr. nota 59. 58) Sic cj. Pith. et Cuiacius. soluenda Pith. Verc. uoluenda Vind. 59) non, quod omnes codd. omittunt, cj. Pith. et Cuiacius. 60) quanuis Scal. 61) resipierit et in pupillum Verc. 62) adheleuerit Vind. 63) possit Verc. 64) patri Verc. 65) scdm. uel Verc. 66) manumissus Verc. 67) cuius uel Verc. Verba: cuiusue erroris delenda esse, cj. Scal. 68) fuerit Vind. Verc. 69) ab Vind. 70) ueniant Vind. Verc.

§. 6.] Simil. §. 3. med. Instt. cit.

nec si forte soluendo] Simil. Vlpianus, fr. §. 8 pr. de A. H. (29, 2.)

abstinere] cfr. Gaius, fr. 57. pr. eod. Pomponius, fr. 11. eod. Scaeuola, fr. 21. de Auctor. tutor. (26, 8.)

§. 7. post mortem ... natus] Vide quae notata sunt ad kap. II. §. 4. h. t.

ab hostibus reuersus] Simil. §. 4. Instt. de Hered. quae ab intest. (3, 1.)

ex manumissus ... primo] Vid. kap. II. §. 6. h. t.

erroris causa probata] Vid. kap. II. §. 5. h. t. Vlpianus, fragm. VII, 3.

§. 8.] Vide, quae notata sunt ad kap. II. §. 2. h. t.

nepotes [71], proneptes, ac [72] deinde masculino sexu [73] post [74] filium descendentes, si nullus [75] parentum impedimento [76] ipsis [77] in aui potestate [78], uel proaui familia [79] remanserit [80]: parentes enim liberis suis, cum quibus in potestate fuerunt [81] ipsi [82], ordine [83] successionis [84] obsistunt [85].

Filii, si [86] cum nepotibus ex alio filio susce- 9
ptis [87] in familia retinentur [88], ad intestati [89] patris [90] successionem cum fratris filiis [91] uocantur [92]: quibus [93] in patris sui partem [94] uenientibus, hereditas in stirpes, non [95] in capita diuiditur [96], ita [97] ut unus [98] filius et [99] plures nepotes singulos semisses [100] habeant. Idemque [101] euenit, si auo [2] ex duobus filiis impari [3] numero nepotes succesſerint [4].

---

71) pronepotes Vind. omittit. 72) aut Vind. hac Verc. 73) masculinu sexum Verc. 74) per cj. Rittersh., non adprobante Schultingio. 75) nullo Vind. Verc. nullum, uel nullo, Scal. 76) parentiū inpedimentū Verc. 77) ipsi Vind. Verc. Scal. 78) potestatem Vind. 79) famili Scal. 80) permanere Vind. remanseri (?) Verc. remanserint cj. Scal. 81) fuerit Vind. fuerint Verc. 82) ipsis ed. Heidelb. 83) ordinem Vind. 84) successionem Vind. successiones Verc. 85) constituunt Vind. obstituunt Verc. 86) filius, omisso si, Vind. Verc. Scal. 87) suscoeptis Vind. 88) retentus cj. Scal. 89) ab intestato ad Pith. 90) patri Verc. 91) filius Verc. 92) uocatur Vind. Verc. et cj. Scal. 93) in quibus Scal. 94) parentes Vind. Verc. parentem Scal. 95) in stirpes non Verc. omittit. 96) diuiduntur Verc. 97) KP. CXXXIII. ITEM Verc., rubrica usque ad NEPOTES producta. 98) unus Pith. omittit. 99) ex Vind. Verc. 100) semisse Verc. 101) Sic cj. Pith. idque omnes codd. 2) si ab eo omnes codd. si cum eo cj. Pith. si auo ed. Par. a. 1586 in marg. et cj. Schult. et si auo cj. Io. Canneg. h. l. 3) Sic cj. Pith. et Io. Canneg. in patrum omnes codd. 4) succesſerunt Vind.

§. 9.] Vide kap. II. §. 7. 8. h. t.

10 Ex filia nepotes sui heredes [5] non sunt: in aui [6] enim materni [7] potestate [8] alienam familiam sequentes ipsa ratione [9] esse non possunt.

11 Eo tempore suus heres [10] constituendus est, quo [11] certum est, aliquem intestatum decessisse: quod ex euentu [12] deficientis conditionis [13], et ortu [14] nepotis, qui uiuo auo post mortem patris natus (sit), iniri [15] potest.

12 Quem [16] filius emancipatus [17] suscepit, uel adoptauit [18], sui [19] heredis [20] locum in aui successione [21], sicut ipse pater, obtinere non potest. Adoptiuus [22] tamen nec quasi [23] cognatus bonorum possessionem [24] eius petere [25] potest [26].

---

5) heredē Verc. 6) auia Scal. 7) materna Vind. maternae Scal. 8) potestatem Vind. Verc. 9) rationes Vind. 10) heredes Verc. 11) quod Vind. 12) euentū Verc. 13) condicionis Vind. 14) certum Vind. ortū Verc. hortū Scal. 15) iniri, omisso sit Pith. siniri Vind. finiri Verc. Legendum esse: sit iniri, iam Cuiacius uiderat. est iniri cj. Scal. definiri cj. Schult. 16) cum Scal. cuius Vind. KP. CXXXIIII. IDEM. CVM FILIVS EMANCI Verc. 17) et emancipatum Vind. 18) adoptiui Vind. 19) suis Verc. 20) heredes Vind. Verc. 21) successionem Vind. 22) adoptiuum Verc. 23) ne quasi Pith. Vind. neque si Verc. nec quasi ed. Heidelb. et cj. Schultingius, qui etiam ueretur, "ne aliqua exciderint, in quibus sit facta mentio nepotis ex filio emancipato nati, qui ad bonorum aui possessionem admittitur ex edicto Vnde liberi: et sic additum deinde hoc de adoptiuis, qui nullo tali beneficio gaudent." Vtrumque displicet Vonckio, p. 52, cum ne pro ne quidem accipi posse, et tamen redundare contendat. 24) possessionum Vind. Verc. possessione cj. Schult., quamuis potiri et cum accusatiuo construi posse, ex Sanctii Minerua lib. III. cap. 3. probari censeat. 25) potiri Pith. potire Scal. 26) potens Vind.

§. 11.] Simil. §. 7. 8. Instt. de Hered. quae ab int. (3, 1.)

§. 12. suscepit] cfr. §. 9. Institt. Quib. mod. ius patr. pot. soluit. (1, 12.)

nec quasi cognatus] cfr. Paulus, fr. 23. de Adoptionib. (1, 7.) Vlpianus, fr. 1. §. 4. Vnde cognati (38, 8.)

Si sui heredes non sunt, ad agnatos [27] legitima 13
hereditas pertinebit [28], inter quos primum locum consanguinei obtinent [29]. Agnati autem sunt cognati uirilis [30] sexus per uirilem (sexum) [31] descendentes: sicut filius fratris, et patruus, et deinceps [32] tota successio.

Inter agnatos et cognatos hoc interest: in agna- 14
tis etiam [33] cognati continentur: inter cognatos [34] uero agnati non comprehenduntur. Et ideo patruus et agnatus est, et cognatus, auunculus autem cognatus tantummodo [35] est [36].

Consanguinei sunt eodem patre nati, licet di- 15
uersis matribus, qui [37] in potestate fuerunt [38] mortis tempore: adoptiuus quoque frater, si non sit emancipatus, et hi qui post mortem patris nati sunt, uel causam [39] probauerunt [40].

Soror iure consanguinitatis [41] tam ad fratris, 16
quam ad sororis hereditatem admittitur.

---

27) agnatum Vind. 28) pertineri Verc.: isque finis totius libelli est in hoc codice. 29) optinent Scal. sec. Haen. 30) uirili Vind. 31) sexum omnes codd. omittunt. per personam uirilem cj. Moller diss. cap. VI. §. 11. 32) deinceps et ed. Heidelb. Leew. Schult., mero lapsu typographi, ut uidetur. 33) enim etiam Pith. 34) agnatos Vind. 35) modo Vind. tantummodo cognatus Scal. 36) est a Paulo Visig. abest. 37) quibus Vind. 38) fuerint Vind. 39) causa Vind. Scal. 40) probauerint Vind. 41) sanguinitatis Vind.

§. 13. Si sui etc.] Simil. Gaius, kap. II. §. 9. h. t. et auctores ibi laudati: Vlpianus, kap. IV. §. 1. kap. VI. §. 1. kap. VII. h. t.

consanguinei] cfr. §. 3. 20. h. l.

agnati autem etc.] cfr. Paulus, fr. 10. §. 3. de Gradib. et affin. (38, 10.) Pomponius, fr. 12 de Suis et legit. (38, 16.) Gaius, kap. II. §. 10. h. t., et quae ibi notata sunt.

§. 14.] Haec ex Paulo exscripsit Modestinus, fr. 5. Vnde legitimi (38, 7.) Simil. Paulus, fr. 10. §. 4. de Gradib. (38, 10.)

§. 15. Consanguinei etc.] cfr. Gaius, kap. II. §. 10. med. h. t. §. 1. Instt. de legit. agnator. success. (3, 2.)

uel causam probauerunt] cfr. §. 7. h. l. Gaius, kap. II. §. 5. h. l., et quae ibi notauimus.

17 Consanguineis non existentibus, agnatis defertur [42] hereditas, prout quis alterum gradu [43] praecesserit. Quod si plures eodem gradu [44] consistunt, simul admittuntur.

18 Si sit frater [45] defuncti [46], et fratris filius, et nepos [47], fratre [48] non existente [49], filius fratris [50] nepoti praefertur.

19 Sed si duorum fratrum sint liberi, non in stirpes, sed in capita hereditas distribuitur, scilicet ut pro numero [51] singulorum uiritim [52] distribuatur [53] hereditas.

---

42) agentis differtur Vind. 43) gradum Vind. 44) eosdem grados Vind. 45) si sint fratres Paul. Visigoth. si sint frater cj. Cuiacius ad Paul. h. l. et Balduinus, Iustinian. lib. IV. 46) defunctus cj. M. Freher. parerg. I, 9. 47) filii uel nepotes Paul. Visig. filius uel nepos cj. Cuiac. ad Paul. et Balduinus l. c. 48) fratres et Pith. ex fratre cj. Freherus l. c. frater filio fratris uel eo cj. Cuiacius et Balduinus ll. cc. ex fratre sed cj. Scal. 48) Sic Paul. Visig. et Vind. fratres et Pith. ex fratre cj. Freherus l. c. ex fratre set cj. Scal. fratre herede ed. Paris. a. 1586 in marg. frater filio fratris uel eo cj. Cuiacius et Balduinus ll. cc. frater et fratre, aut potius frater et eo cj. Io. Canneg. h. l. Sed nulla emendatione opus esse uidetur. 49) existentes Pith. existentem Vind. 50) fratris filius cj. Balduinus l. c. Vtrumque uerbum delet Cuiacius. 51) numerum Vind. 52) iurium uel uiritim cj. Pith. marium cj. Fr. Hotomanus illustr. quaestion. c. 14 fin.; improbante Rittershusio, ad nouell. part. VII. cap. 1. num. 8. Ceterum idem Rittershusius ad Paul. h. l. omnia ista: scilicet ... hereditas glossam sapere monuerat. 53) distribuitur Vind.

§. 17. Quodsi plures etc.] Gaius, kap. II. §. 15. h. t. Simil. §. 5. Instt. de Legit. agnat. succ. (3, 2.)

§. 18.] Simil. §. 5. Instt. l. c.

§. 19.] Simil. Gaius, kap. II. §. 16. h. t. Vlpianus, fragm. XXVI, 4.

Feminae [54] ad hereditates legitimas ultra con- 20
sanguineas [55] successiones [56] non admittuntur [57]:
idque [58] iure ciuili Voconiana ratione [59] uidetur
effectum. Ceterum [60] lex duodecim tabularum sine
ulla discretione [61] sexus agnatos [62] admittit.

Kp. IIII. [1]. VLPIANVS LIBRO SINGVLARI [2] SVB TITVLO DE LEGITIMIS HEREDITATIBVS [3].

Intestatorum [4] gentilitiorum [5] hereditates perti- 1
nent primum ad suos heredes, id est liberos, qui [6]
in potestate sunt, ceterosque [7] qui in [8] liberorum
loco sunt. Si sui heredes non sint [9], ad consan-

---

54) foeminae Scal. sec. Haen. 55) consanguineos Vind. 56) successiones spurium uidetur Giphanio atque Rittershusio; sed rectius defenditur a Schultingio. 57) amittantur Vind. 58) Sic Paul. Visig. id quod Pith. hi quod Vind. 59) Sic Paul. Visig. sec. codd. Cuiacii. uoconia narratione Paul. Visig. sec. codd. plerosque. uoconia rationem Pith. coniurationem Vind. uoconia rogatione cj. Pith. et Cuiacius. relatione cj. Pith. et Scal. 60) caeterum Scal. 61) Sic Paul. Visig. discrepatione Pith. discrepationes Scal. disceptationem Vind. 62) Sic cj. Giphanius, Raguellus, Iac. Gothofredus aliique. cognatos Pith. Paul. Visig. cognatis Vind.

1) CXXVIIII. Vind. 2) regularum singulari cj. Schilling. diss. de Vlpiani fragmentis, 1824 pag. 16. In Vind. uerba Vlpianus ... titulo desiderantur. 3) heredibus Vlp. fragm. cfr. Schilling. l. c. p. 49. 50. 4) Hoc uerbum tam in Pith. quam in Vind. rubricae pars est. 5) ingenuorum Vlp. fragm. Quod nostro quoque loco substituendum esse, censet Schillingius l. c. p. 51 ... 55. 6) quod ed. Geneu. a. 1586. 7) caeterosque Scal. 8) Sic Vind. et Vlp. fragm. A Pith. in abest cfr. Schilling. p. 55. 56. 9) sunt Vlp. fragm.: quod praefert Schillingius p. 56.

§. 20.] Haec nunc in Pauli Sententiarum libris §. 22. continentur.

ultra consanguineas] Simil. Gaius. kap. II. §. 14. h. t. Vlpianus, fragm. XXVI, 6. §. 3. Instt. de Legit. agnat. succ. (3, 2.)

ceterum lex etc.] Haud obstat Gaius, instt. III, 23.

Kap. IV. §. 1.] Haec extant inter Vlpiani fragmenta, tit. XXVI. §. 1.

guineos, id est fratres et [10] sorores ex eodem patre. Si nec hi sunt, ad reliquos agnatos (proximos, id est cognatos) [11] uirilis [12] sexus per mares [13] descendentes, eiusdem familiae. Id [14] enim cautum est lege duodecim tabularum hac [15]: Si intestatus [16] moritur, cui suus [17] heres nec esit [18], agnatus proximus familiam [19] habeto [20].

2 Si agnatus defuncti non sit, eadem [21] lex duodecim tabularum gentiles ad hereditatem uocat [22],

---

10) aut Vind. 11) Haec ex Vlp. fragm. supplenda erant. 12) uirili Vind. 13) matres Vind. Scal. 14) his Pith. sic cj. Cuiacius. 15) at, uel ac cj. Cuiacius. ast cj. Contius in breui collect. XII. tabb. cap. 67: quem sequuntur Io. Cannegiet. aliique. ac edd. Vlpiani uulgatae. ut cj. P. Faber. Totum uerbum delent Charondas et Balduinus. Sed uide Dirksenium, Zwölf-tafel-fragmente p. 349, et Schillingium l. c. p. 57. 58. 16) intestato Vlp. fragm., quod ut praeferatur, Ciceronis ac Pauli uerba suadere uidentur. Vid. Dirksenius p. 349. Schillingius p. 58. 17) Sic Vlp. fragm. cuius, pro cui suus, nostri codd. 18) est nostri codd.: ab Vlpiani fragmentis abest, uacuo tamen spatio relicto. Vid. Zeitschr. für gesch. Rechtswiss. Tom. IV. p. 130. exstabit cj. Contius, quem uulgares Vlpiani edd. sequuntur. sit cj. Hauboldus et Hugo, parum probante Schillingio l. c. p. 61. escit cj. Cuiacius obss. VII, 19 et Charondas. esit cj. Müllerus cfr. Dirksenius, Zwölf-tafel-fragm. p. 350. 351. Schillngius l. c. p. 59 ... 62. 19) familiae Vlp. fragm. 20) Sic Vlp. fragm. et fr. 195. §. 1 fin. de V. S. (50, 16.) habeatur nostri codd. habeat, uerum uel habeat, at uero cj. Io. Canneg. h. l. 21) eandem Vind. 22) uocantur Vind.

si intestatus etc.] Simil. Cicero, de inuentione lib. II. c. 50. Auctor ad Herennium lib. I. c. 13. Paulus, fr. 9. §. 2. de Lib. et postum. (28, 2.)

agnatus .. habeto] Simil. Vlpianus, fr. 195. §. 1. de V. S. (50, 16.)

§. 2.] Simil. Gaius, kap. II. §. 17. h. t. Paulus, kap. III. §. 3. h. t.

his uerbis: Si agnatus [23] nec esit [24], gentiles [25] familiam [26] habento. Nunc [27] nec gentilitia [28] iura in usu sunt [29].

Kp. V. [1]. IDEM [2] (LIBRO) [3] INSTITVTIONVM (SECVNDO [4], SVB TITVLO DE SVCCESSIONIBVS) [5] AB INTESTATO [6].

Ab [7] intestato quoque hereditas defertur [8] per ius ciuile, aut per praetoris beneficium: per ius ciuile suis heredibus, uel liberis, qui in potestate fuerunt [9], filio [10], filiae, et deinceps, qui in locum 1

---

23) Sic cj. Pith. et Scal. si gnatus Pith. sic natus Vind. 24) nescit Pith. Vind. nec sit cj. Pith. et Scal. nec escit cj. Cuiacius, quem plurimi secuti sunt. nec essit ed. Paris. a. 1586 in marg. nec esit cj. Freher. parerg. I, 9 et Müllerus. nec erit cj. Vitus ad leges decemuiror. §. 105. cfr. Dirksenius l. c. pag. 358. 25) Sic uterque codex. gentilis cj. Cuiacius, Franc. Pithoeus aliique. 26) familias Vind. 27) heres hanc uterque codex. Et de hoc quidem loco perquam copiose disputauit Schillingius l. c. p. 66 ... 85, cum quo conferendus Dirksenius l. c. p. 359 ... 363. herciscant cj. Oiselius sec. Pith.: quem prorsus refellit Schillingius, sicut et Lipsium et Vitum, qui herciscunto maluerant. nancitor cj. Freherus parerg. I, 9. et Dirksenius l. c. heres nancitor cj. Iac. Gothofredus ad XII. tabb. familiae heres esto cj. Franc. Pith. ad XII. tabb. habeant nunc cj. Petr. Pith. habeto nunc cj. Cuiacius. habento, omisso heres nel nunc, cj. Roeuerus, qui istud heres merum glossema esse sibi persuaserat. Sane etiam Schultingio uoc. heres post escit ponendum esse uidebatur. Nobis tamen omnium maxime placet Schillingii sententia (l. c. p. 84): uerbum heres ex scripturae compendio ortum esse, cum habet et heres eadem nota insigniri solitum fuisse, uel Petrus Diaconus testis sit. 29) gentilicia Scal. 29) in usus est Vind.

1) cxxx. Vind. 2) item Pith. 3) libro uterque codex omittit: cj. Cuiacius. libro II. cj. Pith. 4) ab intestato institutionum uterque codex. 5) Sic cj. Pith. Scal. et Cuiacius. 6) uide notam 4. quae ab intestato deferuntur cj. Scal. 7) ad Vind. 8) differtur Vind. 9) fuerint Vind. 10) Sic cj. Scal. et Schulting. filii uterque codex.

defuncti parentis, qui [11] ex eodem nati sunt, succedunt.

KP. VI. [1]. IDEM [2] EODEM LIBRO [3].

1 Post suos [4] ab intestato legitimi [5] admittuntur, primum [6] consanguinei; ii [7] sunt frater [8] et soror, qui in eiusdem potestate [9] patris fuerunt [10], etsi ex diuersis matribus nati sunt.

2 Consanguineos et [11] adoptio facit, et adrogatio, causae probatio, et in manum [12] conuentio.

KP. VII. [1]. IDEM [2] EODEM LIBRO [3].

1 Et consanguinei [4] legitimi uocantur. Hi sunt agnati, qui nos [5] per patris cognationem contingunt, uirilis [6] sexus: nam sciendum, feminis, ultra consanguineas, hereditates legitimas non deferri.

2 Suis praetor solet [7] emancipatos liberos, itemque [8] ciuitate donatos [9] coniungere, data bonorum possessione [10]: sic tamen, ut bona, si quae propria habent, his qui in potestate manserunt, con-

---

11) cum aliis qui cj. Schulting.

1) CXXXI. Vind. 2) item Pith. 3) liber Vind. 4) tuos, corr. duos, Vind. 5) legitime Vind. 6) primi Vind. 7) ii Vind. et Scal. sec. Haen. omittit. 8) fratres Pith. 9) potestatem Vind. 10) fuerint Vind. 11) et Scal. omittit. 12) manu Pith.

1) CXXXII. Vind. 2) item Pith. 3) liber Vind. 4) et consanguineis Pith. a consanguineis cj. Pith. post consanguineos cj. Scal. et Cuiacius. ex consanguineis ed. Heidelb. 5) non Vind. 6) uirili Vind. 7) praeter, omisso solet, Vind. 8) idemque Vind. 9) ciuitatem donatus Vind. Scal. 10) possessiones. EXPLICIT. Vind., ita totum librum claudens. possessiones etiam Scal. habet.

Kap. VI.] Simil. Paulus, kap. III. §. 15. h. t.

§. 2.] Simil. Gaius, kap. II. §. 2. 3. 5. h. t., et loca ibi laudata.

Kap. VII. §. 2. emancipatos] Simil. Gaius, instt. III, 19. §. 9. Instt. de Hered. quae ab int. def. (3, 1.)

ciuitate donatos] Simil. Gaius, instt. III, 20. I, 94.

ferant [12]. Nam aequissimum putauit, neque eos bonis paternis carere, per hoc quia [13] non sunt in potestate: neque praecipua bona [14] propria habere, cum partem sint ablaturi suis heredibus.

KP. VIII. IDEM [1] LIBRO QVI SVPRA, (SVB TITVLO) [2] DE SVIS [3] (ET LEGITIMIS) [4] HEREDIBVS.

Post consanguineos [5] praetor uocat cognatos: 1
cognati autem sunt, qui nos per patrem aut [6] matrem contingunt. Post cognatos uirum et uxorem.

Et haec [7], si qui decessit, non fuit libertinus, 2
uel stirpis libertinae: ceterum si libertinus est, uel libertina, ad [8] patronum eius legitima hereditas, patronamue [9] lege duodecim tabularum defertur [10].

KP. VIIII. IDEM [1] EODEM LIBRO.

Post familiam patroni [2] uocat praetor patronum 1
et patronam; item [3] liberos, et parentes patroni,

---

11) sit quae Scal. sua quae cj. Scal. 12) conferat Scal. 13) hos qui Scal. 14) praecipuā bonā Scal. sec. Haen.

1) Sic Scal. sec. Doruill. Item Pith. 2) Haec codex omittit. 3) a suis cj. Pith., ita ut ad uerbum uocat haec trahantur. Sane etiam Schultingio aliunde huc illata esse uidebantur, cum de suis iam dudum egerit Vlpianus. 4) Haec iterum a codice absunt. 5) agnatos cj., uel potius interpretationis causa adscripsit Cuiacius. 6) patrem aut delet Cuiacius. 7) hoc ed. Heidelb. 8) ad Scal. omittit. 9) patronaue Scal. 10) Sic cj. Cuiacius et Schult. refertur cod. Pith., quod frustra defendere studet Vonck p. 52.

1) Sic Scal. sec. Doruill. item Pith. 2) liberti cj. Pith.: quem refellunt Cuiacius obss. XX, 34, et Schultingius ad Vlpianum XXVIII, 7. 3) idem Scal. sec. Doruill.

nam aequissimum etc.] Simil. Vlpianus, fr. 1. pr. de Collatione bonor. (37, 6.)

Kap. VIII. §. 2. stirpis libertinae] Obstat Gordianus, const. 11. pr. de Operis libertorum (6, 3.) cfr. Pithoeus ad h. l.

Kap. IX. §. 1.] Simil. Vlpianus, fragm. XXVIII, 7. §. 3. fin. §. 5. init. Instt. de Bonor. poss. (3, 9.)

patronae: deinde uirum et uxorem, mox cognatos patroni et patronae [4].

2 Quodsi is, qui decessit, liber [5] fuit absque [6] remancipatione [7] manumissus, lex quidem duodecim tabularum manumissori legitimam [8] hereditatem detulit: sed praetor aequitate motus decem personas cognatorum ei praetulit has: patrem, matrem [9], filium, filiam, auum, auiam, nepotem, neptem, fratrem, sororem: ne quis occasione [10] iuris sanguinis necessitudinem uinceret.

3 Sed imperator noster in hereditatibus, quae ab intestato deferuntur, eas solas personas [11] uoluit admitti, quibus decimae [12] immunitatem [13] ipse praebuit [14].

---

4) Haec ita transponenda esse: mox ... patronae, deinde ... uxorem, cj. Cuiacius. 5) libero Scal. 6) Sic cj. Schult. ex cod. Pith. 7) remancipationem Scal. 8) manumissoris legitima Scal. 9) matrem Scal. in marg. tantum habet. 10) occansionem, corr. occasione, Scal. 11) personas Schult. omisit, errore typographi, ut uidetur. 12) uicesimae cj. Cuiac. et Pith. 13) immunitate Scal. 14) In Scal. apographo statim sequitur Iustiniani nouella CXXXVIII: De Vsur. Supra Duplum N. Comput.

§. 2.] Simil. §. 3 med. §. 4 med. Instt. l. c. Iustinianus, const. ult. de Emancip. liberor. (8, 49.)

§. 3. decimae] sc. quam ipse Antoninus Caracalla pro uicesima hereditatium constituerat. cfr. Dionis Cassii excerpta Peiresciana p. 745. Ramos del Manzano ad legg. Iul. et P. P. lib. I. cap. 24. §. 2. Schultingius ad Pauli Sentent. IV, 6. §. 1.

TITVLORVM KAPITVMQVE INDICES [1].

I. INDICES TITVLORVM.

(Ex editione Pithoei.)	(Ex apographo Scaligerano.)
I. De sicariis et homicidis casu uel uoluntate.	I. De sicariis.
II. De atroci iniuria.	II. De atroci iniuria.
III. De iure et saeuitia dominorum cohibenda.	III. De iure et saeuitia dominorum cohibenda.
IIII. De adulteris.	IIII. De adulteriis, stupratoribus, et incestis.
V. De stupratoribus.	
VI. De incestis.	
VII. De furibus et poena eorum.	V. De furibus et poena eorum.
VIII. De falso testimonio.	VI. [2] De falso testimonio.
VIIII. De familiari testimonio non admittendo.	
X. De deposito.	VII. De deposito.
XI. De abigeis.	VIII. De abigeis.
XII. De incendiariis.	VIIII. De incendiariis.
XIII. De termino moto.	X. De termino moto.
XIV. De plagiariis.	XI. De plagiariis.

1) In indicibus, quos nunc exhibeo, adeo inter se non conueniunt codices manuscripti, ut unumquemque librarium suum sibi indicem pro lubitu confecisse facile pateat. Neque enim in Vindobonensi aut Vercellensi indice tituli recenseri solent, nec apud Pithoeum Scaligerumue index capitum adest: et is, quem Vindobonensis codex continet, ita cum ipso libello coniunctus est, ut eum proxime antecedat, cum e contrario Vercellis statim in exordio codicis ante Iuliani nouellarum constitutionum epitomen exhibeatur, ipsi istarum constitutionum indici coniunctus. Ceterum codicum scripturam ad literam retinui, ne in istiusmodi rebus uano emendandi studio duci uiderer. Immo ex Vercellensi codice uel singularum linearum numerum retinendum curaui, quod in Vindobonensi, propter angustiam loci typographo relicti, non semper licuit.

2) VI. VII. VIII. correctoris manus restituit ex VII. VIII VIIII.

(Ex editione Pithoei.)

XV. De mathematicis, maleficis et Manichaeis.
XVI. De legitima successione.

(Ex apographo Scaligerano.)

XII. De mathematicis, maleficis et manicheis.
XIII. De legitima sucessione.

II. INDICES CAPITVLORVM.

(Ex codice Vindobonensi, fol. 162b col. 2. in fine.)

INCIPIT LEGEM DI QVOD PRECOEPIT DNS AD MOYSEN.
(fol. 163a col. 1.)

I. Moyses sacerdos dicit.
II. Ad legem corneliam de sicariis et beneficiis dicit.
III. Vlpianus liber VII. de officio proconsulis sub titulis de siccariis et beneficis.
IIII. Relatis uerbis legis modo ipse loquitur.
V. Itē paulus libro quo supra. et titulo dicit.
VI. Vlpianus lib et titulo qui supra.
VII. Verba rescriptis.
VIII. Paulus liber tertius titulū qui supra.
VIIII. Item gregorianus liber IIII. ad legē corneliā de sicariis et beneficiis.
X. Item gregorianus in eodē titul.
XI. Itē gregorianus in eodē lib. et titul.
XII. Vlpianus liber et titulus qui supra.

(Ex codice Vercellensi, fol. 6b col. 2. uers. 22.)

(kp DXCII Idē de episcopis et monachis. EXPLICIT.)

INCIPIT CAPITVLA LEGIS QUOD PRECEPIT DS AD MOSEN
MOYSES DI SACERDVS HEC | DICIT.
kp I Si quis pcusserit hominē ferro.
kp II Paulus quoque liB u. sententiarū sub tit ad le-
(fol. 7a col. 1.)
gem corniliā. kp III. De officio proconsolis. kp. IIII. Quicūq, cū telo ambulauerit
kp u. Idē paulus libro quod supra et titulo. kp uI. Vlpianus libro et titulo qui supra. kp uII. Verba rescripti qui hominē occidit absolui solet. kp uIII. Paulus lib tertio quinto tit quod supra.
kp uIII Idem. kp x Idē gregorianus eodem liB et titulo. kp xI Idem kp xII Idem

(Ex codice Vindobonensi.)	(Ex codice Vercellensi.)
XIII. Verba consultationis et rescripti.	kp̄ XIII Imp̄. euaristus cog noui quod claudius luppi filius in conuiuio kp̄ XIIII
XIIII. De scientibus et ignorantibus generaliter loquitur.	Verba rescripti kp̄ XV De scientibus e (*sic*) ignorantib, generaliter loquitur
XV. Paulus libro et titulo qui supra.	kp̄ XVI Idē kp̄ XVII Incipit
EXPLICIT DE SICARIIS ET HOMICIDIIS CAVSA. VEL VOLVNTATEM.	
INCIPIVNT DE ATROCIIS ININIVRIIS (*sic*) (col. 2.)	
XVI. Moyses dicit	de iniuriis moyses dicit
XVII. Vlpianus libro singulari sub titulo.	kp̄ XVIII Idem de iniuriis
XVIII. Papinianus libro definiorū secundo sub titulo.	kp̄ XVIIII De iudicatis pso nis p hominū liberorū. kp̄ XX
XVIIII. Vlpianus libro XVIIII. ad edictum sub titulo.	Si fateuitur iniuriam kp̄ XXI
XX. Paulus libro singulari sub titulari.	Idē de iniuriis. kp̄ XXII
XXI. Idem paulus in eodem libro singulari sub titulo quemadmodum iniuria agatur.	
XXII. Paulus libro sententiarū sub titulo.	Idem kp̄ XXIII De sicariis et beneficiis kp̄ XXIIII Incipit (col. 2.)
EXPLICIT CAPITVLA INCIPIT DE IVRAE ET SEVITIA DOMINOR.	de iure et seuitia dominor,
XXIII. Moyses dicit	moyses dicit kp̄ XXV Idē
XXIIII. Paulus libro sententiarum sub titulo.	kp̄ XXVI De dominor, seuitia
XXV Vlpianus liber VIII. de officio proconsulis sub titl.	kp̄ XXVII Idē kp̄ XXVIII De
XXVI. Diuus etiam adrianus.	seruor, obsequiū kp̄ XXVIIII
XXVII. Idem diuus pius. ad libellum alfi iulii.	Idē kp̄ XXX De accusationib,
XXVIII. Gregorianus librū VIIII. sub titulo.	
EXPLICIT.	

(Ex codice Vindobonensi.)

INCIPIT DE ADVLTERIS.

XXVIIII. Moyses dicit quicunq, moechatus fuerit uxorem proximi sui.

XXX. Paulus libro singulariū sub titulo.

XXXI. Marcellus libro XXXI. digestorū.

XXXII. Idem paulus eodem singularē librū et titul̄

XXXIII. Idem paulus in eodem libro et titulo.

XXXIIII. Papinianus libro et titulo.

(fol. 163b col. 1.)

XXXVII. (*sic*) Idem.

XXVIII. (*sic*) Idem.

XXXVIIII. Sic de mancipiis alterutrius.

XL. Paulus libro sententiarū sub titulo.

EXPLICIT DE ADVLTERIS.

INCIPIT DE STVPRATORIB;

XL. (*sic*) Moyses dicit Qui manserit cū masculo.

XLI. De adulteris.

XLII. Idem

XLIII. Oms qui in flagitionib; luxus uirili corpus.

INCIPIT DE INCESTIS NVPTIIS.

XLIIII. Moyses dicit quicūq; concubuerit cum mulierem uxorem patris

XLV. Vlpianus liber singularis nuptiis sub titl̄

XLVI. Idem.

(Ex codice Vercellensi.)

INCIPIT de ADVLTERIIS

kp̄ XXXI Moyses dixit de a

dulteriis kp̄ XXXII de adul

teriis kp̄ XXXIII Marcellus

liB̄ XXXI degestor, de auc

toritate kp̄ XXXIIII Idem

kp̄ XXXU qui iure matris uel patris qui accusat potest

kp̄ XXXUI de adulteriis

kp̄ XXXUII Paulus liB̄ singula

ri et tit̄ quod supra

kp̄ XXXUIII Idē kp̄ XXXUIIII

Idem kp̄ XL Idem sic pater qui adulterū occidit et filię

suę pepercit. kp̄ XLI Si ma

ritus uxorē sua in adulteriū

deprehensā occid̄.

kp̄. XLII Si de mancipiis alte

rius marito uel patre accuS̄

kp̄ XLIII de adulteriis Єxpl̄

kp̄ XLIIII Incipit de strupato

ribus moyses dicit qui man

serit cū masculum

(fol. 7b col. 1.)

kp̄ XLUI Idem

kp̄ XLUII Idem theodosianus imp̄ ualentinianus theodosius et

archadius aaa

kp̄ XLUII (*sic*) Idem

kp̄ XLUIII Incipit de incertis

nuptiis moyses dicit

kp̄ XLUIIII de nuptiis tit̄.

kp̄ I de nuptiis inter paren

tes et liberos

(Ex codice Vindobonensi.)

XLVII. De nuptiis sub titulo.

XLVIII. Si quis contra romani nominis decus sanctitatem.

XLVIIII. De nuptiis.

L. De adulteris.

LI. Idem de nuptiis.

EXPLICIT DE STVPRATORIBVS.

INCIPIT DE FVRIBVS ET DE POENIS EORVM.

LII. Quodsi duodecī tabularū.

LIII. Paulus liber sententiarū V.

LIIII. Vlpianus liber VIII. ad edictum sub titulo.

LV. Si quis noctu furem occiderit.

LVI. De furibus.

(col. 2.)

LVII. IDEM. EXPLICIT.

INCIPIT. DE FALSO TESTIMONIO.

LVIII. Moyses dicit.

LVIIII. De poenis omnium legū sub titulo.

LXX. (*sic*) De testibus et de questionibus.

LXXI. Idem liber ad legem corneliam de sicariis et beneficiis.

LXXII. Paulus liber sententiarum V. sub titulo ad legem corneliam.

LXXIII. Idem.

LXXIIII. Idem poena. legis cornelie testamentariæ liber VIII.

LXXIIII. (*sic*) Idem.

(Ex codice Vercellensi.)

kp̄ lı de nuptiis sub tit exēplū litterarum ni nominiſ

kp̄ lıı Si qua aut contra roma

kp̄ lııı Idē kp̄ lııı de adulteris

kp̄ lu De his qui incertas nuptias contraxerunt

kp̄ luı Maledictus inquid dixit moyses qui concuuerit cū uxo

rē patris kp̄ luıı Incipit de furibus et de poene eor,

kp̄ luıı Idem kp̄ luıı Idem

kp̄ lx Idem kp̄ lxı Idem kp̄ lxıı (*sic*)

kp̄ lxıı Idem k (*sic*) lxıı Incipit de falso testimonio moyses dicit

kp̄ lxu De poenis omiū legum

kp̄ lxuı De testibus et de questio

nibus kp̄ lxuı (*sic*) Idē liB̄ ad legē corneliā de sicariis et beneficiis

kp̄ lxuıı Idē kp̄ lxu III Idē kp̄ lx Idē uıı

(col. 2.)

kp̄ lxx Idem kp̄ lxxı Idem ✗

(Ex codice Vindobonensi.)	(Ex codice Vercellensi.)
LXXIII. (*sic*) Idem.	
LXXVIII. (*sic*) Idem.	k̄p̄ lxxii Idem k̄p̄ $^{\text{L IIII}}$ xx Idem k̄p̄ lxxu
LXXVIIII. De officio proconsulis ad legem corneliam.	De officio ℣ consolis ad legem
LXXII. (*sic*) De testibus et de questionibus.	iuliam k̄p̄ lxxui De testib, et questionibuſ eorū 7 expl̄
EXPLICIT.	
INCIPIT DF DEPOSITO.	k̄p̄ lxxuii Incipit deposito (*sic*)
LXXI. (*sic*) Moyses dicit.	moyses dixit dato
LXXI. (*sic*) Si aliquid dabit proximo suo.	k̄p̄ lxxuiii De deposito et comen
LXXII. Si subripiatur dominus domui habet furti actionem.	k̄p̄ lxxuiiii Si subripiatur do mus domui habet furti actione
LXXIII. Cum quis suscepit depositum.	k̄p̄ lxxx Idem k̄p̄ lxxxi Idē
LXXIIII. Eas poenas quod uestem.	
LXXV. Idem.	k̄p̄ lxxxii Idem k̄p̄ lxxxiii Idē
LXXVI. Idem. A. et. C. septimiæ.	
LXXXIII. (*sic*) De deposito.	k̄p̄ lxxxiiii Idem k̄p̄ lxxxu Idē
LXXXIIII. Imperator alexander. A. messorio milite.	
LXXXIIIII. (*sic*) Paulus liber responsorum V. sub titulo.	k̄p̄ lxxxui Ex locato et conducto
LXXX. (*sic*) Si quis expositis rebus inlesis.	k̄p̄ lxxxuii Idem
LXXXI. Satis propositā constitutionem.	k̄p̄ lxxxuiii de satis ℣ positā constitutionem
(fol. 164a col. 1.)	
EXPLICIT.	
INCIPIPIT DE ABACTORIBVS.	k̄p̄ lxxxuiiii Incipit de abac
LXXXII. Moyses dicit.	toribus moyses dicit
LXXXIII. Si quis imbolauerit uitulum aut ouem.	k̄p̄ xc Idē k̄p̄ xci Idē k̄p̄ xcii
LXXXIIII. De abactoribus atroces pecorum.	
LXXXV. Idem paulus eodem libro et titulo.	
LXXXVI. Idem paulus eodem libro et titulo.	Idem k̄p̄ xciii Idem k̄p̄ xciiii

(Ex codice Vindobonensi.)	(Ex codice Vercellensi.)
LXXXVII. Qui bouem uel equum errantem inuenerit.	
LXXXVIII. De poenis paganorum.	Idem de penis paganorum.
LXXXVIIII. De officio proconsulis.	kp̄ xcu Idem kp̄ xcui Idem
XCIII. (*sic*) De officio proconsulis.	
XCIIII. [3] Eodem scripto.	kp̄ xcuii Idem kp̄ xcuiii Idem.
XCII. (*sic*) Idem ulpianus libro et titulo.	
XCII. Si quis bouem aberrantem uel ęquum.	kp̄ xcuiiii Idem kp̄ c Incipit de in
EXPLICIT.	
INCIPIT DE INCENDIARIIS.	cendiariis moyses dicit.
XCIII. Moyses dixit si exierit ignis et inuenerit spinas et combusserit.	
XCIIII. Paulus liber sententiarū sub titulo.	kp̄ ci Idem
XCV. Commissum uero seruorum.	kp̄ cii Idem
XCVI. Idem.	kp̄ ciii Idem
	(fol. 8a col. 1.)
XCVII. De officio proconsulis.	kp̄ ciiii de officio ꝓconsulis
XCVIII. De poenis paganorum.	kp cu De pęnis paganorum et de incendiariis esse
XCVIIII. Vlpianus libro XVIII. ad edictū sub titulo.	kp̄ cui Si fatebitur iniuria occisu kp cuii Si quis insulā uoluerit exurere.
C. IDEM. Idem.	
CI. Et ita celsius libro XXXVII. digestorum.	kp̄ cuiii De stipula incendentis kp̄ cuiiii Idem
EXPLICIT DE INCENDIARIIS.	kp̄ cx Idem
INCIPIT DE TERMINO AMOTO.	kp̄ cxi Idem
CV. (*sic*) Non transmouebis terminū proximi tui.	kp̄ cxii Incipit de termino amo to moyses dicit

[3] iiii negligenter erasa sunt.

(Ex codice Vindobonensi.)	(Ex codice Vercellensi.)
CVI. De officio proconsulis.	kp̄ CXIII Idem
EXPLIC DE TMINO.	
INCIPIT DE PLAGIARIIS. (col. 2.)	kp̄ CXIIII Incipit de plagiariis
CVII. Moyses dicit quicūq; plagiauerit.	XIIII moyses dicit
CVIII. Paulus libro sententiarum V.	kp̄ CXV. Idem.
CXIIIII. (*sic*) sub titulo ad legem fabiam tenetur.	
CXI. (*sic*) Itemque presidis prouintiæ.	
CXII. Si seruus sciente domino.	kp̄ CXVI Si serui sciente dn̄o alienū seruū subtraxerit
CXIII. Vlpianus libro VIII.	kp̄ CXVII De officio ꝓconsulis ad legē fabiam cohercendis
CXII. (*sic*) Imperator antoninus exposuit constituit idem legis iuliæ.	kp̄ CXVIII Idem de adulteris
CX. (*sic*) Qui alieno seruo persuaserit ad dominum fugiat.	
EXPLIC DE PLAGARIIS (*sic*).	
INCIPIT DE MATHEMATICIS ET MANICHEIS.	kp̄ CXVIIII Incipit de mathematicis et monicheis (*sic*) dicit
CIIII. (*sic*) Moyses dicit. non inueniatur qui lustret filium tuum.	
CXVI. De officio proconsulis sub titulo.	kp̄ CXX de mathematicis et baticinatoribus
CXVI. (*sic*) Pompeio. et rufo consulibus.	kp̄ CXXI Idem
CXVII. Diui pii ad pactum legatum prouintię.	kp̄ CXXII Idem
CXVIII. De maleficiis et manicheis.	kp̄ CXXIII Idem
EXPLIC DE MATHEMATICIS.	
INCIPIT DE LEGITIMAS ACTIONES.	kp̄ CXXIII (*sic*) Incipit de legitima actione. (col. 2.)

(Ex codice Vindobonensi.)

cxviiii. Filię salpade.
cxx. Gaius institutionem libro IIIº.
cxxi. Idem.
cxxii. Idem.
cxxiii. Idem.
cxxviii. (*sic*) Item pronepotes proneptesue.
cxxv. (*sic*) Item si ex duobus filiis nepotes extent.
cxxvi. Item patruus fratris [4] filio.
cxxvii. De intestatorum successiones.
(fol. 164b col. 1.)
cxxviii. De legitimis hereditatibus intestatorum.
cxxviiii. Idem.
cxxx. Idem.
cxxxi. Idem.
cxxxii. Idem in eodem libro.

EXPLICIT KAP.

INCIPIT LIBER PRIMVS.

KAP. I. IDEM.

Moyses dei sacerdos hęc dicit (*etc.*)

(E'x codice Vercellensi.)

kp̄ cxxiiii De successione inter frs
kp̄ cxxu Idem
kp̄ cxxui Idem
kp̄ cxxuii Idem
kp̄ cxxuiii Idem
kp̄ cxxuiiii De intestatorū successionibus
kp̄ cxxx Idem
kp̄ cxxxi Idem
kp̄ cxxxii Idem

ExplicIT

INCIPIT CONSTITVTIO PRIMA NOVELLARVM IVSTINIANI PP AVÇ. DE GRECO IN LATINO TRANSLATAS PER IVLIANVM (*etc.*)

4) Sic correctum ex patris.

EXCVRSVS CRITICI.

EXCVRSVS I.

AD TIT. 1. KAP. VI. §. 3.

"E re itaque constituendum est, et quo ferro percussit Epafroditus."

Nemo, spero, facile erit, qui uocem Epafroditus, quae facillima Vercellensis codicis emendatione nititur, in dubium uocare uelit: sed uel nunc operae pretium est, repetere, quam uarie is locus antea tentatus fuerit. E re i. constituenda est, et q. f. p. ipsa uoluntas cj. Cuiacius, et habet ed. Paris. a. 1586 in marg. e re i. ipsa const. funditus, ex quo ferro perc. cj. Vonck. specim. crit. p. 33. e re i. c. est et q. f. p. et id ipsum an fundrtus H. Canneg. p. 39. Erae (pro herae) i. c. e. et q. f. p. ipsam: fundus id cj. Sam. Petitus obss. II, 6, quem refutauit Gerardus Noodt probabil. IV, 9, qui omnia ista: et quo f. p. ipsa fund. simpliciter delenda esse censet. E re i. c. testibus, quo ferro percusserit, an improuidus cj. Barthius aduersar. XXX, 10. E re i. c. hoc est, ut quo f. p. ipsum indices (s. iudices) cj. van de Water obss. I, 17. — Ceterum et Struchtmeyerus animaduers. crit. lib. I. cap. 14 alia coniecisse uidetur, quae non legi.

EXCVRSVS II.

AD TIT. I. KAP. X. INIT.

"Diocletianus et (Maximianus) domini nostri."

Ardua res, ut uidetur, est demonstrare, nomina ista latere in literis quod si DNN: sed quam plurima argumenta in eam rem concurrunt. Primum enim Iustiniani constitutionum codex illa ipsa nomina hoc loco exhibet, nec uocem maximianus, aut potius max. librarii culpa excidisse quisquam negabit, cui reliqua inscriptio satis

firmata fuerit. Deinde DNN legi debere: domini nostri, res ipsa docet: qua quidem appellatione Gregorianus recte usus est, si uere sub istis imperatoribus codicem suum conscripsit, quod nunc uel nostro loco probari posse, facile dixerim. Denique, quo omnis emendationis nostrae summa redit, pro quod si legendum est diocl. et. Nam d et cl facile inter se confundi, et notum est, et ipsi nostri codices demonstrant. Ecce enim Vindobonensis tit. I. cap. 11. pro claudium habet daudium, tit. II. cap. 5. §. 5. pro CL habet ad, et tit. VI. cap. 4. exhibet diodetiani: Vercellensis autem tit. XV. cap. 3. habet diodetianus. Pariter etiam d cum q uel di cum qu, atque adeo et cum si confundi poterat: quod in tabula, quae scripturae effigiem continet, plenius probabitur.

EXCVRSVS III.

AD TIT. I. KAP. XI. §. 2.

"Verba consultationis et rescripti ita se habent."

In codicibus manuscriptis legitur habentem, quod neminem offendet, qui meminerit, literas m et t in his codicibus sexcenties redundare, illud praesertim in forma accusatiui am uel em. Ideoque Scal. simpliciter reposuit habent, quod et Bynkershoekio obss. lib. II. cap. 5. in mentem uenerat, et aliis locis confirmatur. cfr. fr. 1. §. 10. de Extraord. Cogn. (50, 13.). At uero ista uulgaris opinio non est, cum omnes fere interpretes in explicandis literis em frustra operam consumserint. Quae autem afferunt, haec sunt:

Pithoeus: "An haec emissam consultationem, an aliud quiddam significent, non satis scio."

Charondas: "habent. Vellem. Deest aliquid in libro manuscripto Rufini, nempe rescribas, uel aliud simile." Quod ineptum esse, recte Schultingius monuit. At ne codex quidem ullus habet uellem, cum Charondam proprio codice usum non fuisse, in prolegomenis demonstrauerimus.

Cuiacius quae ad marginem notauerat, incauta manus partim resecauit. Nam haec sola supersunt:

"fragm. Vlp. Idem lex XII tab. iubet his uerbis: Si pater filium, ut Cicero 13 Ep.: Em hic ille est, et Ter. Adelph. Em tibi, resciuit omnem rem, et Seneca I de tranquill. uitae: Em uena sanguinis in tua p̄tate est." In libris autem Cuiacii uariatum est inter en uel em, quae exponit ecce. Vid. Obss. XVII, 28. XXVI, 30. Recitation. ad Scaeuolae responsor. lib. III, ad fr. 31. de Liberat. legata (34, 3.), et Comm. ad tit. Cod. de Emancip. liberor. (8, 49.)

Bynkershoekius obss. l. c., ceterorum sententiis explosis: "Multa licet fingere, nihil tuto definire. An pro em rescribemus Im, i. e. Imperatori? An dicemus corruptum ex egn. quod esset Taurini Egnatii nomen, qui hic inter Clodium et Euaristum cognouit? ... An potius em repetitum erit ex praecedenti syllaba ent? Dicat, inquit ille, qui habet Sphingem."

Barthius aduersariorum lib. XXIV. cap. 11. citat ne, et inde facit salutationem, legitque Haue.

Schultingius: "Si copia mihi esset inspiciendi manuscripti libri, et noscendi quantum hic uacui esset spatii circa em, aliquis coniecturae esset locus. Sensus uero constabit, si scribas, Cum nuper quaererem, uel cum quaererem, aut causam audirem, uel iudicarem inter etc. uel aliquid simile. Posset quoque tentari Cum cognoscerem, quod uerbum rei optime congruit: uerum mox iterum sequitur cognoui." Nimirum Schultingium induxit Charondas, ut lacunam codici tribueret. Sed nec Scaligeranus, nec Vindobonensis codex uacuum spatium habent, neque asterisci a Pithoeo additi pro lacuna accipiendi sunt.

Denique Herm. Cannegieterus pag. 60 rem coniecit, Vonckius autem pag. 35: cum.

EXCVRSVS IV.

AD TIT. I. KAP. XI. IN FINE.

"Velis rescribere."

Omnes codices habent uel res. Sed rectissime a Pithoeo admonitum erat, "notas esse [scil. ū. ȳ.], quae ueterem formulam contineant uelim rescribas, aut

potius quando ad principem sermo est: uelis rescribere. Sic apud Plinium saepe, rogo rescribas, et infra, uellem mihi rescriberes." Cui quamquam Cuiacius, Charondas, Schultingius plene adsenserint, non defuerunt tamen, qui uano emendandi studio abrepti, alia minus idonea proponerent. Nam H. Cannegieterus p. 17 coniecit: Adfert et (uerba rescripti). Trotzius de memoria propagata Lib. I. c. 7. pag. 503: uide rescriptum. Bynkershoekius denique, obss. lib. II. c. 5, uel res ex erronea geminatione uoc. uerba rescripti ortum esse putat.

EXCVRSVS V.

AD TIT. II. KAP. V. §. 2.

"Commune nomen enim eius est, quod semper aduersus bonos mores fit."

Omnes codices exhibent: communem. Omnibus enim iuris est. In quibus emendandis multa tentata fuerunt, sed nemini probata. commune enim omni ei nomen iniuriae est cj. Pith. commune enim nomen iniuriae est cj. Grotius flor. spars. ad pr. Instt. de iniuriis (4, 4.) commune enim nomen iniuriae ei semper, quod etc. cj. Barthius aduersar. XXIV, 20. commune enim nomen iniuria: ὕβρις est, quod specialiter etc. cj. Nerius anal. I, 20. commune enim nomen omnis non iuris est, quod scilicet etc. cj. H. Cannegieterus p. 87. commune omnibus enim iniuria est estque cj. Heraldus obss. cap. 46. commune omnibus enim iniuriis est quod [i. e. quia] cj. Vonck. p. 58. commune enim omnibus iniuriis id est, quod cj. Jo. Cannegieterus ad h. l. (significare) seu contumeliam: omnibus enim iniuriis est cj. Roeuerus cap. IV. Salmasius denique, in obss. ad ius atticum c. 7[b] pag. 224 haec ita refert: commune enim nomen esse iniuriae, omni quodcunque aduersus etc.: sed explicandi potius, quam emendandi causa a codicum scriptura recessisse uidetur.

EXCVRSVS VI.

AD TIT. II. KAP. V. §. 5.

"Quae lex generalis fuit: fuerunt et speciales, velut illa: si quis os fregit libero" etc.

Verba fuerunt ... fregit, quae nunc demum ex Vindobonensi ac Vercellensi codice restituta sunt, ita exhibui, ut nimiae in mutandis literis audaciae accusandum me esse facile quis dixerit. Nam pro illa si quis os, Vindobonensis habet manifestus, Vercellensis autem manifestos. Est tamen antiquae scripturae forma, quam cursiuam nunc appellare solemus, per quam inter ma et illa, inter n et si, denique inter ifest et quis tanta similitudo intercedere poterat, ut alterum cum altero facile confunderetur: quod uel ipsa scripturae effigie, tabula nostra comprehensa, probari poterit.

EXCVRSVS VII.

AD TIT. V. KAP. III. §. 1 IN FINE.

"Orienti uir carissime nobis."

Codicum scriptura haec est: orienti aguc nouis Pith. orienti AGVE (?) NOUIS Scal. orienti, ceteris omissis, Vind. Verc. uicarie karissime nobis cj. Pith., quem sequitur Jac. Gothofredus post const. 6. Theod. ad leg. Iul. de adulteriis (9, 7.), item Schultingius. Karissime nobis cj. Cuiacius. amantissime atque karissime nobis ed. Paris. a. 1586 in marg. uicarie aue carissime nobis cj. Io. van de Water Obss. I, 19. Aug. C. protinus (laudanda) cj. H. Cannegieterus p. 175. Nobis, quid de literis ag statuendum sit, nondum liquet, ideoque cum Cuiacio eas omisimus. Ceterum conferri poterit inscriptio tit. I. cap. 10, huius libelli.

EXCVRSVS VIII.

AD TIT. VIII. KAP. VII. §. 3.

"Sed etsi quis ob denunciandum, uel non denunciandum remittendumue testimonium pecuniam acceperit."

Omnes codices locum uexatissimum sic exhibent:

"Sed et si quis ob uenundandum uel denudandum non remittendumue testimonium pecuniam acceperit."

At in fr. 1. §. 2. de Lege Cornelia de falsis (48, 10.) uerba Marciani sunt:

"Sed etsi quis ob denunciandum [1]) remittendumue testimonium, dicendum uel non dicendum, pecuniam acceperit."

Macer denique, in fr. 2. de Concussione (47, 13.) ait:

"quiue ob accusandum uel non accusandum, denunciandum uel non denunciandum testimonium pecuniam acceperit."

Ex quorum accurata collatione haec consequuntur:

1) Verba: remittendumue testimonium defenduntur lectione fr. 1. §. 2. cit., nec sensum mutat uox non, quae antecedit.
2) Verbum uenundandum, quanquam non omni sensu caret, tamen nec a Marciano, nec a Macro usurpari uidemus: quinimmo minus aptum est, cum pecunia semel accepta iam uenundatum fuerit.
3) Verbum denudandum ex denunciandum ortum esse, et literarum similitudo et Macri uerba confirmant.

Quamobrem nec timidissimum offenderet, si quis ita legeret:

ob uenundandum uel denunciandum non remittendumue.

---

1) Ita certe legitur tam in libris uulgatis quam in editione Haloandrina. Codex Florentinus habet renunciandum, de quo inferius dicendum erit.

At uero longe magis arridet Cuiacii emendatio, inter paratitla Cod. Ad legem Corneliam de falsis (9, 22.) prolata:

ob denunciandum uel non denunciandum remittendumue.

Sic enim utrique loco, tam Marciani, quam Macri, simillimus noster euadit: atque ita et Salmasio (ad ius rom. et attic. c. 30. in fin. pag. 866 sqq.) et Bynkershoekio (obss. III, 20.) uisum est, et Schultingio, nisi quod is ultimo uerbo substituere mallet: remittendum non remittendumue.

Multo minus autem se commendant, quae alii attulerunt. Etenim P. Pithoeus, H. Grotius (in flor. spars. ad fr. ult. de Concussione) et Desid. Heraldus (de rerum iudicatar. auctoritate lib. I. cap. 6.) maluerant:

ob uenundandum uel renunciandum remittendumue.

Sed haec a codicum scriptura longius recedunt: immo uel sensum desiderari in uerbo renunciandum, Salmasius, Bynkershoekius et Schultingius uno ore monuerunt. Nihilominus tamen ea ab H. Cannegietero p. 208 ita recocta uidemus:

ob renunciandum uel denunciandum remittendumue.

Denique et Io. Cannegieterus parum feliciter coniecit:

ob denunciandum uel denunciatum modo, remittendum cui testimonium.

EXCVRSVS IX.

AD TIT. X. KAP. II. §. 6.

"Dominus eo nomine habet furti actionem."

Demonstrandum est, uerba eo nomine substituenda fuisse codicum scripturae: domui. Illud certe

constat, Vindobonensem codicem kap. I. §. 1. eiusdem tituli pro domo habere eo homo: ex quo consequitur, ut pariter pro eo homui scribi potuerit domui. Iam uero literae n et h simillimae sibi fuerunt in antiquissimo codice, cum uel nunc et hanc permutatum inueniamus tit. XVI. kap. 4. in fine. Cumque eo peruentum sit, ut eo nomui legere liceat, reliqua demonstratione non egent, si Gaii Iustinianique institutiones conferas. Nam ibi similiter legitur: eius nomine, uel eius rei nomine.

EXCVRSVS X.

AD TIT. XII. KAP. VII. §. 6.

"Praeses prouinciae, si propter ignem" etc.

Locus sane uexatissimus: nam in codicibus constanter legitur: profiteri propter ignem. Nihilominus tamen in uoce si nihil est quod offendat, cum saepissime literas r et s a librariis nostris permutatas esse uideamus. Porro, ut demonstretur in profite latere praeses prouinciae, finge scriptum fuisse p̄ꝑue (nam ita scribi solitum, uel antiqui notarum collectores col. 1519 et 1520 Gothofredianae editionis testes sunt): tunc enim literarum formae proxime accedebant ad ꝑfite, quod etiam inter scripturae specimina oculis proponendum curauimus.

Nec tamen ista reliquorum opinio fuit. Nam Cuiacius in marg. coniecerat: Imp. Seuerus. Bondam in specim. cap. III, p. 189 ed. Oelrichsianae: profiteris, quod et Io. Cannegieterus probauit. Freherus parerg. I, 9, Si ut profiteris, ignis, quod in ed. Paris. a. 1689 ipsi Pithoeo tribuitur. Hermannus Cannegieterus p. 267: Probe uideris. Roeuerus cap. 4, pag. 150 thesauri Oelrichsiani: Periclitare. Vonckius p. 43: prope (uel propter) iter ignis etc.

EXCVRSVS XI.

AD TIT. XVI. KAP. IV. §. 1. 2.

"Cui suus heres nec esit."
"Si agnatus nec esit."

In codicibus pro nec esit altero loco legitur nec est, altero nescit. Ad utrumque proxime accedit esit, quae antiquior forma est uerbi sit, quemadmodum esum olim dicebatur pro sum. Vid. Varro de Lingua latina lib. IX. cap. 57, pag. 530 sqq. Festus s. u. nec (pag. 177 ed. Lindemannianae) ex duodecim tabulis refert: "ast ei custos nec esit." Macrobius, Saturnal. e XII. tabb.: "sei nox furtum factum esit." Ideoque minus probanda uidetur uulgaris lectio escit, quae inchoatiui potius uerbi significationem habet, licet Vrsino auctore uel in Festi locum inrepserit. Sic me monuit collega carissimus, Odofredus Müllerus.

INDICES

IN CONTEXTVM COLLATIONIS.

I. INDEX RERVM ET VERBORVM.

(Primus numerus titulum, alter kaput, tertius, ubi commate interiecto additur, paragraphum designat.)

A.

Abactores pecorum XI, 2. 3. 5.
Abducere comites II, 5, 4.
— bouem etc. XI, 8, 1. 2.
Aberrantem bouem etc. XI, 8, 1.
Abigeator XI in rubr. et kap. 2.
Abigere tit. XI passim.
Abigeus XI, 6. 7. 8.
Abominandae scripturae XV, 3, 6.
Abominationes XV, 1, 3.
Abstinere a personis VI, 4, 5.
— ab hereditate XVI, 3, 6.
— coniunctae sororis filiae VI, 6.
Accedenti tempore XV, 3, 4.
Accessio, uid. Cessatio.
Accipere quaestionem XIV, 3, 3.
— uid. Pecuniam.
iudicium Accommodare XII, 7, 6.
Accusare VIII, 1, 1.
— iure mariti IV, 4, 1. IV, 5. 11.
— iure patris IV, 4, 1. IV, 7. 11.
Accusari VI, 6.
Accusatio IV, 4, 2. III, 4. VIII, 7, 2.
Accusator IX, 3, 1.
Actio, cfr. iudicium.
— concepti VII, 5, 4. 6.
— depositi X, 7, 8. 10. 11. X, 8.
— furti VII, 5, 4-6. X, 7, 5.
— in factum XII, 7, 4. 5.
— (legis) Aquiliae XII, 7.
— oblati VII, 5, 4.
— praetoria XVI, 3, 5.
— utilis VII, 7, 8.
— competit X, 7, 5.
Actione agere VII, 5, 5. teneri X, 7, 10.
Actionem habere X, 2, 6. XII, 7, 1.
Adfectus, uid. Affectus.
Adfici iniuria III, 3, 3.
— poena VII, 4, 2. XI, 7, 2. 8, 4.
— relegatione VII, 4, 2.
Adfigi cruci I, 6, 4.
Adfines VI, 4, 5. IX, 3, 2.
Adgnati XVI, 2, 9. 10. 11. 14. 17. XVI, 3, 3. 13. 14. 17. 20. XVI, 4, 1. 2. XVI, 7, 1.
Adhibiia uarietate X, 3.
Ἀδίκημα, Ἀδικία II, 5, 1.
Adinuenta commenta XV, 3, 5.
Adipisci indulgentiam VI, 4, 3.
Adire hereditatem XVI, 2, 12.
— iudicium? XII, 7, 6.
Administratio tutelae X, 2, 3.
Admissum seuerius exsequi III, 3, 3.
Admissores criminum VI, 4, 3.
Admittere quid I, 11, 3. VI, 4, 3. XII, 6. XIII, 3, 2.
— rem I, 10. dolum X, 7, 10.
— (temperamentum) I, 11, 4.
ad accusationem Admitti III, 4.
— hereditatem — XVI, 6. 3, 20.
Adnotatio (imperatorum) I, 10.
Adoptio XVI, 6, 2.
Adoptiua cognatio VI, 3, 2.
Adoptiuus XVI, 3, 4. 12.
— pater IV, 12, 1.
consanguineos Adprehendere XVI, 3, 3.
Adquirere per hominem liberum II, 3.
Adrianus, uid. Hadrianus.
Adrogatio XVI, 6, 2.
Adseuerare pro uero VIII, 6.

Adsociari fisco XV, 3, 7.
Adstipulantibus populis VI, 7 init.
Aduersaria nobis gens XV, 3, 4.
Aduersus nos pronuntiare II, 5, 1.
Adulter IV, 2. 3. 9. 12.
Adulteram postulare IV, 5.
Adulterium IV tot. tit. XIV, 3, 3.
Aduocationem instruere (struere?) VIII, 7, 2.
Adurere insulam XII, 7, 1.
Aeger uel alias laborans X, 2, 5.
Aegritudinis uis III, 4.
lex Aelia Sentia XVI, 2, 5.
Aerumnas statuere XV, 3, 5.
Aestimare iniuriam II, 2.
litis Aestimatio permittitur? XII, 7, 6.
Aestimatione damnum sarcire XII, 2, 2.
Aetas compatitur XIII, 3, 2.
Affectus sui VI, 4, 2.
Africae proconsul XV, 3 init.
Agato I, 10.
Agentis uox II, 6, 3.
Agere iniuriarum II, 4. 6, 1.
— sub imperio VI, 4, 1.
aliud Agere XII, 7, 5.
Agerius (Aulus) II, 6, 4. 5.
Agnati, uid. Adgnati.
Agreste robur V, 3, 1.
Agrippinus X, 9.
AGVC V, 3, 1.
imp. Alexander I, 9. X, 8.
Alexandria XV, 3, 8.
Alfi Iulii libellus III, 3, 5.
Alieni sexus patientia V, 3, 2.
Allegationes partium X, 5.
non Ambigitur IV, 10.
Ambulare cum telo I, 3, 1.
Amita XVI, 2, 14.
Amitam (uxorem ducere) VI, 2, 2. VI, 3, 3. VI, 4, 5.
Amputare nequitiam XV, 3, 8.
Ancillas atroc. tractare III, 3, 4.
Andronicus (Attenicus) X, 4.
Animaduersionem mereri XIV, 2, 2.
Animae uirilis hospitium XV, 3, 2.
Animalia maiora XI, 8, 2.
Animus occidendi I, 6, 2. 3. I, 8.
Ante deum stare VIII, 1, 2.
— dominum XV, 1, 4.
— iudicem stare VIII, 1, 2.
— sacerdotes stare VIII, 1, 2.
Anteactum tempus VI, 4, 3.
Antoninus Imp. I, 8. IV, 6. X, 9.
— (Magnus) Imp. IV, 3, 6.
— (Iulius) 1, 10.
Anulinus Consul VI, 4, 7. 8.
Aperte contra legem facere IV, 10.
Apes exustae XII, 7, 10.
Appiaria X, 5.
Aqua et igni interdici XII, 5, 1. XV, 2, 1.
Aquilia lex II, 4. VII, 3. XII, 7.
Aquiliae actio XII, 7, 1.
pro Arbitrio prauo XV, 3, 3.
Arbitrium erroris XV, 3, 1.
— iudicis II, 2.
Arbores fructiferae XII, 2, 2.
Arbustum incensum XII, 7, 1.
Archadius Imp. V, 3 init.
Argenti materia X, 4.
Argentum deponere X, 7, 5.
Arioli (harioli) XV, 2, 1.
Aristobulus (Aristo?) Consul III, 4.
Armenta boum XI, 8, 1.
Aruspex XV, 1, 2.
Aspernamentum V, 1.
(ueturia) Astilia XII, 7, 6.
Atrium Mineruae V, 3.
Atrocissime tractare III, 3. 4.
Atrocitas facti XIV, 3, 6.
Atrox abactor XI, 2, 1.
— iniuria II in rubr. II, 2.
Attenicus Andronicus X, 4.
Auctoramento rogatus IV, 3, 2.
Auctoratus IX, 2, 2.
Auctore (patre) IV, 2, 3. IV, 7.
Auctoritate legis IV, 2, 5. 7.
— (tutoris) XVI, 3.
Audire allegationes partium X, 5.
— auguria etc. XV, 1, 5.
Audiri extra ordinem VII, 4, 1.
Aue (Haue) I, 10.
Augurator XV, 1, 2.
Auguria audire XV, 1, 5.
Augustus et Caesar X, 3. 4.
— — Caesares X, 5.
Augusti et Caesares X, 6.
— (Diocl. et Max.) VI, 5 et alibi.
Auia XVI, 9, 2.
inspector Auium XV, 1, 2.
Aulus Agerius II, 6.
Aurelius X, 5.
— Attenicus Andronicus X, 4.

Aurelius Flauius I, 9.
— Herculanus I, 8.
— Marcianus proconsul III, 3, 1.
— Sacratus miles III, 4.
Auunculus XVI, 3, 14.
Auus XV, 3, 9. 11. XVI, 9, 2.
Auxilium denegare III, 3, 2.

B.

Baeticae proconsul Taurinus I, 11, 1.
— — Marcianus III, 3, 1.
— concilium XI, 6, 1. XI, 7, 1.
Balnearii fures VII, 4, 1.
Barbarica immanitas VI, 4, 3.
praetoris Beneficium XVI, 5.
Berbicem abducere XI, 8, 2.
ad Bestias depugnare IX, 2, 2.
cum Bestiis pugnare IV, 3, 2.
Bestiis subiici I, 2, 2. VIII, 4, 2. XII, 5, 1.
in Biennium (ad opus publicum) XIII, 3, 2.
Bis consul (Laetus) I, 8. Maxim. X, 8.
Bona conferre XVI, 7, 2.
— fide abstinere VI, 6.
— fisco uindicantur XV, 2, 1. XV, 3, 6.
— publicantur VIII, 5.
secundum Bonam fidem satisfacere X, 4.
Bonorum pars dimidia I, 7, 2. V, 2, 2. XIV, 2, 2.
— possessio XVI, 3, 5. XVI, 7, 2.
Bouem abducere XI, 5. XI, 8, 1. 2.
— abigere XI, 3 et alibi.

C.

Caedere uirgis etc. II, 4.
Caedi II, 5, 4. II, 7.
Caesar, uid. Augustus.
Caesares (nobilissimi) VI, 4 init.
Caesaris procurator XIV, 3, 1-3.
Caius, uid. Gaius.
Calcis ictus I, 10.
Calor inconsultus IV, 3, 6.
honestissimus Calor IV, 10.
Calumniae accusatio III, 4.
— poena IV, 4, 2.
in Capita diuidere hereditatem XVI, 2, 8. 16.
per Capita ire IV, 2, 1.
Capita legis I, 3, 1. IV, 2, 2. 3. XIV, 3, 4. 5.
Capitalis causa XIV, 3, 3.
Capite puniri XII, 5, 1. 6. XV, 2, 3.
de Capite quaerere I, 3, 1.
Capitis minutio VI, 3, 2.
Capitis poena I, 2, 2. VIII, 4, 2.
Carere bonis XVI, 7, 2.
— successione VI, 4, 3.
Carissime (nobis) I, 10. V, 3, 1. XV, 3, 1.
Caritas pia consanguinitati debita VI, 4, 2.
Casam incendere XII, 2, 1.
Cassianus motus XV, 2, 5.
Castam colere uitam VI, 4, 1.
Caste sancteque constitutum VI, 4, 1.
Castigandi modus III, 2.
immodica Castigatio III, 4.
Casuale homicidium I, 5 init.
Casu admitti I, 11, 3.
Casu incendere XII, 6.
Casum praestare X, 3.
Casus et uoluntas I, 6, 1. II in rubr.
— fortuitus I, 10.
— improuisus I, 9.
— teli I, 7, 1.
— uenti furentis XII, 2, 2.
Causa cognita punire VII, 4, 1.
— (erroris) probata XVI, 2, 5. XVI, 3, 7.
Causae probatio XVI, 6, 2.
Cautio damni non facti XII, 7, 8.
Celare ciuem etc. XIV, 2, 1. XIV, 3, 4. 5.
Celsus lib. XXVII digestorum XII, 7, 10.
— — XXXVII digestorum XII, 7, 5.
Centesimum miliarium XIV, 3, 2.
Certae personae IV, 3, 1.
Certi iuris est X, 3.
Certum dicere II, 6.
Cessat Aquilia XII, 7, 7.
Cessationis merces II, 1, 2.
Chaldaei XV, 1, 3. XV, 2, 1.
Cibaria (ciuariae) X, 2, 5.
Ciuile ius VI, 3, 1. XVI, 3, 20. XVI, 5.
Ciuis peregrina IV, 5.

Ciuis romanus IV, 3, 3. IV, 5. XIV, 2, 1. XIV. 3, 4.
Ciuitate donati XVI, 7, 2.
uir Clarissimus III, 3, 6.
Claudius Lupi filius I, 11, 2.
Clementia (principum) I, 10. VI, 4, 3. 7. VI, 5.
Clodius, uid. Claudius.
Coercere (cohercere) I, 3. XIII, 3, 2.
— adulteria IV, 2, 1.
— culpam I, 11, 2.
Coercitio seruorum III, 2.
Cognata VI, 3, 3.
Cognati VI, 2, 2. VI, 4, 5. XVI, 3, 12. 13. 14. XVI, 8, 1. XVI, 9, 1. 2.
Cognatio adoptiua VI, 3, 2.
— legitima XVI, 2, 10.
— propior IX, 2, 3.
Cognita (causa) VII, 4, 1.
Cognitio iniungitur XIV, 3, 2.
— legis Fabiae XIV, 2, 2. XIV, 3, 1. 2.
— praefectorum praetorio erit XIV, 3, 2.
— praetoris est II, 6, 3.
Cognoscere inter I, 11, 2.
— de lege XIV, 3, 3.
— super re XIV, 3, 2.
Cohercere, cohercitio, uid. Coercere.
Cohibere VI, 4, 1.
Coire ad accusationem VIII, 7, 2.
— societatem ibid.
Coitum dirimere VI, 6.
Colere uitam VI, 4, 1.
Coloni seruus XVI, 7, 7.
Columbae XII, 7, 10.
Comites abducere II, 5, 4.
Commendare (cfr. Commodatum) X, 7, 4.
Commendatum X, 1, 2. X, 2 rubr. 3.
exquisita et adinuenta Commenta XV, 3, 5.
primo Commentario XVI, 2, 17.
Commissum corrigere VI, 4, 3.
facinora Committere XV, 3, 4.
latrocinia — X, 8.
Commodata res X, 2, 5. 6.
Commodati actio X, 2, 7.
— contractus X, 2, 1.
— damnari X, 2, 4.
— iudicium X, 2, 1.
Commodus Imp. IV, 3, 6.
Commune nomen II, 5, 2.
Communio? uid. Incommodior.
Comparare ciuem etc. XIV, 2, 1.
Compatitur aetas XIII, 3, 2.
Compellere satisfacere X, 4.
Competit actio X, 7, 5.
Comprehendere per disiunctionem II, 6, 2.
Comprobatum est factum proconsulis I, 11, 1.
uitam Concedere VI, 4, 3.
Concepta formula II, 6, 5.
— res VII, 5, 6.
Concepti (furti) actio VII, 5, 4.
Conceptiua agere VII, 5, 6.
Conceptum furtum VII, 5, 3.
— (mulieris) XV, 1, 1.
uulgo Concepti liberi VI, 2, 4.
Concilium Baeticae XI, 6, 1. XI, 7, 1.
Concremata seges etc. XII, 2, 2.
Condemnari de dolo, propter dolum X, 2, 1. 4. uid. Duplum.
Conditio defecit XVI, 3, 1.
incommodioris Conditionis homines XV, 3, 1.
Conducta manus XI, 2.
ex Conducto X, 9.
Conductor (?) colonus XII, 7, 7.
scientes Confingere XV, 2, 6.
Confugere ad statuam III, 3, 3.
Coniuncta sororis filia VI, 6.
Coniunctio nefaria VI, 4, 3.
Coniunctio nuptiarum VI, 4, 2.
Coniungere emancipatos XVI, 7, 2.
Connubium, uide Conubium.
Consanguineae successiones XVI, 3, 20.
Consanguinei XVI, 3, 15. 17. XVI, 4, 1. XVI, 6. 7, 1. XVI, 8, 1.
Consanguineorum gradus XVI, 2, 14.
Consanguineos lex non adprehenderat XVI, 3, 3.
Consanguinitati debita caritas VI, 4, 2.
Consanguinitatis iure XVI, 3, 16.
Consentanei Manichaeorum XV, 3, 6.
Consignare testimonia VIII, 7, 1.
Consilium puniendum est I, 7, 1.
Consobrini XVI, 2, 10.
Consona uoce dampnare VI, 7 init.

e re Constituendum I, 6, 3.
furem magis Constitui XI, 5.
heredem — XVI, 3, 5.
Constituit dominus Moysi XVI, 1, 8.
Constitutionem inserere VI, 5. X, 3.
— ponere I, 8. 9. proponere X, 9.
Constitutioni fraudem facere II, 3, 3.
ex nouellisConstitutionibus XIV, 3, 6.
execrandae Consuetudines XV, 3, 4.
Consularis uir IV, 2, 5.
Consules uid. in indice personarum.
Consultatio I, 11, 2. XV, 2, 2. 3.
Consulto admitti I, 11, 3.
Consultum esse VI, 4, 2.
Consumi XI, 7, 4.
Contaminatione foedari V, 3, 1.
Contemplatio clementiae VI, 4, 3.
Contentiosi XV, 3, 6.
in Continenti occidere IV, 2, 4.
imperio Continere III, 3, 5.
per patris cognationem Contingere XVI, 7, 1.
Contingere per patrem aut matrem XVI, 8, 1.
Continuatio animi IV, 2. 7.
Continuatur dominium XVI, 3, 6.
Contra iuris rationem X, 3.
Contra ius i. e. culpa VII, 3, 4.
— legem facere IV, 10.
Contractus commodati X, 2, 1.
Contrahentis utilitas X, 2, 1. 2.
Contrahere crimen I, 9.
— matrimonium VI, 4, 5.
Contrectare X, 7, 5.
Contumelia II, 5. 1. VII, 3, 4.
Conubium IV, 5. VI, 2, 1.
Conubia copulanda VI, 4, 4.
inlicita Conubia VI, 4, 2.
in manum Conuenire IV, 2, 3. IV, 7.
in manum Conuentio XVI, 6, 2.
actione Conuentus X, 2, 5.
ex locato — XII, 7, 7.
iudicio — X, 2, 1.
Conuicium pati II, 5, 4.
— saeculis inrogare V, 3, 1.
conubia Copulare VI, 4, 4.
matrimonium — VI, 4, 2. VI, 6.
Cornelia lex I, 2. 3. IV, 9. VII, 2. 3, 3. VIII, 2. 4. 5. 7. XII, 5, 1.
Corpore quaestum facere IV, 12, 3. IX, 2, 2.
Corpus nuliebriter constitutum V, 3, 2.
Corrigi legibus VI, 4, 3.
iudicem Corrumpere VIII, 5.
Corrumpere testimoninm IX, 3, 3.
Cotta Consul VIII, 7, 2.
Crimen contrahitur I, 9.
sine Crimine esse II, 1, 2.
in omnibus Criminibus I, 11, 4.
maximi Criminis est XV, 3, 2.
Criminum uenia VI, 4, 3.
in Crucem tolli I, 2, 2. VIII, 4, 2. XIV, 2, 2.
Cruci adfigi I, 6, 4.
Crucis poena XIV, 3, 6.
Cucuma percutere I, 6, 3.
cupiditatis Culpa I, 11, 2.
Culpa deducitur in iudicio X, 2, 2. 3.
— occidere VII, 3, 4.
Culpam praestare X, 2, 1.
propter Culpam condemnari X, 2, 4.
Cupiditatibus obedire VI, 4, 3.
Cupiditatis culpa I, 11, 2.
corrumpendum Curare VIII, 5.
neglegenter — XII, 7, 7.
Curare tractare III, 3, 6.
Curationis impensae II, 1, 2.
Curator furiosi XVI, 3, 6.
Curia submoueri VIII, 3.
Curiosius tractare XVI, 2, 17.
Cursum suum tenere XV, 3, 2.
Custodia domus X, 7, 4.
— publica IX, 2, 2.
Custodiae causa X, 7, 3.
Custodiendum dare X, 7, 1.
Custoditur regula iuris X, 2, 2.
iura Custodiunt VI, 4, 6.

D.

Damasus consul VI, 4, 8.
Damnare corpus patientia V, 3, 2.
— (consona uoce) VI 7 fin.
Damnari ad gladium etc. XI, 7, 1. 4.
— in ludum, opus XI, 7, 1. (3.) 4.
— depositi, commodati X, 2, 4.
— durius XI, 6, 1.
— in duplum furis more XI, 4.
— furti VII, 5, 1.
— iudicio publico IV, 3, 3.
— legeCornelia testamentaria VIII, 2.
ludi Damnatio XI, 7, 3.
Damni iniuria teneri XII, 7, 8.
— non facti cautio ibid.
Damnum dare ibid.

Damnum datum II, 3. II, 4. XII, 2, 2.
— depositorum X, 9.
Dare (libellum pro quo) I, 9.
— seruare X, 1, 1.
Dari ad gladium XI, 2, 1. XI, 7, 2.
— in metallum, opus ibid.
Datum, data VI, 4 fin. XV, 3 fin.
Debilitatus homo XII, 7, 7.
testatum, intest. Decedere XVI, 3, 2.
Decem caprae XI, 3. personae XVI, 9, 2.
negotium Decidere X, 3.
Decimae immunitas XVI, 9, 3.
Decretum diui Pii XV, 2, 4.
Decreuit proconsul I, 11, 2.
Decus romani nominis VI, 4, 8.
Dedere noxae II, 3. XII, 7, 9.
Dedititius IV, 3, 4.
noxae Deditione sarcire XII, 3, 1.
Deducere testes IX, 3, 1.
Deduci in iudicio X, 2, 2. 3.
Defendere se telo VII, 1 init. 2. 3, 2. 4, 2.
Defertur hereditas XVI, 3, 3. 5, 1. 7, 1. 8, 2.
Deficere plagis III, 2.
Definitiones, uid. Papinianus.
Delationem interponere VIII, 7, 2.
Delator VI, 6.
Delicta maiora I, 11, 3.
— (praeterita) VI, 4, 7.
Delinquere consilio, per ignorantiam I, 12.
Demonstrare iniuriam II, 6, 2.
— partem corporis II, 6, 4.
— uocem agentis II, 6, 3.
Denegare auxilium III, 3, 2.
Denique XV, 2, 1.
Denotare (singulariter) X, 2, 3.
Denunciare testimonium VIII, 7, 3.
Depopulari agrum XII, 7, 6.
Deportari in insulam VIII, 5.
Deportationis poena I, 2, 1. VIII, 4, 1.
Depositum tit. X. per totum.
iuste Deprecari III, 3, 2.
Deprehendere admissa VI, 4, 8.
— adulterum IV, 2, 3. 4. 5. IV, 3, 2.
— in adulterio IV, 3, 1. 3.
— in faciendo VII, 5, 3.
Depugnare ad bestias IX, 2, 2.
Descendentes (per uirilem sexum) XVI, 3, 13.
Designare rem II, 6, 2.
Desinere in potestate esse XVI, 2, 2.
Destinare VII, 5, 3.
Detrahere ius suum III, 3, 2.
Detrahere detrimentum X, 8.
Detrimenta inserere XV, 3, 4.
Deuincire leges religione VI, 4, 6.
Deuotio tua XV, 3, 8. cfr. Prudentia.
Deus. instinctu (exstinctu?) Deorum XV, 2, 5.
Deorum obtentu et monitu XV, 2, 3.
Dii inmortales VI, 4, 1. XV, 3, 2.
Dicere testimonia VIII, 3. VIII, 7, 1.
— testimonium VIII, 2.
Differentiae, uid. Modestinus.
Digesta, uid. Celsus. Marcellus.
Digna seueritate plecti VI, 4, 8.
dii Dignati sunt XV, 3, 2.
Dignitas laeditur II, 5, 4.
— spectatur IX, 3, 1.
Dignitatis (cuiuslibet) XV, 3, 7.
Diligentissime expressum XI, 7, 5.
Dimittere uxorem IV, 3, 5. IV, 12, 5.
Diocletianus (et Maxim.) I, 10. III, 4. VI, 4, 1. VI, 5, 1. X, 3 ... 6. XV, 3, 1.
Dio (Diogenes?) Consul VI, 5, 1.
Diosimus X, 5.
Directa depositi actio X, 7, 8.
Dirimere coitum VI, 6.
— nuptias VI, 5.
Discretio (discrepatio?) sexus XVI, 3, 20.
Disciplina militaris I, 8.
— iuris ueteris VI, 4, 2.
— romana VI, 4, 4.
— nostrorum temporum VI, 4, 1.
contra Disciplinam indulta VI, 4, 7.
admissae rei Discrimen I, 10.
per Disiunctionem comprehendere II, 6, 2.
Dissimulare commissa VI, 4, 1.
Distinctio (in criminibus) I, 11, 4.
Diuinationes audire XV, 1, 5.
ex Diuino nutu VI, 7 inscript.
Diuinus XV, 1, 1. cfr. Lex.
Diurni fures. VII, 1. 2. 3, 2. 4, 1.
Diuus, uid. Hadrianus. Marcus. Pius. Seuerus.

Doctrina Persarum XV, 3, 7.
Doctrinae genera XV, 3, 1.
Doli exceptio XVI, 3, 1.
admisso Dolo X, 7, 10.
de Dolo (propter Dolum) condemnari X, 2, 1. 4.
Dolo facere quominus etc. X, 4.
— malo facere etc. I, 3, 1. X, 6. XII, 7, 2. XIV, 3, 5.
Dolum praestare X, 7, 6. X, 8.
Dolus deducitur X, 2, 2. 3.
Dolorem animi persequi IV, 11.
iusti Doloris impatientia IV, 12, 4.
Domi fugere XII, 7, 10.
Dominii mei esse XII, 7, 10.
Dominium continuatur XVI, 3, 6.
Dominorum ius et saeuitia III, tot. tit.
Dominum fugere XIV, 3, 5.
sciente etc. Domino XIV, 2, 3. XIV, 3, 4. 5.
Dominus rei depositae X, 2, 6.
— noxali iudicio conueniendus XII, 7, 9.
de Domo testes deducere IX, 3, 1.
Domus laesae iniuria IV, 11.
— custodia suspecta etc. X, 7, 4.
ciuitate Donati XVI, 7, 2.
Dos uirginis IV, 1, 3.
Duae equae XI, 3.
Duci calore inconsulto IV, 3, 6.
Duodecim tabulae, uid. Lex.
in Duplum actio X, 2, 7. 7, 11.
— — conueniri XI, 3.
— — damnari, condemnari XI, 4. 6, 2.
Durius damnari XI, 6, 1.
— haberi III, 3, 3.

E.

Edictum Diocletiani et Max. VI, 4, init .et §. 5. 7. 8.
— praetoris X, 7, 11. uid. Vlpianus.
Effeminatus pudor V, 3, 1.
Effractores VII, 4, 2.
Effractura latronum X, 9.
Effugit (fugit) ignis XII, 7, 5.
Egnatius (Taurinus) I, 11, 1.
Eleazarus XVI, 1, 1.
in Eligendis ministeriis XII, 7, 7.
Emere ciuem romanum XIV, 3, 4.
— seruum XIV, 3, 5.
Emancipatio XVI, 2, 2., uid. Mancipatio.
Emancipata filia IV, 7.
Emancipati liberi XVI, 7, 2.
filius Emancipatus XVI, 3, 12.
frater — XVI, 3, 15.
Enuntiare (Renuntiare?) quaedam XV, 2, 6.
Epafroditus (funditus) I, 6, 3.
Equos (Equas) de grege abigere XI, 2. 8, 1.
unum Equum uel duas Equas abigere XI, 3.
Equum errantem (aberrantem) abducere XI, 5. 8.
Eradicare a facie sua XV, 1, 3.
Ermogenianus, uid. Hermogenianus.
Errare, uid. Equum.
Error iuris mulieri remissus VI, 3, 3.
Errore cognito VI, 6.
per Errorem incestas nuptias contrahere VI, 5, 1.
Errorem rescire VI, 5, 1.
sui Erroris arbitrio XV, 3, 1.
Erroris causa probata XVI, 3, 7.
Esse in neglegentia uel lasciuia XII, 5, 2.
Esse uoluntatis VI, 6.
Est criminis XV, 3, 2.
Euagare, euagari XII, 7, 4. 6. 7.
Euaristus (Marius) I, 11, 2. 3.
Eustatius X, 5.
Ex locato X, 9. XII, 7, 9.
— instinctu deorum XV, 2, 5.
— praetextu X, 8.
Exactionem cibariorum intendere X, 2, 5.
doli Exceptio XVI, 3, 1.
Execranda libido VI, 4, 2.
Exemplum edicti } VI, 4 init.
— literarum }
Exercitio et professio XV, 2, 2.
ad Exhibendum actio X, 8.
Exilium IV, 10.
in Exilium agi VIII, 3.
Exit ignis XII, 1.
Experientia tua V, 3, 2,
utiliter Experiri X, 2, 5.
furti — X, 2, 6.
Expertus IV, 4, 2.
alienum Expetere sexum V, 3, 2.
Expiare flammis uindicibus V, 3.

Explicit in fine titulorum.
Externarum gentium XV, 2, 1.
Extinctu, uid. Ex instinctu.
iure Extranei accusare IV, 4, 1.
inlaesis Extrinsecus horreis X, 9.
Exurere apes XII, 7, 10.
— insulam XII, 7, 2. 3. 9.
— parietem XII, 7, 6.
— praedium XII, 7, 4.
— uillam XII, 7, 7. 9.

F.

Fabia lex XIV, 2. 3. passim.
Fabulae seductoriae XV, 1, 1.
contra legem Facere IV, 10.
iniuria Facere VII, 3, 1. 3.
iure — IV, 2, 4. VII, 3, 4.
interpretationem Facere IV, 2, 1.
quaestum — IV, 12, 3. IX, 2, 2. XV, 2, 1.
furtum — I, 2, 1. VIII, 4, 1.
Facere testationes falsas VIII, 7, 1.
in Faciendo deprehendi VII, 5, 3.
Facile puniri XII, 4.
impensae Factae X, 2, 6.
Facti atrocitas XIV, 3, 6.
sumptus Facti II, 4, 1.
rem Facti ignorare I, 12.
ex Facto colligi II, 2.
damnum non Factum XII, 7, 8.
in Factum actio XII, 7, 4. 5.
Factum non puniendum I, 7, 1.
— senatusconsultum VIII, 7, 2. 3.
Falsa testimonia } VIII, 7, 1.
Falsae testationes }
Falso uel uarie VIII, 3.
Falsum testimonium I, 2, 1. VIII in rubr. 2. 4, 1. 5, 1. IX, 1.
auxilium contra Famem III, 3, 2.
Famis iniuria (?) III, 3, 3.
Familia Iulii Sabini III, 3, 3.
— patroni XVI, 9, 1.
— proaui XVI, 3, 8.
Familiae agnati XVI, 4, 1.
Familiam habere XVI, 4, 1. 2.
Familiare testimonium IX in fine.
Famosus efficitur VII, 5, 1.
tit. si Fatebitur etc. II, 4. XII, 7.
Fati munus implere III, 4.
Fato imputari I, 9.
Feminae (ad hereditates non admissae) XVI, 2, 14. 3, 20. 7, 1.
Ferire casu teli I, 7, 1.
Fermenta (?), uid. Armenta.
Ferre partem XVI, 2, 8.
Ferro petere VII, 3, 2.
Festinet (?) obsecundare XV, 3, 8.
Fiat, fiat VI, 7, 1 ... 9.
bona Fide abstinere VI, 6.
secundum bonam Fidem X, 4.
Fiduciae iudicio non teneri II, 3.
innocentiae Fiduciam gerere III, 4.
Filia fratris, sororis VI, 2, 2. 3, 1. VI, 6.
in Filia adulterum deprehendere IV, 2, 3. 4. 5.
ex Filia nepotes XVI, 3, 10.
Filiae ius consequi XVI, 2, 14.
— libertus IV, 3, 4.
— loco uxor est XVI, 2, 3.
— parcere IV, 8. 9.
Filiam accusare IV, 7.
— in adulterio deprehendere IV, 12, 2.
— interficere, occidere IV, 2, 6. 7. IV, 7. 8. 12, 1. 2.
— seruare IV, 9.
quod Filium non habeat IV, 5.
Filius, filia (in potestate) XVI tot. tit.
— fratris XVI, 2, 10. 15.
— prima secundaue mancipatione manumissus XVI, 2, 6. 3, 7.
— post mortem patris natus etc. XVI, 3, 7.
Filiusfamilias (maritus) IV, 2, 2.
— pater IV, 12, 2.
Fingere (?), uid. Confingere.
tit. Finium regundorum XIII, 2.
Fisco uindicare bona XV, 3, 6.
— adsociare patrimonia XV, 3, 7.
Flagitiosus luxus V, 3, 2.
Flagitium impurum pati V, 2, 2.
Flammeis ignibus exuri XV, 3, 6.
Flammis uindicibus expiare V, 3, 2.
Flauianus VI, 5, 1.
Flauius (Aurelius) I, 9.
— — Attenicus Andronicus X, 4.
— Munatius X, 3.
Focum habere XII, 7, 8.
Foedari contaminatione V, 3, 1.
Foenensia metalla XV, 3, 7.
Formulam edere II, 6, 3.
ad Fornacem obdormire XII, 7, 7.
Fornaci ignem subiicere XII, 7, 7.
Fornum, furnum XII, 7, 8.

Fortuita incendia XII, 2, 2. XII, 6.
Fortuito lapides furari XIII, 3, 2.
ad Forum remittere VII, 4, 1. XI, 4. 6, 2. XII, 6.
Fracta molliter plebs V, 3, 1.
os Frangere II, 5, 5.
Frater (militum) I, 8.
Fratres agnati sibi sunt XVI, 2, 10.
— (consanguinei) XVI, 4, 1. 6, 1.
— patrueles XVI, 2, 10.
Fratris filia VI, 2, 2. XVI, 2, 14.
— filius, filii XVI, 2, 10. 15. XVI, 3, 9. 18.
— uxor VI, 7, 8.
Fratrum liberi XVI, 2, 16. 3, 19.
Fraude accidere I, 9.
sine Fraude occidere IV, 2, 3.
Fraudem constitutioni facere III, 3, 3.
Frequens legis cognitio XIV, 3, 1.
Fructiferae arbores XII, 2, 2.
Fructui esse XII, 7, 10.
Fructus ex mora ueniunt X, 7, 7.
Fugere domi XII, 7, 10.
— dominum IV, 2.
Fugit (effugit) ignis XII, 7, 5.
Funditus, Fronditus, uid. Epafroditus.
Fur VII tot. tit. X, 1, 2. XI, 8, 1.
lapides Furati sunt XIII, 3, 2.
Furatum fuit / qui Furatus est } X, 1, 1.
Furem constitui XI, 5.
Furis more damnari XI, 4.
Furiosi sui heredes XVI, 3, 5. 6.
Furnum (fornum) habere XII, 7, 8.
Furti actio competit X, 7, 5.
— actione agere VII, 5, 5.
— actionem habere X, 2, 6.
— experiri X, 2, 6.
— faciendi causa I, 2, 1. VIII, 4, 1.
— poena XI, 3.
Furtorum genera VII, 5, 3.
Fustibus caesus XI, 3.
de Futuro VI, 4, 3.

G.

Gaius institutionum libro III: XVI, 2 init.
duo Gemini Consules VIII, 7, 3.
Gener testimonium ne dicat IX, 2, 3.
Genera doctrinae XV, 3, 1.
Genera maleficiorum XV, 3, 5.
Genus maleficii XI, 7, 1.
lex Generalis fuit II, 5, 5.
Generaliter dicitur iniuria II, 5, 1.
domi Generi IV, 2, 3. 12, 1.
Terentius Gentianus XIII, 3, 1.
Gentiles XVI, 2, 17. 3, 3. 4, 2.
intestati Gentilitii XVI, 4, 1.
Gentilitium ius XVI, 2, 17. (4, 2.)
Gerere fiduciam III, 4.
— telum I, 3, 2. 13, 1.
Gignere liberos VI, 4, 3.
Glabrio (Grauio?) Consul III, 3, 6.
Gladii poena XI, 7, 3. 8, 3.
cum Gladio abigere XI, 8, 4.
Gladium instringere I, 6, 3.
ad Gladium damnari XI, 7, 1. 4.
— — dari XI, 2. 7, 2.
— — auctoramento rogari IV, 3, 2.
— — tradi XI, 6, 1.
in aliquo Gradu esse XII, 5.
cuiuscunque Gradus VI, 2, 1.
necessitudinis — VI, 6.
Gradus transuersus, tertius, quartus VI, 2, 2.
Graeci II, 5, 1.
Grauio, uid. Glabrio.
Grauior poena XI, 7, 3.
Grauis in abigendo XI, 7, 2.
— iniuria II, 2.
Grauiter puniri VI, 4 init.
Gregorianus lib. IV: I, 8. 9. 10. X, 8.
— — V: VI, 4. 5, 2.
— — VII: XV, 3.
— — XIIII (XIX?): III, 4.
Grex XI, 2. 8, 1.

H.

Haue (Aue) I, 10.
actionem Habere X, 2, 6. XII, 7, 1.
conceptum — XV, 1, 1.
defensionem — IV, 9.
Hactenus adipisci VI, 4, 3.
Hadrianus (Adrianus) XI, 8, 3.
diuus Hadrianus III, 3, 4. XI, 7, 1. 3. 5. XIII, 3, 1.
Harioli, Haruspex uid. Arioli etc.
Herculanus (Aurelius) I, 8.
ad Heredes detrimentum non pertinet X, 8.
Hereditas XVI tot. tit. uid. Legitima.
Heres proximus XVI, 2, 12.

Hermogenianus (Ermogenianus) sub tit. de deposito X, 3.
— sub tit. de nuptiis VI, 5, 1.
Homicida, Homicidia I tot. tit.
Homicidii poena I, 8.
— reus III, 2. IV, 2, 6.
Hominem occidere I, 2, 1. I, 3. 4. 6, 2. VIII, 4, 1.
cuius conditionis Hominem I, 3, 2.
Homines incommodioris conditionis XV, 3, 1.
Hominis necandi causa I, 2, 1. I, 3, 1. VIII, 4, 1.
— occidendi causa I, 13.
quisquam Hominum III, 3, 2.
Homo fortis II, 1, 2.
Honestas nascendi VI, 4, 2.
Honestati consultum esse VI, 4, 2.
Honestiorum poenae in homicidio I, 2, 2. 7, 2.
— — in furto VII, 4, 2.
— — in falso testimonio VIII, 4, 2. VIII, 5.
— — abigeorum XI, 8, 3.
— — incendiariorum XII, 2, 1. 3, 2. (5, 1.)
— — (Manichaeorum XV, 3, 7.)
— — plagiariorum XIV, 2, 2.
Honestissimus calor IV, 10.
Honoraria iniuriarum actio II, 5, 5.
Honorati XV, 3, 7.
inlaesis extrinsecus Horreis X, 9.
Horreorum dominus X, 9.
Hospitium uirilis animae V, 3, 2.
ab Hostibus reuersus XVI, 3, 7.
Humiliorum poenae, uid. Honestiores.
uitae Humilitas IX, 3, 1.
Humillimo loco esse XII, 5, 1.

I.

Iactare quaedam XV, 2, 6.
Iactari sago I, 11, 2.
Iaculandi causa ad urbem missus IX, 2, 2.
Ictus calcis I, 10.
— contemplari I, 7, 2.
Ignem facere XII, 7.
— supponere XII, 2.
flammei Ignes XVI, 3, 6.
Ignis, uid. Aqua.
Ignis euagat, euagatur XII, 7, 4. 6. 7.
Ignis exit XII, 1.
— fugit XII, 7.
— processit XII, 7.
domino Ignorante XIV, 2, 3.
Ignorantes heredes constituuntur XVI, 3, 5.
pro Ignorantia iuris VI, 4, 3.
per Ignorantiam delinquentes I, 12.
— — furari XIII, 3, 2.
barbaricae Immanitatis ritu VI, 4, 3.
Immiscere (se ineptiis) XV, 2, 3.
sillum Immittere II, 6, 5.
decimae Immunitas XVI, 9, 3.
Imparem impendiis esse III, 3, 6.
Impatientia doloris IV, 12, 4.
Impellere per inimicitiam I, 1, 3.
Impendii causa persoluere I, 11, 2.
Impensae (curationis) II, 1, 2.
— necessariae X, 2, 5.
Impensas in rem facere X, 2, 6.
— impendere X, 2, 5.
ob Impensas retinere X, 2, 6.
Imperator noster XVI, 9, 3.
optime Imperator I, 11, 2.
(Imperatores uide in indice personarum.)
obsequium Imperio continere III, 3, 5.
Imperitia delinquentium VI, 4, 3.
fati munus Implere III, 4.
uenenarii Impostores XV, 1, 1.
mathematicorum callida Impostura XV, 2, 1.
Improbe intendere X, 2, 5.
ex Improuiso casu I, 9.
Imprudenter ferire I, 7, 1.
Impubes IX, 2, 2.
ad Impudicitiam compellere III, 3, 1.
sub spe (specie) Impunitatis IV, 12, 8.
flagitium Impurum V, 2, 2.
genera Inanissima doctrinae XV, 3, 1.
Inauditae sectae XV, 3, 3.
Incauta neglegentia XII, 5, 2.
fortuita Incendia XII, 2, 2.
Incendiarii XII toto tit.
Incendii causa X, 3, 7.
messium etc. Incensores XII, 3, 2.
Incestus VI in rubr. 2, 4. 3, 3. VI, 5.
Incipiat esse consultum VI, 4, 2.
Incipit, in exordiis titulorum.
Incommodioris conditionis XV, 3, 1.
Inconsultus calor IV, 3, 6.

Incuria ignem supponentis XII, 2, 2.
Incursus latronum X, 8.
Inducere genera doctrinae XV, 3, 1.
rudem Induere XI, 7, 4.
ad Indulgentiam pertinere VI, 4, 3.
Ineptiis se immiscere XV, 2, 3.
Infamandi causa II, 6, 5.
uitae humilitas Infamat IX, 3, 1.
Infames occidere IV, 12, 3.
Infamia opponitur IV, 5.
cum Infamiae periculo X, 6.
Infamis (infamiae?) iniuria III, 3, 3.
— ad accus. admittitur IV, 4, 2.
— est, fit X, 2, 4. uid. Famosus.
— secta XV, 3, 7.
Infantes (sui heredes) XVI, 3, 5.
Inferre pecuniam IV, 1, 3.
Inficere uenenis XV, 3, 4.
Ingens studium XV, 3, 3.
Infrenatae (ineffrenatae?) cupiditates VI, 4, 3.
ciuis Ingenuus XIV, 2, 1.
nulla Inimicitia I, 11, 2.
per Inimicitiam I, 1, 3.
Inimicitiarum gratia XII, 2, 1.
ex Inimicitiis incendere XII, 6.
ex euentu Iniri potest XVI, 3, 11.
cognitio Iniungitur XIV, 3, 2.
atrox Iniuria II init. et in fine. II, 2.
infamis (famis) Iniuria III, 3, 3.
intolerabilis — III, 3, 2.
propria — IV, 5.
Iniuria laesae domus IV, 11.
generaliter dicitur Iniuria II, 5, 1.
Iniuria facere VII, 3, 1. 3.
— occisum II, 4 init. VII, 3, 1.
damni Iniuria teneri XII, 7, 8.
quid Iniuriae factum II, 6, 1.
Iniuriam accipere VII, 3, 4.
demonstrare Iniuriam II, 6, 2.
— persequi IV, 5. 11.
— ὕβριν significare II, 5, 2.
Iniuriarum actio II, 5, 5. VII, 3, 4.
— agere II, 4. 6, 1.
Inlaesis extrinsecus horreis X, 9.
Innocentiae ratio III, 4.
Innocentioris naturae XV, 3, 5.
accusatio (occisio?) Innocentium VIII, 7, 2.
serui Inquilini XII, 7, 9.
Inquilinis teneri XII, 7, 3.
Inrepsisse in usum XV, 2, 2.
conuicium Inrogare V, 3, 1.
ad conubia Inruere VI, 4, 2.
in scelus — VI, 4, 8.
detrimenta Inserere XV, 3, 4.
Inspector auium XV, 1, 2.
Inspiciens portenta XV, 1, 2.
Instinctu libidinis VI, 4, 2.
Institutiones, uid. Gaius. Vlpianus.
gladium Instringere I, 6, 3.
Insulam adurere XII, 7, 1.
— exurere XII, 7, 2. 3.
— incendere XII, 6. 7, 1.
in Insulam relegari XII, 2, 1.
exactionem Intendere X, 2, 5.
Intendere prodigia XV, 1, 1.
aqua et igni Interdicere.
urbe, Italia, prouincia — I, 11, 2.
persuasione Interdicere XV, 2, 1.
testimonium — IX, 2, 1.
contra Interdictum VI, 3, 3.
alicuius Interest II, 5, 2.
delationem Interponere VIII, 7, 2.
Interpretatio prudentium XVI, 3, 3.
breuem Interpretationem legis facere IV, 2, 1.
Interrogare mortuos XV, 1, 1.
Interrogator mortuorum XV, 1, 2.
testes Interrogare IX, 3, 2.
apud rectorem Interrogari X, 4.
capitis minutio Interuenit VI, 3, 3.
Intestati dicuntur XVI, 3, 1.
Intestatorum (gentilitiorum) hereditates XVI, 2, 1. 4, 1
Intestato decedere XVI, 2, 11.
Intestatum — XVI, 2, 13.
ab Intestato admitti XVI, 6.
— — deferri XVI, 5.
Intolerabilis iniuria III, 3, 2.
furtum Inuenire VII, 5, 4.
rem (furtiuam) — VII, 5, 4. 6.
Inuenta in adulterio uxor IV, 12, 6.
est Inuicem contentio VIII, 1, 2.
me Inuito contrectare X, 7, 5.
Inuolare uitulum XI, 1, 1.
per ipsa capita Ire IV, 2, 1.
quemquam in Israël XIV, 1.
senatus filiorum Israël XVI, 1, 1.
Italia interdicere I, 11, 2.
in Italia liberatus XIV, 3, 4.
praetor Iudexue quaestionis I, 3, 1.
tit. de Iudicatis (personis) II, 3.
pecuniam accepisse Iudicatus IX, 2, 2.

Iudicem corrumpere VIII, 5.
apud eundem Iudicem experiri X, 2, 5.
Iudices qui sorte obuenerint I, 3, 1.
stare ante Iudices VIII, 1, 2.
quaestioni subiici a Iudicibus IV, 11.
noxali Iudicio acturus XII, 7, 6.
— — conueniendum XII, 7, 9.
commodati — conuentus X, 2, 1.
in mandati, tutelae Iudicio deduci X, 2, 3.
in Iudicio depositi uenire X, 7, 7.
iustificatio Iudiciorum XVI, 1, 8.
Iudicis arbitrio aestimari II, 2.
Iudicium accommodare (adire?) XII, 7, 6.
(Iulia) lex (de adulteriis) IV, 2, 5. IV, 7. VIII, 2 inscr. XIV, 3, 3.
ordo legis Iuliae IV, 2, 1.
primum caput legis Iuliae IV, 2, 2.
secundum — — — IV, 2, 3. 12, 1.
poenam lege Iulia pati VI, 3, 3.
secundum legem Iuliam Papiamue XVI, 3, 4.
lex Iulia de ui publica et priuata IX, 2.
Iulianus proconsul Africae XV, 3 inscr. et §. 1.
Iulius Agrippinus X, 9.
— Antoninus I, 10.
— Sabinus III, 3, 3.
Alfius Iulius III, 3, 5.
gentilitia Iura XVI, (2, 17). 4, 2.
Iure ciuili VI, 3, 1. XVI, 3, 20 (XVI, 5.)
— consanguinitatis XVI, 3, 16.
licito Iure factum IV, 2, 4.
non — — VII, 3, 4.
uindicari Iure mariti IV, 6.
Iure mariti patris, extranei accusare IV, 4, 1. IV, 7.
Iure mariti postulare IV, 5.
— praetorio XVI, 3, 1.
Iuris error VI, 3, 3.
ignorantia Iuris I, 12.
ceterae partes Iuris X, 2, 2.
idem Iuris est XVI, 2, 5.
nostri — — uel alieni X, 7, 1.
Iuris regula X, 2, 2.
disciplina Iuris ueteris VI, 4, 2.
occasione — uincere XVI, 9, 2.
cuius est Iurisdictio IV, 3, 5.
contra Ius VII, 3, 4.
per Ius ciuile (VI, 3, 1. XVI, 3, 20). XVI, 5.
gentilitium Ius XVI, 2, 17. (XVI, 4, 2.)
Ius filiae consequi XVI, 2, 14.
— suum detrahere III, 3, 2.
Iusta I, 8.
— opera III, 3, 5.
poenam Iustam prouocare I, 11, 4.
Iuste deprecari III, 3, 2.
— tractare III, 3, 6.
Iustificatio iudiciorum XVI, 1, 8.
Iuxta disciplinam, uetustatem VI, 4, 2. 3.

K.

Kalendae I, 8. 9. 10. VI, 4, 7. 8. et alibi.
Karissime (nobis) I, 10. V, 3, 1. XV, 3, 1.

L.

Labeo putabat II, 5, 2.
— libro responsorum XV: XII, 7, 3.
aeger uel alias Laborans X, 2, 5.
dignitatem Laedere II, 5, 4.
iniuria Laesae domus IV, 11.
Laetus bis Consul I, 8.
Lapide (claue) percutere? I, 6, 3.
Lapides usus causa furari XIII, 3, 2.
neglegentia uel Lasciuia XII, 5, 2.
per Lasciuiam I, 11, 1.
Lata neglegentia XII, 5, 2.
ex Latere (cognati) VI, 4, 5.
(libertinus) Latinus IV, 3, 3.
ex praetextu Latrocinii commissi X, 8.
seruum Latronem occidere VII, 3, 1.
incursu Latronum X, 8.
uis Latronum X, 7, 4.
sicut Lectio manifestat VII, 1 init.
Lecti iniuria? uid. Laesae IV, 11.
moyses Legaliter dicit, I, 5, init.
de Lege cognoscere XIV, 3, 3.
Lege Cornelia damnatus VIII, 2.
— teneri VII, 3, 1-3. XII, 7, 3. 5. XIV, 2, 1. 3, 4.
aperte contra Legem facere IV, 10.
in Legem de sicariis incidere IV, 9.
romanae Leges VI, 4, 1. 3.

scaeuae Leges Persarum XV, 3, 4.
Leges suas deuincxit VI, 4, 6.
Legibus corrigere VI, 4, 3.
Legis Fabiae cognitio XIV, 3, 1.
— poena XIV, 2, 2.
— quaestionem accipere XIV, 3, 3.
auctoritate Legis IV, 2, 5. 7.
mens — Moysis V, 3 ante inscript.
Legitima cognatio XVI, 2, 10.
— hereditas XVI, 8, 2. 9, 2.
hereditates Legitimae XVI, 3, 20. 7, 1.
Legitima successio XVI, 1 rubr.
iniuriarum actio Legitima II, 5, 5.
Legitima actio? (successio) XVI, 1 rubr.
Legitime iuxta disciplinam iuris ueteris VI, 4, 2.
Legitimi XVI, 6, 1. 7, 1.
Legitimos suscipere liberos VI, 4, 3.
contra sanctitatem Legum VI, 4, 8.
reum Lenocinii postulari IV, 12, 7.
Letaliter uulneratus II, 7.
Lex Aelia Sentia XVI, 2, 5.
— Aquilia II, 4. VII, 3. XII, 7.
— Cornelia de sicariis I, 2 init. I, 3. IV, 9. 10. VII, 2. 3, 3. VIII, 4 init.
— — testamentaria VIII, 2. 5. 7 inscr. 1. 3.
— dat hereditatem XVI, 2, 11.
— dedit potestatem X, 8.
— diuina sic dicit VI, 7 init. (XVI, 1.)
— duodecim tabularum II, 5, 5. (VII, 1 inscr.) X, 7, 11. XVI, 2, 1. 9. 11. 17. XVI, 3, 3. 20. XVI, 4, 1. 2. XV, 8, 2. 9, 2.
— Fabia de plagiariis XIV, 2. 3.
— Iulia de adulteriis IV, 2, 5. IV, 7. VIII, 2. inscr. XIV, 3, 3.
— — (et Papia) XVI, 3, 4.
— — de ui publica et priuata IX, 2.
(— Voconia XVI, 3, 20.)
— condita sanciretur VI, 7 init.
— locum habet XII, 7, 4. 5.
— pertinere uidetur I, 3, 2.
— regia IV, 8.
— tribuit facultatem X, 7.
pro quo Libellum dare I, 9.
Liber absque remancipatione manumissus XVI, 9, 2.
homo Liber noxiae deditus II, 3.
os fregit Libero II, 5, 5.
criminum uenia Liberari VI, 4, 3.
in italia Liberatus XIV, 3, 4.
qui se ab eo Liberauerit (libertauerit?) IX, 2, 2.
Liberi fratrum XVI, 2, 16.
— qui in potestate XVI, 2, 2. XVI, 5.
— in pot. non fiunt VI, 2, 4.
legitimi Liberi VI, 4, 3.
naturales — XVI, 2, 2.
parentes et — (testes) IX, 3, 3.
inter parentes et Liberos VI, 2, 1. 3, 1. 2.
ceterae Liberorum personae XVI, 2, 2.
Libertas data ualebit IV, 12, 8.
se Libertare? (Liberauerit) IX, 2, 2.
stirpis Libertinae XVI, 8, 2.
Libertinus aut minor aut infamis IV, 4, 2.
— (rem non habens) IV, 5, 1.
— suus uel paternus, IV, 3, 3.
— uel Libertina XVI, 8, 2.
a Liberto (liberatus) IX, 2, 2.
Libertum occidere IV, 3, 4.
execranda (exercenda?) Libido VI, 4, 2.
Licinius V. et Taurus cons. VIII, 7, 1.
Linum abrumpere XVI, 3, 1.
Literae Diocletiani et Max. VI, 4 inscr.
Litigare (de pecoribus) XI, 4. 6, 2.
horrea Locare X, 9.
operas suas — IV, 3, 2.
ad bestias depugnare se Locare (IV, 3, 2) IX, 2, 2.
ex Locato conuentus XII, 7, 7.
tit. — — et conducto X, 9 inscriptio.
in quo Loco haberi IV, 3, 4.
humillimo — esse XII, 5, 1.
sororis — est mater XVI, 2, 14.
iurisdictio est eo Loco IV, 3, 5.
lex Locum habet XII, 7, 4. 5.
ad — subiicere XV, 2, 4.
in — (portionemque) XVI, 2, 7. 8.
in patris sui Locum succedere XVI, 2, 7.
Locutus est dicens XVI, 1, 5.
Loris uel pugnis caedere II, 4.
Ludi damnatio XI, 7, 3.
in Ludum damnari I, 7, 2. XI, 7, 4.
prouincia Lugdunensis XV, 2, 4.

uirorum Lupanaria V, 3, 2.
Lupi filius I, 11, 2.
Lustrare filium aut filiam XV, 1, 1.
quibus flagitiosus Luxus est V, 3, 2.

M.

furem Magistratibus offerre VII, 2.
ad Magnitudinem peruenire VI, 4, 6.
Magnus Antoninus IV, 3, 6.
romana Maiestas VI, 4, 6.
periculum uis Maioris X, 9.
pugno Mala percussa est II, 6, 4.
Maledicti per legem, maledictus VI, 7.
quaerere Malefacere alicui I, 5, 2.
Malefici et manichaei XV, 3 inscr.
genus Maleficii X, 7, 1.
genera Maleficiorum XV, 3, 5.
uenena Maliuola XV, 3, 4.
ex prima secundaue Mancipatione XVI, 2, 6.
ex primo secundoue Mancipio XVI, 3, 7.
Mandati iudicium X, 2, 3.
Mandatis continetur XI, 7, 4.
Manere cum masculo V, 1.
— in potestate XVI, 3, 4.
Manichaei XV toto tit.
Manifesta fuerat paupertas I, 11, 2.
lectio Manifestat VII, 1 init.
Manifestus, nec Manifestus fur VII, 5, 3.
Mansio muliebris V, 1.
conducta Manu facere XI, 2.
in — esse XVI, 2, 3.
qua — percussit II, 6, 4.
in Manum conuenire IV, 2, 3. IV, 7.
— — conuentio XVI, 2, 14. 6, 2.
Manumissori detulit XVI, 9, 2.
Manumittere cogendus est II, 3.
ex mancipatione Manumitti XVI, 2, 6.
ex mancipio Manumissus XVI, 3, 7.
absque remancipatione — XVI, 9, 2.
Marcellus libro XXXI. digestorum IV, 2, 4.
Aurel. Marcianus procons. Baeticae III, 3, 1.
diuus Marcus IV, 3, 6. XV, 2, 5.
iure Mariti IV, 4, 1. IV, 5. 6.
serui — IV, 12, 8.
Maritus occidere potest IV, 12, 3. 4. 6.
Maritus debet profiteri IV, 12, 5.
Marius Euaristus I, 11, 2.
sororis loco Mater est XVI, 2, 14.
Roma uirtutum — V, 3, 1.
matrimonium cum Matre VI, 4, 5.
soror de Matre VI, 7, 2.
praetor praetulit Matrem XVI, 9, 2.
diuersis Matribus nati XVI, 3, 15. XVI, 6, 1.
argenti Materia X, 4.
matrimonium cum Matertera VI, 4, 5.
Materteram ducere VI, 2, 2. 3, 3.
Mathematici XV tot. tit.
Mathematicis aqua et igni interdicatur XV, 2, 1.
Mathematicorum callida impostura XV, 2, 1.
(— scripturae) XV, 3, 6.
Matrimonia contrahere VI, (2, 4.) 3, 1. (4, 5.)
— religiose copulata VI, 4, 2.
Matrimonii causa XVI, 2, 3.
inlicitis incestisque Matrimoniis se polluere VI, 4, 3.
ex inlicitis — admissa VI, 4, 3.
in Matrimonio habere IV, 5.
incestum Matrimonium VI, 2, 4. (4, 3. 4, 5.)
umbra quaedam Matrona III, 3, 4.
Matronae comites abducuntur II, 5, 4.
Maximianus uid. Diocletianus.
Maximinus nob. Aug. XV, 3 inscript.
Iul. Maximus bis consul X, 8.
dare Medico impensas II, 1, 2.
si Medicus recte secuerit XII, 7, 7.
cuius Memor iuris X, 5.
post duos Menses IV, 4, 1.
intra quattuor — utiles IV, 4, 2.
pro Mensura consultationis XV, 2, 3.
ex Mente facientis statui XIII, 3, 2.
occidendi — I, 6, 3.
Mentem legis Moysis sequi V, 3 inscript.
pertinacia prauae Mentis XV, 3, 3.
piis religiosisque Mentibus nostris VI, 4, 1.
cessationis Merces II, 1, 2.
praesidis Meruit animaduersionem XIV, 2, 2.
Cotta et Messalla cons. VIII, 7, 2.

Messium per dolum incensores XII, 3, 2.
Mestrius miles X, 8.
foenensia uel proconensia Metalla XV, 3, 7.
grauior sit poena Metalli XI, 7, 3.
Metalli poena VII, 4, 2. XI, 8, 3.
Metallis dari XV, 3, 7.
in Metallum damnari I, 7, 2. XII, 2, 1. 3, 2.
— — dari XI, 2. 7, 2.
— Metu ruinae X, 7, 3.
intra Miliarium centesimum XIV, 3, 2.
disciplina Militaris I, 8.
Aurelio etc. Militi III, 4. X, 8.
et aliis Militibus I, 8. 9.
propius Mille passus I, 3, 1.
sestertia quinquaginta Millia XIV, 3, 4. 5.
rem sestertiorum triginta Milium IV, 5.
intra Milliarium (miliar.) centesimum XIV, 3, 2.
non Minimam habere defensionem IV, 9,
atrium Mineruae V, 3, 2.
in eligendis Ministeriis XII, 7, 7.
Minor XXV annorum IV, 4, 2.
ad urbem Missus IX, 2, 2.
Modestinus I, 12. X, 2.
Modum excedere XV, 3, 1.
Modus castigandi III, 2.
in poena temporarium Modum non egrediendum VII, 4, 1.
poenae Modus statui potest XIII, 3, 2.
Moechari cum etc. IV, 1, 1.
fracta Molliter plebe V, 3, 1.
sub Monitu deorum XV, 2, 6.
ex Mora fructus ueniunt X, 7, 7.
queri Moras (adhibitas?) X, 3.
More colere uitam VI, 4, 1.
furis More damnari XI, 4,
Mortem (morte?) moriatur I, 1. IV, 1, 1. VI, 1. XIV, 1.
causa Mortis idonea II, 7.
Mortis causam praestare I, 2, 1. 4. 11, 1. VIII, 4, 1.
interrogator Mortuorum XV, 1, 2.
interrogare Mortuos XV, 1, 1.
Motus cassianus XV, 2, 5.
Moyses I ... XVI, kap. 1. I, 5. V, 3. VI, 7.
dimidia parte bonorum Mulctari I, 7, 2. V, 2, 2. (XIV, 2, 2.)
mansio Muliebris V, 1.
Muliebriter V, 3, 2.
Mulier proximi IV, 1, 1.
remisso Mulieri iuris errore VI, 3, 3.
Multari uid. Mulctari.
Munatius X, 3.
in hunc Mundum progressa XV, 3, 4.
Muneris (? Neratius) XII 7, 7.
ignem Munire XII, 7, 7.
fati Munus implere III, 4.
pecunia Mutua magis uidetur X, 7, 9.

N.

honestate Nascendi VI, 4, 2.
Naturae humanae modus XV, 3, 1.
innocentioris Naturae homines XV, 3, 4,
rem humanam et Naturalem pati XII, 7, 7.
pater Naturalis IV, 12, 1.
post mortem patris Natus XVI, 3, 11. 15.
in metu Naufragii X, 7, 3.
tit. de Naufragis et incendiariis XII, 5.
Nec manifestus fur VII, 5, 3.
bonorum possessio Necessaria XVI, 3, 5.
Necessitudo personarum IX, 3, 3.
sanguinis Necessitudo XVI, 9, 2.
in Necessitudinis gradu positus VI, 6.
Necessitudinum nomina VI, 4, 2.
ad Necem caesus II, 7.
uitae Necisque potestas IV, 8.
Nefaria coniunctio VI, 4, 3.
Nefarie commissa VI, 4, 1.
credere Nefas est VI, 4, 2.
numerius Negidius II, 6, 5.
Neglegens in eligendis XII, 7, 7.
lata et incauta Neglegentia XII, 5, 2.
Negotium decidere X, 3.
Nepos, neptis XVI, 2 et 3 passim 9, 2.
matrimonium cum Nepte VI, 4, 5.
Neratius XII, 7, 7.
Nicomedia X, 6.
Nobilissimi Caesares VI, 4 inscript.
— Augusti XV, 3 inscript.
fur Nocturnus VII, 1 inscript. 2. 3, 2. 4, 1.

romanum Nomen VI, 4, 1. 8.
necessitudinum Nomina VI, 4, 2.
imperator Noster XVI, 9, 3.
clementia Nostra I, 10, VI, 4, 7.
pietas — VI, 4, 2.
serenitas — XV, 3, 4.
tranquillitas — XV, 3, 8.
domini Nostri I, 10.
Notitiam esse prohibitam XV, 2, 2.
Notus in abigendo XI, 7, 2.
Noua religio XV, 3, 2.
Nouellas sectas opponere XV, 3, 3.
ex Nouellis constitutionibus XIV, 3, 6.
Nouerca sororis loco est XVI, 2, 14.
matrimonium cum Nouerca VI, 4, 5.
Nouercam (uxorem) ducere VI, 2, 3. 3, 3.
Noxae deditio XII, 3, 1.
— (noxiae?) deditus II, 3.
— imputare I, 9.
Noxale iudicium XII, 7, 6. 9.
Numerius negidius II, 6, 5.
poena Nummaria (summaria?) XIV. 2, 2.
incestae Nuptiae VI in rubr. (3, 3.) 5.
Nuptiae licitae VI, 4, 4.
couiunctionem Nuptiarum sectari VI, 4, 2.
adoptiua cognatio impedit Nuptias VI, 3, 2.
concumbere cum Nuru VI, 1, 2. 7, 3.
matrimonium — — VI, 4, 5.
Nurum uxorem ducere VI, 3, 3.
Nurus neptis loco est XVI, 2, 3.
diuino Nutu condita VI, 7 inscript.

O.

ob instruendam aduocationem VIII, 7, 1.
cupiditatibus Obedire VI, 4, 3.
bestiis Obiici XI, 8, 4. uid. Subiici.
Oblati actio VII, 5, 4.
— (furti genus) VII, 5, 3.
pudoris Obseruatione deuinxit, VI, 4, 6.
ordine successionis Obsistunt XVI, 3, 8.
Obstinata persuasio XV, 2, 1.
sub Obtentu deorum XV, 2, 6.
mortis Occasio praebita I, 10.
Occasione iuris uincere XVI, 9, 2.
Occidendi mente I, 6, 3.
uoluntas Occidendi I, 9.
adulterum Occidere IV, 2, 3. 4. 3, 1. 4. 5. 8. 12, 1. 5. 6.
filiam — IV, 9. 12, 2.
uxorem — IV, 10. 12, 3.
ad Occisionem (? Accusationem) innocentium coire VIII, 7, 2.
Occupatos atque eductos V, 3, 2.
Offerre petitionem coram deo XVI, 1, 4.
furem magistratibus Offerre VII, 2.
se praesidi — I, 8.
de Officio proconsulis uid. index fontium, uoc. Vlpianus.
Officium diurnae uitae retinere II, 7.
incensores Oliuarum XII, 3, 2.
Oliueta concremata XII, 2, 2.
si heres proximus Omiserit XVI, 2, 12.
Glabrio et Omullus coss. III, 3, 6.
Operas locare IV, 3, 2.
iustis Operibus contineri III, 3, 5.
Operis poena XI, 8, 3.
— publici temporarius modus VII, 4, 1,
Oportet III, 3, 2.
in Oppido praedae causa admittere XII, 6.
— — praedandi — facere XII, 4.
nouellas sectas Opponere XV, 3, 3.
ui aegritudinis Oppressus III, 4.
Optime imperator I, 11, 2.
Optinere piam caritatem VI, 4, 1.
ad Opus dari XIII, 3, 2.
in — (publicum) damnari, dari, XI, 2, 1. XI, 3. 7, 1. 2. 4.
Opus temporarium (VI, 4, 1.) XI, 7, 1. (XIII, 3, 2.)
uniuersus Orbis noster XV, 3, 4.
rector prouinciae Ordinabit sententiam X, 5.
Ordinare (Ornare?) et disponere XV, 3, 2.
Ordine remoueri XI, 8, 3.
Ordinem legis seruare IV, 2, 1.
Orientius uicarius romae V, 3 inscript.
Ornamenta deposita X, 8.
Otia maxima XV, 3, 1.

inuolare Ouem XI, 1, 1.
greges Ouium abigere XI, 2.

P.

ignis Pabuli gratia factus XII, 7, 6.
Pacatus legatus prouinciae lugd. XV, 2, 4.
ob instruendam etc. Pacisci VIII, 7, 2.
lib. de poenis Paganorum XI, 6. XII, 6.
lex iulia Papiaue XVI, 3, 4.
Papianus (?), Papinianus:
— de adulteriis IV, 7. (8 ... 11.) VI, 6.
— definitionum lib. II: II, 3.
— (responsorum) lib. XV: IV, 4, 2. IV, 5.
non ubique Parem esse poenam XI, 7, 5.
Parentes et liberi (testes) IX, 3, 3.
inter — — (ac) liberos VI, 2, 1. 3, 1. 2.
Parentes liberis obsistunt XVI, 3, 8.
Pari ratione XVI, 2, 7.
secundum Parietem communem XII, 7, 8.
Parte ea (? Aperte) IV, 10.
ademta dimidia Parte bonorum XIV, 2, 2.
dimidia — mulctari I, 7, 2. V, 2, 2.
testamentum ex maiore Parte facere V, 2, 2.
Partem ablaturi suis heredibus XVI, 7, 2.
ceterae Partes iuris X, 2, 2.
quae sint — praesidis III, 3, 1.
praesidis Partibus fungi XIV, 3, 2.
testimonia utrique Parti prodere VIII, 3.
Partium allegationibus auditis X, 5.
de Pascuis abigere XI, 2.
propius mille Passus I, 3, 1.
pecora ex Pastu subtrahere XI, 8, 1.
Pater manumissori praefertur XVI, 9, 2.
Paterna (? legis) auctoritate interficere IV, 2, 5.
conuicium Pati II, 5, 4.
rem humanam et naturalem Pati XII, 7, 7.
stuprum Pati V, 2, 2.
alieni sexus Patientia V, 3, 2.
non Patimur etc. V, 3, 1.
Patres uel principes possessionis XIII, 1.
sui Patri heredes efficiuntur XVI, 3, 7.
Patrimonia fisco adsociari XV, 3, 7.
iure Patris accusare IV, 4, 1. IV, 7.
(— — occidere) IV, 2. 8. 9. 12.
soror — (de Patre) VI, 7, 2. 5.
in potestatem — constitui XV, 3, 4.
pudenda Patris detexit V, 1, 1.
cognati Patroni et Patronae XVI, 9, 1.
ad Patronum Patronamue defertur XVI, 8, 2.
uocat — et Patronam XVI, 9, 1.
interficere Patronum suum IV, 2, 5.
fratres Patrueles XVI, 2, 10.
Patruus XVI, 2, 10. 3, 13.
Paulus, uid. index fontium.
— supra relatis speciebus XIV, 3, 6.
tit. si quadrupes Pauperiem dederit VII, 3.
manifesta Paupertas I, 11, 2.
Pecora abigere XI, 4. 6, 2.
— subtrahere et depraedari XI, 8, 1.
cum Pecore dormire VI, 7, 9.
Pecorum abactores XI, 2.
Pecudum ritu VI, 4, 2.
Pecuniam accipere VIII, 5. 7, 2. 3. IX, 2, 2.
— deponere X, 7, 9.
Pecus errans abducere XI, 5. 8.
mala Percussa est II, 6, 4.
qua manu Percussit II, 6, 4.
Percutere uirga III, 1, 1.
telo, claue etc. Percutere I, 6, 3.
(quo) ferro Percussit I, 6, 3.
telo, claue, cucuma — I, 6, 3.
quemquam Percutere VII, 4, 2.
rem depositam Perdere X, 7, 10.
sexum suum — V, 3, 2.
ciuis Peregrina IV, 5.
ad Peregrinum pertinere I, 3, 2.
testimonium Perhibere VIII, 5.
minime Perhorrescat I, 9.
cum infamiae Periculo X, 6.
Periculum uis maioris uel effractura X, 9.
Perpetuo depositi actione teneri X, 7, 10.
in Perpetuum relegari XIV, 2, 2.

scaeuae leges Persarum XV, 3, 4.
doctrina — XV, 3, 7. uid. Persica.
Persequi (filiam) IV, 2, 7.
impensas iure Persequi X, 2, 5.
iniuriam — IV, 5. 11.
Persica gens XV, 3, 4. uid. Persarum.
ex conditione Personae XIII, 3, 2.
certae enumerantur — IV, 3, 1.
decem — cognatorum XVI, 9, 2.
Personae tam cognatorum etc. VI, 4, 5.
splendidiores Personae XIII, 3, 2.
cuiuslibet dignitatis — XV, 3, 7.
eas Personas uoluit admitti XVI, 9, 3.
obstinata Persuasio XV, 2, 1.
ad disciplinam legesque Pertinere VI, 4, 4.
ad hanc poenam — XI, 8, 3.
ad heredes — X, 8. (XVI, 2, 9. 14. 16.)
ad indulgentiam — VI, 4, 3.
Pertrahere alios XV, 3, 1.
bonorum possessionem Petere XVI, 3, 12.
ferro Petere VII, 3, 2.
offerre Petitionem coram Deo XVI, 1, 4.
Pietati nostrae placuit VI, 4, 2.
respectu Pietatis VI, 4, 2.
Piam religiosamque colere uitam VI, 4, 1.
— ac religiosam caritatem VI, 4, 2.
Piis religiosisque mentibus nostris VI, 4, 1.
decretum diui Pii XV, 2, 4.
rescriptum — — III, 3, 1. (2. 3.)
diuus Pius rescripsit III, 3, 5. (6) XI, 6, 1.
Pileari XI, 7, 4.
Pitonem habens in uentrem XV, 1, 2.
dii Placati VI, 4, 1.
interrogari non Placuit IX, 3, 1.
pietati nostrae — VI, 4, 2.
postulari — IV, 12, 7.
de Plagiariis XIV tot. tit. uid. Cognitio. lex Fabia.
Plagiatores XIV, 3, 6.
quicunque Plagiauerit XIV, 1.
si Plagis defecerit III, 2.
molliter fracta Plebe V, 3.
digna seueritate Plecti VI, 4, 8.
Poena abigeorum XI, 7, 5.
— adfici VII, 4, 2. VIII, 7, 3. XI, 7, 2. 8, 4.
— legis Corneliae (inrogatur) VIII, 7, 1. 3.
— — nummaria (summaria?) XIV, 2, 2.
homicidii Poena I, 8.
Metalli, operis, gladii Poena VII, 4, 2. XI, 7, 3. 8, 3. XIV, 3, 6.
in Poena (Poenae) modus VII, 4, 1. XIII, 3, 2.
calumniae — IV, 4, 1.
sub — uinculorum XI, 3.
sufficere genus — XI, 7, 2.
Poenam adulterii pati VI, 3, 3.
— crucis et metalli inrogare XIV, 3, 6.
— deportationis infligere I, 2, 1. VIII, 4, 1.
citra Poenam incesti VI, 3, 3.
ad — pertinere XI, 8, 3.
Poenam iustam prouocare I, 11, 4.
— remittere I, 8. VI, 6.
— subire II, 5, 5.
lib. de Poenis omnium legum VIII, 2.
— — — paganorum XI, 6. XII, 6.
incestis se matrimoniis Polluere VI, 4, 3.
Pomponius dubitat VII, 3, 2.
— et Rufus Cons. XV, 2, 1.
taxationem Ponat non minorem II, 6, 1.
adhuc rudibus Populis VI, 7 init.
Populo sestertia milia dare XIV, 3, 5.
Porcos quinque abigere XI, 3.
Porcum abducere XI, 8, 2.
Portenta inspiciens XV, 1, 2.
telum Portare I, 13, 1.
in patris locum Portionemque XVI, 2, 7. (8).
singulas Portiones ferent XVI, 2, 16.
in necessitudinis gradu Positus VI, 6.
bonorum Possessio necessaria XVI, 3, 5.
data bonorum Possessione XVI, 7, 2.
bonorum Possessionem petere (potiri?) XVI, 3, 12.
principes Possessionis tuae XIII, 1.
gentes quas Possidebis XV, 1, 5.
statum tenere ac Possidere XV, 3, 2.
ipsa Posteritas purgata VI, 4, 2.

adulteram Postulare IV, 5.
reum Postulari placuit IV, 12, 7.
Postumi sui heredes XVI, 2, 4.
Potestas filiam occidendi IV, 8.
dominorum Potestas III, 3, 2.
uitae necisque — IV, 8.
in Potestate esse XVI, 3, 8. 10. 15. 6, 1. (X, 8.)
— — fieri VI, 2, 4.
— — remanere XVI, 3, 8.
— Potestatem constituta XVI, 3, 4.
— — esse X, 8.
— — reuerti III, 3, 3.
Potiri (? Petere) possessionem XVI, 3, 12.
publice se Praebere XV, 2, 2.
sufficientibus Praebitis III, 3, 5.
Praecedentes admissores VI, 4, 3.
legem Praecepit ad Moysem I, 1 inscript.
Praecipua bona propria XVI, 7, 2.
Praedae causa XII, 6.
Praedandi — XII, 4.
ad Praedium uicini peruenire XII, 7, 4.
Praefectorum praetorio cognitio XIV, 3, 2.
ad Praefectos urbis translata XIV, 2, 2.
Praefectus urbis solus cognoscit XIV, 3, 2.
Praeses prouinciae XII, 7, 6.
transmittendus ad Praesidem VII, 2.
se Praesidi prouinciae offerre I, 8.
Praesidis partibus fungi XIV, 3, 2.
quae sint partes Praesidis III, 3, 1.
Praesidis prouinciae animaduersio XIV, 2, 2.
Praesidum prouinciarum cognitio XIV, 3, 2.
in tribunalibus Praesidum XIV, 3, 1.
usurae Praestantur X, 7, 7.
dolo Praestitit mortem XI, 8, 3.
Praeteritorum uenia VI, 4, 7.
in Praeteritum VI, 4, 1. 2.
Praetextatae comites abducere II, 5, 4.
ex Praetextu latrocinii X, 8.
Praetor iudexue quaestionis I, 3.
— praetulit personas XVI, 9, 2.
— non iure pronuntiat II, 5, 1.
— solet coniungere XVI, 7, 2. (II, 2.)
Praetor uocat XVI, 8, 1. 9, 1.
cogendus a Praetore II, 3.
aestimare solere Praetorem II, 2.
aput Praetorem significare II, 5, 2.
per Praetoris beneficium XVI, 5.
cognitio — II, 6, 3.
actio Praetoria XVI, 3, 5.
iure Praetorio XVI, 3, 1.
praefecti — XIV, 3, 2.
Praeueniri a delatore VI, 6.
qualitas Precum I, 10.
Pretium ipsius est III, 1, 2.
Principaliter exurere XII, 7, 5.
patres uel Principes possessionis XIII, 1.
de Principis salute (consulere) XV, 2, 3.
clementia Principum VI, 5, 1.
matrimonium cum Priuigna VI, 4, 5.
Priuignam uxorem ducere VI, 2, 3, 3, 3.
Priuignus (testim. ne dic.) IX, 2, 3.
Probari et statui XV, 3, 2.
erroris causa Probata XVI, 2, 5. 3, 7.
causae Probatio XVI, 6, 2.
ignis Processit XII, 7, 5.
Proconensia metalla XV, 3, 7.
Proconsul Africae XV, 3 inscript.
— Baeticae I, 11, 1. III, 3, 1.
— uir clarissimus III, 3, 6.
de officio Proconsulis uid. index fontium s. uoc. Vlpianus.
Proculus XII, 7, 8. 9. 10.
huiuscemodi Procurator XIV, 3, 3.
Procuratores Caesaris usurpauerunt XIV, 3, 1.
Procuratori — iniungitur XIV, 3, 2.
testimonia utrique parti Prodere VIII, 3.
intendere Prodigia XV, 1, 1.
inopinata — XV, 3, 4.
exercitio et Professio XV, 2, 2.
Profiteri (? praeses prouinciae) XII, 7, 6.
Profiteri (triduo proximo) IV, 3, 5. 12, 5.
ut etiam Profiterentur XV, 2, 2.
ferarum Promiscuo ritu VI, 4, 2.
Pronepos, Proneptis XVI, 2, 7. 8. 3, 8.
cum Pronepte matrimonium VI, 4, 5.

Proneptem uxorem ducere VI, 3, 1.
aduersus nos Pronuntiare II, 5, 1.
Proposita (constitutio) I, 9. III, 4. V, 3. VI, 5, 2. X, 8. 9.
formula Proposita est II, 6, 4.
Prouidendum quam maxime esse VI, 4, 2.
dii Prouidentia sua XV, 3, 2.
Prouincia interdicere I, 11, 2.
legatus Prouinciae lugdunensis XV, 2, 4.
rector — X, 3. 4. 5.
praeses — (Prouinciarum) uid. Praeses.
poenam Prouocare I, 11, 4.
triduo Proximo profiteri IV, 12, 5.
Proximus de tribu XVI, 1, 8.
heres Proximus XVI, 2, 12.
Prudentia tua XV, 3, 5.
interpretatione Prudentium XVI, 3, 3.
bona Publicare VIII, 5. (XIV, 2, 2.) XV, 2, 1.
in custodia Publica esse IX, 2, 2.
iudicio Publico damnatus IV, 3, 3.
opus Publicum uid. Opus.
contra Publicam quietem XV, 2, 3.
Pudenda patris detexit VI, 1, 1.
Pudet dicere V, 3, 2.
effeminati Pudoris contaminatio V, 3, 1.
Pudoris obseruatione deuinxit VI, 4, 6.
sine respectu Pudoris VI, 4, 2.
cum bestiis Pugnare IV, 3, 2. uid. Bestias.
loris uel Pugnis caedere II, 4.
Pugno (an fuste) percutere II, 6, 4.
qui dicit Pulsatum II, 6, 4.
capite Puniri XII, 5, 1. 6. XV, 2, 3.
causa cognita Puniri VII, 4, 1.
uarie sunt Puniti XII, 5, 1.
solius Pupilli utilitas X, 2, 3.
auctoritas Pupillis (non necessaria) XVI, 3, 6.
Pupillus si adoleuerit XVI, 3, 6.
posteritas Purgata VI, 4, 2

Q.

Septimia Quadratilla X, 6.
tit. si Quadrupes pauperiem dederit VII, 3.
in Quadruplum condemnandus XI, 6, 2.
Quaerebatur IV, 7.
secundum legem iuliam etc. Quaesiti XVI, 3, 4.
legis iuliae Quaestionem accipere XIV, 3, 3.
obuenit Quaestio de sicariis I, 3, 1.
de mancipiis (seruis) Quaestionem habere IV, 11.
Quaestioni tormentorum subiicere IV, 11.
praetor iudexue Quaestionis I, 3, 1.
corpore Quaestum facere IV, 12, 3. IX, 2, 2.
similem Quaestum (incertum?) facere XV, 2, 1.
Qualitas precum I, 10.
uitae Qualitas IX, 3, 1.
tit. Quemadmodum iniuriarum agatur II, 6.
plagiare Quemquam in Israël XIV, 1.
cognosce de Querellis III, 3, 3.
Queri moras X, 3.
scitote Quia (i. e. quod) VII, 1 init.
contra publicam Quietem XV, 2, 3.
Quietam colere uitam VI, 4, 1.
sestertia Quinquaginta milia XIV, 3, 4. 5.
in Quinquennium relegare I, 11, 1. III, 3, 4.
Quo (Quod?) bonum fuit IV, 8.

R.

in Rapiendo VII, 5, 3.
negotium Ratione decidere X, 3.
uoconiana — XVI, 3, 20.
e Re constituendum I, 6, 3. uid. Rem.
Rector prouinciae X, 3. 4. 5. (XIV, 3, 3) uide Praeses.
hereditates ad nos Redeunt XVI, 3, 14.
rem depositam Redimere X, 7, 10.
Refert et in maioribus delictis I, 11, 3.
et ita Labeo Refert XII, 7, 3.
libro X Vrseius Refert XII, 7, 9.
serenitati nostrae Retulit XV, 3, 4.
lex Regia IV, 8.
procurator qui prouinciam Regit XIV, 3, 3.
Regula iuris custoditur X, 2, 2.

in actione Rei uxoriae X, 2, 2.
huiusmodi Reis XIV, 3, 6. uid. Reum.
ex Viuiano Relatum est XII, 7, 8.
honestiores Relegantur I, 7, 2. (VII, 4, 2. XI, 8, 3.) XIV, 2, 2.
in insulam Relegare, Relegari VIII, 3, 1. XII, 2, 1. 3, 2. XV, 2, 5.
in perpetuum Relegare XIV, 2, 2.
in quinquennium — I, 11, 1. III, 3, 4.
in tempus — XIII, 3, 2.
Relegatione adficiendi VII, 4, 2.
nec reprehendi uetus a noua Religio debet XV, 3, 2.
Religione sapienti deuinxit VI, 4, 6.
aeterna Religione seruanda VI, 4, 1.
seruata — VI, 4, 2.
Religionem sanctitatemque seruare VI, 4, 2.
nouellas sectas ueteribus Religionibus opponere XV, 3, 3.
Religiosa caritas, mens, uita uid. Piam, Piis.
matrimonia Religiose atque legitime copulata VI, 4, 2.
Rem admittere I, 10.
— concipere et inuenire VII, 5. 6.
— facti non iuris ignorare I, 12.
— humanam passum XII, 7, 7.
— redimere X, 7, 10.
— sestertiorum trig. mil. non habere IV, 5.
absque Remancipatione manumissus XVI, 9, 2.
Remisso iuris errore VI, 3, 3.
ad forum Remittere VII, 4, 1. XI, 4. 6, 2. XII, 6.
commissum clementia Remittere VI, 4, 3.
poenam — I, 8. VI, 6.
testimonium — VIII, 7, 3.
Remoueri ordine XI, 8, 3.
Renuntiare (? Enuntiare) XV, 2, 6.
sobrinus est ei Reo IX, 2, 3.
quorum hereditas Repudiata XVI, 3, 1.
Res uid. Re, Rem.
ita Rescribere IV, 6, XI, 6, 1. 7, 1. uid. Verba.
uelis Rescribere I, 11, 2.
uellem mihi Rescriberes IV, 8.
ad consilium Baeticae rescripsit XI, 6, 1.

Rescripta et edicta imperatorum:

Alexandri I, 9, X, 8.
Magni Antonini I, 8. (IV, 6.) X, 9.
Diocletiani et Maximiani I, 10. III, 4. VI, 4. 5. X, 3 ... 6.
— et Maximini XV, 3.
Hadriani I, 6. 11. (III, 3, 4.) XI, 7. XIII, 3.
(diui Marci XV, 2, 5.)
(Marci et Commodi IV, 3, 6.)
diui Pii III, 3, 1 ... 3. 5. 6. (XI. 6, 1. XV, 2, 4.)
— Seueri XII, 7, 6.
(Seueri et Antonini IV, 6.)
Valentiniani, Theodosii et Archadii V, 3.
sine Respectu pudoris VI, 4, 2.
Respondi, Respondit (Papinianus) IV, 7 ... 11.
quominus possint Restituere X, 4.
Restituere, Restitutio X, 6.
in integrum Restitutus IX, 2, 2.
rem Retinere X, 2, 6.
primo commentario Retulimus XVI, 2, 17.
apes Reuenire solent XII, 7, 10.
ab hostibus Reuersus XVI, 3, 7.
in Reum testimonium dicere IX, 2, 2. 3. uid. Reis. Reo.
Reum lenocinii postulari IV, 12, 7.
barbaricae inmanitatis Ritu VI, 4, 3.
pecudum promiscuo — VI, 4, 2.
in Rixa percussus I, 7, 2.
agreste Robur V, 3, 1.
auctoramento Rogatus ad gladium IV, 3, 2.
in urbe Roma propius mille passus I, 3, 1.
Romae bestiis obiici XI, 8, 4.
si — id fecerunt XII, 5, 1.
ut — praefectus urbis cognoscat XIV, 3, 2.
tam — quam in prouinciis XIV, 3, 1.
uicarius urbis Romae V, 3 inscript.
urbem Romam, uirtutum omnium matrem V, 3, 1. uid. Vrbs.
Romana gens XV, 3, 4.
— maiestas VI, 4, 6.
Romanae leges VI, 4, 1. 3.
libertinum ciuem Romanum IV, 3, 3.
ciuis Romanus IV, 5.

Romanum nomen VI, 4, 8.
Romulus (? Omullus) III, 3, 6.
Rudem accipere, induere XI, 7, 4.
adhuc Rudibus populis VI, 7 init.
Pomponio et Rufo coss. XV, 2, 1.
Ruinae causa deponere X, 2, 7.
in metu Ruinae X, 7, 3.
testamenta Rumpuntur XVI, 3, 2.
Rupisse eum accipiemus II, 4,

S.

familia Iulii Sabini III, 3, 3.
refert Sabinum respondisse XII, 7, 9.
Sacculum deponere X, 7, 5.
ante Sacerdotes stare VIII, 1, 2.
Aurelius Sacratus miles III, 4.
uirilis animae Sacrosanctum hospitium V, 3, 2.
conuicium Saeculis inrogare V, 3, 1.
in seruum Saeuire III, 3, 1.
de iure et Saeuitia dominorum III, in rubr.
tit. de dominorum Saeuitia III, 3.
— — — — cohibenda III, in fine.
auxilium contra Saeuitiam III, 3, 2.
dum Sago iactatur I, 11, 2.
filiae Salfadae XVI, 1, 1.
de principis Salute (consulere) XV, 2, 3.
in Salutem et Sanitatem II, 4.
tutandae Salutis causa I, 13, 1.
legibus Sancte constitutum VI, 4, 1.
contra Sanctitatem legum VI, 4, 8.
Sanguinis necessitudo XVI, 9, 3.
religione Sapienti deuincire VI, 4, 3.
(rector) Satisfacere compellet X, 4.
Scaeuae leges Persarum XV, 3, 4.
Sciente an ignorante gestum I, 12.
Scientes confingunt XV, 2, 6.
Scientia an exercitio XV, 2, 2.
tit. de Scientibus et ignorantibus I, 12.
Scitote iurisconsulti VII, 1 init.
Scripta (? Subscripta) X, 4.
Scriptura diuina sic dicit (VI, 7.) XVI, 1.
abominandae Scripturae XV, 3, 6.
per omnia infamis Secta XV, 3, 7.
nouellae et inauditae Sectae XV, 3, 3 (7.)
nuptiarum coniunctionem Sectari VI, 4, 2.
si hominem medicus Secuerit XII, 7, 7.
Secundum leges permittitur IV, 3, 2.
mentem ad plenum Secuta V, 2 in fine.
Seducere uirginem IV, 1, 2.
fabulae Seductoriae XV, 1, 1.
Seges concrematur XII, 2, 2.
singulos Semisses habere XVI, 3, 9.
Senatus filiorum Israel XVI, 1, 1.
causa ex Senatus Consulto probatur XVI, 2, 5.

Senatusconsulta:

Statilio Tauro coss. VIII, 7, 1.
Cotta et Messalla coss. VIII, 7, 2.
duobus Geminis coss. VIII, 7, 3.
Pomponio et Rufo coss. XV, 2, 1.
capitali Sententia puniendi XIV, 3, 6.
diuina et humana Sententia VI, 7 inscript.
rector suam ordinabit Sententiam X, 5.
Sententiam ferre VIII, 5.
post — de Fabia latam XIV, 3, 2.
ex lege Aelia Sentia XVI, 2, 5.
Septimia Quadratilla X, 6.
alienam familiam Sequentes XVI, 3, 10.
Serdicae X, 3.
Serenitati nostrae retulit XV, 3, 4.
aeterna religione Seruanda VI, 4, 1.
depositum ... Seruandum X, 7, 2.
dare uas Seruare X, 1, 1.
distinctionem Seruari I, 6, 1.
religionem — VI, 4, 4.
Seruata religione nasci VI, 4, 2.
Serua (Seruus) coloni XII, 7, 7. 9.
Serui inquilini XII, 7, 9.
— torqueri possunt IV, 12, 8.
si quis os fregit Seruo II, 5, 5.
in Seruorum cohercitione III, 2.
commissum — XII, 3, 1.
culpa — XII, 7, 6.
sine ministerio — IV, 11.
Seruorum obsequium III, 3, 5.
— supplicio I, 6, 4.
potestas in Seruos inlibata III, 3, 2.
Seruum alienum celare XIV, 2, 1.
ad — et peregrinum pertinere I, 3, 2.
adulterum interficere Seruum IV, 3, 2.
Seruum latronem occidere VII, 3, 1.
— pretio uiliorem facere II, 4.

in Seruum saeuire III, 3, 1.
Seruum ui aegritudinis oppressum III, 4.
Seruus si plagis defecerit III, 2.
si — sciente domino XIV, 3, 4.
Sestertia uid. Millia.
rescripto diui Seueri XII, 7, 6.
digna Seueritate plecti VI, 4, 8.
Seuerus et Antoninus rescripserunt IV, 6.
masculino Sexu descendentes XVI, 3, 10.
per uirilem Sexum XVI, 3, 13.
per uirilis Sexus personas XVI, 2, 10.
uirilis Sexus per mares XVI, 4, 1.
sine ulla discretione Sexus XVI, 3, 20.
alieni Sexus patientia V, 3, 2.
de Sicariis uid. Lex Cornelia.
tit. de — et Veneficis I, 3. 6. 11.
quaestio de — obuenit I, 3, 1.
Signare, Signariue curare VIII, 7, 1.
Sillum inmisit Aulo Ag. II, 6, 5.
edicto praetoris in Simplum X, 7, 11.
Sine fraude occidat IV, 2, 3.
lib. Singulari uid. index fontium.
Singulariter denotare X, 2, 3.
Singuli Singulas portiones ferent XVI, 2, 16.
pro numero Singulorum uiritim XVI, 3, 19.
Singulos semisses habeant XVI, 3, 9.
qui Sobrinus est ei reo IX, 2, 3.
Socer, gener, uitricus IX, 2, 3.
Socerum adhibuerit IV, 2, 3.
Societatem coire VIII, 7, 2.
in eam rem Socius XIV, 3, 4.
cum Socru concumbere VI, 7, 4.
— — (matrimonium) VI, 4, 5.
Socrum uxorem ducere VI, (2, 3.) 3, 3.
Sola deponentis utilitas X, 2, 1.
in Solitudinem abducere XI, 8, 1.
Solius pupilli utilitas X, 2, 3.
Sollertia tua retulit XV, 3, 4.
si Soluendo non sit hered. XVI, 3, 6.
Soror legitima heres XVI, 2, 14.
— iure consanguinitatis admittitur XVI, 3, 16.
cum Sorore concumbere VI, 7, 2.
praetor praetulit Sororem XVI, 9, 2.
Sorores ex eodem patre XVI, 4, 1.
Sororis filia VI, (2, 2.) 3, 1. 4, 5.
ad — hereditatem admitti XVI, 3, 16.
Sororis loco est mater XVI, 2, 14.
Sorte obuenerit quaestio I, 3, 1.
auguria et Sortes audire XV, 1, 5.
apud quem — tollas XV, 1, 1.
sub Spe (Specie?) impunitatis IV, 12, 8.
fuerunt et Speciales II, 5, 5.
relatis supra Speciebus XIV, 3, 6.
Splendidiores personae XIII, 3, 2.
non etiam Sponsam IV, 6.
Spurii sunt VI, 2, 4.
de Stabulo abigere XI, 2.
Stare ante deum etc. uid. Ante.
Statilius Taurus cons. VIII, 7, 1.
ad Statuam confugere III, 3, 3.
suum Statum et cursum tenere XV, 3, 2.
probari et Statui XV, 3, 2.
si Steterit testis iniustus VIII, 1, 1.
Stipulam in agro incendere XII, 7, 6.
Stirpis libertinae XVI, 8, 2.
Stirpitus amputari XV, 3, 8.
Struere (? Instruere) aduocationem VIII, 7, 2.
abigendi Studium exercere XI, 8, 1.
ingens — est XV, 3, 3.
masculum inuitum Stuprare V, 2, 1.
uirginem — IV, 1, 2.
uoluntate sua Stuprum pati V, 2, 2.
Suasorumque (? Sua suorumque) XV, 2, 3.
bestiiis Subiici I, 2, 2. VIII, 4, 2, (XI, 8, 4.) XII, 5, 1.
quaestioni tormentorum Subiici IV, 11.
Subscripta X, 3 ... 6. XVI, 2, 12.
in patris sui locum (portionemque) Succedere XVI, 2, 7. 8.
si auo Successerint XVI, 3, 9.
deinceps tota Successio XVI, 3, 13.
nec in eo iure — est XVI, 2, 12.
de legitima Successione XVI in rubr.
liberorum — careatur VI, 4, 3.
ad patris Successionem uocari XVI, 3, 9.
ultra consanguineas Successiones XVI, 3, 20.

ordine Successionis obsistunt XVI, 3, 8.
Sufficientibus praebitis III, 3, 5.
Sui uid. Suus.
poena Summaria (? nummaria) XIV, 2, 2.
Sumptus in salutem facti II, 4.
Superstitioni inducere XV, 3, 1.
ignem Supponere XII, 2, 2.
commendatum Suscipere X, 1, 2.
depositum — X, 3.
filium — XVI, 3, 12.
liberos — VI, 4, 3.
Suspectos testes interrogari IX, 3, 1.
(metum) Sustinere I, 10.
Suus, Sua, Sui (heredes) XVI, 2, 2 ... 4. 3, 3 ... 13. 4, 1. 5.
Sui heredes existimantur XVI, 2, 2.
in Suis heredibus continuatur XVI, 3, 6.
tit. de — heredibus XVI, 8. (9.)
tempore Suus heres constituendus XVI, 3, 9.
Syrmii X, 4.
in insulam Syrum XV, 2, 5.

T.

duodecim Tabulae uid. Lex.
in foribus Tabernaculi testimonii XVI, 1, 1.
Tantundem est IV, 2, 7.
Taurinus Egnatius proconsul I, 11, 1. 3.
Statilius Taurus cons. VIII, 7, 1.
Taxationem ponat non minorem II, 6, 1.
Teli appellatione continetur I, 13, 2.
aliquo genere Teli I, 4.
casu Teli ferire I, 7, 1.
cum Telo ambulare I, 3, 2.
— — esse I, 2, 1. VIII, 4, 1.
Telo se defendere VII, 1.
— percutere I, 6, 3.
Telum gerere I, 3, 2. 13, 1.
— portare I, 13, 1.
Temperamentum admittere I, 11, 4.
opus Temporarium XI, 7, 1. XI, 8. 13, 3.
disciplina nostrorum Temporum VI, 4, 1.
in anteactum Tempus VI, 4, 3.
in Tempus relegari XIII, 3, 2.
Tenent ac possident XV, 2, 2.
fiduciae iudicio non Teneri II, 3.
lege Teneri uid. Lege.
inquilinis — XII, 7, 3.
robur Tenuatum V, 3, 1.
Terentius Gentianus XIII, 3, 1.
de Termino amoto XIII toto tit.
tit. de Termino moto XIII, 3.
Terminos auferre XIII, 3, 2.
per uim — deiicere uel amouere XIII, 2.
Terminum mouere XIII, 3, 1.
quorum Testamenta rumpuntur XVI, 3, 2.
lex Cornelia Testamentaria VIII, 2.
Testamentum ex parte facere licet V, 2, 2.
— facere non possunt XVI, 3, 1.
— iure praetorio factum XVI, 3, 1.
— signare VIII, 7, 1.
falsae Testationes VIII, 7, 1.
falso uel uarie Testimonia dicere VIII, (2.) 3.
tabernaculum Testimonii XVI, 1, 1.
de falso Testimonio VIII tot. tit. uid. Falsum.
de familiari — IX in fine.
ob denunciandum remittendumue Testimonium VIII, 7, 3.
ob Testimonium dicendum IX, 2, 2.
ob falsum — perhibendum VIII, 5.
Testimonium interdicitur IX, 2, 1. (2. 3.)
rei uerae Testimonium IX, 3, 3.
suspectos Testes interrogari IX, 3, 1.
si steterit Testis iniustus VIII, 1, 1.
item Theodosianus V, 3.
Theodosius Imp. V, 3 inscript.
Tiberianus et Dio coss. VI, 5, 1.
apud quem sortes Tollas XV, 1, 1.
in crucem Tolluntur XIV, 2, 2.
quaestioni Tormentorum subiici IV, 11.
serui Torqueri possunt IV, 12, 8.
consilio et Tractatu probari XV, 3, 2.
ad gladium Traduntur XI, 6, 1.
iniuriam non Translatitie persequi IV, 11.
Transmittendus ad praesidem VII, 2.
non Transmouebis terminos XIII, 1.
statuta Tranquillitatis nostrae XV, 3, 8.

ex Transuerso gradu VI, 2, 2.
lex Tribuit (facultatem) X, 7.
in Tribunalibus praesidum XIV, 3, 1.
Triduo proximo profiteri IV, 12, 5.
in biennium aut Triennium XIII, 3, 2.
in Triplum conueniri XI, 3.
— — damnari XI, 4.
cum Tumorem fecerit II, 4.
ne quid Tumultuosius accidat III, 3, 6.
Tumultus causa deponere X, 2, 7.
Turpis secta XV, 3, 6.
ad Turpem uiolationem compellere III, 3, 1.
genera Turpissima doctrinae XV, 3, 1.
Tuscus cons. VII, 4, 8.
in Tutelae iudicio X, 2, 3.
Tutoris utilitas uersatur X, 2, 3.

V.

quanti Vadimonium fuerit II, 6, 1.
Valentinianus Imp. V, 3 inscript.
postea Variatum XV, 3, 2.
moras, adhibita Varietate X, 3.
immittere aliquod Vas I, 1, 3. 5, 1,
dare Vas seruare X, 1, 1.
Vaticinatores XV, 2, 3.
tit. de mathematicis et Vaticinatoribus XV, 2.
motu cassiano Vaticinatus XV, 2, 5.
ὕβριν appellare, significare II, 5, 1. 2.
Vel (pro id est) liberis XVI, 5.
Velis rescribere I, 11, 2.
Vellem mihi rescriberes IV, 8.
ciuem romanum Vendere XIV, 3, 4.
quemquam — XIV, 1.
rem depositam — X, 7, 9.
uitulum aut ouem — XI, 1, 1.
de Veneficis uid. Lex Cornelia.
tit. de sicariis et Veneficis I, 3. 6. 11.
nec consentias Venenariis impostoribus XV, 1, 1.
Venenis suis inficere XV, 3, 4.
Venenum habere, uendere, parare I, 2, 1. VIII, 4, 1.
criminum Venia liberatos VI, 4, 3.
praeteritorum — indulta VI, 4, 7.
iuris ciuilis — tribuit, I, 12.
Veniam consequi posse VI, 4, 8.
Venire iube III, 3, 3.
ex mora fructus Veniunt X, 7, 7.
inter suos Veniunt XVI, 3, 8.
pitonem in Ventrem habere XV, 1, 2.
casus Venti furentis XII, 2, 2.
Venundandum (? Denunciandum) testimonium VIII, 7, 3.
Venundetur pro furto XI, 1, 2.
rei Verae testimonium IX, 3, 3.
Verba rescripti I, 6, 1.
— — ita se habent I, 11, 2. XIII, 3, 2.
rescripti Verba haec sunt III, 3, 1.
— — multa sunt XV, 2, 4.
rescripsit (in) haec Verba III, 3, 5.
sententia rescripto comprobata in haec Verba XII, 7, 6.
si Verberatus fuerit (sit) II, 2. 6, 4.
Verberibus coherceri XIII, 3, 2.
pro Vero adseueratur VIII, 6.
utilitas Versatur, Vertitur X, 2, 3. 1.
serui Veturiae Astiliae XII, 7, 6.
iuxta Vetustatem VI, 4, 3.
tit. ad legem Iuliam de Vi publica et priuata IX, 2.
per Vim terminos deiicere XIII, 2.
intra miliarium centesimum in Via commissa. XIV, 3, 2.
Vicarius urbis Romae V, 3 inscript.
ad Vicini insulam peruenire XII, 7, 4.
— praedium Vicini peruenire XII, 7, 4.
damnum Vicini sarcire XII, 6.
bestiis obiici Videmus XI, 8, 4.
Videntur esse commissa VI, 4, 7.
in Vidua filia deprehensum IV, 2, 4.
Villam incendere XII, 2, 1. XII, 6. 7, 1.
sanguinis necessitudinem Vincere XVI, 9, 2.
sine calumniae poena Vinci IV, 4, 1.
ciuem romanum Vincire XIV, 2, 1. 3, 4.
— — Vinctum habere XIV, 3, 4.
in Vinculis esse IX, 2, 2.
sub poena Vinculorum XI, 3.
in rem Vindicatio competit X, 8.
Vinea concremata. XII, 2, 2.
Vinearum incensores XII, 3, 2.
ad Violationem compellere III, 3, 1.
Virgis caedere II, 4.
Vir clarissimus III, 3, 6.
Virile corpus V, 3, 2.
hospitium Virilis animae V, 3, 2.

Viro in manum conuenire IV, 2, 3.
— licet occidere IV, 3, 1.
— permittitur interficere IV, 3, 2.
eductos Virorum lupanaribus V, 3, 2.
effeminatus in Viros pudor V, 3, 1.
uocat Virum et uxorem XVI, 8, 1. 9, 1.
interficere consularem Virum IV, 2, 5.
omnium Virtutum mater V, 3, 1.
periculum Vis maioris X, 9.
officium diurnae Vitae II, 7.
Vitae humilitas infamauit IX, 3, 1.
— qualitas spectari ibid.
— necisque potestas IV, 8.
Vitam esse concessam VI, 4, 3.
Vitricus priuignusque IX, 2, 3.
si quis inuolauerit Vitulum XI, 1, 1.
libro VI. ex Viuiano relatum XII, 7, 8.
Vlpianus, uid. index fontium.
Vmbram quandam matronam III, 3, 4.
consona Voce damnare VI, 7 fin.
demonstrat non Vocem agentis II, 6, 3.
Vocantur agnati XVI, 2, 10.
legitimi Vocantur XVI, 7, 1.
lex Vocat XVI, 2, 17. 4, 2.
praetor — XVI, 8, 1. 9, 1.
Voconiana ratione effectum XVI, 3, 20.
si Voluntas occidendi fuit I, 6, 4.
— — — intercedat I, 9.
non Voluntate sed casu I, 10.
distinctio casus et Voluntatis I, 6, 1.
eius Voluntatis fuisse VI, 6.
Vrbanus cons. X, 8.
Vrbe etc. interdixi I, 11, 2.
ad Vrbem missus IX, 2, 2.
praefectus Vrbis XIV, 2, 2. 3, 2
Vrbs uid. Roma.
ad restitutionem Vrgetur X, 6.
libro X. Vrseius refert XII, 7, 9.
Vsurae rei depositae praestantur X, 7, 7.
inrepsit in Vsum XV, 2, 2.
Vsus causa furari XIII, 3, 2.
procuratores Vsurpauerunt XIV, 3, 1.
Vt pro arbitrio suo XV, 3, 3.
Vtilem actionem depositi habere X, 7, 8.
intra IV menses Vtiles IV, 4, 2.
Vtilitas interuenit X, 2, 1. 2.
— uertitur X, 2, 1.
— uersatur X, 2, 3.
Vtiliter experiri X, 2, 5.
testimonia Vtrique parti prodere VIII, 3.
Vtriusque contrahentis utilitas X, 2, 1. 2.
quasi Vulgo concepti VI, 2, 4.
uerberatus uel Vulneratus II, 2.
letaliter — II, 7.
Vxor sua heres XVI, 2, 3.
in adulterio deprehensa Vxor IV, 3, 1. IV, 10. 12, 4.
concumbere cum Vxore fratris VI, 7, 8.
Vxorem dimittere IV, 3, 5. 12, 5.
-- ducere VI, 2, 2. 3. VI, 3, 1. 3.
ducat eam in Vxorem IV, 1, 2.
in Vxorem uindicatur IV, 6.
Vxorem occidere IV, 10. 12, 4.
— uocare XVI, 8, 1. 9, 1.
actio rei Vxoriae X, 2, 2.
concumbere cum sorore Vxoris VI, 7, 7.

SVPPLENDA.

in desuetudinem Abiisse XVI, 2, 17.
ne quid contra Accidat III, 3, 6.
rudem Accipere XI, 7, 4.
rupisse Accipiemus II, 4.
ad Accusationem innocentium coire VIII, 7, 2.
Actio competit X, 8.
— datur X, 7, 11.
ad exhibendum Actio X, 8.
Actio rei uxoriae X, 2, 2.

tit. Ad leg. Cornelium de sicariis VIII. 3. IX. 3.
— — — — testamentariam VII. 3. 16.
— — — Fabiam XV. 2.
Adempta dimidia parte bonorum XIV. 2. 2.
pupillus si abierunt X. 2. 3.
Aeterna religione servanda VI. 4. 1.
actione Agere VII. 3. 3.
studium quasi Aream exercere XI. 8. 1.
Annuitas XVI. 3. 6.
praecipua Bona habere XVI. 7. 2.
Bonorum possessio XVI. 3. 12.
quo Bonum fur IV. 8.
intra millesimum Centesimum XV. 2. 2.
Cura poenam inest VI. 3. 3.
sententia Cohibenda IV. in fine.
Competit actio. vindicatio Competit X. 3.
nec Consensus imposterum XV. 2. 2.
Consilio et aetatem probat XV. 2. 2.
in eodem gradu Consistere XVI. 3. 12.
suis heres Constituendus XVI. 3. 9.
Constitutiones non Rescripta.
de quo Contra agitur VII. 3. 6.
signari Curare VIII. 1. 2.
Dare servare X. 2. 2.
ad opus Dari X. 2. 2.
Data bonorum possessione XVI. 7. 2.
actio Datur X. 2. 12.
non minimam habent Defensionem IV. 3.
et Denegat XVI. 2. 2. 3. 12. XVII. 2.
quodammodo Degenerant VI. 4. 2.
in Denominationem adesse XVI. 2. 2.
podenda parte Detrita VII. 2. 2.
Dimidia parte bonorum V. 2. 2. XV. 2. 2.
nec Dissimulandum est IV. 2. 2.
Distinctionem servat I. 6. 2.
virilim Distribui XVI. 2. 28.
Divina et humana sententia VI. 2. init.
officium Divinae vitae II. 2.
Edicta non Rescripta.
omnibus Emptae mancipiis V. 2. 2.
necessaria ratione Effectum IV. 2. 22.
Enumerantur personae V. 2. 2.
ad Exhibendum actio X. 2.
praedandi causa Facere IV. 2.
alienam Familiam sequentes VI. 2. 10.
Ferarum promissio cum V. 2. 2.
singulas portiones Ferent XV. 2. 10.
Formula concepta est II. 6. 2. utrumque est I. 6. 4.
pugno an Fuste I. 6. 4.
Gentes quae possideant XV. 2. 2.
sciente an gravante Gestum I. 12.
quaestionem habentem VI. 2.

pitonem Habens in uentrem XV, 1, 2.
non Habenti dedisse IV, 8.
bona propria Habere XVI, 7, 2.
singulos semisses — XV, 2, 1.
diuus Hadrianus I, 11, 1.
rescriptum Hadriani I, 6, 1.
sui Heredes uid. Suus.
Hominem medicus secuit XII, 7, 7,
Huiuscemodi procurator XIV, 3, 3.
Huiusmodi reis XIV, 3, 6.
rem Humanam et naturalem pati XII, 7, 7.
in legem Incidere IV, 9.
lex poenam Infligit I, 2, 1. VIII, 4, 1.
sciente an Ignorante gestum I, 12.
tit. de scientibus et Ignorantibus I, 12.
potestatem Inlibatam esse III, 3, 2.
poena Inrogatur VIII, 4, 7.
Paulus Inrogauit poenam XIV, 3, 6.
Instruere (struere?) aduocationem VIII, 7, 2.
in Insulam relegari XII, 3, 2. XV, 2, 5.
si uoluntas Intercedat I, 9.
Interficere (permittitur) IV, 2, 5. 6. 7.
utilitas Interuenit X, 2, 1.
testamenta Irrita fiunt XVI, 3, 2.
fiduciae Iudicio non tenetur II, 3.
nec in eo Iure successio est XVI, 2, 12.
scitote Iurisconsulti VII, 1 init.
Legatus prouinciae lugdunensis XV, 2, 4.
maledicti per Legem VI, 7 init.

II. INDEX PERSONARVM AC LOCORVM.

(Numerum tituli kapitisque si quaeris, index rerum et uerborum suppeditabit.)

A. IN LEGIBVS MOSAICIS.

Eleazarus.
Israel.
Moyses.
Salfada.

B. IN PARTIBVS IVRIS ROMANI.

1. Imperatorum nomina.

Alexander.
Antoninus.
Archadius.
Commodus.
Diocletianus.
Hadrianus.
(Magnus Antoninus).
Marcus.
Maximianus.
Maximinus.
Pius.
Seuerus.
Theodosius.
Valentinianus.

2. Consulum nomina.

Anulinus.
Aristo (Aristobulus?)
Cotta.
Damasus.
Dio (Diogenes?)
Diocletianus.
Glabrio (Grauio?)
Laetus.
Licinius.
Iulius Maximus.
Messalla.
Omullus (Romulus?)
Pomponius.
Rufus.
Statilius Taurus.
Tiberianus.
Tuscus.
Vrbanus.

3. Proconsules, Vicarii, Legati.

Aurelius Marcianus, proconsul Baeticae.
Taurinus Egnatius, proconsul Baeticae.
Iulianus, proconsul Africae.
Orientius, uicarius urbis Romae.
Pacatus, legatus prouinciae lugdunensis.

4. Iureconsultorum nomina.

Celsus.
Gaius.
Gregorianus.
Hermogenianus.
Labeo.
Marcellus.
Modestinus.
Neratius.
Papinianus.
Proculus.
Sabinus.
Viuianus.
Vrseius.

5. Milites.

Aur. Flauius.
— Herculanus.
Aur. Sacratus.
Mestrius.

6. Priuati pagani.

Iul. Agrippinus.
Alfius Iulius.
Aur. Attenicus Andronicus.
Iul. Antoninus.
Veturia Astilia.
Aulus Agerius.
Aurelius.
Aur. Attenicus Andronicus.
(motus Cassianus).
Claudius Lupi filius.
Diosimus.
Epafroditus.
Marius Euaristus.
Eustathius (Eustatius.)
Flauianus,
Terentius Gentianus.
Iusta.
Lupus.
Marius Euaristus.
Fl. Munatius.
Septimia Quadratilla.
Iul. Sabinus.
Terentius Gentianus.
Veturia Astilia.
(Vmbra matrona).

7. Populi, prouinciae, urbes.

Africa.
Alexandria.
Appiaria.
Atrium Mineruae (Romae).

Baetica.
Chaldaei.
Foenensia metalla.
Graeci.
Italia.
Lugdunensis prouincia.
Manichaei.
Nicomedia.
Persae.
Proconensia metalla.
Roma.
Serdica.
Syrmium.
Syrus insula.
(Vmbra matrona.)

III. INDEX FONTIVM COLLATIONIS.

(Cum hoc indice conferenda sunt ea, quae in prolegomenis de fontibus libelli adnotauimus.)

A. FONTES MOSAICI.

			Collatio
1.	Exodum XX, 13.	continet	V, 1.
2.	— — 16.	—	IX, 1.
3.	— XXI, 16. (uel Deuteron. XXIV, 7).	—	XIV, 1.
4.	— — 18. 19.	—	II, 1.
5.	— — 20. 21.	—	III, 1.
6.	— XXII, 1. 3 in fine.		XI, 1.
7.	— — 2. 3.		VII, 1.
8.	— — 6.		XII, 1.
9.	— — 7. 8.		X, 1.
10.	— — 16. 17.		IV, 1, 2. 3.
11.	Leuiticum XX, 10. (uel Deuteronom. XXII, 18).		IV, 1, 1.
12.	— —, 11. 12.		VI, 1.
13.	Numerum XXVIII, 1 ... 11.		XVI, 1.
14.	— XXXV, 16. 17. 20. 21.		I, 1.
15.	— — 22 ... 25.		I, 5.
16.	Deuteronomion XVIII, 10 ... 13.		XV, 1.
	(*Locus a uulgata uersione longe discrepans.*)		
17.	— XIX, 14.		XIII, 1.
18.	— — 16 ... 20.		VIII, 1.
	— XXII, 18 (uid. num. 11).		IV, 1, 1.
	— XXIV, 7 (uid. num. 3).		XIV, 1.
19.	— XXVII, 20. 22. 23. 21.		VI, 7.
	(*Hic locus plura continet, quam uulgata uersio.*)		

B. FONTES ROMANI.

(Ea loca, quae etiam alibi uel partim extant, asterisco insigniuimus.)

1. Ex Gaii institutionum libris.

* Lib. III. §. 1 ... 17. continet Collatio XVI, 2.
(§. 1 ... 5. *med. ex collatione potissimum restituta sunt.*)

2. Ex Modestini libris differentiarum.

Collatio

*Lib. II. sub tit. de deposito uel commendato X, 2.
(§. 5 *init. extat fr.* 23. *Depositi*, 16, 3.)
Lib. VI. sub titulo de scientibus et ignorantibus I, 12.

3. Ex libris Papiniani.

Lib. definitionum II, sub. tit. de iudicatis (personis) II, 3.
— responsorum XV, sub tit. ad legem Iuliam de adulteriis IV, 5.
— singulari de adulteriis IV, 7 ... 11. VI, 6.

4. Ex Pauli libris.

*Lib. responsorum V. sub tit. ex locato et conducto X, 9.
(*Continetur eo loco const.* 1. *de Locato*, 4, 65.)
Ex libris sententiarum:
*Lib. I, sub tit. finium regundorum (16) XIII, 2.
*— II, — — de deposito (12) §. 1 ... 11. X, 7.
(*Solae* §§. 5. *et* 7. *etiam in lege romana Visigothorum leguntur.*)
— II, sub tit. de nuptiis (10) §. 3 ... 5. VI, 3.
— — — — de adulteriis (26) §. 7 ... 9. IV, 12.
(§. 7. 8. *etiam in lege romana Visigothorum continetur.*)
— — eod. tit. §. 13. V, 2.
*— — sub tit. de furibus (31) §. 15. 1 ... 5. VII, 5.
— IV. — — de intestatorum successionibus (8) §. 1 ... 19. 22. XVI, 3.
(*Praeter* §§. 14. 18. *et* 22. *omnia ex nostro loco restituta sunt.*)
— IV. sub tit. de testibus et quaestionibus (15) §. 1 ... 3. IX, 3.
*— — eod. tit. §. 5. VIII, 3.
(*Extat etiam fr.* 16. *de Testibus*, 22, 5.)
*— V. sub tit. de abigeatoribus (18) §. 1. XI, 3.
— — eod. tit. §. 2. XI, 2.
*— — — — §. 3. XI, 4.
— — — — §. 4. XI, 5.
— — sub tit. de incendiariis (20) §. 1 .. 5. XII, 2 .. 4.
*— — sub tit. ad legem Corneliam de sicariis et uene-
ficis (23. §. 1.) I, 2. VIII, 4.
— — eod. tit. §. 2. I, 4.
*— — — — §. 3. 4. I, 7.
(§. 2, *a Visigothis omissa, partim extat fr.* 17. *Ad leg. Cornel. de sicariis*, 48, 8.)
— — eod. tit. §. 5. II, 7.
— — — — §. 6. III, 2.
*— — — — §. 7. I, 13.
(*Mutatum extat fr.* 11. §. 1. 2. *Ad leg. Iul. de ui publica*, 48, 6.)
— — eod. tit. §. 9. VII, 2.
*— — sub tit. ad legem Corneliam testamentariam (8. §. 2.) VIII, 5.
— — eod. tit. §. 3. VIII, 6.
— — sub tit. ad legem Fabiam (30b.) XIV, 2.
Libro singulari de adulteriis. IV, 2 .. 4. 6.
— — et titulo de iniuriis. II, 5.
(§. 1. *repetita esse uidetur pr. Instt. de iniuriis*, 4, 4.)

Collatio

Eodem libro singulari, sub tit. quemadmodum iniuriarum agatur II, 6.
Libro singulari de poenis omnium legum, sub tit. ad Legem Iuliam de adulteriis VIII, 2.
— — de poenis paganorum, sub tit. de abigeis XI, 6. XII, 6.

5. Ex libris Vlpiani.

Ad edictum:
*Lib. XVIII, sub tit. si quadrupes pauperiem dederit VII, 3.
(§. 1. *partim extat fr.* 3 *med. Ad leg. Aquiliam*, 9. 2, *et* §. 4. *legitur fr.* 5. §. 1 *ibid.*)
*— — sub tit. si fatebitur iniuria occisum esse, in simplum [et cum diceret] XII, 7.
(§. 1. 3. 7 ... 10. *extant fr.* 27. §. 7 ... 12. *Ad leg. Aquil.* 9, 2, *quibusdam omissis aut mutatis.*)
— — eod. tit. II, 4.
(*Extat fr.* 27. §. 17 *eod.*)

Institutionum:
Lib. II. sub tit. de hereditatibus quae ab intestato deferuntur XVI, 5..7.
— — — — de suis heredibus XVI, 8. 9.

De officio proconsulis:
Lib. VII. sub tit. de sicariis et ueneficis I, 3. 6.
*— — eod. tit. §. 1. I, 11.
(§. 1. *extat fr.* 4. §. 1. *Ad leg. Cornel. de sicariis*, 48, 8. §. 3 *med. et* §. 4. *repetuntur fr.* 5. §. 2. *de Poenis*, 48, 19.)
— — eod. tit. XV, 2.
*Lib. VIII, sub tit. de dominorum saeuitia III, 3.
(§. 1 ... 4. *extant fr.* 2. *de His qui sui*, 1, 6.)
*— — sub tit. de furibus VII, 4.
(*Extat fr.* 1. *de Furibus balneariis*, 47, 17.)
*— — — tit. de poena legis Corneliae testamentariae VIII, 7.
(§. 1. *extat fr.* 9. §. 3. *Ad leg. Cornel. de falsis*, 48, 10.)
*— — sub tit. de abigeis XI, 7. 8.
(*Kap. VII.* §. 1. *et kap. VIII. extant fr.* 1. *pr.* ... §. 3. *de Abigeis*, 47, 14.)
*— — sub tit. de naufragis uel incendiariis XII, 5.
(§. 1. *nonnullis mutatis extat fr.* 12. §. 1. *de Incendio*, 47, 9.)
Lib. IX, sub tit. ad legem Iuliam de ui publica et priuata IX, 2.
*— — — — de termino moto XIII, 3.
(*Rescriptum Hadriani, quod* §. 2. *continetur, plenius exhibetur a Callistrato, fr.* 2. *de Termino moto*, 47, 21.)
— — sub tit. ad legem Fabiam XIV, 3.
*Libro singulari regularum sub tit. de nuptiis VI, 2.
(*Extat inter fragmenta tit. V.* §. 6. 7.)
*— — — sub tit. de legitimis hereditatibus XVI, 4.
(§. 1. *extat ibidem tit. XXVI.* §. 1.)
— — — tit. de iniuriis II, 2.

6. Ex codice Gregoriani.

Collatio

*Lib. IV, sub tit. de deposito (tit. 3. ed. Schulting.) X, 8.
(*Extat const.* 1. *Depositi*, 4, 34, *sed aucta a Triboniano.*)
*— V. sub tit. de nuptiis tit. 1. ed. Schulting.) VI, 4.
(*Kap.* 4. §. 5. *extat const.* 17. *de Nuptiis*, 5, 4.)
Lib. VII. (VI? IX?) sub tit. de maleficis et manichaeis XV, 3.
— XIV. (XIX? IX?) sub tit. de accusationibus III, 4.
*— — (IV?) sub tit. ad legem Corneliam de sicariis et ueneficis I, 8 .. 10.
(*Mutata extant const.* 1 *et* 5. *eod. tit.* 9, 16.)

7. Ex corpore Hermogeniani:

*— sub tit. de deposito (tit. 12. ed. Schulting.) X, 3 .. 6.
(*Kap.* 6. *extat const.* 10. *Depositi* 4, 34.)
— sub tit. de nuptiis (tit. 13. ed. Schulting.) VI, 5.

*8. Ex Theodosiano codice V, 3.

(§. 2. *extat const.* 6. *Theod. Ad leg. Iul. de adulteriis*, 9, 7.)

9. In libris Iustiniani repetita inueniuntur:

pr. Instt. de Iniuriis (4, 4.) II, 5, §. 1.
fr. 2. de His qui sui uel alieni (1, 6.) III, 3. §. 1 .. 4.
— 3. med. fr. 5 init. Ad leg. Aquil. (9, 2.) VII, 3. §. 1. 4.
— 27. §. 7 .. 12. eod. XII, 7.
— — §. 17. eod. II, 4.
— 23. Depositi (16, 3.) X, 2, §. 5 init.
— 16. de Testibus (22, 5.) VIII, 3.
— 12. §. 1. de Incendio (47, 9.) IX, 2. §. 1.
— 1. pr. .. §. 3. de Abigeis (47, 14.) XI, 7. §. 1. XI, 8.
— — de Furibus balneariis (47, 17.) VII, 4.
[— 2. de Termino moto (47, 21.) XIII, 3. §. 2.]
— 11. §. 1. 2. Ad leg. Iul. de ui publica (48, 6.) I, 13.
— 4. §. 1. Ad leg. Corneliam de sicariis (48, 8.) I, 11. §. 1.
— 17. eod. I, 7. §. 2 init.
— 9. §. 3. Ad leg. Cornel. de falsis (48, 10.) VIII, 7. §. 1.
— 5. §. 2. de Poenis (48, 19.) I, 11. §. 3 med. §. 4.
const. 1. Depositi (4, 34.) X, 8.
— 10. eod. X, 6.
— 1. de Locato (4, 65.) X, 9.
— 17. de Nuptiis (5, 4.) VI, 4. §. 5.
— 1. 5. Ad leg. Cornel. de sicariis (9, 16.) I, 8 .. 10.

C. DICTA IPSIVS COLLECTORIS.

Praeter ea, quae rubricis atque inscriptionibus collector inseruit, praecipue hisce locis de propriis quaedam adiecit:

I, 3. §. 2 init. V, 2. §. 2 in fine. VI, 4 init. 5. §. 2. 7 init.
VII, 1 init. XIV, 3. §. 6. (XV, 2. §. 4 in fine?)

INDICES AVCTORVM.

(Nomina asterisco notata eorum sunt, qui totum libellum ediderunt, uel integram partem, si haec (*) notae forma est: reliqui singulos locos uel emendare, uel illustrare studuerunt. Vncis autem inclusi auctores non tam ipsam collationem, quam ea loca, quae etiam Gaii, Vlpiani Paulique libris continentur, tractarunt.)

I. NOMINA ORDINE ALPHABETI DISPOSITA.

d'Arnaud, Georgii, uariarum coniecturarum libri II. Leouardiae 1744. 4°. lib. I. cap. 13 - - - Collatio II, 6, 5.

[Balduini, Francisci, Iustinianus. Basil. 1560. 8. lib. IV.] - - - - XVI, 3, 18. 4, 1.

(*)Baronius, Caesar, annalium Tom. II. Romae 1594. ad a. 287. XV, 3.
Tom. IV. 1600. ad a. 390. V, 3.

Barthii, Casp., aduersaria. Francof. 1624. XVI, 9. 10: XVI, 2, 15..17.
XXIV, 11. - - - I, 11, 2.
XXIV, 20. - - - II, 5, 2.
XV, 3, 4.
XXV, 14 fin. - - - XV, 2, 1.
XXX, 10. - - - I, 6, 3.

Best, Guilielmus, apud van de Waterum I, 17. - - I, 16, 3.

*Beza, Theodorus Vezelius. Lex Dei Moralis ceremonialis et politica, collationi praemissa. [Geneuae] In Bibliopolio Commeliano. MDCIII. fol. - - - tot. lib.

*Bienerus, Frid. Aug., in editione Berolinensi a. 1815 - tot. lib.

(*)Bilderdyk, Gulielmi, epistola de collatione legum Mosaicarum et Romanarum, nec non specimen emendationis edicti imperatorum Diocletiani et Maximiani contra Manichaeos. Editio altera. Rotterodami. Ex Offic. A. F. H. Smit. 1829. 8. - - - - XV, 3.
Prior editio, quae ternis integris foliis, ad modum tabellae impressa, prodierat a. 1808, extat in bibliotheca Cl. Sauinii. cfr. Prolegomena.

Bondam, Petri:
1) specimen inaugurale continens animaduersiones criticas in loca quaedam iuris ciuilis deprauata. Franeq.

1746. 4°; in Oelrichsii thesauro nouo Vol. II, tom. II. num. 5. Collatio cap. I. - - - - XV, 3, 3 .. 5. 8.
cap. III. - - - - - - II, 4. XII, 5, 1, XII, 7, 6. 10.
cap. IV. - - - - - VII, 1 init. XV, 2, 3. XVI, 2, 15.
cap. V. - - - - I, 3, 2. I, 10. IV, 2, 5. IV, 3, 2. IV, 11, V, 3, 1. XVI, 3, 1. 2.
cap. X. - - - - - - VI, 4, 1.

2) uariarum lectionum libri II. Zutphaniae 1759. 8°. II, 11. XV, 3, 8. II, 12. XVI, 2, 3. II, 14. I, 3, 2.

Brissonius, Barnabas:

1) [ad legem Iuliam de adulteriis, Paris. 1557. cap. 12.] IV, 12, 6.
2) de formulis. Paris. 1583. lib. II. c. 38. - - IX, 2, 2.
lib. III. c. 46. - - I, 11, 2.

Burgii, Petri, electa iuris ciuilis, Lutetiae 1585. 4° in Ottonis thesauro Tom. I. c. 15. - - I, 11, 4.
c. 16. - - - IV, 6.

Bynkershoek, Cornelii:

1) Obseruationum libri IV. Lugd. Bat. 1710. II, 5. - I, 11, 2. 4. II, 20. - XIV, 3, 3. III, 18 .. 20. - VIII, 7. III, 20. - - VIII, 3.
2) Obseruationum libri IV. prioribus quatuor additi. Lugd. Bat. 1733. lib. VI. c. 5. - XV, 2, 1. 6.
3) de iure occidendi, uendendi et exponendi liberos apud ueteres Romanos, inter opuscula a. 1719. edita T. II. num. 3, cap. 1. 3. - - - - IV, 8.
(*) 4) de cultu religionis peregrinae apud ueteres Romanos, inter opuscula a. 1719: edita T. II. num. IV. repetita - - - - - - XV, 3.

Cannegieteri: HERMANNI CANNEGIETERI, | ICTI ET ANTECESSORIS | COMMENTARIVS | AD | FRAGMENTA VETERIS | IVRIS PRVDENTIAE, | QVAE | EXSTANT IN COLLATIONE | LEGVM MOSAICARVM ET | ROMANARVM, | IN QVO PLVRIMA | IVRIS CIVILIS | ALIORVMQVE AVCTORVM LOCA | EXPLICANTVR ET EMENDANTVR. | FRANEQVERAE, MDCCLXV. 4°. (uel potius 8°, si spatium paginarum impressum, non uacuum respicias) - - - - tot. lib.

Cannegieter, Ioannes: DOMITII VLPIANI | FRAGMENTA LIBRI SINGVLARIS | REGVLARVM, | ET | INCERTI | AVCTORIS | COLLATIO LEGVM MOSAICARVM | ET | ROMAMARVM, | QVIBVS NOTAS ADIECIT | IOANNES CANNEGIETER, | ADVOCATVS IN CVRIA GELRICA. | ACCEDVNT EIVSDEM | DISQVISITIO DE NOTIS, ET SIGLIS | VETERVM, ET OBSERVATIONVM | MISCELLANEARVM LIBER | SINGVLARIS. | TRA-

IECTI AD RHENVM, | Apud GVILIELMVM HENRICVM KROON, Bibliopolam, | MDCCLXVII. | (4°.) - - - Collatio tot. lib.
(Repetito titulo prodiit etiam Lugd. Bat. ac Trai. ad Rhen. 1774.)
(*) Carlini, Dominici: de pace Constantiae disquisitio. Accedit eiusdem auctoris dissertatio apologetica de rescripto imperatoris Diocletiani aduersus Manichaeos. Veronae 1763. 4°. - - - - - XV, 3.
Catharini, Nicolai, obseruationum et coniecturarum liber II. Biturig. 1661. 12°. et in Meermani thesauro Tom. VI. - - - II, 24. - VIII, 7, 1.
Charondas, Ludouicus:
[1) ad XII tabulas, in Vdalr. Zasii catalogo legum antiquarum. Lutetiae. 1555. 16°. p. 149. §. 29.] - - XVI, 4, 1.
(*) 2) in praefatione iuris ciuilis, Antuerpiae 1575 fol., scripta a. 1572. - - - - - I, 11.
Contius, Antonius:
(*) 1) lectionum subseciuarum lib. I. (1555) cap. 9. - - II, 6.
[2) breuis collectio ueterum legis XII tabularum fragmentorum, in lectionum subseciuarum secunda editione, Aurel. 1572. 8. c. 67.] - - - XVI, 4, 1.
(*) Cotelerius, Io. Baptista, ecclesiae Graecae monumenta. Luteciae Paris. 1677. 4°. col. 779. - - XV, 3.
Cramerus, Andr. Gulielmus:
Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft. Tom. I, p. 305. 308. - - IV, 12, 6.
Cuiacius, Iacobus:
*1) in editione Theodosiani codicis. Paris. 1586. fol. - - tot. lib.
2) in margine editionis principis, ex bibliotheca publica ciuitatis Bernensis, a Cramero inspectae - passim.
3) Obseruationum lib. VI. cap. 14. ed. II. (a. 1577.) - IV, 2, 4.
— [VII. c. 18.] (1564.) - - - XVI, 4, 1.
— [XIII, 16.] (1573.) - - VI, 2, 2.
— XIV. c. 4. (1573.) - - - I, 11, 2.
— XVII. c. 28. - - - - I, 11, 2.
— XIX. c. 13. (1579.) - - - XIV, 3, 3.
— XX. c. 34. - - - - - XVI, 9, 1.
— XXI. c. 11. (1585.) - - - XIV, 3, 4.
— — c. 18. - - - - - IV, 12, 3. 6.
— — c. 28. - - - - - IV, 2, 5.
— XXVI. c. 30. (1595.) - - I, 11, 2.
4) in paratitlis Codicis, Ad leg. Cornel. de falsis (9, 22) VIII, 7, 1..3.
5) in comm. ad Cod. de emancipatione liberorum (8, 49.) I, 11, 2.
6) ad Papinianum de adulteriis, fr. 22. §. 1. Ad leg. Iul. de adult. (48, 5.) - - - - IV, 2, 4.
7) in recitationibus ad Scaeuolae responsorum librum III, ad fr. 31. de Liberat. legata (34, 3,) - - I, 11, 2.
Delrii, Martini Antonii disquisitiones magicae. Louanii 1599. lib. V. append. 1. - - - XV, 2, 3.
Dirksen, Henr. Eduardus, Uebersicht der bisherigen Versuche zur Kritik und Herstellung des Textes der

Collatio

Zwölf-tafel-fragmente. Leipzig 1824. 8. p. 274. 275. - IV, 8.
p. 349 sqq. - XVI, 4.

Eiusdem Beiträge zur Kunde des Römischen Rechts. 1825. 8°. pag. 297 .. 301 - I, 11, 2. IX, 2, 2.

Faber, Nicolaus, in notis Pithoei - - IV, 12, 3. XI, 2.

— Petrus, semestrium liber II. Lutetiae 1575. c. 11. - - XI, 7, 2. XIV, 2, 2.
c. 25. p. 375. - - IV, 10. XVI, 4, 1.

Fabrot, Carol. Hannib., ad Theophilum (Paris. 1638. 4°.) III, 2, 6. - - - - XVI, 2, 13.

Finestres, Iosephus:
1) ad Hermogeniani epitomar. libros. Ceruariae 1747. 4°. p. 988. XIV, 3, 4.
*2) JURISPRUDENTIA VETUS | ANTEJUSTINIANEA | COMPLECTENS FRAGMENTA | .... | UNDEQUAQUE COLLECTA | .... | CERVARIAE: Typis Academicis, ex- | cudebat EMMANUEL IBARRA, | Anno MDCCXLIV. | 12°. - - tot. lib.

Forsteri, Val. Guilielmi, obseruationum succisiuarum libri duo. Viteb. 1609, et in thesauro Ottonis T. II. p. 897 sqq. I, 17. 18. - - - - XV, 2, 1.

Freherus, Marquardus:
*1) in editione Geneuensi a. 1586? uid. Prolegomena.
2) parergῶn libris II. 1588, et in Ottonis thesauro Tom. I.
I, 8. - - - - - - - - - XII, 7, 7.
I, 9. - - - - - - - VII, 1 init. XI, 2.
XII, 3, 2. XIV, 2, 2.
XVI, 3, 18. XVI, 4.

Giphanius, Hubertus, apud Rittershusium ad Pauli sententias - - - - - XVI, 3, 20.

[Goeschenius, Io. Frid. Lud., ad Gaii institutiones. 1820. 1824. lib. III. §. 1. 17.] - - - XVI, 2.

Gothofredus, Iacobus:
1) in fragmentis XII tabularum. Heidelberg. 1616. 4°.
tab. IV. - - - IV, 8.
— V, probationum c. 2. - XVI, 3, 3. 20. XVI, 4, 2.
2) ad fr. 23. de R. I. Geneuae 1653. 4°. - - X, 2, 2.
3) ad Theodosianum codicem. Lugd. 1665. fol. ad const. 2. de Liberali causa (4, 8.) - - IV, 8.
(*) post c. 6. Ad Leg. Iuliam de adulteriis (9, 7.) - V, 3.
ad c. 6. de Maleficis (9, 18.) - - - XV, 2, 3.
— c. 1. de Legatis et decretis (12, 12.) - - XI, 7, 1.
— c. un. Quorum usus interdictus (15, 15.) - XI, 2.
— c. 40. de Haereticis (16, 5.) - - - XV, 3.
— c. 7. de Paganis (16, 10.) - - - XV, 2, 1.

Gronouius, Io. Fredericus:
1) obseruationum libro IV. (Dauentriae 1652.) c. 6. III, 3, 5.
2) ad Liuium, lib. 44. c. 2. - - - XI, 7, 1.

Grotii, Hugonis, florum sparsio ad ius Iustinianeum. Paris. 1642. 4°:

Collatio
ad pr. Instt. de Iniuriis (4, 4.) - - II, 5, 2.
— fr. ult. de Concussione (47, 13.) - - VIII, 7, 3.
Gutherius, Iacobus, de officiis domus Augustae. Paris. 1628. 4°. lib. III. c. 34. - - - XIV, 3, 3.
Hauboldus, Christ. Gottl., prodromus nouae editionis institutionum iuris romani priuati. Lips. 1821. 8°. p. 129 sqq. - - - - - XVI, 4, 1.
de Hauteserra, Flauius Franciscus de Saluaison, ad Cressonii coll. canonum. Augustoriti Pictonum. 1630. 4°. et in Meermani thesauro T. I. cap. 124. c. I, 6, 3. XV, 3, 4.
Heraldus, Desiderius:
1) obseruationum et emendationum lib. singularis. Paris. 1640. 8, et in Ottonis thes. II, 1300 sqq. c. 46. 47. - II, 2. 5, 2.
2) de rerum iudicatarum auctoritate. 1640 et in Ottonis thes. l. c. lib. I. c. 6. - - - - VIII, 7, 3.
3) ad Tertulliani apologeticum Paris. 1613. 4° c. 35. XV, 2, 3.
Hotomanus, Franciscus:
[1) illustrium quaestionum (Paris. 1559) c. 14 fin.] - XVI, 3, 19.
2) de aureo Iustiniano. 1585. p. 687. - - IV, 5.
3) obseruationum lib. IV. (Lugdun. 1589. fol.) c. 14. X, 2, 2. 7, 2.
Hugo, Gustauus, [1) in ed. Vlpiani regularum libri. Götting. 1788. Berolini 1811. 1821. 8°.] - - XVI, 4, 1.
2) Geschichte des Röm. Rechts ed. VIII. 1822. p. 653. ed. IX. 1824. p. 741 - - - VI, 2. rubr
*Leewius, Simon, de origine et progressu iuris ciuilis romani. Lugd. Batauorum 1672. 8°. - - - tot. lib.
Leonini, Elberti, emendationes iuris. Colon. 1600. 8. Arnhemii 1610. 4°. lib. VI. c. 3. - - III, 3.
c. 4. - XI, 7, 2. XV, 3.
Lipsius, Iustus, de legibus regiis et decemuiralibus 1577. XVI, 4, 2.
— ad Taciti annales. Lugd. Bat. 1585. ad lib. II. c. 32. XV, 2, 1. 3.
Loiselius, Antonius, in notis P. Pithoei. - XV, 2, 2. XVI, 4, 2.
Marcilius, Theodorus, legis XII tabularum collecta et interpretamentum. Paris. 1600. 8. et in Otton. thes. T. IV. cap. 56. - - - VII, 3.
Meermanus, 1) ad marginem editionis Schultingianae ex bibliotheca Sauinii - - - passim.
— 2) [ad Vlpiani fragmenta, in thes. T. VII. 1753.] tit. V. VI, 2, 2.
Meisteri, Io. Chr. Frid., programma posterius de Viuiano Tusco. Francof. ad Viadr. 1810. - - XII, 7, 8.
Molleri, Adriani Nicolai, Haga Batui, dissertatio iuridica inauguralis, selecta quaedam continens. Traiect. ad Rhen. 1763, in Oelrichsii thes. nouo, Vol. II. T. II. p. 107 .. 154. Cap. VI. I, 9, 11. VI, 3. 4, 1. IX, 2, 2. X, 7, 2. XII, 3, 2. 7, 5. XIV, 3, 3. XVI, 3, 13.
Müllerus, Odofredus, in editione nostra - - XI, 8, 1. XII, 7, 10. XVI, 4, 1. 2.

(*) Münteri, Friderici, fragmenta uersionis antiquae antehieronymianae. Hafniae 1819. 4°. et in miscellaneis

Hafniensibus, Tom. II. fasc. 1 (Hafniae 1821. 8°.) Collatio Num. 3. - - - in omnes leges Moysis.

Nerii, Iosephi, analectorum libri duo. Perusii 1619, in thesauro Ottoniano tom. II. p. 321 sqq. lib. I. c. 20. - II, 5, 1. 2.
— II. c. 18. - XV, 2, 1. 2.
— — c. 19. - XIII, 3, 2.

Noodt, Gerardus:
1) probabilium iuris ciuilis libri IV. Lugd. Bat. 1674. lib. I. c. 9. - - VII, 3, 2.
— IV. — — - - I, 6, 3. I, 9.
2) ad legem Aquiliam. Lugd. Bat. 1691. cap. 5. - - VII, 3, 2.
— 14. - - XII, 7, 10.

Noordkerk, Hermanni, obseruationum decas. Amstelod. 1731. 8°. p. 21. - - - - XIII, 3, 2.

Oiselius, Iacobus, ad Gaii institutiones. Lugd. Bat. 1658. 8°. ad lib. II. c. 8. - - - - XVI, 2, 13.

d'Orleans, Ludouicus, ad Taciti annales. Paris. 1622. p. 229. XV, 2, 1. 3.

Otto, Euerardus:
1) in praefatione thesauri Tom. I. 1733. fol. p. 34. - VIII, 7, 1.
2) Papinianus. Lugd. Bat. 1718. 8°. c. 7. 12. - - IV, 8.

Pauw, Guilelmi, obseruationum iuris ciuilis romani liber singularis. Hagae Comitum 1743. 8°. p. 69 .. 76. X, 3. XII, 7, 8. XIV, 3, 3. XV, 2, 2. XV, 3, 3. 4. XVI, 3, 3.

Petitus, Samuel, obseruationum lib. II. Paris. 1644. 4°. cap. 5. - - I, 10.
— 6. - - I, 6, 3.
— 10. - - XV, 3, 7.

Pithoeus, Franciscus:
1) in notis P. Pithoei a. 1573. - - - I, 6, 4.
2) inter notas Cuiacii in bibliotheca Bernensi. - XV, 3, 4.
3) duodecim tabularum fragmenta, ad calcem Theodosiani codicis. Paris. 1586 fol. - - - XVI, 4, 2.

*Pithoeus, Petrus:
1) in principe ed. a. 1573. 4°. - - tot. lib.
2) post notas ad Codicem et Nouellas. Paris. a. 1689. fol. — —

Pittenius, Florens Petrus, sec. Schultingium. - XVI, 4, 2.

Puteanus, Claudius, in notis P. Pithoei - IV, 2, 5. VI, 4, 3. 6.

Püttmannus, Iac. Lud. Ern., sec. H. Cannegieterum p. 235, ex nouis litterariis - - - X, 2, 6.

Raguellus, Franciscus, ad constitutiones Iustiniani. Paris. 1610. fol. ad c. 14. de Legit. hered. (6, 58.) XVI, 3, 20.

Ramos, Francisci del Manzano, commentarii et reliquationes ad Leges Iuliam et Papiam. Matriti 1678. II. fol., et in thesauro Meermanni T. V. p. 1 .. 550. Lib. I. c. 24. §. 2. - - - - XVI, 9, 2.

de Retes, Ios. Ferdin., Opuscula. Salamanticae 1650 fol. et in thes. Meermanni T. VI. lib. I. c. 4. §. 10. XVI, 2, 2. 3.

Rittershusius, Conradus:
*1) Enchiridion iuris quadripartitum? Vide prolegomena. tot. lib.?
[2) ad Pauli Sententias. Norimb. 1594. 8°.]
3) nouellarum expositio. 1610. Pars VII. c. 1. num. 8. XVI, 3, 19.

Roeueri, Matthiae, specimen iuridicum inaugurale ad loca quaedam iuris ciuilis deprauata. Lugd. Bat. 1739, et in thesauro Oelrichsii I, 1. pag. 137 . . . 192.
cap. 1. - - XII, 7, 10. XIV, 3, 4.
— 2. - - IV, 3, 2.
— 3. - - XV, 2, 3.
— 4. - II, 5, 2. VI, 4, 6. XII, 7, 5. 6.
— 5. - - II, 4.
— 6. - - IV, 12, 5.
— 8. - - XII, 7, 7. XVI, 2, 17. XVI, 4, 2.
— 12. - - XV, 3, 1 . . 5.
— 13. - - passim.

Salmasius, Claudius:
1) ad Lampridii Alexandrum Seuerum c. 27. et Capitolini Verum c. 9. Paris. 1620. - - - XV, 2, 2.
2) disquisitio de mutuo. Lugd. Bat. 1645. 8. pag. 166. X, 7, 2.
3) obss. ad ius rom. et atticum, uel potius: Miscellae defensiones pro Cl. Salmasio de uariis obseruationibus et emendationibus ad ius atticum et romanum pertinentibus. Lugd. Bat. 1645. 8. cap. 7b. cap. 8. II, 2. 5, 1. 2. II, 6, 5.
cap. 30, pag. 866 . . 878. - VIII, 7, 1 . . 3.
4) ad Tertullianum de pallio. Lugd. Bat. 1656. 8. p. 154. 155. - - - - - XII, 5, 1.

*Scaliger, Iosephus, in apographo bibliothecae Lugduno-Batauae, uid. Prolegomena. - - - tot. lib.

Scheltinga, Gerlacus, de emancipationibus, Franeq. 1730. 1731. 4°. in Fellenbergii philosophia iuris antiqui T. I. p. 466. §. 7. Not. a. - - IV, 8.

(*) Schilling, Adolphus, diss. de Vlpiani fragmentis. Vratislauiae 1824. 8°. p. 11 . . 86. - - VI, 2. XVI, 4.

Schroder, Gerhardi, obseruationum iuris ciuilis libri IV. Harderouic. 1755. lib. IV. c. 8. p. 357. - X, 7, 9.

*Schulting, Antonius:
1) ad marginem editionis Leewianae ex bibliotheca Sauiniana. passim.
*2) in editione iuris ciuilis anteiustinianei. Lugd. Bat. 1717. 4. tot. lib.
3) ad marg. propriae ipsius editionis, in bibliotheca Sauiniana. passim.

Struchtmeyer, Iodoci Ioannis, animaduersiones criticae, (ante a. 1765 editae, cum ab utroque Cannegietero laudentur. Cetera inuestigare non potui.)
lib. I. c. 14. - - I, 6, 3.
p. 82. - - IV, 12, 8.
— 84. - - VI, 4, 1.
— 85. - - XV, 2, 2. 3. XV, 3, 5.
— 86. - - XV, 3, 8. XVI, 2, 15.

*Stephanus, Henricus: IVRIS CIVILIS|FONTES|ET RIVI.| Iurisconsultorum veterum quidam loci,|ex integris eorum voluminibus ante|Iustiniani ætatem excerpti.| ....|ANNO MDLXXX. (post pag. 96:) EX PAPIN. PAVLI VLP.|CAII, MODEST. INTE|gris libris, aliorumque| veterum iuris au|torum,|COLLATIO LEGVM MO|saycarum et Romanarum,|ante Iustiniani imp.|ætatem inde|sumpta.|(pag. 1..63. 8°.) - - - Collatio tot. lib.
(In Meermanni thesauro T. I. soli fontes et riui sine collatione repetuntur.)
Trotz, Chri. Henr., de memoria propagata. Traj. ad Rhen. 1734. 8. lib. I. c. 7. p. 503. - - I, 11, 2.
Tydeman, Meinardi, diss. inaug. de L. Vlpii Marulli uita et scriptis. Trai. ad Rhen. 1762 et in nouo thes. Oelrichs. Vol. I. Tom. I. num. 1. - -
Sect. II. c. 5. §. 1. - - IV, 2, 4. 5.
— — — 7. — — - - IX, 2, 2.
Vitus, Ricardus, Basinstochius, ad leges decemuirorum in XII tabulis. Atrebati 1597. 8°. §. 105. - - XVI, 4, 2.
Unterholzner, K. A. D., ausführliche Entwickelung der Verjährungslehre 1828. II, 450 - - VI, 3, 3.
Vonck, Corn. Valerii, specimen criticum in uarios auctores. Accedunt obseruationes miscellaneae. Trai. ad Rhenum 1744. 8. p. 33..52. haec loca tentantur:
I, 6, 3. I, 10. 11, 2. II, 4. 5, 2. II, 6. III, 4. IV, 2. 10. 11. VI, 4, 1. VII, 5. IX, 7. XI, 2. XII, 7, 1. 6. 7. XV in rubr. XV, 2, 1. 6. XV, 3, 1. 3. 4. XVI, 3, 12. 8, 2.
Vossius, Isaac., ad Catullum. 1684. p. 315 - - XV, 3, 4.
van Vryhoff, Hub. Gregor., obseruationes iuris ciuilis. Amstelod. 1747. 8. p. 118 - - - IV, 12, 6.
— 120 - - - X, 2, 6.
— 122 - - - XV, 2, 1.
— 184 - - - XV, 2, 8.
van de Water, Ioannis, obseruationum iuris romani libri tres. Trai. 1743. 4°. lib. I. c. 16..19. - - I, 6, 1..3.
I, 10. 11, 1. 2.
V, 3, 1 fin.
VII, 3, 2. 3.

II. EORVNDEM NOMINA SECVNDVM SERIEM ANNORVM.

1555. (*) Contius. [Charondas.]
1559. [Hotomanus.]
1560. [Balduinus.]
1572. (*) Charondas. (1575.)
*Ios. Scaligeri apographum?
[Contius.]
1573. *P. Pithoei editio.
Loiselius.
1573. Nic. Faber.
Puteanus.
Cuiacius.
1574. *Basileensis editio.
1575. P. Faber.
1577. Lipsius.
—— 1579. Cuiacius.
1580. *Stephani editio.
1583. Brissonius.

1585. Burgius.
Cuiacius.
Hotomanus.
Lipsius.
1586. *Cuiacii editio.
Fr. Pithoeus.
*Geneuensis editio.
1588. Cuiacius.
M. Freherus.
1589. Hotomanus.
1593. *Lugdunensis editio.
*Rittershusii editio?
1594. (*) Baronius.
[Rittershusius.]
[Giphanius.]
1595. Cuiacius.
1597. Vitus.
1599. Delrio.
1600. (*) Baronius.
Marcilius.
Leoninus.
1603. *Bezae editio.
1605. Brissonius.
1607. *Parisiensis ed. IV.
1609. * — — — V.
Forsterus.
1610. Raguellus.
1613. Heraldus.
1616. I. Gothofredus.
1619. Nerius.
1620. Salmasius.
1622. d'Orleans.
1624. Barthius.
1628. Gutherius.
1630. Hauteserra.
1638. Fabrotus.
1640. Heraldus.
1642. Grotius.
1644. Petitus.
1645. Salmasius.
1650. de Retes.
1652. Gronouius.
1653. Iac. Gothofredus.
1656. *Heidelbergensis editio.
Salmasius.
1658. Oiselius.
1660. *Londinensis editio.
1661. Catharinus.
1665. Iac. Gothofredus.
1672. *Leewii editio.
1674. Noodtius.
1678. Ramos.
1684. Vossius.
1689. *Ed. Parisiensis VI.
Pithoeorum notae posteriores.
1691. Noodtius.
1696. *Francofurtana editio.
1698. *Amstelodamensis editio.
1710. Bynkershoekius.
1713. van de Water.
Bestius.
1717. *Schultingii editio.
1718. Otto.
1719. (*) Bynkershoekius.
1731. Noordkerkius.
1733. Otto.
1734. Trotzius.
1737. *Lipsiensis editio.
1739. Roeuerus.
1743. Pauw.
1744. *Finestris editio.
d'Arnaud.
Vonckius.
1745. Vonckius.
1746. Bondam.
1747. Vryhoff.
1753. [Meermannus.]
1755. Schroderus.
1757. Finestres.
1759. Bondam.
1762. Tydemanus.
1763. (*) Carlinius.
Mollerus.
Struchtmeyerus?
1765. H. Cannegieterus.
1768. (1774.) *Io. Cannegieterus.
1788. [Hugo.]
1808. Bilderdykius.
1810. Meisterus.
1815. *Bieneri editio.
Cramerus.
1819. (1821.) Münterus.
1820. 1824. [Goeschenius.]
1822. 1824. Hugo.
1824. (*) Schillingius.
Dirksenius.
1825. Dirksenius.
1829. Bilderdykius.
1832. Od. Müllerus.
1833. *Nostra editio.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

pag. 4 in nota ad kap. II. uers. 2.] cap. 3. corr. cap. 4.
ibid. not. ad kap. II. §. 2.] Adde: Modestinus, fr. 16 eod.
pag. 6 uers. 1] ad serum corr. ad seruum
— 8 not. ad kap. VII. §. 2.] corr. Pauli sentent. l. c. §. 4. (pro §. 2.)
— 9 — crit. 8.] add. Herculiano Cod. Inst. in edd. uulgaribus, at in ms. Casinensi legitur Herculano.
— 10 — — 2.] Agatocli habet Codicis ms. Vaticanum 1427.
— 16 — — 4.] grauis uerum cj. Desiderius Heraldus. grauis per reum cj. Salmasius obss. c. 8. p. 238.
— 18 — — 9.] αἴκιαν uocant cj. Salmasius obss. c. 7b. p. 224 sqq.
ibid. not. 10.] non iure etiam a Nerio anal. I, 20. praefertur. iniuste ed. Paris. a. 1586 in marg.
— ad kap. V. §. 2 in fine uerb. alicuius] 8) alterius cj. Nerius anal. I, 20.
pag. 21 not. ad kap. VI. §. 4.] Adde: mala percussa] Simil. Gaius, institt. IV, 60.
— 24 — crit. 8.] famis coniecerat Reisigius, amicissimus quondam, cum in Halensi academia docerem, collega.
— 26 — — 10] corr. causationem.
— 31 — ad §. 5.] corr. kap. XII. §. 5. h. t.
— 37 — crit. 12.] quod fortuna superstitem fecit filiam, monstruosissima coniectura Io. Cannegieteri.
ibid. not. ad kap. X.] Adde: aperte contra legem fecisse] Simil. Cicero pro Sextio cap. 64.
pag. 39 not. ad §. 1. domi suae] Simil. kap. 2. §. 3. h. t.
— 41 not. 30.] Nec codicem Batauum a ceteris legis romanae Visig. codicibus differre, a cel. Arndtsio Bonnensi, Pauli nouissimo editore, edoctus sum.
— 47 ad not. crit. 33.] sine patre cj. Schillingius p. 36 .. 42.
— 61 — — — 4. in med. uerb. tit. XI. kap. 4.] Adde: et kap. 6. §. 2, item tit. XII. kap. 6.
— 65 not. crit. 5. ad kap. III.] cfr. tit. IX. kap. 3.
— 70 — — 1. ad tit. nonum in fine.] Nec silendum est sequentibus quibusdam titulis numerum in Scaligerano adscriptum esse, scilicet tit. XII. XIII. (sec. Haen.) et XIV.: quae res uel huius tituli numerum atque diuisionem defendere uidetur.
— 71 — — 12.] omnibus (pro hominibus) cj. Nic. Faber, probante Brissonio de formulis lib. II. c. 38: quem refellit Dirksenius, Beiträge etc. p. 300.
— 74 lin. 5.] pro commendatam corr. commendatum.
ibid. not. crit. 4. med.] Adde const. 6. Depositi.
pag. 80 not. crit. 4.] positum seruandum. Commendatum cj. Salmasius de mutuo pag. 166.
— 81 §. 7.] pro et mora corr. ex mora.
— 86. not. ad kap. IIII in fine]. Adde: Vlpianus, fr. 1. §. 4. de Abigeis (47, 14.)

pag. 87 not. ad kap. V in fine.] Adde: Simil. kap. 8. h. t.
— 90 — — — VIII.] Adde: Ceterum] Simil. kap. 5. h. t.
— 96 — crit. 33 .. 37.] Numerorum ordinem turbatum facile quisque restituet.
— 98 — — 82.] serui quidam conducti a colono cj. Anonymus ad marg. ed. Heidelberg. a. 1656, in bibliotheca Bickelii.
— 106 uers. penult. in praefectos urbis] Simil. Vlpianus, kap. 3. §. 2. h. t.
— 113 not. mathematicis Chaldaeis] cfr. etiam Ammianus lib. XXIX, c.
— 117 — ad §. 1. inanissima] Simil. Iustinianus, nouell. 146. c. 2. uerb. *κενοφωνίας*.
— — ad not. crit. 20.] Vonckius postea, lectionum latinarum lib. II. c. 10. (Traiecti Viltorum 1745. 8. p. 175) ita cj.: inanissimae ac turpissimae doctrinae superstitionibus.
— 130 — crit. 44.] pro iure corr. iuro.
— 132 — ad §. 17.] Simil. et Paulus, kap. III. §. 3. h. t.
— 136 — — — 6.] Adde: dominium continuatur] Simil. Paulus, fr. 11 init. de Liberis et Post. (28, 2.)
— 142. not. crit. 18 lin. 3] pro exstabit corr. extabit.
— — uers. 5.] pro VII, 19. corr. VII, 18.
— 144 kap. VII. §. 2. uers. 3.] Post bona, si addendus numerus 11, ad notam criticam pertinens.
— 158 uers. 17.] Iam ante Bynkershoekium Brissonius de formulis lib. III. c. 46. de hoc loco notauerat: "Soluat, qui Sphingem habet."
ibid. uers. 34.] nuperrime Dirksenius (Beiträge zur Kunde des R. R. 1825. p. 297 .. 300) coniecit exemplum, sc. consultationis.
— — 36.] pro kap. XI in fine corr. kap. XI. §. 2 in fine.
pag. 205. adde Vonckii lectiones latinas, II, 10. ad collat. XV, 3, 1.

Gottingae, typis Dieterichianis.

I. CODICIS VINDOBONENSIS.

1. fol. 178 b pag. 103 nostr.

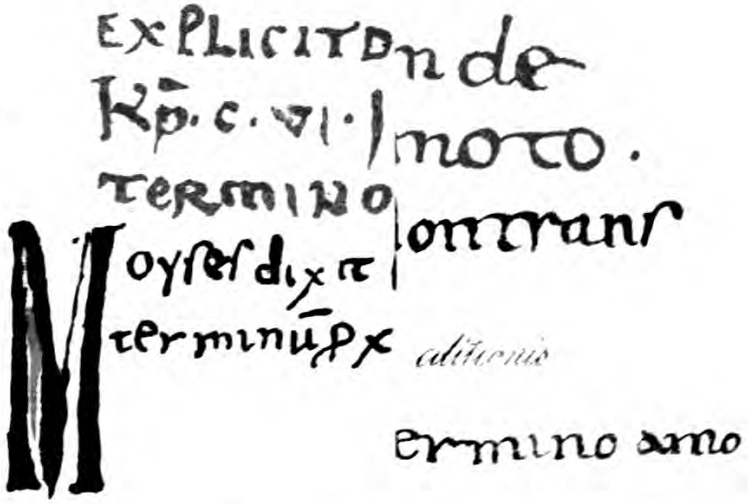
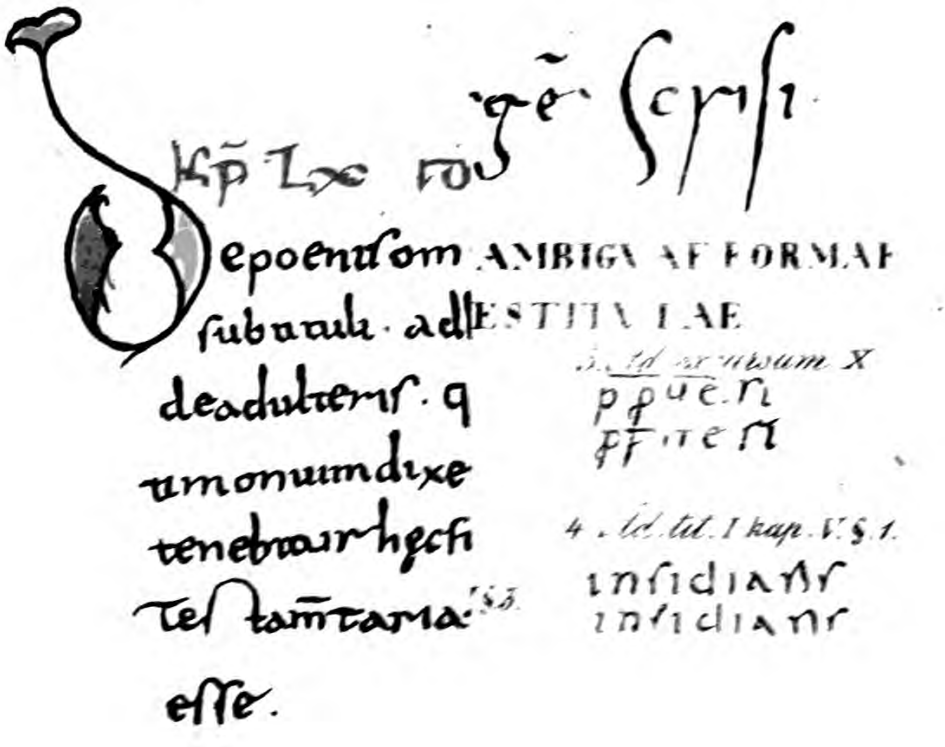
2. fol. 174 a pag 65 m. Praecipuae scripturae specimen ex eodem codice.